

**Sosyal Bilimler
Enstitüsü**

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**GÜNCEL İSTATİSTİKLER IŞIĞINDA UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE
İMAL VE TİCARETİ SUÇU (TCK m.188)**

Yüksek Lisans Tezi

AHMET KÖSE

İSTANBUL, 2025

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**GÜNCEL İSTATİSTİKLER IŞIĞINDA UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE
İMAL VE TİCARETİ SUÇU (TCK m.188)**

Yüksek Lisans Tezi

AHMET KÖSE

Tez Savunma Jürisi

1. Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mehmet Emin Alşahin
2. Üye : Doç. Dr. Kerim Çakır
3. Üye : Dr. Öğr. Üyesi Derya Tekin

İSTANBUL, 2025

ÖZET

GÜNCEL İSTATİSTİKLER IŞIĞINDA UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU (TCK m.188)

TCK m. 188’de düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde mücadele stratejilerinin geliştirilmesine odaklanılan suçlardan biridir. Zira, küresel ölçekte uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, yasa dışı bir finans kaynağı haline gelmiş ve özellikle yasa dışı organizasyonların başvurdukları en önemli araçlardan biri olmuştur. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaretinin sınırları aşan karakteri, bu suçla mücadelede yalnızca ulusal sınırlar ve hukuk sistemlerinin yetersiz kalacağını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, ülkeler yasadışı uyuşturucu veya uyarıcı madde üretimi ve ticaretine yönelik faaliyetleri, yasalarında suç olarak tanımlayıp cezai müeyyideler getirmiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuyla mücadele amacıyla dünya genelinde gösterilen yoğun çabalar ve uyuşturucu talebini azaltma yönündeki artan politikalar yasa dışı madde ticaretinin giderek arttığı gerçeğini değiştirmemektedir.

Bu kapsamda çalışmamızda, öncelikle uyuşturucu ve uyarıcı maddelere dair genel bilgiler sunulacak ve devamında uyuşturucu ve uyarıcı madde çeşitlerinden, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili uluslararası mücadele kapsamında uluslararası örgütlerden ve uluslararası sözleşmelerden bahsedilecektir. Ayrıca, seçilen bazı ülkelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına ilişkin yasal düzenlemeleri ele alındıktan sonra bazı uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin yıllara göre olay sayıları güncel istatistikler ışığında verilecektir. Ardından TCK m. 188’de suç olarak tanımlanan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu detaylı şekilde incelenecektir. Yine devamında uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu ile kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma suçu arasında temel farklar yüksek yargı kararları ışığında ele alınıp incelenecektir. Sonuç kısmında ise, söz konusu suçla mücadelede önemli olduğu düşünülen çeşitli çözüm önerileri ile çıkarımlar sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türk Ceza Kanunu, Uyuşturucu, Uyarıcı, Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu

ABSTRACT

THE CRIME OF MANUFACTURING AND TRAFFICKING NARKOTIC OR STIMULANT SUBSTANCES (ARTICLE 188 OF THE TURKISH PENAL CODE) IN LIGHT OF CURRENET STATISTICS

The crime of manufacturing and trafficking in narcotic or psychoactive substances, regulated under Article 188 of the Turkish Penal Code, is one of the offenses that focus on the development of both national and international strategies to combat it. This is because, on a global scale, the production and trafficking of narcotics or psychoactive substances have become an illegal source of finance and, particularly, one of the main tools used by illegal organizations. The transnational nature of drug manufacturing and trafficking reveals that national borders and legal systems alone are insufficient in combating this crime. Therefore, countries have defined activities related to the illegal production and trafficking of narcotic or psychoactive substances as crimes in their laws and have imposed criminal penalties. Despite the intense global efforts to combat the crime of drug manufacturing and trafficking, and the increasing policies aimed at reducing drug demand, the growing reality of illegal drug trade remains unchanged.

In this context, our study will first provide general information about narcotic and psychoactive substances, followed by a discussion of the different types of these substances. It will then address international efforts to combat drug and psychoactive substance trafficking, focusing on international organizations and treaties. After examining the legal regulations concerning the crime of manufacturing and trafficking narcotic or psychoactive substances in selected countries, the study will present updated statistics on the number of incidents related to specific narcotics and psychoactive substances over the years. Next, the crime of manufacturing and trafficking in narcotic or psychoactive substances, as defined in Article 188 of the Turkish Penal Code, will be examined in detail. Furthermore, the fundamental differences between the crimes of drug manufacturing and trafficking and the possession of narcotic or psychoactive substances for personal use will be analyzed, with reference to key judicial decisions. In the conclusion section, various proposed solutions and conclusions deemed significant in the fight against this crime will be presented.

Keywords: Turkish Penal Code, Narcotics, Stimulants, Narcotic and Stimulant Substances, Crime of Manufacturing and Trafficking Narcotic or Stimulant Substances

ÖNSÖZ

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, yaklaşık 6 yıldır görev yapmakta olduğum mahkemenin görev alanına giren bir suç olup, ceza mevzuatımızdaki düzenleme alanı itibariyle birkaç maddeden ibaret olsa da ülkemizde ve dünyada sürekli artış eğiliminde olduğu gözetildiğinde üzerinde durulması gereken bir konu olduğu tartışılmaz bir gerçektir.

Bahse konu suç gerek öğretide, gerekse yargısal kararlarda çok fazla inceleme alanı bulmuş olsa da, bilhassa söz konusu suça konu maddeler ile yıllara sari olay sayısının sürekli değişim göstermesi konunun devamlı olarak gündemde tutulması ve inceleme konusu yapılması zarureti doğurmaktadır.

Belirtmiş olduğum gerekçelerle tez konumu bu alanda seçme gereği hissettim. Teknolojik imkanların gelişmesi bu alanda çalışmayı kolaylaştırmakla birlikte, aynı gerekçelerle sürekli gelişen ve değişen suç tipleri devamlı olarak yeni içtihat ihtiyacını da beraberinde getirdiğinden vaka bazında bilimsel araştırma yapmayı da güçleştirmektedir.

Konu seçimi başta olmak üzere, çalışmamın her aşamasında desteklerini esirgemeyen, görevimi gözeterek bu süreçte mazeretlerimi anlayışla karşılayan, lisans döneminde de Ceza Genel Hukuku dersinin bir bölümünü bizzat kendilerinden alma şerefine nail olduğum kıymetli hocam, tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet Emin ALŞAHİN hocama en içten duygularla teşekkürü bir borç bilirim.

Tabi ki yoğun çalışma şartlarıma rağmen bana büyük özveri ve sabır gösteren eşim Dilek ÖZDEMİR KÖSE'ye sevgilerimle.

Ahmet KÖSE

İSTANBUL, 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar VE GRAFİKLER DİZİNİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE KAVRAMI, UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE ÇEŞİTLERİ, ULUSLARARASI MÜCADELE VE BİR KISIM UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERİN OLAY SAYILARININ YILLARA GÖRE DAĞILIMI.....	3
1.1 UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE KAVRAMI	3
1.2 UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE ÇEŞİTLERİ	5
1.2.1 Doğal Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler.....	6
1.2.1.1 Afyon (Haşhaş).....	6
1.2.1.2 Morfin.....	6
1.2.1.3 Eroin	7
1.2.1.4 Kodein	8
1.2.1.5 Esrar.....	8
1.2.1.6 Kokain	9
1.2.1.7 Crack	10

1.2.1.8 Marihuana.....	10
1.2.2 Sentetik Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler (Psikotrop Maddeler)	11
1.2.2.1 Depresantlar (Yatıştırıcılar).....	11
1.2.2.2 Halüsinojenler (Hayal Gördürücüler).....	12
1.2.2.3 Stimulantlar (Uyarıcılar)	13
1.2.2.4 Trankilizanlar (Sakinleştiriciler)	14
1.2.2.5 Captagon.....	14
1.2.2.6 Bonzai (Sentetik Kannabinoid)	14
1.3 UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERLE İLGİLİ ULUSLARARASI ÖRGÜTLER	15
1.3.1 Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC)	16
1.3.2 Dünya Sağlık Örgütü (WHO).....	16
1.3.3 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND)	17
1.3.4 Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı (UNDCP)	17
1.3.5 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC).....	18
1.3.6 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Denetleme Fonu (UNFDAC).....	18
1.3.7 Uyuşturucu Maddeler Kontrol Kurulu (INCB)	18
1.3.8 Birleşmiş Milletler Yakın ve Orta Doğu Yasadışı Uyuşturucu Ticareti Alt Komisyonu (OYUTAK)	19
1.3.9 Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi (EMCDDA).....	19
1.3.10 Pompidou Grubu	20
1.3.11 Uluslararası Polis Teşkilatı (INTERPOL).....	20
1.3.12 Güneydoğu Çalışma Grubu	21
1.3.13 Uyuşturucu Karşıtı Avrupa Kentler Birliği (ECAD).....	21
1.4 UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELER HAKKINDA ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER	22
1.4.1 1909 Şanghay Afyon Antlaşması	22

1.4.2 1912 Lahey Afyon Sözleşmesi ve 1914 Lahey Afyon Konferansı	22
1.4.3 1925 Cenevre Afyon Sözleşmesi.....	23
1.4.4 1931 Cenevre Afyon Sözleşmesi.....	23
1.4.5 Bangkok Afyon İçme Sözleşmesi	24
1.4.6 Zararlı İlaçların Gayrimeşru Ticaretinin Men'i Hakkında 1936 Cenevre Sözleşmesi	24
1.4.7 Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında 1948 Paris Protokolü.....	25
1.4.8 1953 New York Afyon Protokolü	25
1.4.9 1961 Tek Sözleşmesi.....	26
1.4.10 1971 Tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi.....	28
1.4.11 Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı 1988 BM Sözleşmesi	29
1.5 MUKAYESELİ HUKUKTA UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER.....	30
1.5.1 Rusya.....	30
1.5.2 ABD	31
1.5.3 Almanya	32
1.5.4 Hollanda	33
1.5.5 Çin Halk Cumhuriyeti	34
1.5.6 Fransa	35
1.6 UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDELERİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI	36
1.6.1 EROİN MADDESİNİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI.....	37
1.6.2 ESRAR VE SKUNK MADDELERİNİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI	39
1.6.3 KOKAİN MADDESİNİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI	41
1.6.4 ECSTASY MADDESİNİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI	43
1.6.5 CAPTAGON MADDESİNİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI	45
1.6.6 METAMFETAMİN MADDESİNİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI	47

1.6.7 SENTETİK KANNABİNOİD MADDESİNİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI	49
1.6.8 UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDELERİN KULLANIMININ, İMAL VE TİCARETİNE ORANSAL DAĞILIMININ BÜTÜN OLARAK İNCELENMESİ	51
İKİNCİ BÖLÜM.....	52
UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU (TCK m. 188)	52
2.1. GENEL OLARAK	52
2.2. SUÇTA KORUNAN HUKUKİ DEĞER.....	53
2.3. SUÇUN MADDİ UNSURLARI	56
2.3.1. Suçun Faili.....	56
2.3.2. Suçun Mağduru	57
2.3.3. Suçun Konusu	59
2.3.4. Hareket	61
2.3.4.1. İmal Etmek	62
2.3.4.2. İthal Etmek	65
2.3.4.3. İhraç Etmek	67
2.3.4.4 Satma	70
2.3.4.5 Satışa Arz Etme	71
2.3.4.6 Başkalarına Verme	72
2.3.4.7 Sevk Etme.....	74
2.3.4.8 Nakletme	75
2.3.4.9 Depolama.....	77
2.3.4.10 Satın Alma.....	78
2.3.4.11 Kabul Etme.....	79
2.3.4.12 Bulundurma	79
2.4 MANEVİ UNSUR	80
2.5 HUKUKA AYKIRILIK UNSURU.....	82

2.6 SUÇUN NİTELİKLİ HALLERİ.....	84
2.6.1 Cezayı Artıran Nitelikli Haller	84
2.6.1.1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Verilen veya Satılan Kişinin Çocuk Olması (TCK m. 188/3)	84
2.6.1.2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddenin Eroin, Kokain, Morfin, Bazmorfin Sentetik Kannabinoid ve Türevleri, Sentetik Katinon ve Türevleri, Sentetik Opioid ve Türevleri veya Amfetamin ve Türevleri Olması (TCK m.188/4-a).....	85
2.6.1.3 Suçun Türk Ceza Kanunu’nun 188. Maddesinin 4. Fıkrasının b Bendinde Belirtilen Yerlerde İşlenmesi (188/4-b).....	86
2.6.1.4 Suçun Üç veya Daha Fazla Kişi Tarafından veya Örgüt Faaliyeti Çerçevesinde İşlenmesi (188/5)	88
2.6.1.5 Suçun Belirli Meslek Mensupları Tarafından İşlenmesi (TCK m. 188/8)	91
2.6.2 Cezayı Azaltan Nitelikli Haller	92
2.6.2.1 Suçun Maddi Konusunun Üretimi Resmi Makamların İznine veya Satışı Yetkili Tabip Tarafından Düzenlenen Reçeteye Bağlı ve Uyuşturucu veya Uyarıcı Etki Doğuran Her Türlü Madde Olması (TCK m. 188/6)	92
2.7 SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ.....	93
2.7.1 Teşebbüs.....	93
2.7.2 İştirak.....	98
2.7.3 İçtima.....	101
2.7.3.1 Zincirleme Suç	101
2.7.3.2 Fikri İçtima	103
2.8 ETKİN PİŞMANLIK	106
2.9 YAPTIRIM.....	109
2.9.1 Cezalar.....	109
2.9.2 Güvenlik Tedbirleri	111
2.9.3 Müsadere	112
2.10 GÖREV VE YETKİ.....	114

2.11 ZAMANAŞIMI.....	116
2.12 UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU İLE KULLANMAK AMACIYLA UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE BULUNDURMA SUÇU ARASINDAKİ TEMEL FARKLAR.....	121
2.12.1 Failin Bulundurduğu Uyuşturucu Maddeyi Başkasına Satma, Devir veya Tedarik Etmek Hususunda Herhangi Bir Davranış İçine Girip Girmediği	122
2.12.2 Uyuşturucu Maddenin Bulundurulduğu Yer ve Bulunduruluş Biçimi.....	122
2.12.3 Bulundurulan Uyuşturucu Maddenin Çeşit ve Miktarı	123
2.12.4 Failin Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanma Alışkanlığı	124
2.12.5 Failin Ekonomik Durumu.....	124
SONUÇ	126
KAYNAKÇA.....	132

TABLÖLAR VE GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1.6.1.1: Yıllara Göre Eroin Olay Sayıları	37
Grafik 1.6.1.2: Yıllara Göre Eroin Olay Sayısının Suç Türlerine Göre Dağılımı.....	37
Grafik 1.6.1.3: Eroin Maddesinin Kullanım Sayılarının Bu Maddenin Ticaret Sayılarına Oranı	38
Grafik 1.6.2.1: Yıllara Göre Esrar ve Skunk Olay Sayıları.....	39
Grafik 1.6.2.2: Yıllara Göre Esrar ve Skunk Olay Sayısının Suç Türlerine Göre Dağılımı	39
Grafik 1.6.2.3: Esrar ve Skunk Maddesinin Kullanım Sayılarının Bu Maddenin Ticaret Sayılarına Oranı.....	40
Grafik 1.6.3.1: Yıllara Göre Kokain Olay Sayıları	41
Grafik 1.6.3.2: Yıllara Göre Kokain Olay Sayısının Suç türlerine Göre Dağılımı	41
Grafik 1.6.3.3: Kokain Maddesinin Kullanım Sayılarının Bu Maddenin Ticaret Sayılarına Oranı	42
Grafik 1.6.4.1: Yıllara Göre Ecstasy Olay Sayıları.....	43
Grafik 1.6.4.2: Yıllara Göre Ecstasy Olay Sayısının Suç Türlerine Göre Dağılımı	43
Grafik 1.6.4.3: Ecstasy Maddesinin Kullanım Sayılarının Bu Maddenin Ticaret Sayılarına Oranı.....	44
Grafik 1.6.5.1: Yıllara Göre Captagon Olay Sayıları.....	45
Grafik 1.6.5.2: Yıllara Göre Captagon Olay Sayısının Suç Türlerine Göre Dağılımı	45
Grafik 1.6.5.3: Captagon Maddesinin Kullanım Sayılarının Bu Maddenin Ticaret Sayılarına Oranı.....	46
Grafik 1.6.6.1: Yıllara Göre Metamfetamin Olay Sayıları	47
Grafik 1.6.6.2: Yıllara Göre Metamfetamin Olay Sayısının Suç Türlerine Göre Dağılımı	47
Grafik 1.6.6.3: Metamfetamin Maddesinin Kullanım Sayılarının Bu Maddenin Ticaret Sayılarına Oranı.....	48
Grafik 1.6.7.1: Yıllara Göre Sentetik Kannabinoid Olay Sayıları	49

Grafik 1.6.7.2: Yıllara Göre Sentetik Kannabinoid Olay Sayısının Suç Türlerine Göre Dağılımı	49
Grafik 1.6.7.3: Sentetik Kannabinoid Maddesinin Kullanım Sayılarının Bu Maddenin Ticaret Sayılarına Oranı.....	50
Grafik 1.6.8: Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Kullanım Sayılarının Bu Maddelerin Ticaret Sayılarına Oranının Bütünsel Dağılımı	51

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
CD:	Ceza Dairesi
CGK:	Ceza Genel Kurulu
CMK:	Ceza Muhakemesi Kanunu
E:	Esas
K:	Karar
E.T:	Erişim Tarihi
m:	Madde
MDMA:	Ekstazi
s:	Sayfa
T:	Tarih
TBB:	Türkiye Barolar Birliği
TCK:	Türk Ceza Kanunu
THC:	Tetrahidrokanabinol
TMK:	Terörle Mücadele Kanunu
vb:	ve benzeri
vs:	ve saire

GİRİŞ

Uyuşturucu madde kullanımı ve bu maddelerin ticareti, toplumu oluşturan bireylerin sağlığı ile toplumun genel sağlığına yönelik çok ciddi bir tehlike oluşturmaktadır.

Bu maddelerin kullanımı ve buna bağlı olarak imali, üretimi ve ticareti, bütün devletler ve toplumlar için ciddi tehlike teşkil etmektedir. Uyuşturucu maddelerin üretim aşamasından, kullanıcıya ulaşana kadar geçen süreç, neredeyse tüm devletlerin karşılaştığı bir sorun olup, bu süreçlerin birbirinden bağımsız olmadığı açıkça görülmektedir. Doğal bitkilerden elde edilen ya da sentetik yollarla üretilen bu maddeler, dünya çapında farklı bölgelere dağıtılırken, hem üretimin gerçekleştirildiği ülkeler hem de bu maddelerin transit geçtiği ve nihayetinde ulaştırıldığı ülkeler açısından ciddi bir mücadele sorunu teşkil etmektedir. Terörizm ve diğer suç örgütlerinin finansal kaynaklarının önemli bir kısmının uyuşturucu ticaretinden elde edilen gelirlerle sağlandığı göz önünde bulundurulduğunda, devletler ve uluslararası toplum için bu maddelerin kullanımı ve dolaşımının yasal sınırlar içinde tutulması, bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçu 5237 sayılı TCK'nın Özel Hükümler başlıklı ikinci kitabında, "Topluma Karşı Suçlar" başlıklı üçüncü kısmında, "Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar" başlıklı üçüncü bölümünde düzenlenmiştir.

Çalışmamızdaki temel amaç; uyuşturucu ve uyarıcı madde kavramının ardından uyuşturucu veya uyarıcı madde türlerinden bahsederek, bu maddelerle mücadele etmek için faaliyet gösteren uluslararası örgütleri, ülkelerin imzalamış oldukları uluslararası sözleşmeleri, mukayeseli hukukta diğer devletler nezdindeki düzenlemeleri ortaya koyduktan sonra uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarına ilişkin olay sayılarına dair bir kısım verilerin ardından TCK m. 188'de yer alan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal ve ticareti suçunu doktrindeki görüşler ışığında ve Yargıtay kararları esas alınarak detaylı bir inceleme yapmaktır.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, uyuşturucu veya uyarıcı madde kavramı açıklanmakta ve uyuşturucu madde türleri sayılmıştır. Aynı bölümde; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle etkin mücadele edebilmek adına imzalanan uluslararası sözleşmeler ve uluslararası kuruluşlara yer verilmiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili çeşitli ülkelerin kanunlarının mukayesesine de bu bölümde değinilmiştir. Yine son olarak İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı'nın yayımlamış olduğu 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 ve 2024 yılları Türkiye Uyuşturucu Raporlarından elde edilen verilere dayanılarak uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin olarak söz konusu yedi yıldaki olay sayıları ve olay sayılarının suç türlerine göre dağılımları grafikler halinde incelenmiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı

suçu sayılarının bu maddelerin ticareti suçu sayılarına oranları hesaplanarak yıllar içerisindeki değişimleri grafikler halinde gösterilmiştir.

İkinci bölümde TCK m. 188’de düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun genel olarak incelemesi yapılmıştır. Bu kapsamda suçun hukuka aykırılık unsurundan, maddi ve manevi unsurlarından bahsedilmiştir. Maddi unsur kapsamında madde metninde sayılan seçimlik hareketler ayrı ayrı açıklanarak ilgili Yargıtay kararlarına yer verilmiştir. Suçla ilgili kanunda düzenlenen ağırlaştırıcı ve hafifletici nitelikli haller bu bölümde incelenmiştir. Yine aynı bölümde suçun özel görünüş biçimleri, etkin pişmanlık hükümleri, yaptırım ve zamanaşımı düzenlemeleri Yargıtay kararları ve doktrinindeki görüşler ışığında detaylıca açıklanmıştır. Yine aynı bölümde uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu ile kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma suçu arasında temel farklar yüksek yargı kararları ışığında ele alınıp incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE KAVRAMI, UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE ÇEŞİTLERİ, ULUSLARARASI MÜCADELE VE BİR KISIM UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERİN OLAY SAYILARININ YILLARA GÖRE DAĞILIMI

1.1 UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE KAVRAMI

Uyuşturucu madde kavramının tanımına TCK’da veya diğer mevzuatımızda yer verilmemiştir. Ancak uyuşturucu sözcüğü dilimizde ilk olarak “uyuşturma özelliği olan, uyuşturan (madde), narkotik” anlamına gelir. Yunancadaki uyku anlamına gelen “narke” sözcüğünden türeyen uyuşturucu sözcüğünün İngilizcedeki karşılığı “narcotics”tir. “Uyuşturma özelliği olan, duymaz hale getiren demektir. Tıp biliminde ise uyuşturucu madde, fizyolojik ve ruhsal problemlerin tedavisinde kullanılan maddeler şeklinde tanımlanmaktadır¹.

Uyuşturucu maddeler, fiziksel ve ruhsal dengeyi bozan, merkezi sinir sistemini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen, vücut bütünlüğünü tehlikeye atan doğal veya sentetik maddelerdir. Uyuşturucu maddeler bireyin sinir sistemine keyif verecek şekilde etki yaptığı için, bir süre sonra uyuşturucu maddeyi almadan hayatını idame ettiremez hale gelir. Literatürde, kullanılması, bulundurulması ve satışı yasaklanan uyuşturucu maddeler, narkotik ve psikotrop maddeler olarak da adlandırılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), uyuşturucu maddeyi, “bitkisel kökenli veya sentetik olup, fiziksel veya ruhsal, bağımlılığa yol açan ve tutku yaratan bütün maddeler uyuşturucu madde sayılır” şeklinde tanımlamaktadır².

Uyuşturucu maddelerin etkisi, kimyasal yapısına bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Bunun yanı sıra, uyuşturucunun kullanım şekli, vücutta olan etkisi, dozajı, kullanım sıklığı ve kullanıcının biyolojik ve psikolojik özellikleri de bu etkilerin belirleyicileri arasında yer almaktadır. Uyuşturucu maddelerin etkileri, bireyin fizyolojik yapısı ve alışkanlıklarına göre farklılıklar gösterebilir. Uyuşturucu ya da uyarıcı maddeler, kullanıcılar üzerinde duyuşsal, psikolojik ve fiziksel farklı etkiler meydana getirebilir. Bazı uyuşturucular fiziksel bağımlılık yaratmasa da, kullanımın sonlandırılması durumunda ruhsal bağımlılık gelişebilir. Diğer yandan, bazı uyuşturucular organik bağımlılıklara yol

¹ Şafak, N. (2020), *Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Ticareti Suçları (TCK md 188/3)* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.9.

² Bahar, A. (2018), “Uyuşturucu Madde Kullanımının Nedenleri ve Bağımlılık Oluşum Sürecinde İletişimsel Yaklaşımların Rolü ve Önemi: Polis Kayıtları Üzerinden Olgusal Bir İnceleme”, *İstanbul University Journal of Communication Sciences*, Sayı:55, s.5.

açabilmektedir. Birey, ruhsal olarak maddeyi bırakmak istese dahi, vücut alışkanlıklarından kaynaklanan organik tepkiler ortaya çıkabilir.³

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kullanan bireylerde görülen etkiler genellikle dört evrede incelenebilir. Bunlar sırasıyla, başlangıç evresi, balayı evresi, doygunluk evresi ve kaşeksi evresidir⁴.

Başlangıç evresinde, kullanıcı genellikle uykusuzluk, kusma, baş ağrısı ve aşırı neşe hali yaşar. Balayı evresinde cinsel istekte artış ve genel mutluluk hissi gözlemlenebilir. Doyma evresinde ise, kullanıcı uyuşturucu miktarını artırma eğilimindedir zira daha önceki dozlar aynı zevki ve mutluluğu sağlamaya yetmez. Vücut doyuma ulaşmıştır. Kaşeksi evresinde ise, kullanıcıda çeşitli belirtiler ve sağlık sorunları ortaya çıkmaya başlar; bunlar arasında kalp ve sindirim sistemi sorunları, algılama güçlükleri ve dikkat eksikliği yer alabilir⁵.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, birçok farklı etkiyi bir arada barındırabilen veyahut bir tanesinin gösterdiği etkiyi diğerinin çok farklı şekilde gösterebildiği maddelerdir. Bu özelliklerinden dolayı belirli bir etki sınıfına göre sıralamak çok mümkün olmamaktadır. Ele alınan her kritere göre farklı bir sınıflandırmaya tabi tutulmaktadırlar. Uyuşturucu maddeler uyarıcı etkisi taşıyanları da dikkate alınarak fiziksel etkilerine, elde ediliş biçimlerine, sertliklerine, bağımlılık yapış özelliklerine, kökenine ve şekillerine göre sınıflandırılmaktadırlar⁶. Bunların yanında doktrinde uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, kullanıcısının vücuduna verdiği zararlı etkilerine göre dahi sınıflandırılmaktadır⁷.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler etkilerine göre, merkezi sinir sistemini uyaranlar (Stimülantlar) ve merkezi sinir sistemini yavaşlatanlar (depresantlar) olarak iki gruba ayrılmaktadır. Merkezi sinir sistemini yavaşlatan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler de tabii ve sentetik uyuşturucu veya uyarıcı maddeler olarak ayrılmaktadır. Merkezi sinir sistemini yavaşlatan tabii uyuşturucular veya uyarıcılar; afyon, morfin, eroin ve kodeinden oluşmaktadır. Sentetik uyuşturucu ve uyarıcılar; barbitüratlar, trankilizanlar ve sedatifler olarak ayrılmaktadır. Merkezi sinir sistemini uyaran uyuşturucular; (Stimülantlar) tabii uyaranlar, sentetik uyaranlar ve halusünojenler (hayal gösterenler) olarak ayrılmaktadır. Tabii uyaranlar; koka yaprağı, kokain ve crack'tir. Sentetik uyaranlar; amfetaminler, captagon ve ekstazidir. Halusünojenler (Hayal Gösterenler) ise esrar, marihuana, meskalin, LSD ve bonzaidir⁸.

³ Sevdin, A.E. (2024), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu* (1.Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.24-25.

⁴ Sevdin, s.25.

⁵ Sevdin, s.25.

⁶ Yokuş Sevik, H. (2022), *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (4. Baskı), Ankara, Adalet Yayınevi, s.30.

⁷ Şafak, s.12.

⁸ Şafak, s.12.

Ayrıca işaret etmek gerekir ki, uyuşturucu maddelerin ceza hukuku bakımından normatif olarak “uyuşturucu veya uyarıcı” madde olarak kabul edilmesi belirlenmesi gereken bir husustur. Bu noktada, uygulamada Yargıtay, bir maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak kabul edilebilmesi için TCK m. 188/4’de, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun’da, 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun’da, 1961 Tek Sözleşmesi’nin I ve II no’lu cetvellerinde, 2313 ve 3298 sayılı Kanunlara dayanılarak çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde (eskiden Bakanlar Kurulu kararlarında) yer alması gerektiğine karar vermiştir⁹.

1.2 UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE ÇEŞİTLERİ

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin etkilerinin ve çeşitliliğinin fazlalığı nedeniyle, bu maddelerin belirli bir sınıflandırmaya tabi tutulması gerekmektedir. Bu sınıflandırmanın amacı, farklı özellikler ve etkiler gösteren uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri belirli standartlar çerçevesinde gruplandırarak değerlendirmeyi kolaylaştırmaktır. Söz konusu sınıflandırmalar genellikle, uyarıcı maddeleri uyuşturucu madde kategorisi içinde değerlendirmektedir¹⁰.

Uyuşturucu maddeler öğretide, bazı yazarlar tarafından üretim şekillerine göre doğal ve sentetik olmak üzere iki ana grupta ele alınmaktadır. Bu tasnif, uygulamada anlaşılması en kolay ve en yaygın kullanılan sınıflandırmalardan biridir. Bu sınıflandırmaya göre:

Doğal uyuşturucu maddeler: Bitkilerden elde edilen ve uyuşturucu etkisi gösteren maddelerdir. Bu grupta yer alan maddeler arasında afyon, morfin, eroin, kodein, esrar, marihuana, kokain ve crack bulunmaktadır.

Sentetik uyuşturucu maddeler: Farklı bileşiklerin laboratuvar ortamında kimyasal işlemlerle işlenmesi sonucu elde edilen ve uyuşturucu etkisi yaratan maddelerdir. Sentetik uyuşturucular, 1971 tarihli Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme çerçevesinde dört ana grupta sınıflandırılmıştır: Depressantlar, halusinojenler, stimulantlar ve trankilizanlar. Captagon ve bonzai de sentetik uyuşturucular arasında yer alır¹¹.

⁹ Şafak, s.10; Yolcu, F. (2015), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları* (1. Baskı), Ankara, Adalet Yayınevi, s.16; “İzmir Kriminal Polis Laboratuvarı’nın 02.04.2008 tarihli raporuna göre, sanığın evinde bulunan 140 adet tabletin “clonazepam” aktif maddesini içeren Rivotril isimli ilaç olduğu, “clonazepam” isimli maddenin 5237 sayılı TCK’nın 188. maddesinin 4. fıkrasında, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun’da, 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun’da, Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi’nin 1 ve 2 numaralı cetvellerinde, 2313 ve 3298 sayılı Kanunların verdiği yetki uyarınca çıkarılan Bakanlar Kurulu kararlarında sayılan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler arasında yer almaması nedeniyle uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak kabul edilmesine olanak bulunmadığı dikkate alınarak”, (10.C.D. 29.02.2012, 2010/30978 E., 2012/2008 K.).

¹⁰ Selbes, E. (2017), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu* (1.Baskı), Ankara, Adalet Yayınevi, s.10.

¹¹ Selbes, s.11.

1.2.1 Doğal Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler

1.2.1.1 Afyon (Haşhaş)

Afyon, tarihsel olarak en eski uyuşturucu madde olup, haşhaş bitkisinin olgunlaşmamış kapsüllerinin çizilmesiyle salınan sütün yoğunlaştırılarak katı hale getirilmesiyle elde edilir. Afyon, şeker, protein ve kauçuk yağı gibi bileşiklerin yanı sıra, morfin, narkotin, kodein ve yaklaşık 25 farklı alkaloid türü olarak bilinen zehirli maddeler de içerir¹².

Afyon, vücut üzerinde güçlü etkiler gösteren bir maddedir. İnsan bedenine alındığında, kan aracılığıyla merkezi sinir sistemini ve nihayetinde tüm organizmayı etkiler. Afyon kullanan kişiler, cinsel ve zihinsel kuvvetlenme, terleme ile yapay bir neşe hissi yaşarken, aynı zamanda nabızları normalin üzerinde seyreder. Uzun süre afyon kullanan bireylerde ise kronik zehirlenme riski ortaya çıkabilir. Bu madde, hem fiziksel hem de psikolojik bağımlılığa yol açmaktadır. Bağımlı bireylerde düşük nabız, tansiyon, iştahsızlık ve uykusuzluk gibi belirtiler gözlemlenebilir¹³.

Haşhaş bitkisi, ülkemizde yüzlerce yıldır ekilen, yetiştirilen hatta bazı bölgelerde temel geçim kaynağı oluşturan bitkilerden biridir¹⁴.

1.2.1.2 Morfin

Morfin, ham afyonun yaklaşık onda birini oluşturan bir bileşiktir ve ham afyonun çeşitli kimyasal işlemlerden geçirilmesiyle elde edilir. Suda çözünebilen, toz kristaller şeklinde bulunan morfin, tıpta ağrı kesici ve uyuşturucu olarak kullanılmaktadır. Afyonun içinde bulunan 25'e yakın alkaloid zehirler arasındaki en tanınmışlardan biridir. “Morfin” kelimesi, Yunan mitolojisinde uyku tanrısı olarak bilinen Morpheus’tan türetilmiştir. Afyon ve morfinin etkileri benzer olmakla birlikte, morfinin etkisi daha güçlüdür¹⁵.

Baz morfin, afyondan yapılan ilk kimyasal işlemlerle elde edilen madde olup, morfinin ham halidir. Morfin ise, baz morfinden türetilir ve asıl uyuşturucu etkisini gösteren bileşiktir. Morfin sıvı formda olup, şırınga ile deri altına, özellikle kol ve bacaklara enjekte edilir. İlk kullanımda, kişiye rahatlık ve enerji verir, ağrıyı hafifletir. Ancak bu başlangıçtaki rahatlık ve keyif hali, zamanla yerini fiziksel ve psikolojik çöküşe bırakır; hafıza kaybı, irade ve kavrayış yeteneğinde azalma görülür. Morfin

¹² Demirbaş, T. (2024), *Kriminoloji* (8. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.339.

¹³ Sevdin, s.29-30.

¹⁴ Yaşar, Y. (2019), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları* (3. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.40.

¹⁵ Demirbaş, s.340.

bağımlılığı yeni başlayan kişiler için bu alışkanlıktan kurtulmak mümkündür, ancak uzun süre kullananların tedavi süreçleri çok daha zorlu ve karmaşıktır¹⁶.

1.2.1.3 Eroin

Eroin, morfinden türetilen kimyasal bir madde olup, üretimi kolaydır. Beyaz renkte, kokusuz ve acı bir tada sahip olan bu madde, suda ve alkolde çözünebilen bir tozdur. Başlangıçta, morfin bağımlılarının tedavisi için kullanıldığı bilinmektedir. Nişasta benzeri bir görünümü vardır. Eroinin zararlı sonuçları bilinmediği için başlangıçta morfin bağımlılarının tedavisinde kullanılmaktaydı. Ancak zamanla morfinden çok daha zehirli olduğu ve insan vücudu üzerindeki zararları anlaşıncı tıbbi kullanımı sınırlandırılmıştır¹⁷.

Eroin, diğer maddelere göre daha hızlı bağımlılık yapabilir. Buruna çekilerek veya deri altına şırınga edilerek kullanılabilir¹⁸. Eroin ilk kullanıldığında kişiye aşırı güven, canlılık, keyif ve cinsel gücü artırıcı etkiler sağlar. Ancak, bu etkiler 15-20 gün içinde alışkanlık yapmaya başlar ve dozajın artırılması gereklidir. Eroinin zehirlenme belirtileri, morfininkine benzemekle birlikte, eroin morfine göre beş kat daha kuvvetli bir zehir olduğundan, belirtiler daha şiddetli ve daha hızlı şekilde ortaya çıkar. Bu belirtiler arasında terleme, çarpıntı, diz, bel ve başta şiddetli ağrılar, iştah kaybı, çalışma gücünün düşmesi, yoğun üzüntü ve keder duyguları ile yatağa düşme yer alır. Kullanıcılar, soluk bir cilt rengi, kuru ağız, kesik nefes ve dalgın bir zihin haliyle çevrelerinden kopar. Eroin kullanan kişiler hem fiziksel hem de psikolojik açıdan çöker; ahlaki değerleri zayıflar. Eroin bağımlılarının tek amacı, maddeyi temin etmek olduğundan, bu hedefe ulaşmak için her türlü illegal faaliyet içinde bulunabilirler¹⁹.

Eroin, alkollü içkilerin aksine coşku verici bir etkiye sahip değildir; bunun yerine kullanıcıya sakinlik, hafif bir neşe ve uyanıklık hissi verir. Ancak, uyku hali ve sersemlik de devam eder. Kişi, eroini artık zevk almak amacıyla değil, 3-4 saatlik aralıklarla krize girmemek için kullanır. Tolerans gelişimiyle birlikte, eroin bağımlısının kullandığı miktar giderek artar ve bu da fiziksel sağlığının bozulmasına yol açar. Eroin bağımlısı, bir kez bu bağımlılığa düştükten sonra, normal yaşamına geri dönmesi neredeyse imkânsız hale gelir²⁰.

¹⁶ Yokuş Sevik, s.626.

¹⁷ Sevim, s.33.

¹⁸ Özbadakoğlu, E. H. (2007), 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Ankara, Adalet Yayınevi, s.13.

¹⁹ Demirbaş, s.340-341.

²⁰ Aksüt, E. (2020), Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları (1. Baskı), Ankara, Adalet Yayınevi, s.74.

1.2.1.4 Kodein

Kodein, haşhaş kozası ve afyonda bulunan bir alkaloiddir. Tıpta kullanılan kodein genellikle morfinden türetilir. Beyaz renkte, kokusuz ve acı bir tada sahip olan kodein, öksürük giderici ve ağrı kesici olarak kullanılır²¹.

Kodein, ağız yoluyla, makattan veya enjeksiyon şeklinde tablet ya da toz halinde kullanılabilir. Morfinin yaklaşık onda biri kadar bir etkiye sahip olan kodeinin bağımlılık yapma potansiyeli düşük olsa da, uzun süreli ve yüksek dozda kullanım durumunda bağımlılık geliştirebilir²².

1.2.1.5 Esrar

Esrar, diğer adıyla haşış, dişi hint keneviri (*Cannabis indica*) veya Avrupa keneviri (*Cannabis sativa*) bitkilerinden elde edilen bir uyuşturucu maddedir. Esrar, uzunca zamandan beri bilinen bir madde olup, içinde “delta-9-tetrahidrokanabinol (THC)” adı verilen oldukça aktif bir bileşen bulunur. Bu madde, güçlü bir halüsinojendir. Kenevir bitkisinden esrar üç farklı yöntemle elde edilebilir. İlk olarak, bitkinin yapraklarındaki reçinenin çıkarılmasıyla reçine esrar elde edilir. İkinci olarak, bitkinin birkaç gün kurutulup ardından ufalanarak elekten geçirilmesiyle toz esrar elde edilir. Üçüncü olarak, toz esrarın çeşitli şekillerde preslenmesiyle pres veya takoz esrar üretilir. Ayrıca, esrarın alkol, kloroform veya petrol eteriyle damıtılmasıyla sıvı esrar elde edilebilir²³.

Esrar, ağız ve solunum yolları aracılığıyla kullanılabilir. Sigara, pipo veya nargile gibi araçlarla karıştırılarak vücuda alınabileceği gibi, bazı sıvı maddelere karıştırılarak da tüketilebilir. Son yıllarda, esrar kullanımının özellikle gençler ve aydın kesim arasında artış gösterdiği ve bu durumun tehlikeli boyutlara ulaşmış olduğu dikkatle belirtilmelidir. Ayrıca, esrarın cezaevlerinde de yaygın bir şekilde kullanıldığı ifade edilebilir. Bazı görüşler, esrarın bağımlılık yapmadığını ve sigara ile alkolden daha az zararlı olduğunu öne sürmektedir. Ancak esrar kullanan bireylerde fiziksel ve psikolojik değişiklikler gözlemlenebilir. Özellikle sigara yoluyla vücuda alınan esrar, etkilerini birkaç dakika içinde gösterirken, ağız yoluyla alınması durumunda bu etki 1-2 saat sonra ortaya çıkmakta ve 3-5 saat sürebilmektedir. Esrar kullanan kişiler, bu maddeden etkilendiklerinde kendilerini olağanüstü önemli ve zengin bir kişi olarak algılayabilirler, adeta hayalî bir dünyada var olmaktadır. Bu etki sona erdikten sonra ise, kişi genellikle korku ve tembellik hissiyatına bürünmektedir²⁴.

²¹ Demirbaş, s.342.

²² Selbes, s.15.

²³ Selbes, s.15.

²⁴ Sevdin, s.47.

Esrar kullanımına bağılı olarak, bireylerde nabız hızında artış, ağız ve boğazda kuruluk, kan basıncında yükselme, ışığa karşı hassasiyet, göz bebeklerinde büyüme, bulantı ve kusma gibi fizyolojik değişiklikler gözlemlenebilir. Kullanıcı, zihinsel olarak hayal dünyasına dalar, zaman ve mekân algısı bozulur ve halüsinasyonlar yaşayabilir. Yüksek dozda esrar kullanımı durumunda ise, kişide zamanla karakter değişiklikleri ve ölüm korkusu gibi psikolojik bozukluklar ortaya çıkabilir²⁵.

Esrar kullanan bireylerin ortak özellikleri arasında, bulundukları çevreden kaçma eğiliminde olmaları, değişen sosyal ve ekonomik koşullar altında özerklik ve sorumluluk sınırlarını belirleyememeleri ile aile içindeki mutsuzluk gibi psikolojik ve sosyal sorunlar yer almaktadır²⁶.

Türkiye'deki araştırmalara göre, esrar en yaygın uyuşturucu türü olarak bilinmektedir²⁷. Diğer maddelere kıyasla daha ucuz ve kolay erişilebilir olması nedeniyle daha çok kullanılmaktadır²⁸.

1.2.1.6 Kokain

Kokain, “*Erythroxylum coca*” adlı bitkinin yapraklarından elde edilmektedir. Beyaz ve parlak bir renge sahip olan bu madde, en yaygın olarak burun yoluyla enfiye şeklinde kullanılmakta olup, aynı zamanda içilerek veya şırınga yoluyla da tüketilebilmektedir. Bunun yanı sıra, bazı durumlarda kokainin sakız gibi çiğnenerek kullanıldığı da görülmektedir²⁹.

Kokain vücuda alındıktan kısa bir süre içinde merkezi sinir sistemini uyarak çeşitli fizyolojik etkiler meydana getirir. Bu etkiler arasında kalp atış hızının artması, kan basıncının yükselmesi, solunum hızının artması, kaslarda gerilme ve kasılmalar yer almaktadır. Düşük dozlarda, kokain ruhsal coşku ve neşelilik hissi uyandırırken, doz arttıkça idrak bozuklukları, illüzyonlar ve halüsinasyonlar görülebilir. Aşırı doz alımında ise, akut hipertansiyon, koroner yetmezlik, aritmi, kalp durması ve akut kalp yetmezliği gibi ciddi durumlar gelişebilir ve bunlar ölümlle sonuçlanabilir³⁰.

Kokain, tüm kullanıcıları üzerinde bağımlılık yapma etkisine sahip olmasa da, hem kullanıcılar hem de toplum sağlığı açısından ciddi tehlikeler yaratabilecek bir tehdit oluşturmaktadır. Uzun süreli kullanımda bağımlılık yapma potansiyeline sahip olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra, asıl tehlike, kokainin “crack-free base” formunun veya “hidrokloride toz” halinin, özellikle 18 yaş altı gruplar

²⁵ Selbes, s.16.

²⁶ Demirbaş, s.341.

²⁷ Karagöz, A., Akdam, M. (2007), “Gençlerde Zararlı Madde Alışkanlıklarının Artış Nedenleri ve Gençliğimizi Uzak Tutmanın Yolları”, *Polis Dergisi*, Sayı:53, s.29-35.

²⁸ İnce, H. (2007), “Uşak İli E Tipi Ceza İnfaz Kurumundaki Uyuşturucu Madde Kullanmak/Satmaktan Hükümlü ve Tutukluların, Sosyo-Kültürel ve Demografik Özelliklerinin Tespit Edilmesi”, *Adalet Dergisi*, Sayı:29, s.338-348.

²⁹ Yokuş Sevik, s.626.

³⁰ Selbes, s.17.

arasında yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmasıdır. Bu kokain formlarının temini oldukça kolaydır, erişilebilirliği yüksektir ve kullanımları daha basit hale gelmiştir³¹.

1.2.1.7 Crack

Crack, kokain hidroklorik formunun sodyum bikarbonat veya amonyak ile su eklenerek işlenmesiyle elde edilen bir türevidir. Toz kokainin, küçük taşlara benzer bir formda görünüm alır. Crack, hızlı bir şekilde etkisini gösteren ve ilk kullanımdan sonra bağımlılık geliştirme riski yüksek bir maddedir. Kokainin en güçlü ve en tehlikeli formu olarak kabul edilen crack, genellikle yakılarak dumanı içe çekilerek veya sigara gibi kullanılır. Kokaine ve diğer uyuşturuculara kıyasla fiyatı daha yüksek olduğundan, genellikle ekonomik olarak daha iyi durumda olan bireyler tarafından tercih edilmektedir³².

Crack bağımlılığı, eroin ve kokain bağımlılıklarından en az üç kat daha şiddetlidir. Bu durum, crack'in kokainin en az on kat daha hızlı ve ölümcül etkiler yarattığını göstermektedir. Ayrıca, crack kullanımı, eroin dâhil olmak üzere diğer tüm uyuşturucu maddelere kıyasla çok daha hızlı bağımlılık yapma potansiyeline sahiptir³³.

Crack kullanıldıktan sonra, madde saniyeler içinde beyne ulaşır ve şiddetli ağrı ve sarhoşluk hissi yaratır. Her dozun ardından kullanıcıda yeni bir crack dozu, diğer uyuşturucu maddeler veya alkol alma isteği uyanır. Göz bebekleri genişler, ışığa karşı duyarlılık artar ve kullanıcılar, gözlerinde ışık halkaları veya karıncalanma gibi görsel yanılgılar deneyimleyebilirler. Çevreyi net bir şekilde algılamakta zorluk çekerler. Kalp atışları %50 oranında hızlanır ve düzensizleşir; bu durum, kalp krizi geçirme riskini artırır³⁴.

1.2.1.8 Marihuana

Marihuana, kenevir bitkisinin yaprak ve çiçeklerinin kurutulmasıyla elde edilen, zihin ve vücutta belirgin etkiler oluşturan bir uyuşturucu madde olarak tanımlanabilir. Kullanıldıktan sonra, etkileri en az bir hafta boyunca vücutta devam edebilir ve tamamen vücuttan atılması bir aya kadar sürebilir. Marihuana kullanımı, çeşitli sağlık problemleri ve psikolojik bozukluklara yol açabilir³⁵. Özellikle maddenin aşırı doz kullanımı, kullanıcıda mide bulantısı ve kusma ile kullanım tarzı ve

³¹ Yaşar, s.175.

³² Demirbaş, s.342.

³³ Yokuş Sevik, s.627.

³⁴ Aksüt, s.76.

³⁵ Yokuş Sevik, s.627-628.

eğilimine göre, asabiyet ve acıya karşı aşırı duyarlılık, şüphecilik, korku hali ve güvensizliğe sebebiyet verebilmektedir³⁶.

1.2.2 Sentetik Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler (Psikotrop Maddeler)

Birinci Dünya Savaşı yıllarından beri Avrupa'daki laboratuvarlarda üretilen sentetik uyuşturucuların daha çok hap şeklinde olduğu görülmektedir. Sentetik uyuşturucu maddeler kullanıcılarının sinir sisteminde yaptıkları etkilere göre “depresantlar”, “stimulantlar”, “trankilizanlar” ve “halüsinojenler” olarak sınıflandırılırlar³⁷.

Bunun yanı sıra sentetik uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, Türkiye de dahil olmak üzere birçok ülkenin taraf olduğu 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi'ne göre genellikle “depresantlar” (yatıştırıcılar), “halüsinojenler” (hayal gördürücüler), “stimulantlar” (uyarıcılar) ve “trankilizanlar” (sakinleştiriciler) olarak gruplara ayrılmıştır³⁸.

1.2.2.1 Depresantlar (Yatıştırıcılar)

Depresantlar, zihinsel işlevleri yavaşlatan ve merkezi sinir sistemini baskılayan maddelerdir. Ağrı kesici analjezikler, uyku yapıcı hipnotikler ve sinirsel heyecan giderici sedatifler, bu kategoriye giren ilaçlardır. Bu ilaçlar, hem psikolojik hem de fizyolojik bağımlılık yapma potansiyeline sahiptir³⁹.

Depresantlar, iki ana gruba ayrılmaktadır: Barbitüratlar ve benzodiazepinler. Barbitüratlar, ağrı kesici özelliklerinin yanı sıra, epilepsi (sara) tedavisinde de kullanılmaktadır. Kapsül, tablet ve sıvı formda alınabilen bu ilaçlar, solunum hızını, kalp atışlarını ve kan basıncını düşürme, kas gevşetme, kaygı ve endişeyi giderme, ayrıca keyif artırıcı etkiler gösterir. Ancak, barbitüratlar bağımlılık yapma ve suistimale yatkın maddelerdir. Bağımlı bireylerde, ilaç alımı yapılmadığında huzursuzluk, sıkıntı, kalp çarpıntısı, terleme ve gözbebeklerinde küçülme gibi belirtiler gözlemlenir. Aşırı dozda alındığında ise, kişi şuursuz bir şekilde kendisini kaybedebilir⁴⁰.

³⁶ Sevdin, s.50-51.

³⁷ Şafak, s.24.

³⁸ Ballıkaya, R. (2023), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, s.11.

³⁹ Selbes, s.19.

⁴⁰ Selbes, s.19.

Barbitürat sınıfına ait ilaçlar, bir dönem tıbbi uygulamalarda sakinleştirici ve hipnotik (uyku getirici) olarak yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Ancak, son yıllarda bu ilaçların potansiyel zararlı etkilerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, kullanım alanları önemli ölçüde daraltılmıştır⁴¹.

Benzodiazepinler, kimyasal yapıları bakımından benzer özellikler taşıyan ilaçlardan oluşan bir gruptur. Kullanıldıktan sonra belirli bir süre içinde bireyde rahatlama ve endişelerin azalması görülür. Ancak, bu etki sonrasında huzursuzluk ve baş ağrısı gibi yan etkiler ortaya çıkabilir. Uzun süreli kullanım, uykusuzluk sorunlarına yol açabilir ve endişeleri artırabilir. Bu ilaçlar, fiziksel ve psikolojik bağımlılık oluşturma potansiyeline sahiptir. Benzodiazepinler, zihinsel faaliyetleri yavaşlatan ve merkezi sinir sistemini baskılayan maddeler olarak sınıflandırılır. Ağrı kesici analjezikler, uyku yapıcı hipnotikler ve sinirsel heyecan giderici sedatifler bu grup içerisinde yer alır⁴².

Benzodiazepin sınıfına ait ilaçlar hem psikolojik hem de fiziksel bağımlılığa yol açabilmektedir. Bu ilaçlar, tıbbi alanda, anksiyete ve stresin tedavisinde, ayrıca cerrahi işlemler ve anestezi öncesinde hastalarda oluşan korku ve endişenin giderilmesinde yatıştırıcı (sedatif) etkiler sağlamak amacıyla kullanılmaktadır⁴³.

1.2.2.2 Halüsinojenler (Hayal Gördürücüler)

Halüsinojenler, gerçeklikten bağımsız olarak birey tarafından algılanan, ancak aslında var olmayan nesnelerin görülmesine (halüsinasyon) yol açan maddelerdir. Bu maddeler, genellikle yasadışı olarak kabul edilen LSD, meskalin ve halüsinojenik mantarlar (magic mushrooms) gibi bileşiklerden oluşmaktadır. Halüsinojenler, bireyin gerçeklik algısını bozar ve bu duygunun zayıflamasına neden olur⁴⁴.

Çavdarın nemlenmesiyle meydana gelen çavdarmahmuzunun⁴⁵, sentetik bileşiklerle birleşimi sonucunda elde edilen LSD, kokainden yaklaşık yüz kat daha güçlü bir etkiye sahiptir⁴⁶.

Özellikleri açısından, esrarın etken maddesi olan THC ile aynı kategoride sınıflandırılan LSD, esrardan daha tehlikeli ve zararlı bir madde olarak kabul edilmektedir. Öyle ki, tek bir doz alındığında

⁴¹ Yaşar, s.178.

⁴² Selbes, s.19-20.

⁴³ Yaşar, s.177.

⁴⁴ Demirbaş, s.343.

⁴⁵ Çavdarmahmuzu: Çavdar ve benzeri bitkilerin başaklarında asalak olarak yetişen, gövdesi silindirik biçimli, hekimlikte kullanılan, doğrudan tüketildiğinde zehir etkisi gösteren asklı bir tür mantar (Claviceps purpurea). (<https://sozluk.gov.tr>) (E.T.:06/03/2025).

⁴⁶ Aksüt, s.79.

bile, hafta veya aylar sonra bile, bu dozun neden olduğu ruhsal krizler kendiliğinden tekrar edebilmektedir⁴⁷.

LSD bağımlıları, genellikle asabi, halsiz ve bitkin bir durumda olurlar. Bu kişilerde, kısmi hafıza kaybı, hormonal dengesizlikler, solunum düzensizlikleri, nabızda kötüleşme, vücut ısısında düşüş, metabolizma düzensizlikleri, kanda glikoz artışı, ağızda salgı birikintileri, dilde pelteklik, ishal, kusma, bulantı, göz kararması, aşırı bitkinlik, uzun süreli uyku hallerinin yanı sıra cinsel sapkınlıklar, şuur bozuklukları ve cinnet belirtileri de gözlemlenebilir. Halüsinojen kullanımında sıklıkla görülen bir diğer reaksiyon ise panik halidir. Bu durum, kişinin mevcut ruhsal durumu ve bulunduğu çevrenin uygun olmayan koşullarına bağılı olarak gelişebilir⁴⁸.

1.2.2.3 Stimulantlar (Uyarıcılar)

Stimülanlar, merkezi sinir sistemi üzerinde uyarıcı etkiler yaratan maddelerdir. Kullanıldığında, zihinsel işlevlere güç ve keskinlik kazandırırken, vücudun yorgunluğunu azaltarak kişiye enerji verir. Bu nedenle, özellikle sınav dönemlerinde öğrenciler tarafından zihinsel performansı artırmak amacıyla, aynı zamanda sporcular tarafından da oyun sırasında daha yüksek performans sergilemek için sıklıkla tercih edilmektedir. Ayrıca, bu tür maddeler insanlarda doyunluk hissi oluşturduğundan, şişmanlık tedavisinde de kullanılmıştır. Bu bağlamda, obeziteyle mücadele eden bireyler, genellikle kilo vermek amacıyla bu maddeleri sıkça kullanmaktadır⁴⁹.

En yaygın bilinen uyarıcı madde “amfetamin”dir⁵⁰ Amfetamin türevleri arasında yer alan ve ticari adı “ekstazi” olan uyuşturucu madde, en yaygın bilinenlerden biridir. Tablet, kapsül, toz veya sıvı formda bulunan bu sentetik bileşik, geniş bir kullanım alanına sahiptir. Kimyasal olarak metilendioksi metamfetamin (MDMA) olarak adlandırılan bu madde, aşırı dozda kullanıldığında ciddi sağlık sorunlarına yol açabilir. Su kaybı, kalp ve yüksek tansiyon problemleri, yüksek ateş gibi etkiler ortaya çıkabilir. Ayrıca, saldırganlık, kalp ritim bozuklukları, kas krampları gibi rahatsızlıklar, bu maddelerin aşırı kullanımının ölümle sonuçlanabilecek ciddi etkileri arasında yer almaktadır⁵¹.

Amfetamin türevlerinden biri olan ve etkileri bakımından amfetaminden daha güçlü olan metamfetamin, genellikle toz, kristal, sıvı, tablet ve macun formlarında bulunabilmektedir⁵².

⁴⁷ Aksüt, s.79.

⁴⁸ Aksüt, s.79.

⁴⁹ Sevim, s.41.

⁵⁰ Ballıkaya, s.12.

⁵¹ Selbes, s.21.

⁵² Selbes, s.22.

1.2.2.4 Trankilizanlar (Sakinleştiriciler)

Merkezi sinir sistemini baskılayarak etkisini gösteren bu tür maddeler, sinir sistemini etkileyerek bireyin davranışlarında yavaşlamaya veya gecikmeye sebep olmaktadır. Ruhsal bunalımı ve gerilimi azaltmak için kullanılırlar. Uyku getirme özelliğı olmadan sakinleştirici ve endişeleri giderici etki gösterirler. Yüksek dozlarda kullanımı durumunda uyuklama, denge kaybı, ağız kuruluğı, solunum zorluğı ve komaya kadar varabilen belirtiler ortaya çıkabilir. Meprobamte, oxazepam (serepax, adumban), glutethimide (doridene), methypylon, chlórdiazepoxide(librum) ve diazepam (diazem, valium) gibi bilinen türleri bulunmaktadır. Uzun süreli kullanımda bağımlılık riski taşırlar⁵³.

1.2.2.5 Captagon

Captagon, fenetilamin HCl adlı kimyasal etken maddeyi içeren bir uyuşturucudur. Tablet formunda piyasaya sürülen bu maddenin üretimi yasal olarak durdurulmuş olsa da, yasadışı üretimi devam etmektedir. Ülkemizde yaygın olarak kullanılmayan bu madde, özellikle Arap ülkelerinde tüketilmektedir. Captagon, Doğı Avrupa ülkelerinden ülkemize gelmekte ve buradan Ortadoğı ile Arap ülkelerine transit olarak taşınmaktadır. Türkiye'de, captagon maddesinin tabletlenmesinin yapıldığı ancak imalatının yapılmadığı bilinmektedir⁵⁴.

1.2.2.6 Bonzai (Sentetik Kannabinoid)

Sokaklarda yaygın olarak “bonzai” olarak bilinen uyuşturucu, aslında sentetik kannabinoidler adı altında birçok farklı kimyasal maddeden oluşmaktadır. Tamamen kimyasal yapıya sahip bu maddeler, bazı bitkilerin kurutulmuş yapraklarına emdirilerek üretilir. Esrar benzeri etkiler gösterdiği için, sentetik esrar olarak kullanılmaktadır. Bonzai, genellikle diğerkurutulmuş bitki materyallerine emdirilerek kullanıcıya sunulmaktadır. Sentetik kannabinoid türevleri Türkiye'de ilk defa 2010 yılında ortaya çıkmış olup, 2011 yılında uyuşturucu ve uyarıcı maddeler listesine dahil edilene dek yoğun bir şekilde kullanılmaya devam etmiştir⁵⁵.

Sentetik kannabinoidler, tütün gibi içildiğinde, esrarın etken maddesi olan THC'nin insan üzerinde gösterdiği etkiye benzer bir etki ortaya koyduğundan, literatürde “yeni nesil esrar” olarak tanımlanmaktadır. Bu maddeler, tütün veya esrar içermemekle birlikte, dumanı solunduğunda esrar benzeri etkiler gösterir. Ancak, sentetik kannabinoidler esrardan çok daha güçlüdür ve insan sağlığı üzerinde daha büyük tehlikeler oluşturabilir. Kısa vadede bilinç kaybı, paranoid halüsinasyonlar,

⁵³ Sevdin, s.39.

⁵⁴ Selbes, s.22.

⁵⁵ Demirbaş, s.344.

solgunluk, titreme ve çarpıntı gibi semptomlar, bu maddeleri kullanan kişilerde yaygın olarak görülmektedir⁵⁶.

Sentetik kannabinoidler ile ilgili vurgulanması gereken en önemli konu, bu maddelerin tespit edilmesi ve kontrol altına alınmasının zorluklarıdır. Sentetik kannabinoidlerin sayısının fazlalığı, kimyasal çeşitlilikleri ve hızla ortaya çıkmaları, bu maddelerin izlenmesini ve tespitini son derece güçleştirmektedir. Piyasada mevcut bir sentetik kannabinoid türü yasal olarak kontrol altına alındığında, tedarikçiler hızla bunun yerine henüz tespit edilmemiş ve aynı THC etkisini taklit eden yeni bir madde üretebilmektedir. Böylece kimyasal yapılarına yapılan değişikliklerle, aslında kontrol altına alınan diğer sentetik kannabinoidler ile benzer etkiler gösteren yeni bir tür, kontrol altına alınana kadar rahatlıkla satılabilmektedir⁵⁷.

Türkiye'de sentetik kannabinoidlere ilişkin meydana gelen vakalar incelendiğinde, suç oranlarında önemli bir artış olduğu gözlemlenmektedir. 2017 yılı itibarıyla Türkiye'de 24.371 sentetik kannabinoid olayı gerçekleşmiş, bu olaylarda 34.107 şüpheli yakalanmış ve 958 kilogram sentetik kannabinoid ele geçirilmiştir. Geçmiş yıllarla karşılaştırıldığında, 2015 yılında bu sayı 11.567, 2016 yılında ise 15.366 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, 2017 yılında sentetik kannabinoidlerin şüpheli sayısında, bir önceki yıla göre %65 oranında bir artış yaşanmıştır. Ele geçirilen sentetik kannabinoid miktarında ise 2017 yılında, bir önceki yıla kıyasla %53,1 oranında bir artış gözlemlenmiştir⁵⁸.

1.3 UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERLE İLGİLİ ULUSLARARASI ÖRGÜTLER

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kişiler üzerinde ve toplumlarda yarattığı geri dönüşü olmayan zararları önlemek ve ortadan kaldırmak için yapılan çalışmalar, ulusal sınırlar içinde kalarak başarıyla yürütülememiştir. Bazı ülkeler, iç hukuklarında uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imalatını, teminini ve ticaretini suç olarak tanımlayarak bu maddelerin yasa dışı yollarla elde edilmesinin ve organize suç gruplarının haksız kazanç sağlamasının önüne geçmeye çalışmıştır⁵⁹.

⁵⁶ Kıldıl, F. (2020), *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları* (1. Baskı), Ankara, Adalet Yayınevi, s.65.

⁵⁷ Kıldıl, s.66.

⁵⁸ Kıldıl, s.67-68.

⁵⁹ Yaşar, s.61.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin insan üzerindeki tesirleri ve sebep olduğu zararlı neticeler, ulusal düzeyde olduğu kadar uluslararası düzlemde de önlemler alınmasını gerektirdiğini göstermektedir⁶⁰. Bu önlemlerin alınabilmesi amacıyla çeşitli uluslararası örgütler kurulmuştur.

1.3.1 Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC)

Birleşmiş Milletler 1945 yılında kurulmuştur. 1974 yılında üye sayısı 18 iken, sonrasında 54'e yükselmiştir. BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi, Birleşmiş Milletlerin temel yapıtaşlarından biridir ve beş bölgesel komisyonun ve on dört uzman komisyonun işlevlerini koordine etmektedir. ECOSOC yılda bir kez, 4 haftalık periyotlarla bir araya gelmekte olup politik tavsiyeler ortaya koymakta, ekonomik, sosyal konuların tartışılması için merkezi forum olarak faaliyet göstermektedir. Konsey, istihdamı, ekonomik ve sosyal ilerlemeyi teşvik etmenin dışında yüksek yaşam standartlarının sağlanmasında önemli bir rol oynar. Ayrıca uluslararası sosyal, ekonomik ve sağlıksal problemlere çözüm bulmak, kültürel ve eğitimsel iş birliğini güçlendirmek, insan hakları ve temel özgürlüklere küresel düzeyde saygı gösterilmesini teşvik etmek görevleri arasındadır. Bu anlamda, Konsey, ilgili çalışmaları yapır veya girişimlerde bulunabilir. Ayrıca uluslararası düzeyde konferansların hazırlanmasına da katkı sağlayabilir⁶¹.

1.3.2 Dünya Sağlık Örgütü (WHO)

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 7 Nisan 1948'de kurulmuş olup Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'ne bağlıdır. WHO, psikoaktif maddelerle ilgili olarak dünya genelinde faaliyet gösteren tek kuruluş olup öncelikli hedefi, tüm halkların sağlığını en yüksek seviyeye çıkarmaktır. Bu maksatla, ülkelere tıbbi alanda teknik destek sağlamak, toplum sağlığını geliştiren bilimsel araştırmaları desteklemek ve sağlık alanında uygulanacak kuralları ve standartları belirlemek gibi görevleri vardır⁶².

Dünya Sağlık Örgütü, tüm insanların en güncel sağlık olanaklarından yararlanmasını hedeflemiştir. Kuruluş Sözleşmesine göre, sağlık kavramını yalnızca hastalık veya özürlülük olmaksızın tam bir fiziksel, zihinsel ve sosyal esenlik olarak tanımlamakla birlikte, sağlığı sadece bir hastalık durumuyla sınırlı bir konu olarak görmemektedir⁶³.

⁶⁰ Yavuz Gündüz, T. (2018), *Türk Ceza Kanununda Yer Alan Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.30.

⁶¹ Sevdin, s.78-79.

⁶² Yavuz Gündüz, s.31.

⁶³ Yaşar, s.62.

Örgüt, bu hedefini gerçekleştirmek için ulusal kuruluşlarla iş birliği yaparak uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığı ve diğer ilaçların kullanımından kaynaklanan olumsuz yan etkileri takip etmekte ve çözüm önerileri geliştirmektedir⁶⁴.

1.3.3 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND)

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu, uyuşturucu madde denetimini sağlamak ve kaçakçılığı önlemek amacıyla 1946 yılında, Viyana'da 53 üye devletin katılımıyla kurulmuştur. Komisyonun görevleri arasında uyuşturucu madde kontrolü konusunda taslak metinler hazırlamak, küresel aksiyon programları geliştirerek bilimsel anlamdaki sözleşme maddelerinin uygulanmasına yönelik tavsiyelerde bulunmak ve üye devletlerin bahse konu sözleşmelere uymalarını teşvik etmek gibi rehberlik niteliğinde çalışmalar bulunmaktadır⁶⁵.

Bugüne kadar, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonunca, 1961 Uyuşturucu Maddeler Tek Sözleşmesi, 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi ve 1988 Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi olmak üzere üç sözleşme hazırlanmıştır. Türkiye bu sözleşmelerin hepsine üyedir⁶⁶.

1.3.4 Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı (UNDCP)

1990 yılında, 1961 TEK Sözleşmesi, 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi ve 1988 Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi maddeleri doğrultusunda Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı kurulmuştur. 1997 yılında Uluslararası Suçları Önleme Merkezi ile birleşerek faaliyetlerini Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) adı altında sürdürmeye başlamıştır⁶⁷.

UNDCP'nin görevleri arasında, kurumları, aileleri, bireyleri ve toplumları uyuşturucu kaynaklı tehditler konusunda bilgilendirme ve uyarmanın yanı sıra, uyuşturucu meselelerini gündeme getirmek amacıyla yerel, ulusal ve uluslararası düzeydeki çalışmaları desteklemek ve geliştirmek bulunmaktadır. Ayrıca, özellikle gençler ve savunmasız bireyler arasında uyuşturucu kullanımını azaltmaya yönelik çabaların desteklenmesi ve güçlendirilmesi de bu görevler arasındadır. Uyuşturucu kaynaklı suçlara, bu maddelerin kullanımına ve uyuşturucu ticaretine karşı uluslararası işbirliğini artırmak, uyuşturucuyla

⁶⁴ Yaşar, s.62.

⁶⁵ Çakan, G. (2021), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.39.

⁶⁶ Yavuz Gündüz, s.32.

⁶⁷ Yavuz Gündüz s.32.

ilgili konularda bilgi, araştırma ve uzman görüşlerinin paylaşımını teşvik etmek, bilimsel ve tıbbi amaçlarla bu maddelerin yeterli miktarda temin edilmesini sağlamak ve uluslararası düzeyde uyuşturucu maddelerle mücadeleyle yönelik imzalanan sözleşmelerin etkinliğini güvence altına almak amacıyla devletler ve diğer kuruluşlara destek ve tavsiyelerde bulunmak da bu görevler arasında yer almaktadır.⁶⁸

1.3.5 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC)

1997 yılında, Viyana’da kurulan Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC), Birleşmiş Milletlerin suçla mücadele merkezi olarak faaliyet göstermektedir. Bu kuruluş, üye devletlerin iç hukuklarını uluslararası sözleşme maddelerine uygun şekilde düzenlemelerine yardımcı olmak amacıyla uyuşturucu maddelere karşı mücadelede aktif bir rol üstlenmektedir. Gelir kaynağı, UNFDAC gibi gönüllü yardımlardan oluşmaktadır. UNODC'nin amacı, üye ülkelere suçla, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ve terörle mücadele hususlarında destek sağlamaktır.⁶⁹

Her ne kadar UNODC merkezi Avusturya’nın Viyana şehrinde olsa da, dünyanın çeşitli bölgelerinde faaliyet göstermektedir. Gelir kaynağı üye devletlerin katkılarıyla oluşmaktadır. UNODC, yolsuzluk, uluslararası terörizm, suç önleme ve uyuşturucu maddelerin yasadışı ticaretinin önlenmesine yönelik hususlarda Birleşmiş Milletler Örgütüne destek olmak amacıyla kurulmuştur.⁷⁰

1.3.6 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Denetleme Fonu (UNFDAC)

1971 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Denetleme Fonu (UNFDAC), uyuşturucu maddelerle mücadele etmek maksadıyla teknik ve mali imkânların sağlanması ve güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Birleşmiş Milletlerce yönetilen fon, üye devletlerin gönüllü katkılarından oluşmaktadır. Fon, uyuşturucu maddelerin kullanımının azaltılması, bahse konu maddelerin ticaretinin önlenmesi ve bağımlı bireylerin tedavi edilerek topluma kazandırılması faaliyetlerine destek olmaktadır.⁷¹

1.3.7 Uyuşturucu Maddeler Kontrol Kurulu (INCB)

Uyuşturucu Maddeler Kontrol Kurulu (INCB), 1961 TEK Sözleşmesi temel alınarak 1964 yılında kurulan bir kuruluştur. Birleşmiş Milletler tarafından finanse edilen bu kuruluş, genel olarak üye

⁶⁸ Sevim, s.82.

⁶⁹ Çakan, s.40.

⁷⁰ Sevim, s.82.

⁷¹ Sevim, s.83.

devletlerin bahse konu sözleşmelere uyup uymadığını denetler ve uyuşturucu ticaretinin sadece tıbbi amaçlar için yeterli üretim ve satış sınırlarında kalmasını sağlamak için çaba gösterir. Ayrıca, yasa dışı uyuşturucu üretiminde kullanılan kimyasal maddelerin denetimini yaparak bu maddelerin yasa dışı ticaretini önlemeye yönelik devletlere destek sağlar⁷².

Kurulun üzerine aldığı birçok görev bulunmaktadır. Bunların başında, uyuşturucu madde kullanımı, ticareti ile yasal sınırlar içerisindeki üretimi ile alakalı olarak üye devletler ile çalışmaları geliştirmek gelmektedir. Bu iş birliği çerçevesinde, uyuşturucu maddelerin ekimi, üretimi, yasal ihtiyaçlarla sınırlanması ve ticaretinin önlenmesine yönelik konularda üye devlet hükümetleriyle birlikte mücadele etmektedir. Bu bağlamda, taraf ülkeler üzerinde denetim yetkisine sahip olan kurulun diğer bir görevi ise ulusal ve uluslararası düzeyde uyuşturucu maddelerin kullanımı ve ticareti ile ilgili sistemsel eksikliklerin tespiti ile bunları çözümlmek ve piyasaya sürülen belirli uyuşturucu maddelerin uluslararası düzeyde denetim altına alınıp alınmayacağına karar vermektir⁷³.

1.3.8 Birleşmiş Milletler Yakın ve Orta Doğu Yasadışı Uyuşturucu Ticareti Alt Komisyonu (OYUTAK)

Birleşmiş Milletler Yakın ve Orta Doğu Yasadışı Uyuşturucu Ticareti Alt Komisyonu (OYUTAK), üyeleri yirmi dört ülkeden oluşan bir kurul olan, 1973 yılında Uyuşturucu Maddeler Komisyonu tavsiyeleri dikkate alınarak Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından kurulmuştur. Bu kurul, Yakın ve Orta Doğu bölgesindeki uyuşturucu madde kaçakçılığıyla mücadeleye yönelik çalışmalar düzenlemekte ve Birleşmiş Milletler tarafından finanse edilen maddi kaynaklarla görevlerini yerine getirmektedir⁷⁴.

1.3.9 Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi (EMCDDA)

Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi (EMCDDA) 8 Şubat 1993 tarihinde Lizbon'da kurulmuştur. 1994 yılında merkeze bağlı bir yönetim kurulu olarak ve bilimsel komite şeklinde oluşturulan bu merkez, faaliyetlerine tam olarak 1995 yılında başlamıştır⁷⁵.

EMCDDA, Avrupa Birliği ile üye devletlere Avrupa'da uyuşturucu madde sorununa yönelik değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bu kapsamda sunduğu öneriler ve yaptığı incelemelerle, Avrupa'da

⁷² Yavuz Gündüz, s.33.

⁷³ Sevim, s.79.

⁷⁴ Yavuz Gündüz, s.34.

⁷⁵ Sevim, s.83.

uyuşturucu konusuna ilişkin politikaların oluşturulmasında, stratejilerin belirlenmesinde ve sonuçta kanunların hazırlanmasında etkili olmaktadır. EMCDDA, uygulayıcı konumundaki kişilere ve ilgili uzmanlara destek olmaktadır. Bu amaçla merkez bir altyapı kurarak üye ülkelerden veri toplamak amaçıyla gerekli araçları sağlamaktadır. Asıl alışma alanı Avrupa olsa da, EMCDDA dünyanın diğer ülkeleriyle bilgi paylaşımı yapmakta ve uzman görüşlerini iletmekte aktif bir iletişim içindedir. Ayrıca Avrupa Birliği başta olmak üzere diğer uluslararası kuruluşlarla birlikte uyuşturucu kapsamında iş birliği yapmaktadır⁷⁶.

1.3.10 Pompidou Grubu

1971 yılında Avrupa Konseyi bünyesinde kurulan ve yarı resmi nitelikte bir kuruluş olan bu grup, uyuşturucu madde kullanımı ve ticareti ile ilgili sorunları çok yönlü bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda, uyuşturucu madde kaçakçılığına karşı alınan ve alınması gereken önlemler konusunda üye devletler arasında görüş alişverişinde bulunmak da bu grubun önemli hedeflerindendir. Grubun ilk yeleri Almanya, Belçika, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda ve İngiltere'dir. Türkiye ise bu gruba 1980 yılında katılmıştır. Günümüzde, gruba 35 ülke üye olup, çeşitli alt platformlardan oluşan gruba, ülkemizi temsilen çeşitli kurumlardan gönderilen kişiler katkı saėlamaktadır⁷⁷.

Grubun ncelikli hedefleri arasında ülkelerin uyuşturucu ile mücadeledeki deneyimlerini paylaşmak, konuyla ilgili etkin politikalar üretilmesine katkıda bulunmak, delil konusunda kriterlerin netleşmesini sağlamak için çalışmalar yapmak şeklinde deneyim paylaşımı ve politika üretimine yönelik faaliyetler vardır. Bunların yanı sıra uyuşturucuyla mücadele için konunun bütüncül şekilde ele alınmasına ve eřėdme katkı sağlamaya yönelik politikaları, uygulamaları ve bilimi aynı merkezde birleştirmek hedeflenmektedir⁷⁸.

Grup, ilgili bakanların katıldığı toplantılarda alınan kararlar ile ülkelerdeki daimi temsilciler aracılığıyla çalışmalarını yrtmektedir⁷⁹.

1.3.11 Uluslararası Polis Teşkilatı (INTERPOL)

İlk kez Monaco'da 1914 yılında gerçekleştirilen Adli Polis Kongresi'nde temeli atılmış olan Uluslararası Polis Teşkilatı (INTERPOL), 1923 yılında 186 üyenin katılımıyla Viyana'da kurulmuştur.

⁷⁶ Sevdin, s.83.

⁷⁷ Selbes, s.30.

⁷⁸ akan, s.42-43.

⁷⁹ Yaşar, s.63.

Bu oluşum, suçların uluslararası düzeyde önlenmesi ve suçluların yakalanması için iş birliği sağlamayı amaçlayan kriminal bir teşkilattır⁸⁰. Türkiye ise 1930 yılında INTERPOL'e katılmıştır⁸¹.

Teşkilat, sınır ötesi suçlarla ilgili iş birliğini teşvik etmek ve kolaylaştırmak, uluslararası suçlara karşı mücadele etmek ve bahse konu suçları önlemekle görevli tüm kurumlar, yetkililer ve hizmetlere destek sağlamayı hedeflemektedir⁸².

1.3.12 Güneydoğu Çalışma Grubu

Güneydoğu Çalışma Grubu, Balkan rotası olarak adlandırılan güzergâhtaki ülke temsilcilerinin katılımıyla, uyuşturucu madde üretim bölgelerinden Avrupa'ya doğru madde kaçakçılığıyla mücadele amacıyla toplanmıştır. Güneydoğu Çalışma Grubu toplantılarına Türkiye'de uyuşturucu ile mücadele konusunda aktif rol üstlenen görevli polis ve gümrük yetkilileri ve ayrıca İnterpol temsilcileri katılmaktadır. Bugün Türkiye'nin de dahil olduğu ABD, İtalya, Almanya, Avusturya, İsviçre, Romanya, Macaristan, Çekya, Bulgaristan, Slovenya, Slovakya gibi 12 üye ülkesi bulunmaktadır. Ayrıca, Interpol dünya çapında bu ülkeleri içeren bir üye grubuna sahip tek kuruluştur⁸³.

Toplantılarda uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığı ile alakalı olarak karşılıklı şekilde veri, tecrübe, deneyim paylaşımları yapılmaktadır. Çalışma grubu bir içtüzüğe sahip değildir. Bu sebeple alınan kararlar, hedeflenen eylem planları ile ortak önlemlerin uygulanması konusunda üye ülkelerin bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Kararlar sadece tavsiye niteliğindedir⁸⁴.

1.3.13 Uyuşturucu Karşısı Avrupa Kentler Birliği (ECAD)

Bazı Avrupa ülkeleri günden güne uyuşturucu kullanılmasını yasallaştırıcı yaklaşımlarda bulunmasından dolayı uyuşturucudan arınmış bir Avrupa'nın oluşması için Uyuşturucu Karşısı Avrupa Kentler Birliği (ECAD) kurulmuştur. Bu birlik, aynen Birleşmiş Milletler Konvansiyonları gibi, uluslararası çapta uyuşturucu kullanımına son vermeyi amaç edinmiştir⁸⁵.

⁸⁰ Yavuz Gündüz, s.35.

⁸¹ Çakan, s.43.

⁸² Sevim, s.83.

⁸³ Çakan, s.44.

⁸⁴ Çakan, s.44.

⁸⁵ Yavuz Gündüz, s.37.

1.4 UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELER HAKKINDA ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER

Uyuşturucu maddelerin kullanılmasının yaygınlaşması sonucunda bu maddelerin kullanımı ve ticareti uluslararası boyutlara ulaşmıştır. Bu sebeple uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle mücadele için uluslararası boyutta çalışmalara ihtiyaç duyulmuştur. Bu kapsamda çeşitli uluslararası sözleşmeler yapılmıştır.

1.4.1 1909 Şanghay Afyon Antlaşması

1909 Şanghay Afyon Antlaşması, uyuşturucu ve uyarıcı maddelere karşı mücadele konusunda uluslararası alanda ilk antlaşma olması ve ileri görüşmeler için temel teşkil etmesi nedeniyle büyük önem taşımaktadır⁸⁶.

Bu antlaşma, İngiliz tüccarların Hindistan'dan getirdikleri afyonu Çin'e kaçak yollarla ihraç etme girişimleri ve afyonun ABD'ye yayılmasıyla ilgili olarak Şanghay'da yapılan toplantının ardından alınan kararları içermektedir⁸⁷.

Konferansta afyon kullanımını engellemek için önlemler alınması, afyon ithalatının yasak olduğu ülkelere ihracat yapılmaması, morfin üretimini ve satışını kontrol altında tutmak için hızlı önlemler alınması, afyon içeren ilaçların üretim ve ticaretinin yasaklanması mahiyetinde tavsiye kararları alınmıştır⁸⁸. Bunun yanı sıra, Çin'in afyon imal ve kullanımını yasaklama hususundaki çabaları takdirle karşılanmıştır⁸⁹.

1.4.2 1912 Lahey Afyon Sözleşmesi ve 1914 Lahey Afyon Konferansı

Şanghay Afyon Antlaşması'nda tavsiye niteliğinde kararlar alınıp, bağlayıcı kararların alınmaması, afyonla mücadelede yapılacak yeni çalışmaların gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda, afyon kullanımından büyük ölçüde etkilenen ABD, yeni bir konferans çağrısı yapmıştır⁹⁰.

⁸⁶ Akbulut, F. (2021), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.29.

⁸⁷ Aksüt, s.36.

⁸⁸ Balcı, M. (2009), *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları* (1. Baskı), İstanbul, Yetkin Yayınları, s.87.

⁸⁹ Yokuş Sevik, s.58.

⁹⁰ Balcı, s.88.

1912 Lahey Afyon Sözleşmesi, Şanghay toplantısına katılım sağlayan ülkelerin 23 Ocak 1912'de Lahey'de bir araya gelerek uyuşturucu maddeler sorununu ele aldığı ve afyonun bilimsel bir şekilde sınıflandırılıp tanımlandığı ilk uluslararası anlaşma olarak tarihe geçmiştir⁹¹.

Ülkemiz, sözleşmeyi 14 Ocak 1933 tarihinde 2108 sayılı Kanun ile kabul etmiş olup antlaşmanın 14. maddesinin (d) fıkrasındaki tanımla yetinilmeksizin kapsamı genişleten hükümler getirmiştir⁹². Bu Sözleşme'nin 14. maddesindeki hükümler, daha sonra 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'un 19. Maddesine temel oluşturmuştur⁹³. Bu sözleşme, 1961 Tek Sözleşmesi ile yürürlükten kaldırılmıştır⁹⁴.

1.4.3 1925 Cenevre Afyon Sözleşmesi

1925 Cenevre Afyon Sözleşme ile, Lahey'de kabul edilen temel esasları ve tanımları tamamen benimseyerek, uluslararası uyuşturucu ticaretini kontrol altına almak için daha etkili önlemler alınması ve ithalat, ihracat, imalat, dağıtım ve kullanımını kısıtlayıcı hukuki düzenlemelerin yapılması planlanmıştır⁹⁵.

19 Şubat 1925'de 37 ülkenin katılımıyla imzalanmıştır. İmzası bulunan devletler arasında İngiltere, Fransa, Hollanda, Çin, Japonya, Portekiz, Hindistan ve Siyam bulunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri ise konferansta yer almamıştır⁹⁶. Bu sözleşme, 1961 Tek Sözleşmesi ile yürürlükten kaldırılmıştır⁹⁷.

1.4.4 1931 Cenevre Afyon Sözleşmesi

13 Temmuz 1931'de Cenevre kentinde Afyon Protokolü imzalanmıştır. Bu protokol, önceki anlaşmaların eksik yönlerini tamamlamayı ve dünya çapında tıbbi ve bilimsel ihtiyaçlara yönelik üretimi sınırlamayı ve bu maddelerin dağıtımını hususlarını düzenlemeyi amaçlamaktadır⁹⁸.

1925 Cenevre Afyon Sözleşmesi, afyonun ithalatı, ihracatı, alımı ve satımına yönelik etkili bir denetim sistemi kurmayı amaçlamıştır; ancak bu kontrol mekanizması yetersiz kalmıştır. Bu nedenle,

⁹¹ Aksüt, s.37.

⁹² Aksüt, s.37.

⁹³ Akbulut, s.30.

⁹⁴ Aksüt, s.37.

⁹⁵ Aksüt, s.38.

⁹⁶ Akbulut, s.30.

⁹⁷ Aksüt, s.39.

⁹⁸ Balcı, s.90.

1931 Cenevre Afyon Sözleşmesiyle daha etkin çalışma birliği imkanları ortaya çıkmıştır⁹⁹. Anlaşma, 1912 tarihli Lahey ve 1925 tarihli Cenevre sözleşmelerini tamamlayıcı niteliktedir ve Türkiye, bahse konu antlaşmayı 2108 sayılı Kanun ile kabul etmiştir¹⁰⁰. Bu sözleşme, 1961 Tek Sözleşmesi ile yürürlükten kaldırılmıştır¹⁰¹.

1.4.5 Bangkok Afyon İçme Sözleşmesi

1931 Cenevre Sözleşmesi'nin yalnızca tarafları arasında geçerli olması sebebiyle yetersiz kaldığı ve imzacı olmayan devletlerin uyuşturucu ticaretine devam etmesi nedeniyle, kokain, eroin ve morfin imalatını ve dağıtımını kontrol altına almak amacıyla Milletler Cemiyeti tarafından Cenevre'de 13 Temmuz 1931'de yapılan konferansta Bangkok Afyon İçme Sözleşmesi imzalanmıştır¹⁰². Bu anlaşmayla Uzak Doğu ülkelerinde 21 yaşından küçük bireylere afyon kullanımı yasaklanmış olup afyon kaçakçılarına ise para cezası haricinde hapis cezası da getirilmiştir¹⁰³. 1961 Tek Sözleşmesi ile bu antlaşma kaldırılmıştır¹⁰⁴.

1.4.6 Zararlı İlaçların Gayrimeşru Ticaretinin Men'i Hakkında 1936 Cenevre Sözleşmesi

26 Haziran 1936 tarihinde 40 ülkenin katılımıyla imzalanan Zararlı İlaçların Gayrimeşru Ticaretinin Men'i Hakkında 1936 Cenevre Sözleşmesi, önceki uluslararası belgelerin maddelerini güçlendirerek uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadeleyi iyileştirmeyi amaçlamıştır. Türkiye, bu sözleşmeyi 3189 sayılı Kanun ile onaylamış ve üye devletlerin uyuşturucu maddelere karşı mücadelede hapis cezaları veya hürriyetten mahrumiyet içeren yasal düzenlemeler yapmayı taahhüt etmiştir¹⁰⁵.

Sözleşmeciler devletlerden birinin vatandaşı, sözleşmeyi imzalayan diğer bir devlette uyuşturucu madde kaçakçılığı suçu işlediğinde, suçun işlendiği ülke tarafından yargılama yapılabilecek, başka ülkelerde işlenen uyuşturucu madde kaçakçılığı suçları ise tekerrüre esas olarak kabul edilecek ve

⁹⁹ Aksüt, s.39.

¹⁰⁰ Aksüt, s.40.

¹⁰¹ Aksüt, s.40.

¹⁰² Sevdin, s.65.

¹⁰³ Aksüt, s.40.

¹⁰⁴ Aksüt, s.40.

¹⁰⁵ Aksüt, s.41.

sözleşme kapsamındaki suçlar için iade hükümleri geçerli olacaktır¹⁰⁶. Bu sözleşme, 1961 Tek Sözleşmesi ile kaldırılmıştır¹⁰⁷.

1.4.7 Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında 1948 Paris Protokolü

O dönemde sentetik ilaçlar henüz keşfedilmediği için, daha önce imzalanan sözleşmelerde toksikomani yapan bu ilaçlara yer verilmemişti. Sentetik ilaçların kontrolünü sağlamak maksadıyla hazırlanan protokol taslağı, 30 Eylül 1948'de Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, 8 Ekim 1948'de ise Genel Asamble tarafından kabul edildi. Üye devletler tarafından imzalanan 1948 Paris Protokolü, 1 Aralık 1949'da yürürlüğe girdi¹⁰⁸.

Bahse konu protokol gereğince üye devletler; 1931 Cenevre Afyon Sözleşmesi kapsamında olmayan, ancak zararlı olduğu tespit edilen herhangi sentetik bir ilacı, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirmeyi taahhüt etmişlerdir¹⁰⁹.

Sözleşme ile uyuşturucu maddelerle alakalı olarak belirli maddelerin sayım esasları terk edilerek, narkotik etki doğurabilme ve toksikomani yaratabilme kavramı benimsenmiştir. Böylelikle, sonradan ortaya çıkma ihtimali bulunan bütün sentetik maddelerin kapsama alınması amaçlanmıştır¹¹⁰. Protokol, 1961 Tek Sözleşmesi ile yürürlükten kaldırılmıştır¹¹¹.

1.4.8 1953 New York Afyon Protokolü

Birleşmiş Milletlere üye devletler, 1953 New York Afyon Protokolü uyarınca afyon kullanımını yalnızca tıbbi ve bilimsel ihtiyaçlara yönlendirmeyi, afyonun imal, ticaret ve kullanımını kontrol etmek amacıyla her üretici devletin resmi kurumlar kurmasını, üretimin ilgili devlet veya hükümet tarafından belirtilen bölgelerde ruhsat esasına göre yapılmasını, afyon stoklarının bahse konu protokolde açıklanan ölçülere göre sınıflandırılmasını, protokole taraf olmayan devletlerden ise afyon ithalatının yasaklanmasını, bir yıl sonraki tahmini afyon ihtiyacının her devlet tarafından Daimi Merkez Komitesi'ne bildirilmesini ve protokolün uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek uyumsuzlukların

¹⁰⁶ Ballıkaya, s.20.

¹⁰⁷ Aksüt, s.41.

¹⁰⁸ Aksüt, s.42.

¹⁰⁹ Akbulut, s.32.

¹¹⁰ Balcı, s.92.

¹¹¹ Aksüt, s.43.

Milletlerarası Adalet Divanı tarafından çözüleceğini kabul etmiştir¹¹². Protokol, 1961 Tek Sözleşmesi ile yürürlükten kaldırılmıştır¹¹³.

1.4.9 1961 Tek Sözleşmesi

1960'lı yıllara gelinceye dek birçok uluslararası sözleşme ve protokol imzalanmış olmasına karşın, uyuşturucu üretimi ve ticaretinde başlıca rol oynayan ülkeler bunların tamamına katılmamış ve denetim mekanizmasının karmaşıklığı sebebiyle bu sözleşmelerin birleştirilmesi ve uluslararası sistemin sadeleştirilmesi gereksinimi doğmuştur. 10 yılı aşan müzakerelerin ardından, o zamana kadar imzalanmış tüm sözleşmeleri yürürlükten kaldırarak yerlerine geçen 1961 Tek Sözleşmesi (Single Convention on Narcotic Drugs of 1961) nihayet imzalanmıştır. BM ülkelerinin hemen hemen hepsinin taraf olduğu sözleşme, uluslararası narkotik uyuşturucu kontrolü çabalarının tarihinde önemli bir başarı olarak kabul edilmektedir¹¹⁴. Nitekim, 1961 tarihli Tek Sözleşme, 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi ve 1988 tarihli BM Sözleşmesi uluslararası uyuşturucu mücadelesinin temelini oluşturmaktadır¹¹⁵.

BM Ekonomik ve Sosyal Konseyince hazırlanan sözleşme Türkiye ile birlikte 40 devletin daha uygun bulup onaylaması ile yürürlüğe girmiştir. Yine bu sözleşme 22 Haziran 1967 tarihinden itibaren 812 sayılı Kanun ile ülkemizde yürürlük imkânı bulmuştur. Sözleşme, daha önceki sözleşme metinlerini tek metinde topladığı için “Tek” sözleşmesi adını almıştır¹¹⁶.

1961 Tek Sözleşmesinin 1. maddesinde sözleşmede yer alan birçok kavramın tanımına yer verilmiştir¹¹⁷. Sözleşmenin 4. Maddesinde, taraf devletlerin sözleşme hükümlerini kendi ülkelerinde uygulamak, diğer devletlerle iş birliği yaparak sözleşmenin gerektirdiği şekilde uyuşturucu maddelerin üretimini, ihracını, ithalatını, dağıtımını, ticaretini, kullanımını ve elde bulundurulmasını sadece tıbbi ve bilimsel amaçlarla sınırlamak için gerekli tedbirleri almaları hususu hükme bağlanmıştır¹¹⁸.

¹¹² Aksüt, s.42.

¹¹³ Aksüt, s.42.

¹¹⁴ Kıldıl, s.81.

¹¹⁵ Kıldıl, s.82.

¹¹⁶ Şafak, s.51.

¹¹⁷ Şafak, s.52.

¹¹⁸ Kıldıl, s. 82.

Sözleşmenin 5. maddesine göre; Sözleşmeci devletler BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi Uyuşturucu Maddeler Komisyonu ve Uyuşturucu Maddeler Milletlerarası Denetim Kurulunun kurulması ve sözleşme ile bu organlara görevler verilmesi konusunda da anlaşmaya varmışlardır¹¹⁹.

25 Mart 1972'de Cenevre'de Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşme'nin tadiline ilişkin bir protokol yapılmış olup, Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu protokolü 25 Mart 1972'de imzalamıştır. Protokol, 26 Nisan 2001 tarih ve 4669 sayılı kanun ile onaylanmış ve 30 Haziran 2001 tarihinde 24448 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır¹²⁰.

Söz konusu sözleşmeyi onaylayan devletler, sözleşme hükümlerinin kendi ülkelerinde uygulanmasını temin etmek, bu hükümler doğrultusunda diğer devletlerle işbirliği sağlamak ve sözleşme kapsamındaki uyuşturucu maddelerin üretimi, imalatı, ihracatı, ithalatı, dağıtımını, ticareti, kullanımı ve elde bulundurulmasının yalnızca tıbbi ve bilimsel amaçlarla sınırlı tutulmasını güvence altına almak için gerekli yasa ve idari tedbirleri alacaklardır.¹²¹

Devletler her yıl, ülkeleri için ihtiyaç olan uyuşturucu madde tahminlerini Kurul'un göstereceği tarz ve şekilde Kurul'a göndereceklerdir.

Devletler her yıl;

- a) Tıbbî ve bilimsel amaçlarla kullanılacak uyuşturucu madde miktarlarını,
- b) Diğer uyuşturucu maddelerin, sözleşmenin III numaralı cetvelindeki müstahzarların ve sözleşmede sayılmayan maddelerin imalinde kullanılacak uyuşturucu madde miktarlarını,
- c) Tahminlerin ait olduğu yılın 31 Aralık tarihinde, stok halinde bulunacak uyuşturucu madde miktarlarını,
- d) Özel stoklara ilavesi gereken uyuşturucu madde miktarlarını,
- e) Haşhaş bitkisi ekimi için kullanılacak arazi hektarını ve coğrafi konumunu,
- f) Üretilecek afyonun yaklaşık miktarını,
- g) Sentetik uyuşturucu maddeler üretecek sanayi kuruluşlarının sayısı ve imal edilecek sentetik uyuşturucu madde miktarı gösteren belgeleri Kurul'a gönderecektir¹²².

¹¹⁹ Şafak, s.52.

¹²⁰ Ballıkaya, s.23.

¹²¹ 1961 Tek Sözleşmesi Madde 4.

¹²² 1961 Tek Sözleşmesi Madde 19.

1961 tarihli Tek Sözleşmesi, 1972 yılında gözden geçirilmiş ve günümüzdeki formuna kavuşturulmuştur. Cenevre’de 25 Mart 1972 tarihinde, Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi’nde yapılan değişikliklere dair bir protokol imzalanmıştır. Türkiye, söz konusu protokolü aynı tarihte imzalayarak, protokol 26 Nisan 2001 tarihli ve 4669 sayılı kanunla onaylanmış ve uygun bulunmuştur. Onay süreci tamamlandıktan sonra, protokol metni 30 Haziran 2001 tarihli ve 24448 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır¹²³.

Uygulamada karşılaşılan bazı eksiklikler nedeniyle, 25 Mart 1972 tarihli Cenevre Protokolü ile değiştirilen 1961 Tek Sözleşmesi’ne eklenen düzenlemeler şu şekilde özetlenebilir: Sentetik uyuşturucuların üretim miktarı ve haşhaş bitkisinin ekilmesinde tahmin sistemi uygulanması taraf ülkelere zorunlu kılınmıştır. Afyon üretimi sınırlanacak ve yasa dışı ekilen afyon ile esrar bitkileri, taraf ülkeler tarafından imha edilecektir. Ayrıca, Uyuşturucu Maddeler Kontrol Organı’nın adı, Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Denetim Kurulu olarak değiştirilmiştir (Madde 9)¹²⁴.

1.4.10 1971 Tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi

Psikotrop maddelerin hızlı bir şekilde gelişmesiyle birlikte, 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi’nin yeterli kalmadığı görülmüş ve bu durumu ele almak amacıyla, BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından Psikotrop Maddelere ilişkin düzenlemeleri içeren yeni bir sözleşme hazırlanmıştır. Psikotrop Maddeler Sözleşmesi, 21 Şubat 1971 tarihinde imzalanmış olup, Togo’nun da imzalamasıyla birlikte yürürlük için gerekli olan 40 imza tamamlanmış¹²⁵ ve 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi (Convention on Psychotropic Substances of 1971), imzaların tamamlanmasının ardından 16 Ağustos 1976’da yürürlüğe girmiştir¹²⁶. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, 30 Aralık 1980 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile bu sözleşmeye katılmış ve sözleşme 7 Mart 1981 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye, sözleşmenin 31. maddesinin 2. fıkrasına çekince koymuş ve bu doğrultuda Uluslararası Adalet Divanı’na tahkimname yolu ile başvuru yapılacağı kabul edilmiştir¹²⁷.

Sözleşmenin giriş kısmında, “İnsanlığın sağlığı ve refahı ile ilgilenererek; bazı psikotrop maddelerin kötüye kullanımı sonucu ortaya çıkan kamu sağlığı ve sosyal sorunlar endişe ile kaydedilerek, bu tür maddelerin kötüye kullanılmasını ve yol açtığı kaçakçılık sorunlarını engellemeye ve bunlarla mücadele etmeye karar verilmiştir.” şeklinde bir vurgu yapılmıştır. Ayrıca, bu maddelerin

¹²³ Selbes, s.34.

¹²⁴ Selbes, s.35.

¹²⁵ Selbes, s.35-36.

¹²⁶ Sevdin, s.72.

¹²⁷ Ballıkaya, s.23.

kullanımının yalnızca yasal ve meşru amaçlarla sınırlı tutulması gerektiği ifade edilmiştir. Psikotrop maddelerin bilimsel ve tıbbi alandaki zorunlu kullanımlarının kabul edilmesiyle birlikte, bu maddelerin gereğinden fazla sınırlanmamaları gerektiği de kabul edilmiştir¹²⁸.

Uyuşturucu maddelerin sözleşme hükümlerine aykırı olarak ekimi, üretimi, çıkarımı, hazırlanması, bulundurulması, satışı, arz edilmesi, satılması, herhangi bir şekilde teslim edilmesi, komisyonculuk yapılması, gönderilmesi, transit sevkiyatı, nakliyesi, ithalatı veya ihracatı gibi fiiller, ya da taraf devletlerin sözleşmeye aykırı olduğunu düşündüğü diğer herhangi bir faaliyet, sözleşmenin 22. maddesi uyarınca, taraf devletler tarafından cezai müeyyidelere tabi tutulacaktır. Bu fiiller, “Kendi anayasal sınırlamaları ile bağlı kalmak kaydıyla, her taraf, bu sözleşmeye göre mevcut yükümlülükleri uyarınca kabul edilen bir yasa veya kurala aykırı bir fiil bilerek işlendiğinde, cezayı gerektiren bir suç olarak kabul edilecek ve ciddi suçlara uygun bir cezaya, özellikle hapis ve özgürlükten mahrumiyet cezalarına çarptırılmasını sağlayacaktır.” şeklinde düzenlenmiştir¹²⁹.

1.4.11 Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı 1988 BM Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından 25 Kasım ile 20 Aralık 1988 tarihleri arasında üzerinde çalışılan Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances 1988) 19 Aralık 1988’de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilmiştir¹³⁰. Bu sözleşmenin hazırlanma amacı, 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi ve 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi’nin uygulanmasındaki eksiklikleri gidermektir¹³¹. Sözleşmeye, Türkiye tarafından 32. maddenin 2 ve 3 numaralı fıkraları ile bağlı olmadığına dair çekince konulmuş olup sözleşme 20 Aralık 1988’de imzalandıktan sonra 11 Şubat 1996’da 22551 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir¹³².

Bu sözleşme, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin kötüye kullanımının temel nedenlerini belirlemeyi ve özellikle bu maddelere olan talebi engellemeyi hedeflemektedir. Yine sözleşmeyle söz konusu maddelerin kaçakçılığından elde edilen büyük kazançların ortadan kaldırılması, uyuşturucu ve

¹²⁸ Yamaner Özdemir, M. (2022), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu (TCK m.188)* (1. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.33-34.

¹²⁹ Kıldıl, s.86-87.

¹³⁰ Ballıkaya, s.25.

¹³¹ Sevdin, s.74.

¹³² Ballıkaya, s.23.

psikotrop madde kaçakçılığıyla daha etkili bir şekilde mücadele edebilmek amacıyla taraf ülkeler arasında iş birliği sağlanması amaçlanmaktadır¹³³.

Sözleşmeye katılan ülkeler, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanımı ve bu maddelerin ticareti ile ilgili eylemler için iç hukuklarında gerekli olan düzenlemeleri yapmakla sorumludur¹³⁴.

1.5 MUKAYESELİ HUKUKTA UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

1.5.1 Rusya

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin çöküşünden sonra Rusya'da yaşanan ekonomik, siyasi ve sosyal krizler, yeni sınır ötesi ticaret ve seyahat özgürlükleriyle birleştiğinde uyuşturucu kullanımı ve ticareti eylemlerinin patlamasına yol açmıştır. Öyle ki; şu an için Rusya dünyadaki en büyük uyuşturucu tüketicilerinden birisi olmakla birlikte ülkede uyuşturucu ticareti en karlı suç faaliyetlerinden birisi olarak görülmektedir¹³⁵.

Rusya'da, uyuşturucu maddelerle ilgili mevcut yasal düzenleme, 1998 yılında kabul edilen Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Federal Kanun'dur. Bu kanun çerçevesinde, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin ticareti suçu, "İnsanlık ve Kamu Ahlakına Karşı Suçlar" başlığı altında hükme bağlanmıştır¹³⁶.

Uyuşturucu maddelerin yasadışı yollarla edinilmesi, bulundurulması, nakledilmesi, üretilmesi, narkotik ve psikotrop maddelerin işlenmesi gibi faaliyetler, yasal yaptırımlara tabi tutulmuştur¹³⁷. Rusya'da haşhaş ve koka bitkilerinin herhangi bir amaçla yetiştirilmesi ve ekimi kesinlikle yasaktır. Bununla birlikte uyuşturucu madde kullanımı ve ticaretini teşvik eden her türlü faaliyette yasaktır. Rusya Ceza Kanunu, uyuşturucu madde ticaretini suç olarak tanımlamakta olup, bu suçtan elde edilen gelirlerin el konulması ve ilgili kişilere hapis cezası verilmesini öngörmektedir. Ayrıca, bu suçun toplu veya örgütlü bir şekilde işlenmesi halinde cezaların artırılacağı belirtilmektedir¹³⁸.

¹³³ Selbes, s.37-38.

¹³⁴ Kızıllı, s.88.

¹³⁵ İltaş, Y. (2020), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Doktora Tezi, Adana, Çukurova Üniversitesi Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü, s.298.

¹³⁶ Sevdin, s.85.

¹³⁷ Sevdin, s.85.

¹³⁸ Akbulut, s.10.

Tıbbi ve bilimsel amaçlarla kullanılan uyuşturucu veya psikotrop maddelerin ekim, imal, araştırma, geliştirme, ithalat ve ihracatı devletin tekelindedir¹³⁹.

1.5.2 ABD

ABD'nin ilk zamanlarından beri, afyon ve marihuana gibi bazı uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, tıbbi maksatlarla kullanılmıştır. Hatta Freud ve Erlenmeyer gibi bilim insanları, bağımlılığı riske atarak kokain denemiş ve bu maddenin etkileri üzerine bilimsel çalışmalar yapmışlardır¹⁴⁰.

ABD'nin dünyada yasadışı madde tüketen ülkeler arasında açık ara farkla birinci sırada olduğu tüm dünyada bilinen bir gerçektir. ABD'nin ilk Afyon Komiseri olan Hamilton Wright, ABD'nin dünyanın tüm uluslarına kıyasla kişi başına hesaplanan uyuşturucu veya uyarıcı nitelikteki maddelerin çoğunu tükettiğini savunmuştur¹⁴¹.

Bilimsel ilerlemeler, hukuki düzenlemelerde değişikliklere yol açmıştır. Örneğin, Kaliforniya'da afyon kullanımı yasaklanmıştır. 1800'lerin sonlarına doğru Nevada'da reçetesiz ilaç satışları yasaklanmış olup Kaliforniya'da uyuşturucuyla mücadele için özel bir polis gücü kurulmuştur. Bu dönemde federal düzeyde henüz bir düzenleme bulunmamaktayken, eyaletler kendi yasalarını oluşturmuşlardır. Federal hükümetin ilk yasal düzenlemesi 1906'da Saf Gıda ve İlaç Yasası ile gerçekleşmiştir¹⁴².

1914 yılında Harrison Uyuşturucu Yasası çıkarılmıştır. Bu yasa ile, üreticiler ve satıcıların üretim ve satış yapabilmeleri amacıyla izin alabilmeleri için belirli bir miktar para ödemeleri gerektiği belirtilmiştir¹⁴³.

1922 tarihinde kabul edilen Narkotik İlaçların İthali ve İhracı Kanunu ile narkotik ilaçların kaçak yollardan ithali ve ticareti durumunda cezayı arttıran düzenlemelere yer verilmiştir. 1923 yılında ise, Amerikan Yüksek Mahkemesi tarafından, uyuşturucu maddelerle mücadele amacıyla, afyon, kokain ve diğer bağımlılık yapan maddelerin üretimini, ticaretini ve tıp alanında kullanılmasını yasaklayan bir karar vermiştir¹⁴⁴.

¹³⁹ Balcı, s.80.

¹⁴⁰ Akbulut, s.8.

¹⁴¹ İltas, s.316.

¹⁴² Yavuz Gündüz, s.500.

¹⁴³ Yaşar, s.91.

¹⁴⁴ Uğur, B. (2020), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal Ve Ticareti Suçları (Tck 188)*, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.45.

ABD'nin 1970 tarihli kanunu altı ana başlık altında yasadışı uyuşturucu maddelerle alakalı eylemleri sıralamıştır. Bu eylemler arasında uyuşturucu imal etmek, hazırlamak, dağıtmak, imal etmek amacıyla bulundurmak, dağıtmak amacıyla bulundurmak ve hazırlamak amacıyla bulundurmak gibi faaliyetler cezalandırılabilir olarak belirtilmiştir. Ancak eylemin suç teşkil edebilmesi için belirli koşullar aranmaktadır. Bu koşullardan ilki, failin söz konusu uyuşturucu maddenin kanunla yasaklanmış bir madde olduğunun bilincinde olmasıdır. Buna karşın failin maddenin özel tanımını bilmesi gerekli değildir. İddia makamı, sanığın uyuşturucu maddenin kanunda yasaklanmış bir madde olduğunu bildiğini kanıtlamak zorundadır¹⁴⁵.

Kapsamlı Uyuşturucu Kullanımı ve Kontrolü Yasası'nın 802. maddesi kavramları, 822. maddesi başvuru, izin ve üretim usullerini düzenlemiştir. 841. madde ise ruhsatsız olarak kasten uyuşturucu madde imalini, nakletmeyi ve bulundurmayı yasaklamıştır. Bu suçun birden fazla kişi tarafından işlenmesi veya suç sebebiyle hayatını kaybeden bir kişinin olması hali ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmiştir. Meslek ve sanat haline getirerek yasaklı fiilleri işleyenler, suçu bir örgütün içinde işleyenler ve kasten adam öldürme suretiyle suç işleyenler için cezalar 20 yıl hapis cezasından ölüm cezasına kadar değişebilir. 856. maddeye göre umuma açık yerlerde uyuşturucu satışı ve dağıtımı yasaklanmış, bu suçu işleyenlere hapis veya para cezası uygulanacağı belirtilmiştir. 836. maddeye göre ise uyuşturucu kullanımı için kullanılan araçların üretimi ve ticareti yasaklanmıştır¹⁴⁶.

Yukarıda yer verilen eylemlerin meslek veya sanat haline getirilmesi, bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi veya suçu işlemek amacıyla adam öldürme gibi bir eylemin gerçekleştirilmesi halinde, yaptırımlar 20 yıl hapis cezasından ölüm cezasına kadar çıkabilmektedir. Uyuşturucu maddelerin üretimi, taşınması veya bu tür eylemlere teşebbüs edilmesi sonucunda bir kişinin hayatının tehlikeye girmesi durumunda ise, 10 yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür¹⁴⁷.

1.5.3 Almanya

Uyuşturucu madde ile mücadelede Almanya'da ilk düzenleme 1929'da Afyon Kanunu ile yapılmıştır. Bahse konu kanun, belirli maddelerin yasal olarak kullanımına izin verirken, diğer yandan ithalat, ihracat, üretim, satış ve tedarik gibi faaliyetleri suç olarak tanımlamıştır. Ancak Afyon Kanunu,

¹⁴⁵ Sevdin, s.89.

¹⁴⁶ Yavuz Gündüz, s.51.

¹⁴⁷ Sevdin, s.88.

uyuşturucu madde kullanımının yaygınlaşmasını engelleyemediği için 1972'de yürürlükten kaldırılmıştır¹⁴⁸.

10 Ocak 1972 tarihinde kabul edilen Uyuşturucu Maddeler Kanunu, 1 Ocak 1982 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır. 28 Temmuz 1981 tarihli Uyuşturucu Maddeler Hakkında Kanunu ise uyuşturucu maddelerle alakalı düzenlemeleri tek bir çatı altında toplamıştır. Halen yürürlükte olan ve zaman içinde çeşitli değişiklikler geçiren bu Kanun, 1 Ocak 1982'de yürürlüğe girmiştir¹⁴⁹.

Almanya'da uyuşturucu madde ile mücadele için çıkarılan son kanun, Uyuşturucu Maddeler Kanunu'dur. Bahse konu kanun 1994 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla Alman yetkililer, uyuşturucu kullanımını tedavi etme yöntemini benimsemiş ve uyuşturucu ticareti yapanlar için caydırıcı cezalar getirmiştir. Bu kanuna göre, uyuşturucu maddelerin izinsiz üretimi, imalatı, ithali, ihracı, temini ve dağıtımı suç olarak tanımlanmıştır¹⁵⁰.

Anılan yasa ile uyuşturucu kullanımı suç olarak kabul edilmemiştir. Bu nedenle, kişi sadece uyuşturucu kullanmasından dolayı cezalandırılmayacaktır. Eğer kişinin elinde bulundurduğu uyuşturucu miktarı sadece kendi kişisel kullanımı için yeterliyse ve bunun aksine bir kanıt bulunmuyorsa, savunması dikkate alınarak ceza verilmesi mümkün olmayacaktır. Öte yandan, uyuşturucu kullanımını alenen ya da yayın yoluyla teşvik eden kişilerin cezalandırılması öngörülmüştür. Buna ek olarak, 21 yaşından büyük bir kişinin 18 yaşından küçük bir kişiye uyuşturucu madde kullanması, satın alması veya temin etmesi konusunda telkinde bulunması, teşvik etmesi veya tehdit etmesi yasaklanmış olup yaptırıma bağlanmıştır¹⁵¹.

Bir kişinin kendi kişisel kullanımı için kullandığı uyuşturucu miktarı yasal sınırlar içindeyse ceza verilmez. Uyuşturucu madde bağımlısı bir kişi, bu maddelerin etkisi altında suç işlerse cezası tedavi süresince ertelenebilir, tedavi süresi cezadan düşülebilir ya da kamu davası hiç açılmayabilir¹⁵².

1.5.4 Hollanda

Hollanda'da uyuşturucu maddelerle ilgili düzenlemeler ceza kanununda değil, 1928 tarihli Afyon Kanunu ve 1958 tarihli İlaç Kanunu'nda yer almaktadır. 1928 tarihli Afyon Kanunu'nda

¹⁴⁸ Gökkaya, B. (2021). *Türk Ceza Kanunu Kapsamında Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.23.

¹⁴⁹ Balcı, s.67.

¹⁵⁰ Sevdin, s. 91.

¹⁵¹ Yokuş Sevik, s.113.

¹⁵² Gökkaya, s.23.

uyuşturucu maddeler açıkça tanımlanmamıştır; bunun yerine yasaklanan uyuşturucu maddelerin listesini belirleme yöntemini tercih etmiştir¹⁵³.

Hollanda Afyon Kanununda, uyuşturucu maddelerin imalatı ve ticareti ile ilgili birçok eylem suç olarak düzenlenmiş olup uyuşturucu maddelerin potansiyel tehlikesine göre iki farklı liste oluşturulmuştur. Her iki listede de eroin, kokain, amfetaminler, ekstazi (MDMA) gibi maddeler 1. listede yer alırken, esrar ve halüsinojen mantar gibi daha hafif uyuşturucular 2. listede bulunmaktadır. İmal ve ticaret suçlarıyla alakalı olarak, uyuşturucu maddeleri listelerine göre farklı cezalar öngörülen düzenlemeler yapılmıştır. Birinci listede yer alan uyuşturucu maddelerin imal ve ticareti suçu için, ithalat hariç olmak üzere 8 yıla kadar hapis cezası öngörülmektedir. İthalat durumunda ise bu ceza 12 yıla kadar hapis cezası olarak düzenlenmiştir. Diğer yandan, ikinci listede yer alan maddelerin imal ve ticareti suçu için ise 2 yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Ancak bu maddelerin fazla miktarda olması durumunda, fail 6 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılabilir¹⁵⁴.

Hollanda'da, uyuşturucu madde ticareti suç olarak kabul edilir, ancak az miktarda uyuşturucu satan veya başkasına veren kişiler genellikle ceza davasıyla karşı karşıya kalmazlar. Bu uygulamanın sebebi, az miktarda uyuşturucu kullanan kişiler ile az miktarda uyuşturucu satan kişiler arasında net bir ayırım yapmanın zorluğudur¹⁵⁵.

Hollanda'da, uyuşturucu maddelerin kişisel kullanımının suç olmaktan çıkarılmasıyla birlikte, yalnızca tehlike arz eden durumlar söz konusu olduğunda ve kullanıcıya tedavi ve yardım sağlamak amacıyla soruşturma organları devreye girmektedir¹⁵⁶.

1.5.5 Çin Halk Cumhuriyeti

Uyuşturucu madde ticareti suçlarına ilişkin düzenlemeler Çin Ceza Kanunu'nda "Sosyal Yönetim Düzenine Karşı Suçlar" başlığı altında yer almaktadır¹⁵⁷.

Çin, coğrafi konumu nedeniyle yüzyıllardır uyuşturucuyla mücadele etmek durumunda kalmıştır. 1979'daki 5. Milli Halk Kongresi'nde uyuşturucu üretimi, taşıması ve kaçakçılığıyla alakalı

¹⁵³ Sevdin, s.93.

¹⁵⁴ Kıldıl, s.58.

¹⁵⁵ Akbulut, s.9.

¹⁵⁶ Sevdin, s.94.

¹⁵⁷ Akbulut, s.9.

cezalar yeniden düzenlenmiştir. Özellikle belirli uyuşturucu suçları için ölüm cezası öngörülmesi, dikkat çekmiştir¹⁵⁸.

1984 tarihli Uyuşturucu Kontrol Yasası, sadece uyuşturucu maddelerin üretimi ve dağıtımı değil, aynı zamanda kullanımı, tanıtımı, ambalajlanması ve ihracatı gibi ihlalleri düzenleyerek cezalandırmaktadır. Yasada yer alan cezalar arasında sadece hapis ve para cezaları değil, suçlu olan kişinin tüm varlığına el konulması da yer almaktadır. Bu yasanın amacı, suç işleyenleri caydırarak uyuşturucu ticaretini kökten yok etmektir¹⁵⁹.

Esrar bulunduran veya kullanan kişilere genellikle kovuşturma yapılmadan, 10 ile 15 gün arasında gözaltı ve para cezası uygulanmaktadır¹⁶⁰.

1.5.6 Fransa

Cezayir, Fas ve Tunus kökenli göçmenler ülkeye afyon ticaretinde önemli roller oynamışlardır. Buna karşılık olarak 1970 yılında Fransa'da herhangi bir ayırım yapılmaksızın uyuşturucu tüketimi tamamen yasaklanmıştır¹⁶¹.

Fransa'da, uyuşturucu ticareti suçları 1994 tarihli Yeni Fransız Ceza Kanunu'nda düzenlenmiştir. Uyuşturucu kaçakçılığıyla ilgili hükümler, 4. bölümün 222-34/43. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Fransız Ceza Kanunu'na göre, diğer ülkelerden farklı olarak uyuşturucu ticareti suçlarına ciddi cezalar öngörülmektedir. Örneğin, örgütlü bir şekilde uyuşturucu ticareti yapan bir örgüt lideri için Fransız Ceza Kanunu müebbet hapis cezası ve 7.500.000 Euro para cezası öngörmektedir. Kanun, uyuşturucu maddelerin imalatı için ithalat ve ihracattan daha ağır cezalar öngörmektedir. Bunun yanı sıra, ithalat, ihracat, alım satım gibi faaliyetler için benzer cezaların verilmesi kabul edilmektedir¹⁶².

Fransa'da uyuşturucu suçları 1994 yılına kadar, Kamu Sağlığı Kanunu'nda düzenlenmişti. Ancak uyuşturucu maddelerin kullanımının artmasıyla birlikte ortaya çıkan bazı problemler nedeniyle, Fransız yetkililer söz konusu bu suçları yeni ceza kanunu kapsamına dahil etmeye karar verdiler. Bununla birlikte, bazı hafif suçlar hala Kamu Sağlığı Kanunu içinde yer almaya devam etmiştir¹⁶³.

Fransa'da, ceza kanunda, uyuşturucu ve uyarıcı maddeyle mücadele kapsamında tüzel kişiler hakkında da yaptırımlar düzenlenmiştir. Bu kapsamda, tüzel kişiler hakkında yaptırımlar öngörülmüştür.

¹⁵⁸ Yavuz Gündüz, s.52.

¹⁵⁹ Yavuz Gündüz, s.53.

¹⁶⁰ Akbulut, s.9.

¹⁶¹ Yavuz Gündüz, s.52.

¹⁶² Balci, s.78.

¹⁶³ Sevdin, s.86.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretine ilişkin eylemlere dahil olması durumunda, tüzel kişilerin ticari alandaki varlığını bitirme derecesinde ağır yaptırımlar düzenlenmiştir. Buradaki amacın, tüzel kişilerin ve tüzel kişiler aracılığıyla suç işlenmesinin önlenmesi olduğu kabul edilebilir¹⁶⁴.

Fransız Ceza Kanunu'na (Code pénal) göre, uyuşturucu maddelerin yasadışı olarak taşınması, bulundurulması, teklifi, devri, edinilmesi veya kullanılması halinde fail on yıl hapis ve 7.500.000 Euro para cezası ile cezalandırılır¹⁶⁵. Bir kimseye kişisel tüketim için yasa dışı uyuşturucu madde nakli veya teklifi halinde ise fail beş yıl hapis ve 75.000 Euro para cezası ile cezalandırılır¹⁶⁶. Yasaya göre, bu suçlara teşebbüs halinde ise tamamlanmış suçlarla aynı ceza verilir¹⁶⁷.

1.6 UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDELERİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI

Uyuşturucu madde kullanımı ve ticareti, toplumun bireylerinin sağlığı ile genel sağlığına büyük tehlike oluşturmaktadır. Son yıllarda, dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ile ticareti önemli ölçüde artmıştır. Ülkemizin bulunmuş olduğu jeopolitik ve jeostratejik konumu gereği uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ticaretinin yapıldığı geçiş güzergahında ve transit ülke olması nedeniyle bu artış resmi makamların verilerine de yansımaktadır. Son dönemlerde ceza mevzuatlarımızda uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti suçlarını düzenleyen hükümlerde, bu maddelerle mücadele kapsamında sıklıkla değişiklikler getirilmekte ve ceza artırımları yapılmaktadır.

Bu hükümlerin uygulanması neticesinde de uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımı ve ticaretinin yıllar içerisinde artışının, azalışının ve suç türlerine göre dağılımının incelenmesinde ve gerekli tedbirlerin alınması hususunda bu maddelere ait veriler İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından her yıl düzenli olarak rapor haline getirilerek kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

Bu bölümde oluşturulan grafikler, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı'nın yayımlamış olduğu 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 ve 2024 yılları Türkiye Uyuşturucu Raporlarından elde edilen verilerle oluşturulmuştur. 2024 yılı verileri çalışma tarihimiz itibarıyla henüz yayımlanmadığı için en son güncel 2023 verileri baz alınmıştır.

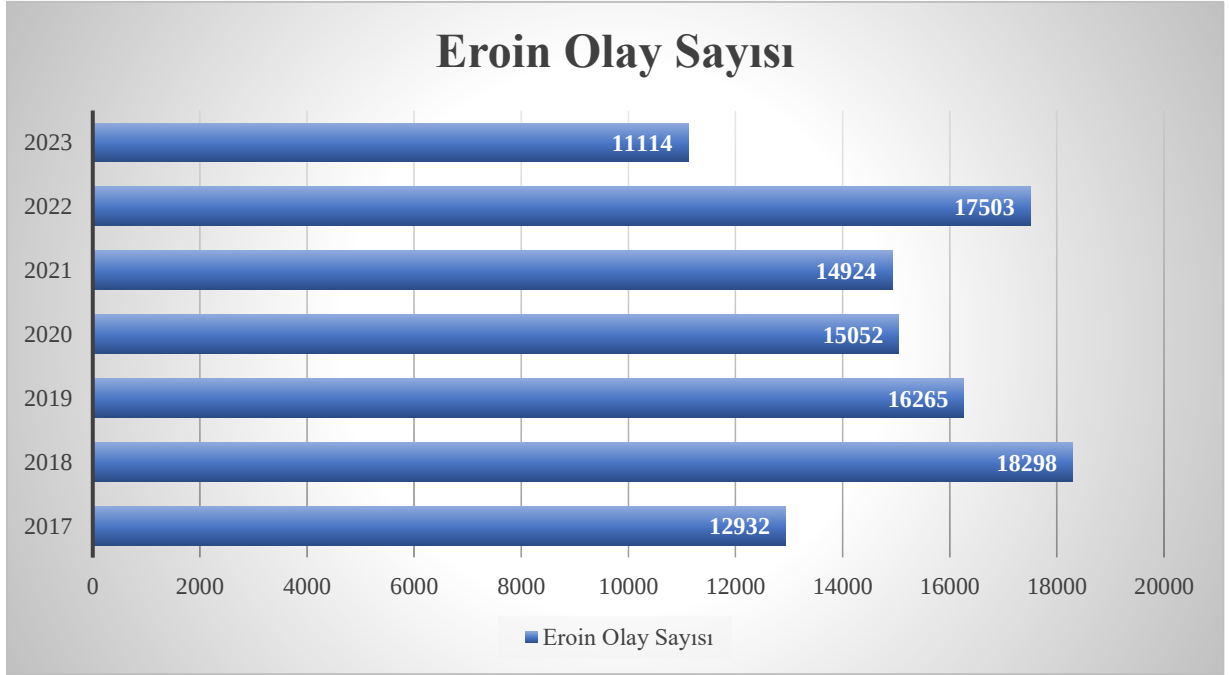
¹⁶⁴ Uğur, s.44.

¹⁶⁵ Code pénal (France), Article 222-37.

¹⁶⁶ Code pénal (France), Article 222-39.

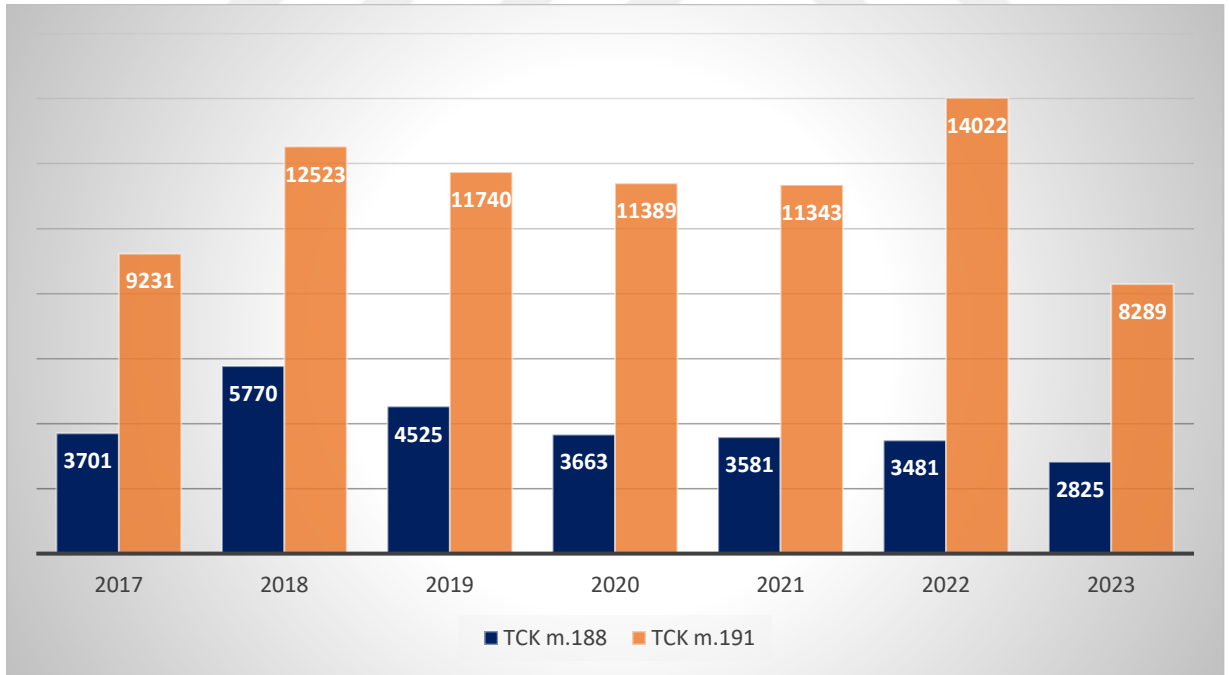
¹⁶⁷ Balcı, s.80.

1.6.1 EROİN MADDESİNİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI

Grafik 1.6.1.1: Yıllara Göre Eroin Olay Sayıları

Kaynak: TUBİM (2018-2023) Türkiye Uyuşturucu Raporu: Eğilimler ve Gelişmeler

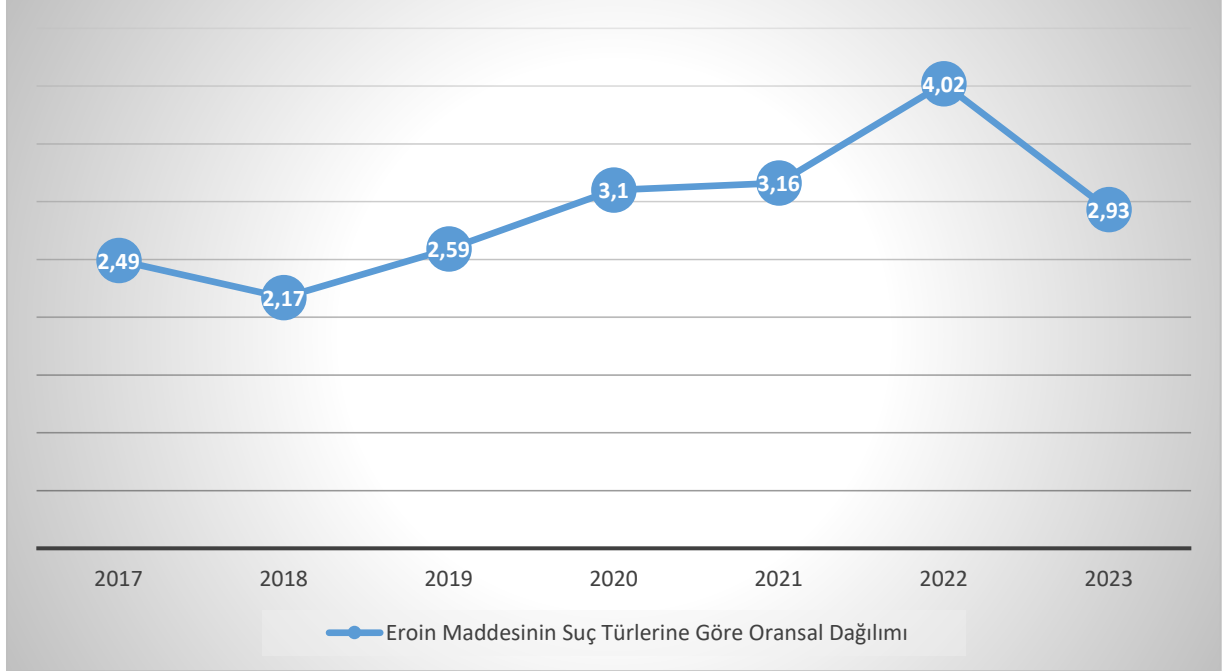

Grafik 1.6.1.2: Yıllara Göre Eroin Olay Sayısının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Kaynak: TUBİM (2018-2023) Türkiye Uyuşturucu Raporu: Eğilimler ve Gelişmeler

Eroin maddesi, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu yönünden 2017 yılından 2018 yılına geçerken ciddi bir artış eğilimi gösterirken 2018'den 2023 yılına kadar düşüş eğilimine girmiştir.

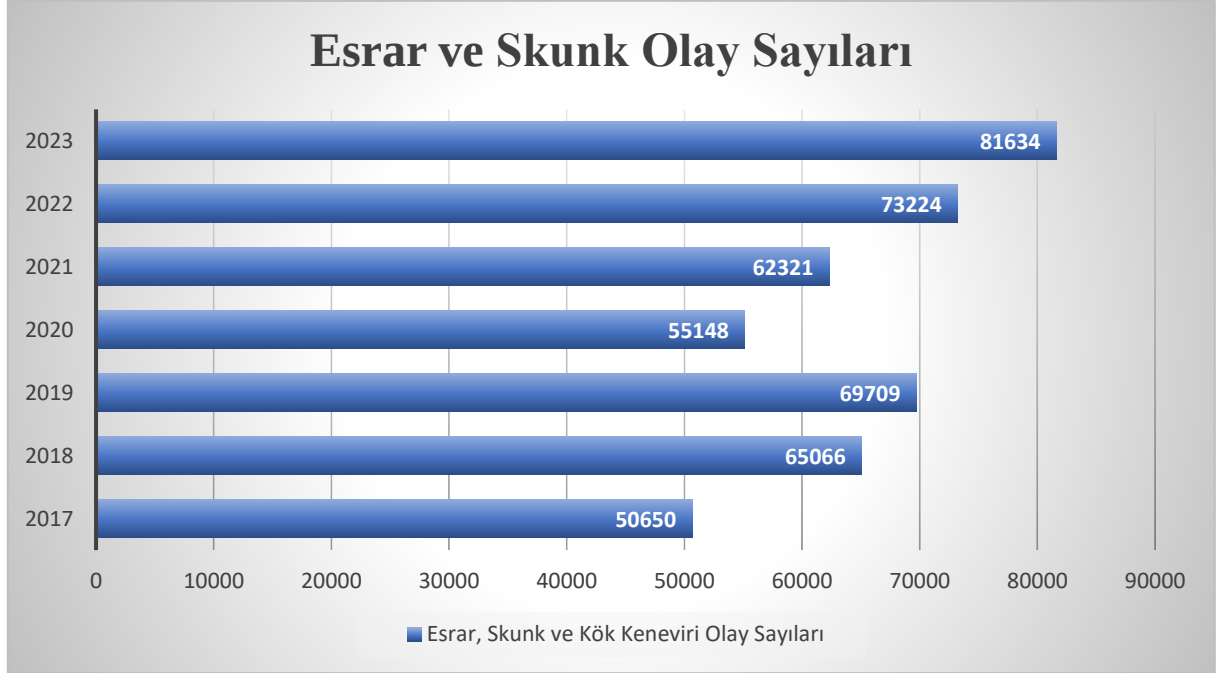
Ülkemizde uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçuna konu maddelerden eroine ilişkin veriler 2018 ve 2019 yılında en yüksek düzeyine ulaşmışken, diğer yıllardaki dağılımı birbirine benzer şekildedir. Ancak eroin kullanımına ilişkin veriler yıllara göre kıyaslandığında en yüksek eroin kullanımının 2022 yılında olduğu saptanmıştır.

Grafik 1.6.1.3: Eroin Maddesinin Kullanım Sayılarının Bu Maddenin Ticaret Sayılarına Oranı

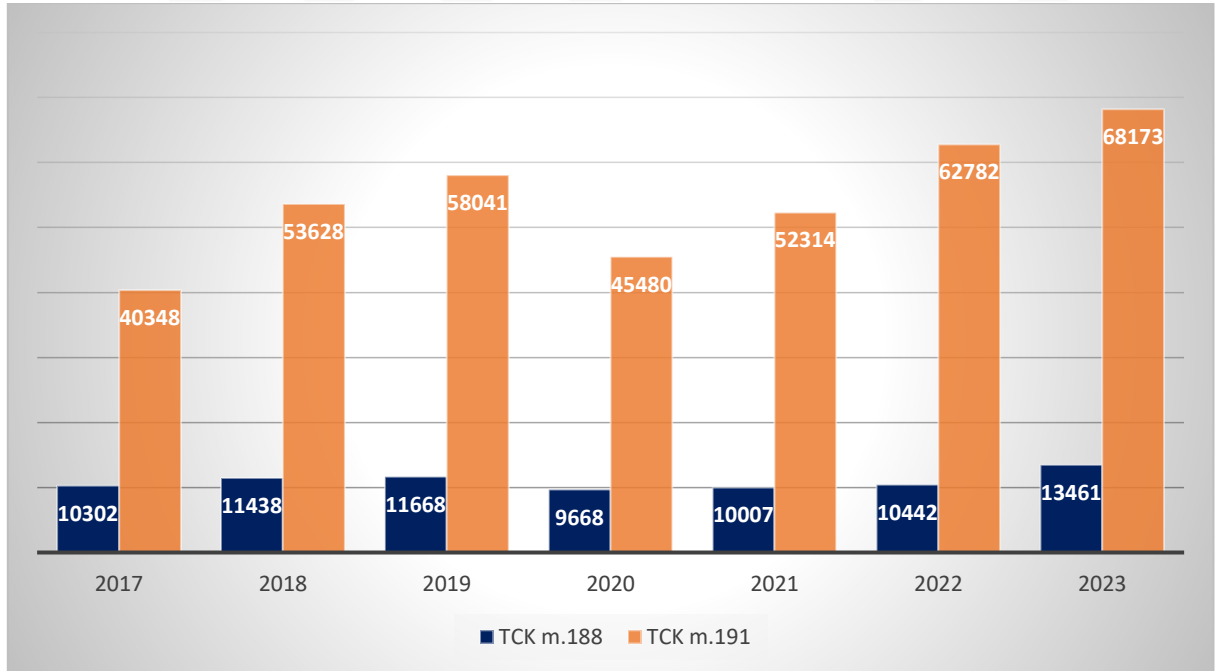
TCK m. 191 uyarınca saptanan olay sayısının TCK m. 188 uyarınca imal ve ticaret suçu oranına bölümü sonucu elde edilen veriler incelendiğinde 2017 yılında 2,49 olan oran 2019 yılından itibaren sürekli artış göstermekle birlikte 2023 yılına geldiğinde ciddi bir düşüş göstermiştir.

1.6.2 ESRAR VE SKUNK MADDELERİNİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI

Grafik 1.6.2.1: Yıllara Göre Esrar ve Skunk Olay Sayıları

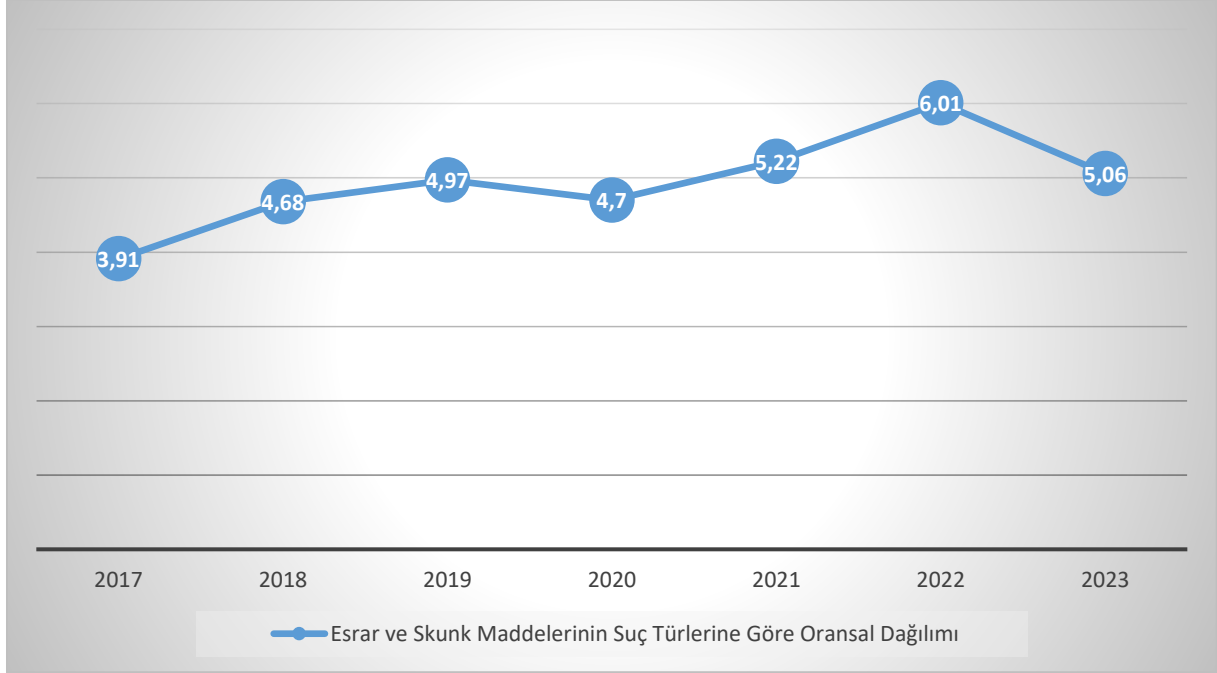
Kaynak: TUBİM (2018-2023) Türkiye Uyuşturucu Raporu: Eğilimler ve Gelişmeler

Grafik 1.6.2.2: Yıllara Göre Esrar ve Skunk Olay Sayısının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Kaynak: TUBİM (2018-2023) Türkiye Uyuşturucu Raporu: Eğilimler ve Gelişmeler

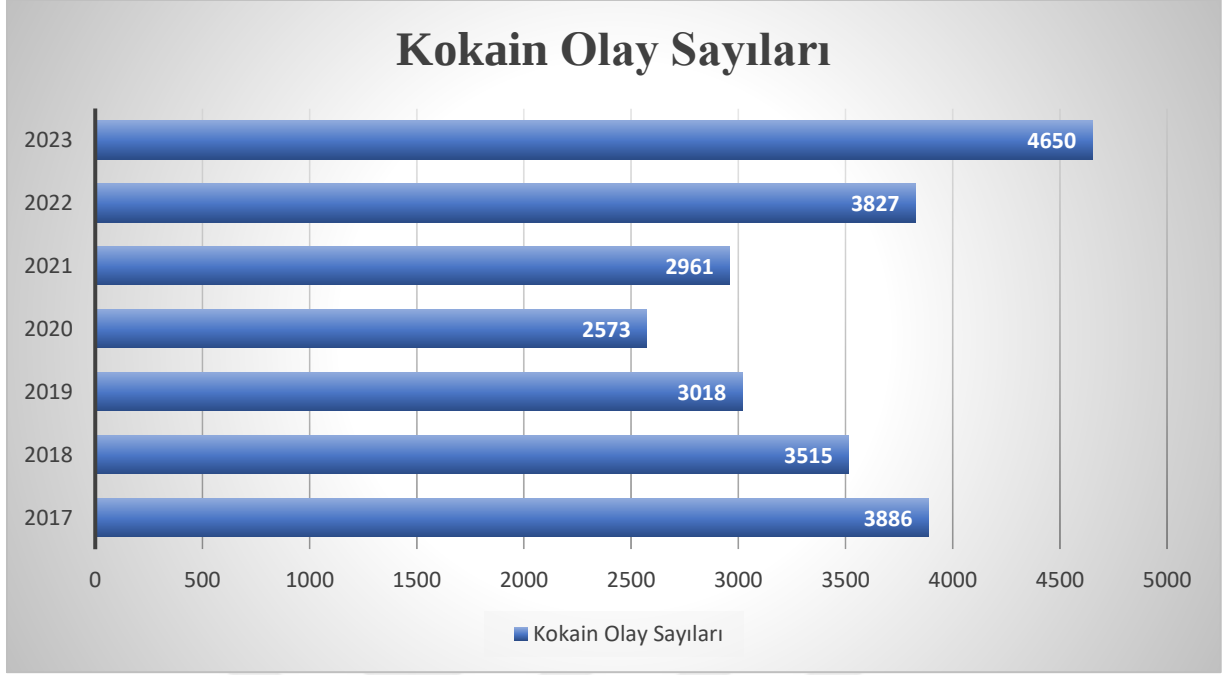
Esrar ve skunk madde miktarlarının, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu dikkate alındığında yıllara göre benzer sayılarda seyrettiği görülmekle beraber 2023 yılına gelindiğinde bir artış gözlemlenmiştir. Esrar ve skunk maddelerinin TCK m. 191 kapsamında kullanım sayıları ise 2017'den 2019'a kadar artış eğiliminde seyrettiği, 2020 yılına geçerken kullanım sayısının azaldığı, 2021 ve 2023 yılları arasında ise ciddi bir artış gösterdiği görülmüştür.

Grafik 1.6.2.3: Esrar ve Skunk Maddesinin Kullanım Sayılarının Bu Maddenin Ticaret Sayılarına Oranı

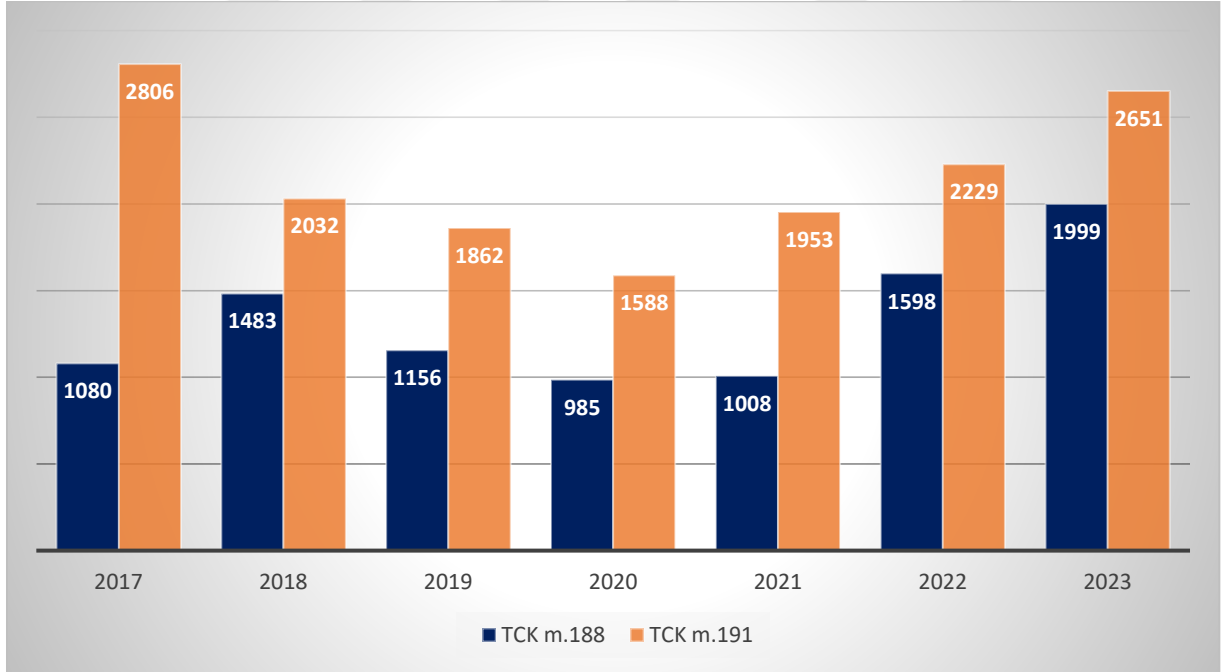
TCK m. 191 uyarınca saptanan olay sayısının TCK m. 188 uyarınca imal ve ticaret suçu oranına bölümü sonucu elde edilen veriler incelendiğinde 2017 yılında 3,91 olan oranın 2019 yılına kadar artış eğiliminde olduğu, 2020 yılında düşüş gösterdiği 2021 yılından itibaren artış gösterdiği, 2023 yılına gelindiğinde ise yeniden düşüş gösterdiği anlaşılmıştır.

1.6.3 KOKAİN MADDESİNİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI

Grafik 1.6.3.1: Yıllara Göre Kokain Olay Sayıları

Kaynak: TUBİM (2018-2023) Türkiye Uyuşturucu Raporu: Eğilimler ve Gelişmeler

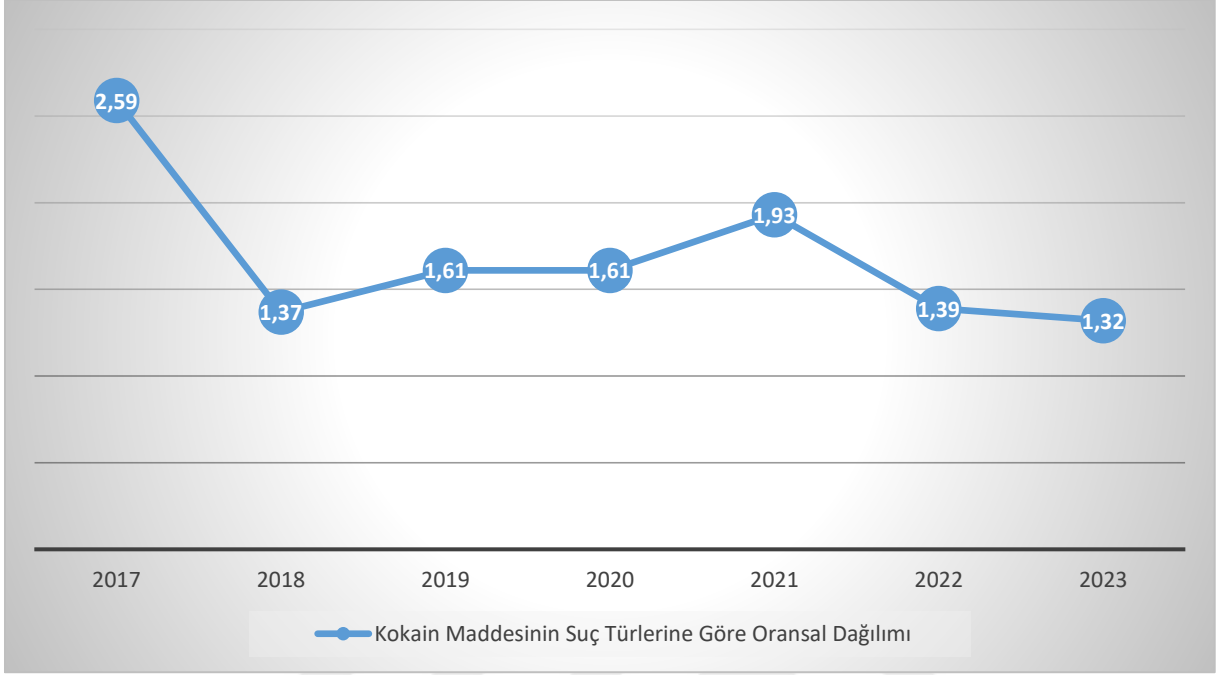

Grafik 1.6.3.2: Yıllara Göre Kokain Olay Sayısının Suç türlerine Göre Dağılımı

Kaynak: TUBİM (2018-2023) Türkiye Uyuşturucu Raporu: Eğilimler ve Gelişmeler

Kokain maddesinin, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu kapsamında 2017 yılından 2018 yılına geçerken artış gösterdiği ancak 2019, 2020 yıllarında azalma eğilimine girdiği,

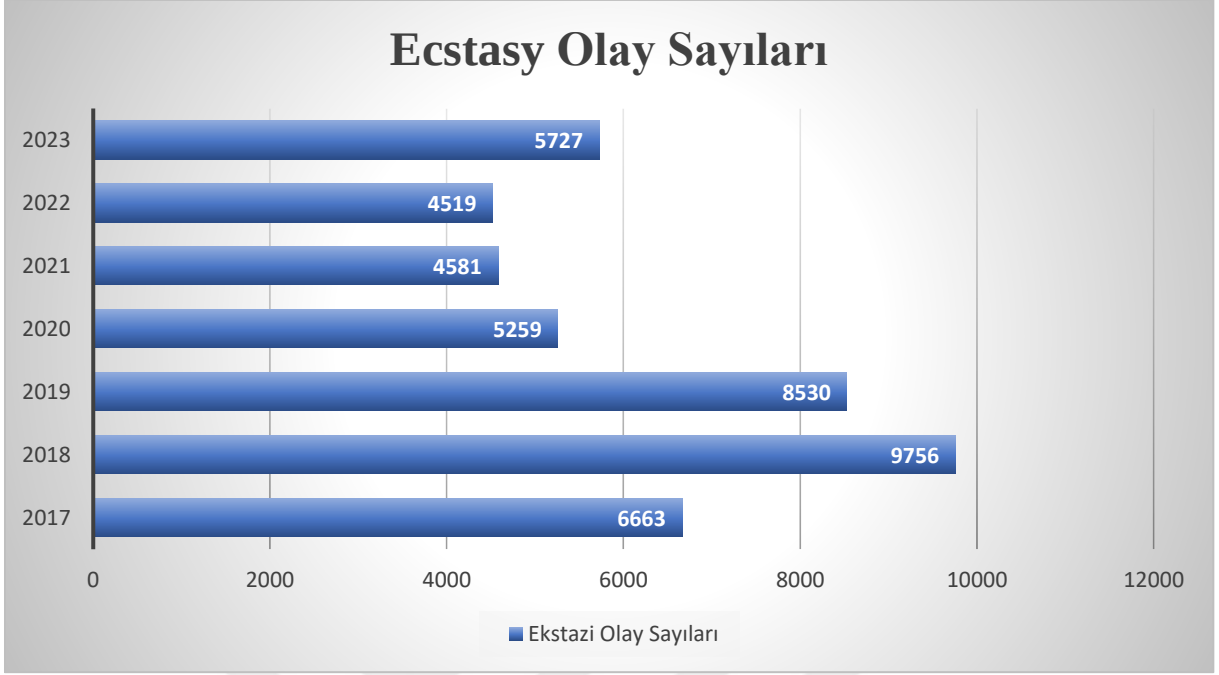
2021 ve 2023 yılları arasında ise ciddi bir artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Kokain maddesinin, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma suçu kapsamında 2017 yılından 2020 yılına kadar azalış eğiliminde olduğu, 2021 ve 2023 yılları arasında ise tekrar artış eğilimine girdiği görülmüştür.

Grafik 1.6.3.3: Kokain Maddesinin Kullanım Sayılarının Bu Maddenin Ticaret Sayılarına Oranı

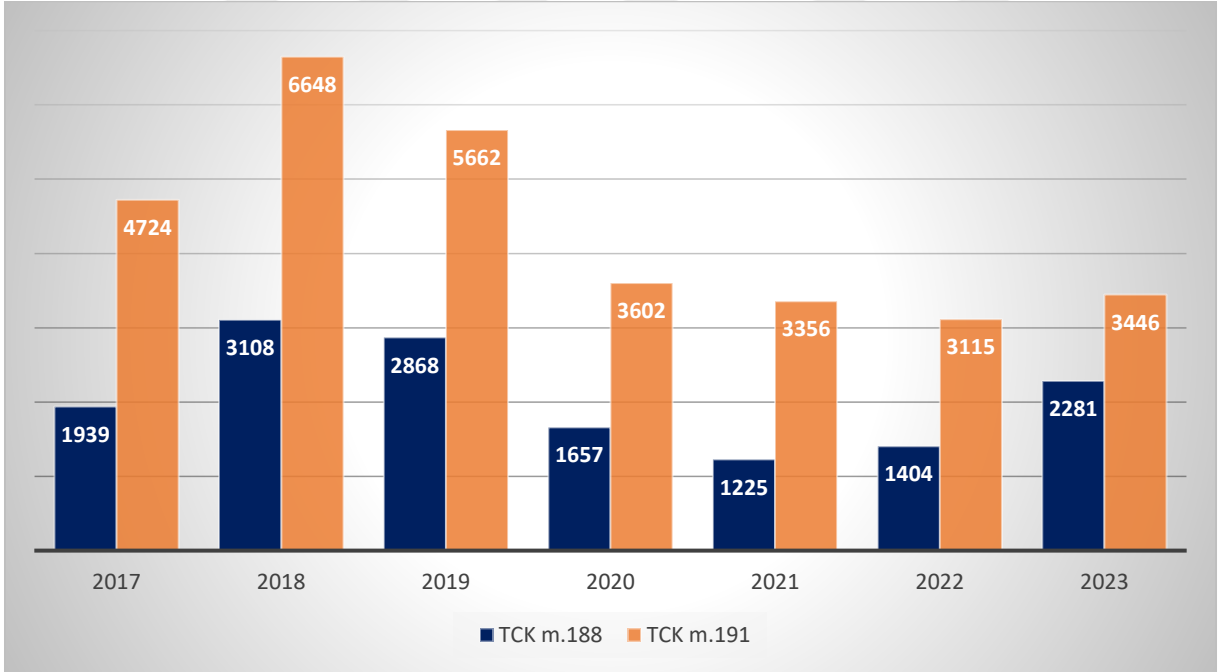
TCK m. 191 uyarınca saptanan olay sayısının TCK m. 188 uyarınca imal ve ticaret suçu oranına bölümü sonucu elde edilen veriler incelendiğinde 2017 yılında 2,59 olan oranın düşüş eğiliminde olduğu ve 2023 yılında inceleme konusu altı yıldaki en düşük orana sahip olduğu görülmüştür. 2019 ve 2020 yıllarında aynı oranda seyrettiği, 2021 yılına geçerken artış gösterdikten sonra 2022 ve 2023 yılında düşüş olduğu gözlemlenmiştir.

1.6.4 ECSTASY MADDESİNİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI

Grafik 1.6.4.1: Yıllara Göre Ecstasy Olay Sayıları

Kaynak: TUBİM (2018-2023) Türkiye Uyuşturucu Raporu: Eğilimler ve Gelişmeler

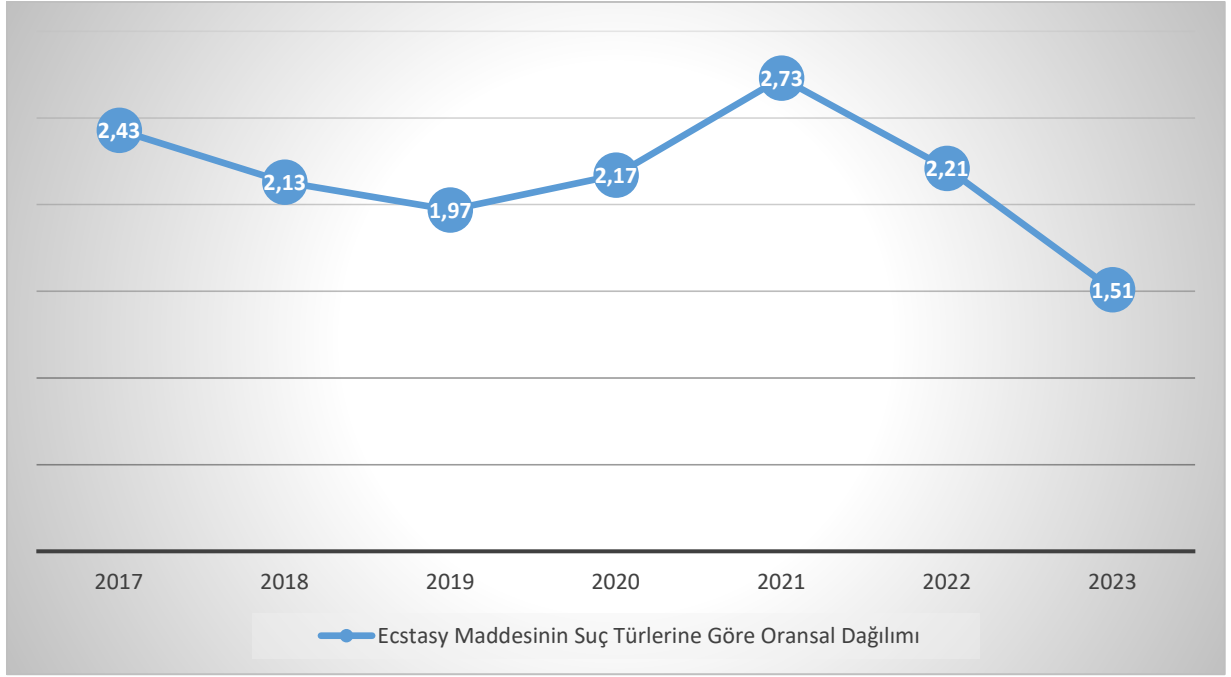

Grafik 1.6.4.2: Yıllara Göre Ecstasy Olay Sayısının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Kaynak: TUBİM (2018-2023) Türkiye Uyuşturucu Raporu: Eğilimler ve Gelişmeler

Ecstasy maddesinin, uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti suçu kapsamında 2017 yılından 2018 yılına geçerken artış gösterdiği ancak 2019, 2020 ve 2021 yıllarında azalma eğilimine girdiği görülmektedir. 2022 ve 2023 yıllarında ise artış gösterdiği anlaşılmaktadır.

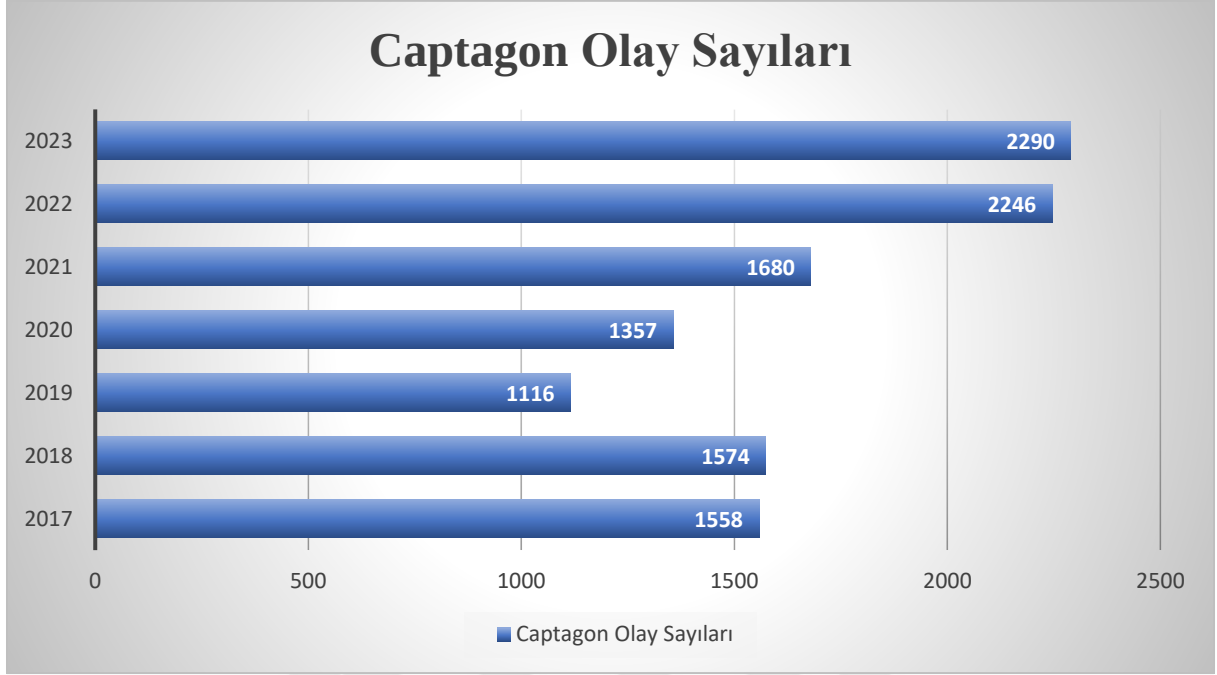
Ecstasy maddesinin, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma suçu kapsamında 2017 yılından 2018 yılına geçerken ciddi bir artış gösterdiği, bu yıldan sonra 2022 yılına kadar azalış eğilimine girdiği ancak 2023 yılından itibaren yeniden artış gösterdiği gözlenmiştir.

Grafik 1.6.4.3: Ecstasy Maddesinin Kullanım Sayılarının Bu Maddenin Ticaret Sayılarına Oranı

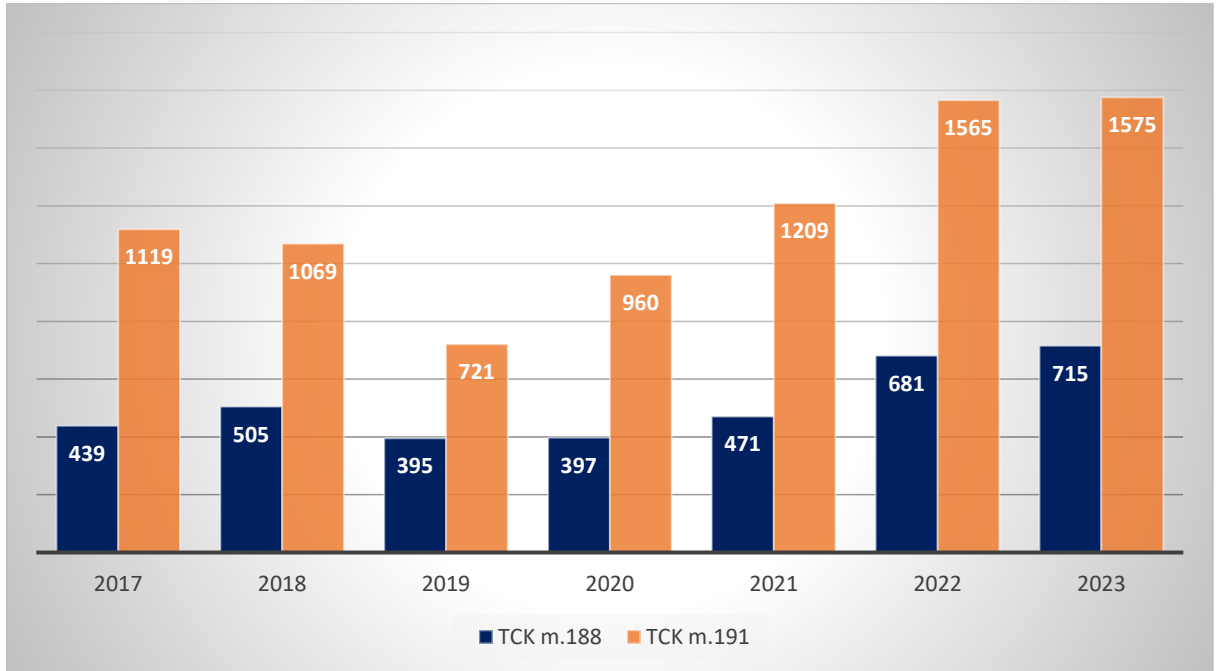
TCK m. 191 uyarınca saptanan olay sayısının TCK m. 188 uyarınca imal ve ticaret suçu oranına bölümü sonucu elde edilen veriler incelendiğinde 2017 yılında 2,43 olan oranın 2019 yılına kadar düşüş eğilimi gösterdiği, 2020 ve 2021 yıllarında artış trendine girdiği, 2022 ve 2023 yıllarında ise oransal anlamda ciddi bir düşüş olduğu tespit edilmiştir.

1.6.5 CAPTAGON MADDESİNİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI

Grafik 1.6.5.1: Yıllara Göre Captagon Olay Sayıları

Kaynak: TUBİM (2018-2023) Türkiye Uyuşturucu Raporu: Eğilimler ve Gelişmeler

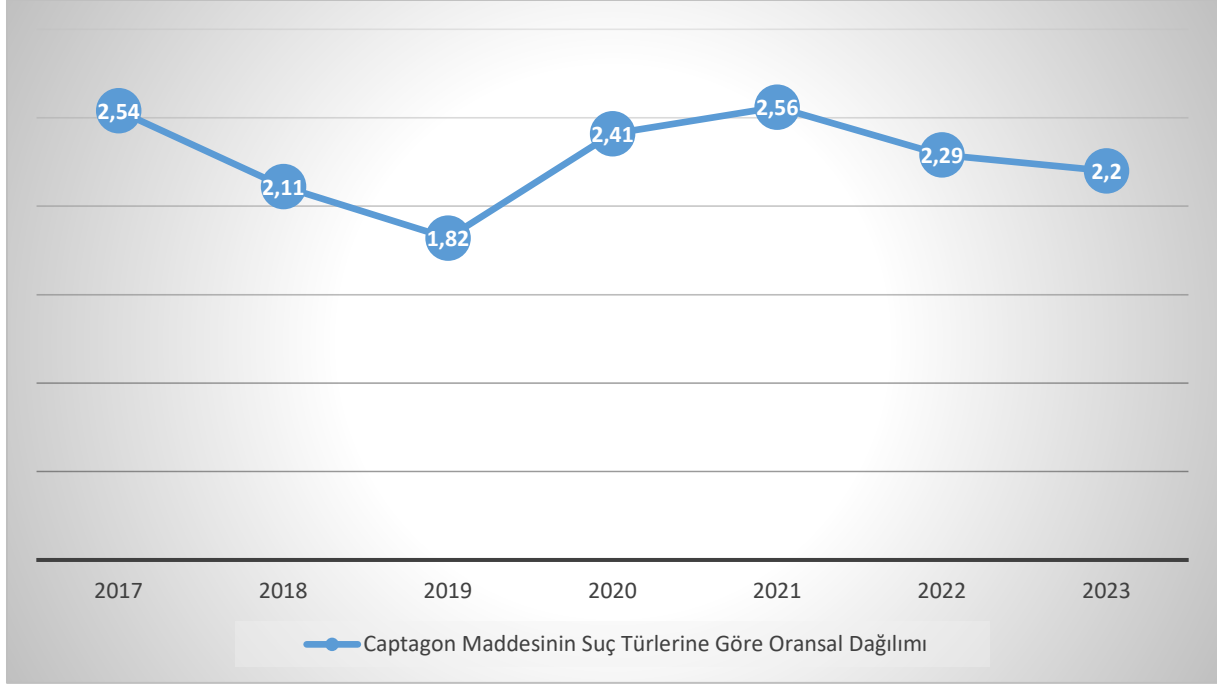

Grafik 1.6.5.2: Yıllara Göre Captagon Olay Sayısının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Kaynak: TUBİM (2018-2023) Türkiye Uyuşturucu Raporu: Eğilimler ve Gelişmeler

Captagon maddesinin, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu kapsamında 2017 yılından 2018 yılına geçerken artış gösterdiği, 2019 ve 2020 yılında azalma gösterdiği, 2021 ve 2023 yılları arasında ise artış eğilimine girdiği görülmüştür. 2023 yılında uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti suçu kapsamında en yüksek veriye ulaştığı görülmektedir.

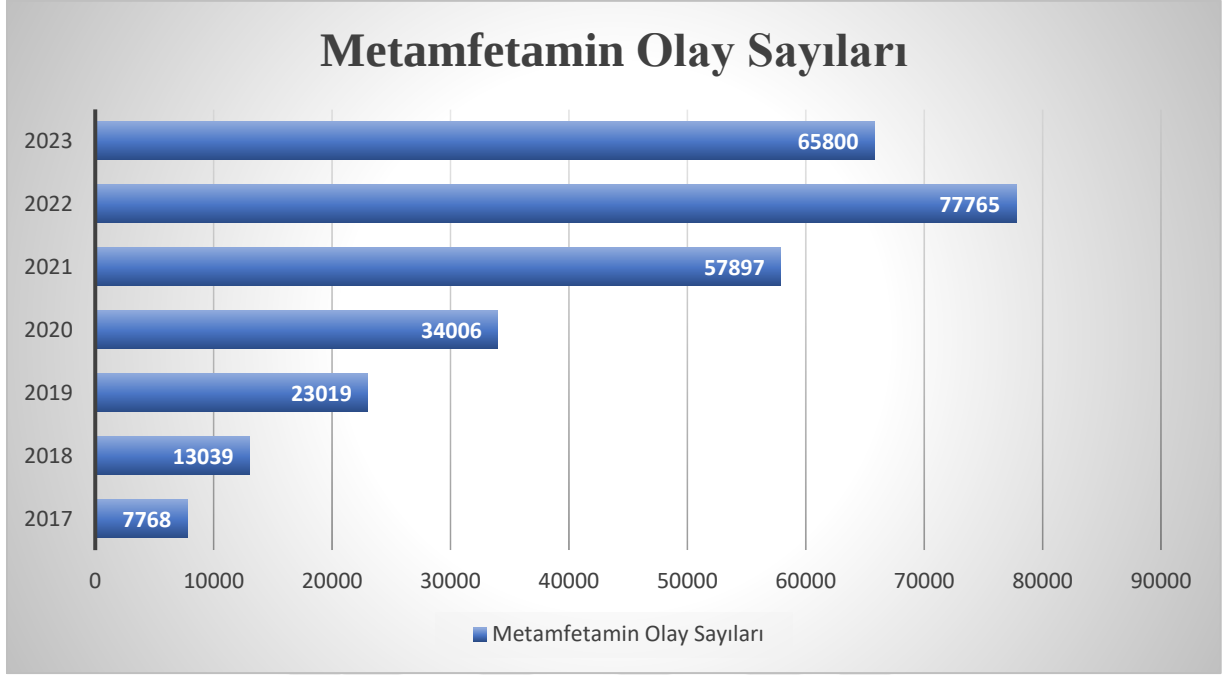
Captagon maddesinin, uyuşturucu veya uyarıcı kullanma suçu kapsamında 2017 yılından 2019 yılına kadar azalış eğiliminde olduğu, bu yıldan 2023 yılına kadar tekrar artış eğilimine girdiği görülmüştür.

Grafik 1.6.5.3: Captagon Maddesinin Kullanım Sayılarının Bu Maddenin Ticaret Sayılarına Oranı

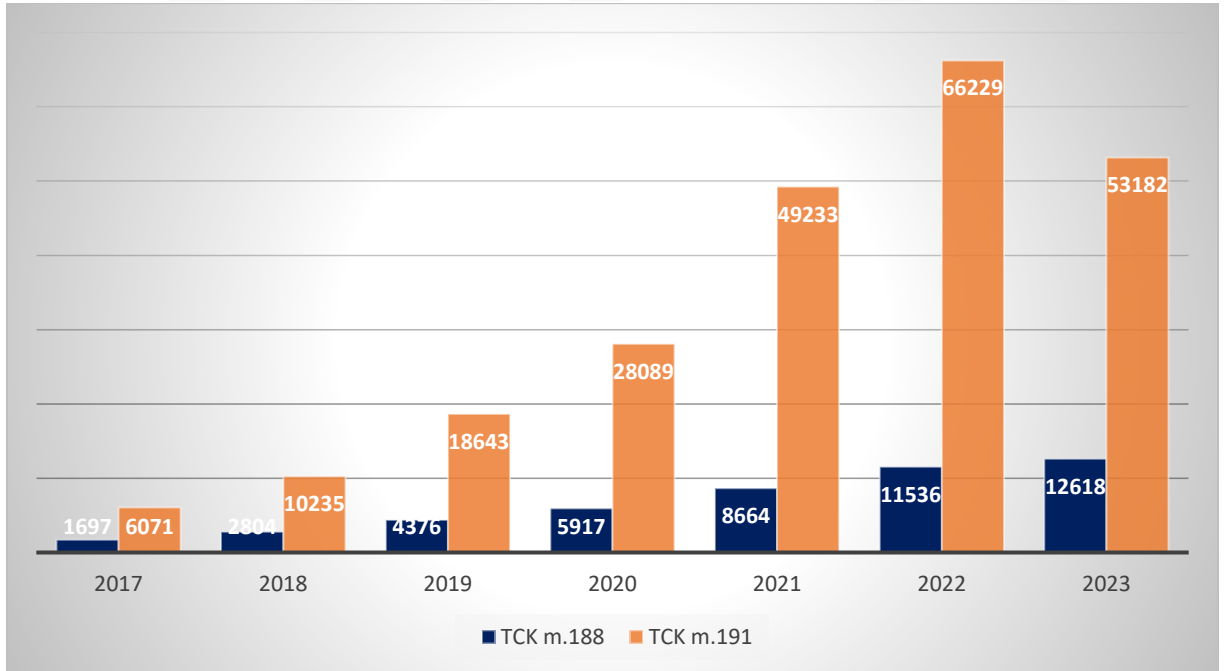
TCK m. 191 uyarınca saptanan olay sayısının TCK m. 188 uyarınca imal ve ticaret suçu oranına bölümü sonucu elde edilen veriler incelendiğinde 2017 yılında 2,54 olan oranın 2019 yılına kadar düşüş gösterdiği, 2020 yılında oransal anlamda ciddi bir artış yaşandığı, 2021 yılında da artışın sürdüğü, 2022 ve 2023 yıllarında ise azalma eğilimde olduğu görülmüştür.

1.6.6 METAMFETAMİN MADDESİNİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI

Grafik 1.6.6.1: Yıllara Göre Metamfetamin Olay Sayıları

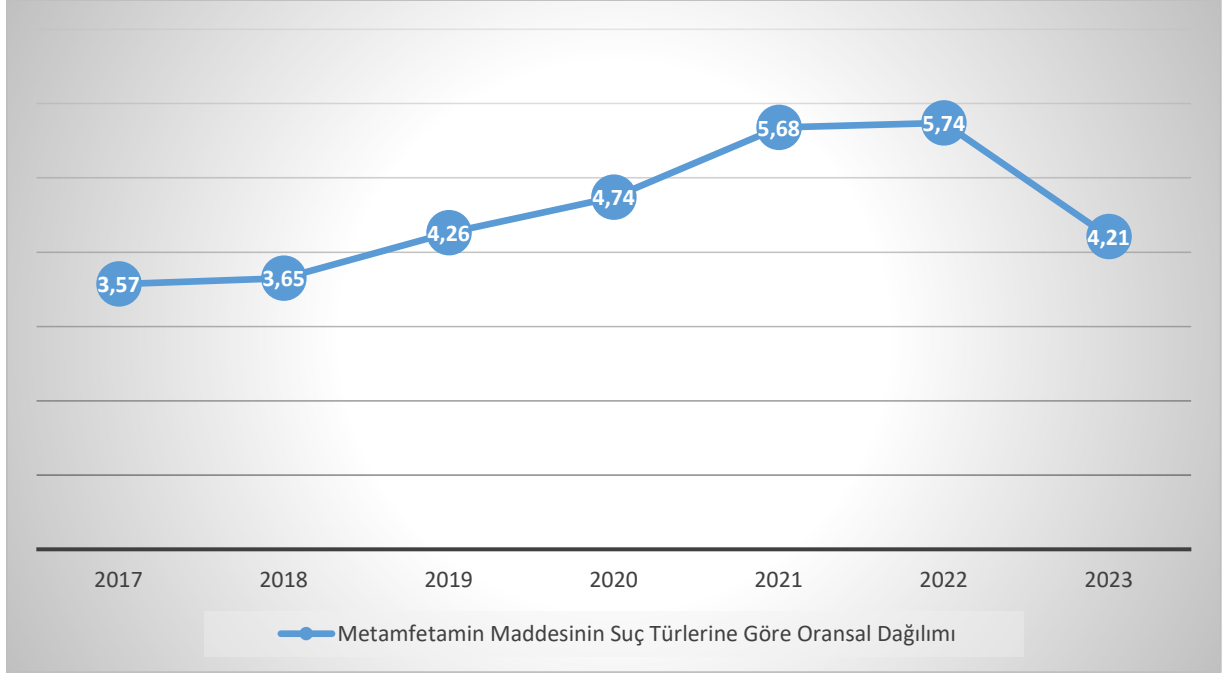
Kaynak: TUBİM (2018-2023) Türkiye Uyuşturucu Raporu: Eğilimler ve Gelişmeler

Grafik 1.6.6.2: Yıllara Göre Metamfetamin Olay Sayısının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Kaynak: TUBİM (2018-2023) Türkiye Uyuşturucu Raporu: Eğilimler ve Gelişmeler

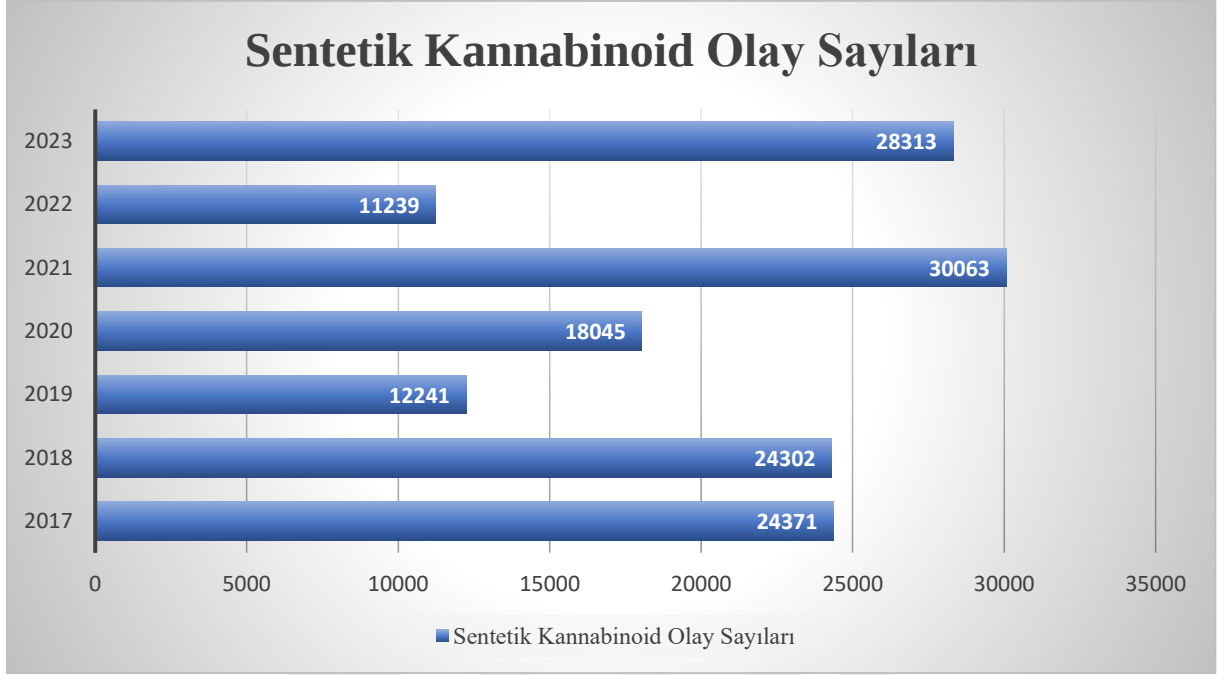
Metamfetamin maddesinin uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu kapsamında 2017 yılından 2022 yılına kadar her yıl artış eğiliminde olduğu gözlemlenmiştir. 2023 yılına gelindiğinde ise azalış eğilimi gösterdiği gözlemlenmektedir. Metamfetamin maddesinin uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı suçu kapsamında 2017 yılından itibaren ciddi şekilde sürekli olarak artış gösterdiği görülmektedir.

Grafik 1.6.6.3: Metamfetamin Maddesinin Kullanım Sayılarının Bu Maddenin Ticaret Sayılarına Oranı

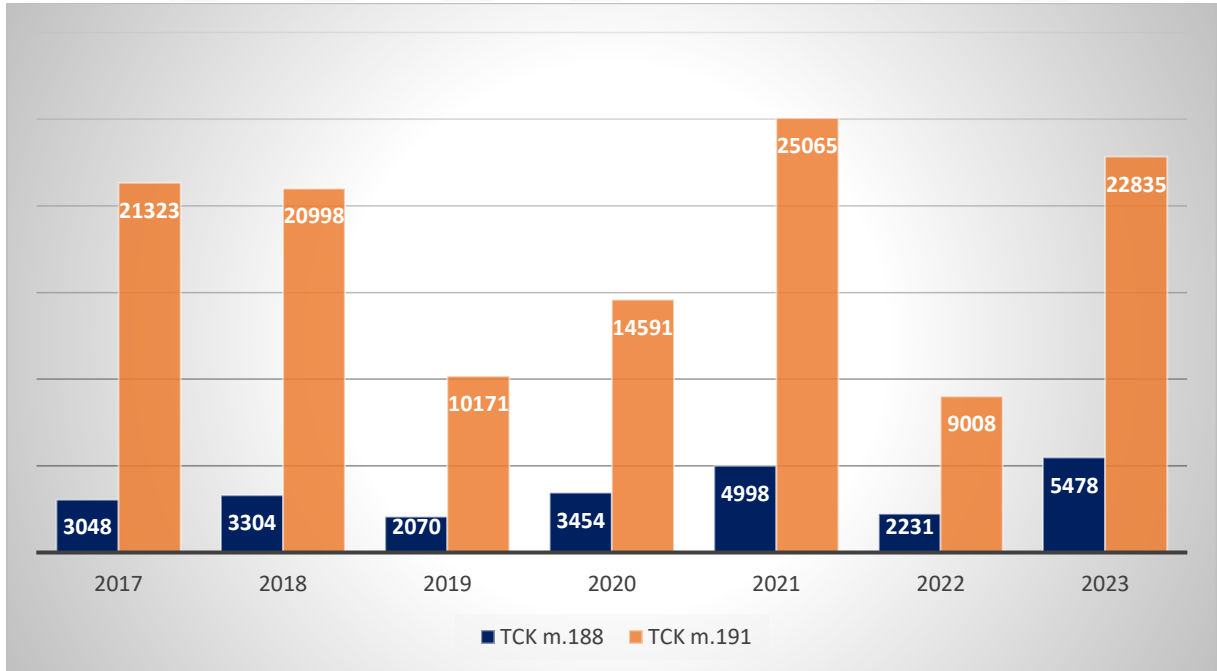
TCK m. 191 uyarınca saptanan olay sayısının TCK m. 188 uyarınca imal ve ticaret suçu oranına bölümü sonucu elde edilen veriler incelendiğinde 2017 yılında 3,57 olan oranın 2017 yılından itibaren sürekli artış eğilimi gösterdiği ancak 2023 yılında ciddi bir düşüş yaşandığı gözlemlenmiştir.

1.6.7 SENTETİK KANNABİNOİD MADDESİNİN 2017-2023 YILLARI ARASINDAKİ DAĞILIMI

Grafik 1.6.7.1: Yıllara Göre Sentetik Kannabinoid Olay Sayıları

Kaynak: TUBİM (2018-2023) Türkiye Uyuşturucu Raporu: Eğilimler ve Gelişmeler

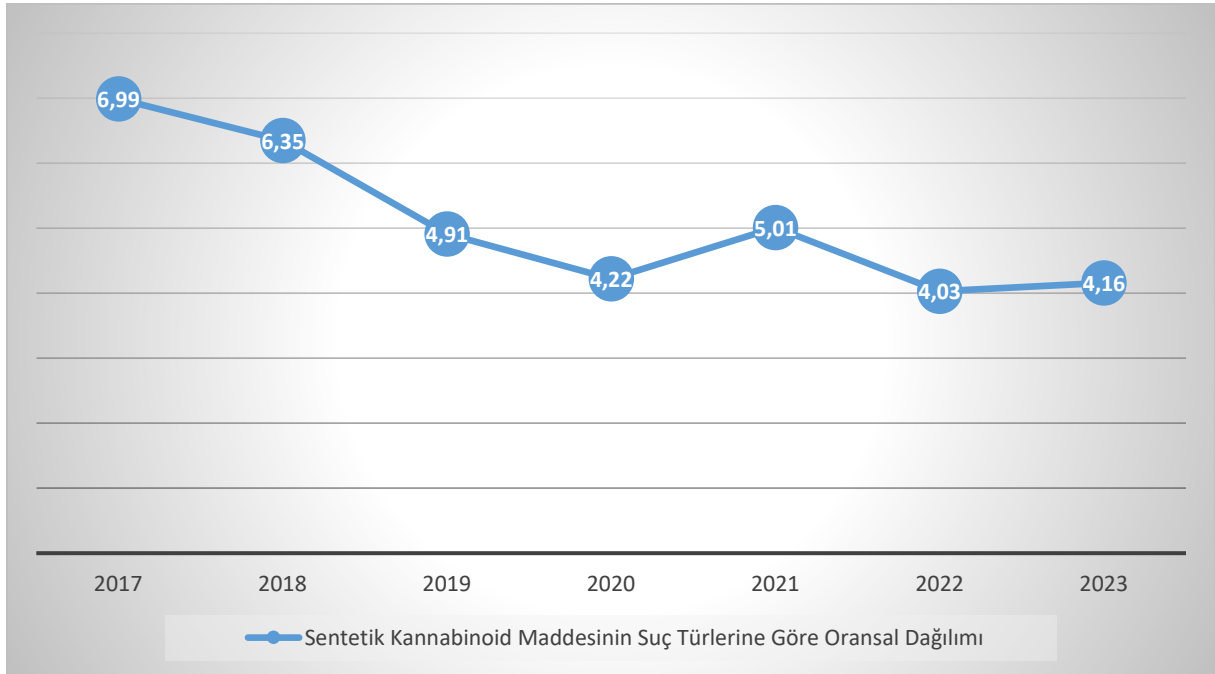

Grafik 1.6.7.2: Yıllara Göre Sentetik Kannabinoid Olay Sayısının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Kaynak: TUBİM (2018-2023) Türkiye Uyuşturucu Raporu: Eğilimler ve Gelişmeler

Sentetik kannabinoid maddesinin uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu kapsamında 2017 yılından 2018 yılına geçerken artış gösterdiği, 2019 yılına geçerken düştüğü, bu yıldan 2021 yılına kadar artış eğilimine girdiği fakat 2022 yılında ciddi bir düşüş olduğu, 2023 yılına geldiğinde ise belirtilen yıllar aralığında en yüksek seviyeye geldiği gözlenmiştir.

Bu maddenin uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma suçu kapsamında yılında 2017 ve 2018 yıllarında birbirine yakın sayılarda olduğu, 2019 yılında ciddi bir düşüş olduğu, bu yıldan 2021 yılına kadar tekrar artış eğilimi gösterdiği fakat 2022 yılında ciddi bir düşüş olduğu, 2023 yılına geldiğinde ise belirtilen yıllar aralığında en yüksek seviyeye geldiği gözlenmiştir.

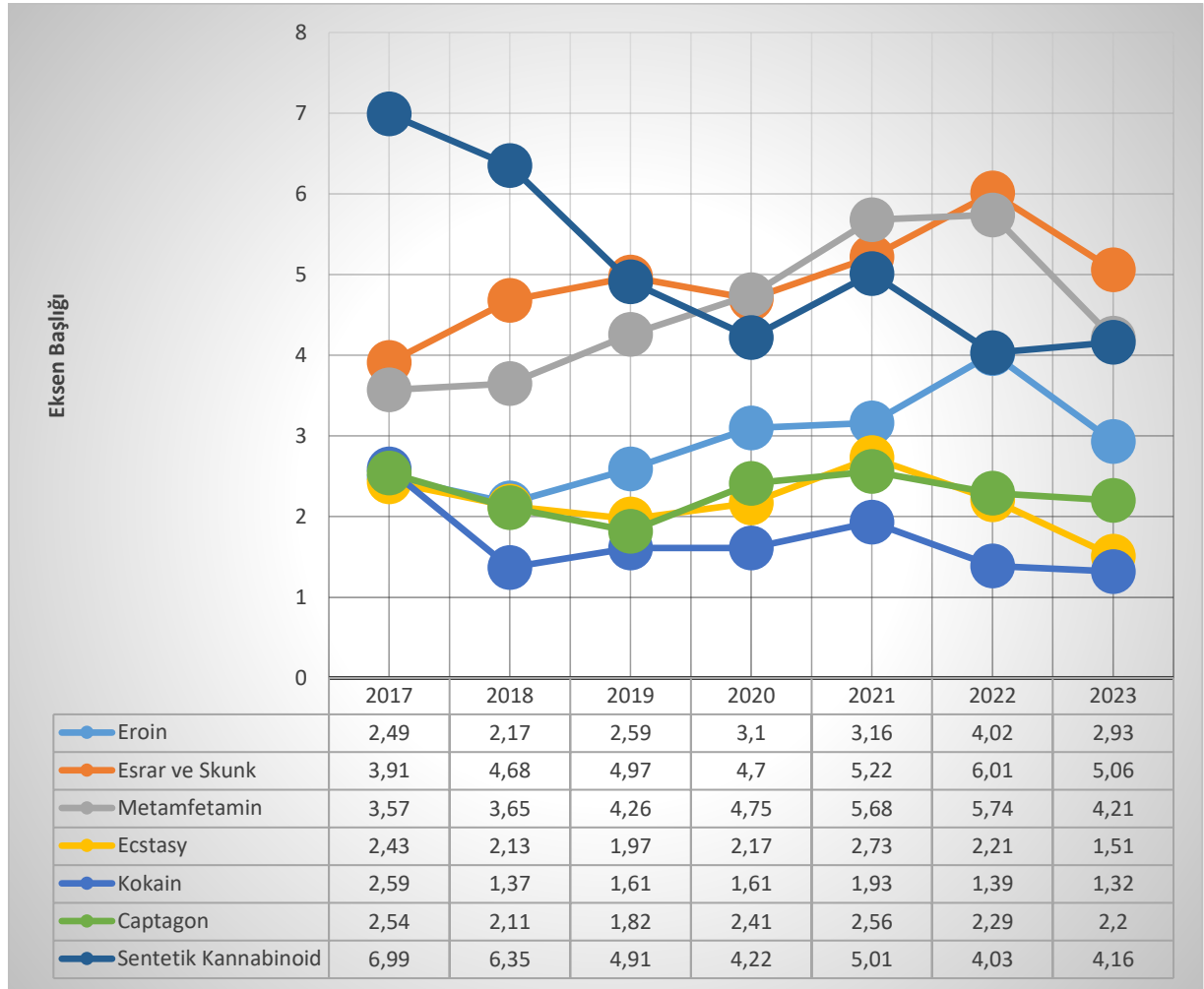

Grafik 1.6.7.3: Sentetik Kannabinoid Maddesinin Kullanım Sayılarının Bu Maddenin Ticaret Sayılarına Oranı

TCK m. 191 uyarınca saptanan olay sayısının TCK m. 188 uyarınca imal ve ticaret suçu oranına bölümü sonucu elde edilen veriler incelendiğinde 2017 yılında 6,99 olan oranın 2020 yılına kadar sürekli düşüş eğiliminde olduğu, 2021 yılına geçerken artış eğilimine girdiği, 2022 yılında ise oransal anlamda en düşük seviyesine düştüğü, 2023 yılına gelindiğinde ise yeniden artış eğilimine girdiği gözlenmiştir.

1.6.8 UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDELERİN KULLANIMININ, İMAL VE TİCARETİNE ORANSAL DAĞILIMININ BÜTÜN OLARAK İNCELENMESİ

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı'nın 2017-2023 yılları arasında yayınlamış olduğu Türkiye Uyuşturucu Raporlarının verilerine dayanılarak hazırlanan uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanım sayılarının bu maddelerin ticareti sayılarına oranını gösteren grafikler, tüm maddeleri kapsayacak şekilde aşağıda gösterilmiştir.

Grafik 1.6.8.1: Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Kullanım Sayılarının Bu Maddelerin Ticaret Sayılarına Oranının Bütünsel Dağılımı

Yukarıda yer verilen grafiklerle, yıllar içerisinde uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin olay sayılarındaki artış ve azalış eğilimleri ortaya konulmak suretiyle hangi dönem hangi maddelere ilginin arttığı ya da azaldığı, bunun altında yatan sosyal, ekonomik, siyasi, ticari sebepler üzerinde daha fazla kafa yorulmasını sağlamak ve bu değişimlerin mevzuatımızın ilgili kısımlarında yapılacak güncellemelere dayanak oluşturmasına katkı sunmak amaçlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU (TCK m. 188)

2.1. GENEL OLARAK

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları; 5237 sayılı TCK'nın ikinci kitabında, “Özel Hükümler” başlığı altında, üçüncü kısımda, “Topluma Karşı Suçlar” bölümünde, üçüncü bölümde “Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar” başlığında, 188. maddede “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti” başlığıyla düzenlenmiştir.

765 sayılı mülga TCK'nın kabulünden sonra 1933, 1941, 1953, 1981 ve 1987 yıllarında yapılan değişiklikler ve en son 5237 sayılı TCK ile, genel olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına ve özellikle bu maddelerin üretimi ve ticareti suçlarına en ağır cezalar öngörülmüştür¹⁶⁸.

Anayasa Mahkemesi bir kararında, uyuşturucu maddelerle ilgili suçlar için Türk Devletinin diğer devletlerden daha ağır cezalar getirmesini, Türk vatandaşlarının sağlığının korunmasına gösterdiği hassasiyeti gerekçe göstererek Anayasa'ya aykırı bulmamıştır¹⁶⁹.

Kanun koyucu, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına ilişkin olarak TCK m. 188'i ihdas ederken, öncelikle uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ortaya çıkarılmasını, bunların ülkemize girişini ve ülkemizden çıkışını engellemek amacı gütmüştür. Bu doğrultuda TCK m. 188 kapsamında yer alan suçlar incelendiğinde; 1. fıkra uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız ya da ruhsata aykırı olarak üretilmesi, ithal edilmesi veya ihraç edilmesi, 2. fıkra ise; uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracının götürüldüğü ülke açısından ithal olarak kabul edilmesi durumunda, o ülkede yapılan yargılama sonucunda verilen cezanın infaz edilen kısmının, Türkiye'de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı nedeniyle yapılacak yargılama sonucunda verilen cezadan mahsup edilerek düşürüleceği düzenlenmiştir¹⁷⁰.

TCK m. 188/1'de düzenlenen ithal ve ihraç suçlarında uyuşturucu maddelerin ülkeden dışarı çıkarılması veya ülkeye sokulması söz konusuysa, kanun koyucu ayrıyeten, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin “ülke içinde” dolaşımını engellemek amacıyla TCK m. 188/3'ü düzenlemeyi tercih etmiştir.

¹⁶⁸ Selbes, s.49.

¹⁶⁹ “Türk Devletinin, uyuşturucu maddelerle ilgili suçlar için öteki devletlerden daha ağır cezalar öngörmesi Türk Devletine, dolayısıyla Türk vatandaşlarını küçültücü değil, tam tersine hiçbir ayırım gözetilmeksizin sağlığının korunmasında gösterdiği duyarlılık nedeniyle övülmeye değer bir davranış sayılmalıdır.”, (AYM, 06/03/1980, 1979/35 E., 1980/17 K., No.17012, R.G. 09/06/1980); Selbes, s.49.

¹⁷⁰ Balcı, s.166.

TCK m. 188/3'teki suçların oluşması için eylemlerin “ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içerisinde” işlenmesi gerekir¹⁷¹.

TCK m. 188/3'te; “uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satılması, satışa sunulması, başkalarına verilmesi, sevk edilmesi, taşınması, depolanması, satın alınması, kabul edilmesi ve bulundurulması seçimlik hareketler olarak düzenlenmiştir. Aynı maddenin 7. fıkrasında ise; uyuşturucu veya uyarıcı etki göstermemekle birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithalatı veya üretimi resmi makamların iznine tabi olan maddenin ülkeye ithal edilmesi, üretilmesi, satılması, satın alınması, sevk edilmesi, taşınması, depolanması veya ihraç edilmesi suç olarak düzenlenmiştir.” Ayrıca, anılan maddenin 3. fıkrasının 2. cümlesinde, maddenin 4, 5, ve 8. fıkralarında cezayı ağırlaştıran, 6. fıkrasında ise cezayı hafifleten nitelikli hallere yer verilmiştir¹⁷².

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuna ilişkin olmak üzere TCK m. 189'da tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbiri uygulanmasına ilişkin düzenlemeye, TCK m. 192'de ise etkin pişmanlık hükümlerine yer verilmiştir¹⁷³.

Bu bölümde TCK'nın Özel Hükümler kısmında düzenlenen ve yaptırıma bağlanan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda korunan hukuki değer, suçun yasal unsurları, suçun özel görünüş şekilleri, suçun yaptırımı ve yargılama usulü bakımından incelenecektir.

2.2. SUÇTA KORUNAN HUKUKİ DEĞER

Ceza Hukuku perspektifinden, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı ve temininin suç olarak kabul edilmesinin nedeni; bu eylemlerin sadece bireye zarar vermekle kalmayıp aynı zamanda toplumun geleceği, ortak değerleri, ahlak ve genel sağlığı üzerinde büyük zararlar oluşturabileceği kaygısıdır¹⁷⁴.

TCK m. 188 kapsamında düzenlenen suç tipleri göz önüne alındığında, korunan hukuki değer in kamu sağlığı veya genel sağlık olduğunu söylemek mümkündür. “Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti” başlığı altında yer alan bu madde, diğer uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarıyla birlikte, topluma karşı işlenen suçlar kategorisinde yer almakta olup, “kamunun sağlığına karşı suçlar” arasında değerlendirilmektedir. Gerçekten de uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları yalnızca bu maddeleri kullanan bireyleri değil, tüm toplumu ve hatta insanlığı tehdit eden suçların başında

¹⁷¹ Şafak, s.71-72.

¹⁷² İltaş, s.79.

¹⁷³ İltaş, s.80.

¹⁷⁴ Aksüt, s.48.

gelmektedir. Bu bağlamda, TCK m. 188 de dahil olmak üzere, tüm uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarının koruduğu hukuki değer, genel sağlık ya da kamu sağlığıdır¹⁷⁵.

1982 Anayasası, TCK m.188’de düzenlenen suçlara dayanak teşkil etmektedir. T.C. Anayasası’nın 2. maddesine göre, Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir. Toplumun sağlığı ve refahını korumak için potansiyel tehlike oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanımının önlenmesi, sosyal bir hukuk devletinin en önemli görevleri arasındadır. Devletin özel görevleri ve yükümlülükleri arasında gençlerin, çocukların, sporcuların ve yaşlıların korunması ile sağlık hakkının sağlanması da bulunmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuyla alakalı yasal düzenlemeler ile devletin Anayasada yer alan kamu sağlığını koruma yükümlülüğünü yerine getirdiği söylenebilir. Böylece bu suçların düzenlenmesi halkın, özellikle gençlerin sağlığını koruma amacına hizmet eder¹⁷⁶.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları, TCK’nın Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar bölümünde ele alındığı için, bu düzenleme ile kamu sağlığının korunması amaçlanmaktadır. Bu maddelerin kolay erişilebilir olması, kullanıcıların sağlıklarını tekrar kazanmalarını zorlaştırırken aynı zamanda uyuşturucu kullanmayan kişilerin sağlık riski altına girmesine de neden olmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin uluslararası ticaretine konu olması, büyük kar elde etme potansiyeli ve teknolojinin suç işlemeyi kolaylaştırması sebebiyle, bu suçun uluslararası düzeyde yayılma oranı artmış ve devletleri ortak bir yaklaşım benimsemeye zorlamıştır¹⁷⁷.

Günümüzde, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun uluslararası boyutları açıkça görülmektedir. Başka bir deyişle, bu suçlar özellikle ithalat ve ihracat yoluyla sınırları aşan bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda, bu tür faaliyetler sadece kendi toplumlarını değil, başka ülkelerde yaşayan toplumların sağlık ve güvenliğini de tehdit eder bir duruma dönüşmüştür. Bu açıdan bakıldığında, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının tüm insanlık için işlenen suçlar kategorisinde ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Gerçekten de, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu bu suçu insanlığa karşı uluslararası tehlikeli suç olarak tanımlamıştır. Günümüzde, suçun bu boyutu giderek daha fazla önem kazanmaktadır¹⁷⁸.

Uyuşturucu madde suçlarından elde edilen gelirler, başkaca suçların finansmanında kullanılmakta ve özellikle terör örgütleri bu gelirleri faaliyetlerini finanse etmek için bu durumu etkili

¹⁷⁵ Özbek, V.Ö., Doğan K., Bacaksız P. (2024), *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (19.Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 795.

¹⁷⁶ Çakan, s.59.

¹⁷⁷ Aksüt, s.48.

¹⁷⁸ Sevdin, s.107.

bir şekilde kullanmaktadır. Öte yandan uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, özellikle ulusal sınırları aşan ithalat ve ihracat hareketleriyle önemli bir etkiye sahiptir. Uluslararası sözleşmeler ve uyuşturucu maddenin kötüye kullanımını önlemeye yönelik oluşturulan uluslararası örgütler, bu suçların uluslararası boyutuna dikkat çekmektedir. Böylece, günümüzde uyuşturucu madde suçlarının tüm insanlığın sağlığına karşı işlenmiş suçlar şeklinde değerlendirilmesi yaklaşımı da benimsenmektedir¹⁷⁹.

TCK'nın sistematığında suçlar, sonuçlarının ortaya çıkma biçimine göre “zarar suçu” ve “tehlike suçu” olarak sınıflandırılmaktadır. Genel olarak, ceza kanunumuzda suç kavramı, bir zarar sonucunun meydana geldiği durumu ifade etmektedir. Ancak, bazı durumlarda yasa, suçun toplum üzerindeki etkisi ve önemine göre, herhangi bir zarar meydana gelmese dahi, eylemin toplum için oluşturduğu tehlike nedeniyle bu tehlikeli neticeyi cezalandırmaktadır. Bu tür suçlar, uygulamada “tehlike suçu” olarak adlandırılmaktadır. Tehlike suçları kendi içinde somut tehlike suçu ve soyut tehlike suçu olarak ikiye ayrılmaktadır. Eğer yapılan eylem neticesinde suçun koruduğu hukuki yarar, yani kamu sağlığı, somut bir tehlike ile bozulmuşsa, somut tehlike suçundan söz edilir; ancak eylem yalnızca potansiyel bir tehlike oluşturuyor ve korunan hukuki yararın tehlikeye girdiği kabul ediliyorsa, burada artık soyut tehlike suçunun varlığı söz konusu olacaktır¹⁸⁰.

Yasa koyucu tarafından uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında zararın meydana gelmesi değil, belirli eylemlerin gerçekleştirilmesi suç olarak tanımlanmıştır. Bu eylemler arasında imal etme, ithal etme, ihraç etme, bulundurma, satışa arz etme, satma, satın alma, başkalarına verme, sevk etme, depolama ve kabul etme gibi maddi unsurlar bulunur. Dolayısıyla, suçun oluşabilmesi için zararın gerçekleşmesini beklemek yerine, bu eylemlerin yapılması yeterli görülmektedir. Bu nedenle, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu bir tehlike suçu olarak değerlendirilir. Yasa koyucu, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu için kamu sağlığının bozulması tehlikesinin somut etkenlerini aramamıştır. Dolayısıyla, suçun maddi unsurlarını oluşturan fiillerin gerçekleştirilmesiyle potansiyel olarak kamu sağlığının tehlikeye düşebileceği kabul edilir. Bu açıdan uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçları, soyut tehlike suçu olarak nitelendirilir¹⁸¹.

¹⁷⁹ Kıldıl, s.142.

¹⁸⁰ Sevdım, s.106-107.

¹⁸¹ Sevdım, s.107.

2.3. SUÇUN MADDİ UNSURLARI

2.3.1. Suçun Faili

Her suçun mutlaka bir faili, yani suç oluşturan eylemi gerçekleştiren bir kişi bulunur. Bu kişi yalnızca gerçek bir insan olabilir, çünkü belirli bir amaca yönelik irade ile hareket etme yeteneği sadece insanlara aittir¹⁸². Bu bakımdan, ceza hukukunun temel bağlantı noktası olan fiil, yalnızca bir insan tarafından icra edilebilir¹⁸³. Tüzel kişiler hareket yeteneğine sahip olmadığı için kusur yeteneğinin bulunduğu söz etmek mümkün değildir¹⁸⁴. Fail, TCK m. 37’de, “suçun kanuni tanımında yer alan eylemi gerçekleştiren kişi” olarak tanımlanmıştır. Suçun kanuni tanımında belirtilen fiil üzerinde denetim sağlayan ve kanuni tanıma uygun haksızlığı icra eden kişi, fail olarak kabul edilir¹⁸⁵.

Suçlar, failin kanuni tarifte aranan özelliklerine göre genel suçlar, özgü suçlar ve bizzat işlenebilen suçlar şeklinde sınıflandırılabilir. Ceza Kanunu’ndaki suçların büyük bir kısmı, genel olarak herkes tarafından işlenebilen suçlardır. Bu suçların kanuni tarifinde, faille ilgili olarak “kişi”, “kimse”, “her kim” gibi ifadeler kullanılır. Bu bağlamda, hareket etme yeteneğine sahip her gerçek kişi bu suçların faili olabilir. İşte bu tür suçlara “genel suçlar” denir. Buna karşın, bazı suçların kanuni tanımında, bu suçların yalnızca özel bir yükümlülük altında bulunan ve belirli faillik özelliklerine sahip kişiler tarafından işlenebileceği belirtilmiştir. İşte, kanuni tanımında belli bir özelliğe sahip kişilerin fail olabileceği belirtilen bu suçlara “özgü” (mahsus) suçlar denir¹⁸⁶. Bu tür suçlar, sadece özel faillik vasfına sahip olanlar (intraneus) tarafından işlenebilir. Örneğin, kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçların büyük bir kısmı, yalnızca kamu görevlileri tarafından işlenebilir (örneğin, irtikâp (m. 250), zimmet (m. 247), görevi kötüye kullanma (m. 257))¹⁸⁷.

Özgü suçlardan bazıları yalnızca özel faillik vasfına sahip kişiler tarafından işlenebilir. Örneğin, görevi kötüye kullanma suçu yalnızca kamu görevlileri tarafından işlenebilir (m. 257). Bu tür suçlara “gerçek özgü suçlar” denir. Bunun yanı sıra, özgü suçlar bazen suçun nitelikli şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Suçun basit şekli herkes tarafından işlenebilirken, nitelikli şekli yalnızca belli bir özel faillik vasfına sahip kişiler tarafından işlenebilir. Bu tür özgü suçlara “görünüşte özgü suçlar” denir. Örneğin, resmi evrakta sahtekârlık suçu herkes tarafından işlenebilir (m. 204/1), ancak bu suç kamu

¹⁸² Koca, M., Üzülmöz, İ. (2024), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (17. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.112.

¹⁸³ Özgenç, İ. (2024), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (20. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.216.

¹⁸⁴ Koca, Üzülmöz, s.112.

¹⁸⁵ Koca, Üzülmöz, s.112.

¹⁸⁶ Kitapçıoğlu Yüksel, T. (2021), *Özgü Suç* (1. Baskı), İstanbul, Oniki Levha Yayınları, s.9 vd.

¹⁸⁷ Koca, Üzülmöz, s.113.

görevlisi tarafından işlendiğinde faile daha ağır bir ceza verilmektedir (m. 204/2). Özel faillik vasfı, suça iştirakte sorumluluk statülerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Bağlılık kuralı: m. 40)¹⁸⁸.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun faili, ceza normlarına göre belirtilen eylemleri gerçekleştiren herhangi bir gerçek kişi olabilir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda, failde belirli özel nitelikler aranmadığı için özgü suç kapsamına girmemektedir. Ancak nitelikli halleri düzenleyen hükümler, dikkate alındığında özgü suç olarak nitelendirilebilir¹⁸⁹.

Bu suçu işleyen tek bir kişi olabileceği gibi, birden fazla kişi de olabilir. TCK m. 188/5'e göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun üç veya daha fazla kişiyle birlikte işlenmesi durumunda cezanın yarı oranında artırılacağı, suç işlemek amacıyla kurulmuş bir örgüt kapsamında işlenmesi durumunda ise cezanın iki katına çıkarılacağı ifade edilmiştir.

Bazı meslek gruplarınca bu suç işlendiğinde uygulanacak yaptırımlar farklılık göstermektedir. TCK m. 188/8'e göre, bu suçun failinin doktor, diş hekimi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, sağlık hizmeti veren, hastabakıcı, kimyacıyla veya ecza ticareti ile uğraşan kişiler olduğunda, cezanın yarı oranında artırılacağı belirtilmiştir. Bu maddede belirtilen kişiler, bu suçun gerçek özgü faili niteliklerinden ziyade, nitelikli halin oluşmasını sağladıklarından dolayı görünüşte özgü suçun faili olmaktadır¹⁹⁰.

2.3.2. Suçun Mağduru

Her suçun faili olduğu gibi mağduru da bulunur. Mağduru olmayan bir suç yoktur. Mağdur, işlenen fiilden dolayı haksızlığa uğrayan veya suça maruz kalan kişi olarak tanımlanır. Suçun konusu, toplumu oluşturan bireylerin tümüne ait bir şey olduğunda, mağdur, toplumu oluşturan herkes olabilir¹⁹¹.

Mağdur, ceza hukuku bağlamında, suçun konusu olan hakların ihlal edildiği kişi veya kişileri ifade eder¹⁹². Yani suçun hedef aldığı ve zarar gören tarafı mağdur olarak tanımlayabiliriz. Örneğin, hırsızlık suçunun mağduru, çalınan eşyanın sahibi veya zilyedi olan kişidir. Kasten öldürme suçunun mağduru, öldürülen kişidir. Kasten yaralama suçunun mağduru ise vücudu saldırıya uğrayan kişidir. Eğer suçun konusu belirli bir kişi veya kişilere aitse, mağdur da bu kişi veya kişiler olacaktır. Buna karşılık, suçun konusu belli bir kişiye değil de toplumu oluşturan fertlerin hepsine ait bir şeyse, mağdur

¹⁸⁸ Özgenç, s.216.

¹⁸⁹ Akbulut, s.42.

¹⁹⁰ Kıldıl, s.147.

¹⁹¹ Selbes, s.76.

¹⁹² Ünver, Y. (2003), *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer* (1. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.140.

toplumu oluşturan herkeştir. Örneğin, TCK'nın özel hükümler başlıklı ikinci kitabının üçüncü ve dördüncü kısmında düzenlenen “topluma karşı suçlar” ve “mille ve devlete karşı suçlar”da, mağdur kural olarak toplumu oluşturan herkeştir¹⁹³.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, mağduru belli bir kimse olmayan, yani mağduru gayri muayyen olan bir suçtur¹⁹⁴. Ancak TCK'da bahse konu suçun düzenlendiği bölüme bakıldığında, bu suçun “Topluma Karşı Suçlar” başlıklı üçüncü kısımda ve “Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar” başlıklı üçüncü bölümde yer aldığı görülmektedir. Bu durum, bu suçun mağdurunun tüm toplum olduğunu gösterir¹⁹⁵. Böylece, bahse konu suçun mağduru belirli bir kişi veya kişiler değildir.

Maddeyi bizatihi kullanan şahsın bu suçun mağduru olması söz konusu değildir. Uyuşturucu suçlarının uluslararası boyutlarının olması ve tüm insanlığı tehdit etmesi göz önüne alındığında mağdurun aslında tüm insanlık olduğu savunulmaktadır. Bu bağlamda, her suçun mutlaka bir failinin olması gerektiği görüşünün aksine, bu suçların belirli bir mağduru olmayıp bunun kanuni bir gereklilik olmadığı ifade edilmektedir¹⁹⁶.

Suçun mağduru yalnızca gerçek kişidir. İşlenen suç nedeniyle malvarlığında azalma yaşayan tüzel kişiler ise bu durumda yalnızca suçtan zarar gören sıfatı kazanabilir¹⁹⁷. Suçun mağduru toplumu oluşturan herkes olan suçlarda tüzel kişiler genellikle zarar görmedikleri için suçtan zarar gören olarak kabul edilemezler. Bu minvalde, uyuşturucu suçlarında tüzel kişilerin zarar görme ihtimalleri bulunmadığından, mağdur veya suçtan zarar gören olarak kabul edilmeleri mümkün değildir. Yargıtay bir kararında¹⁹⁸, uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarının TCK'da düzenlendiği yer itibarıyla mağdurunun tüm toplum, yani kamu olduğunu, dolayısıyla kişi veya kurumların bu suçlardan zarar görmeleri söz konusu olmayacağından davaya katılma ve hükmü temyiz etme haklarının bulunmadığını kabul etmiştir.

¹⁹³ Koca, Üzülmüş, s.114-115.

¹⁹⁴ Hafizoğulları, Z., Özen, M. (2017), *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar* (3. Baskı), Ankara, US-A Yayıncılık, s.121.

¹⁹⁵ Selbes, s.76.

¹⁹⁶ Taştan, M. (2023), *Yargıtay Kararları Çerçevesinde Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları* (2. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.40.

¹⁹⁷ Akbulut, s.43.

¹⁹⁸ “Uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları; 5237 sayılı TCK'nın ikinci kitabının “topluma karşı suçlar” başlıklı üçüncü kısmının, “kamunun sağlığına karşı suçlar” başlıklı üçüncü bölümünde düzenlenmiştir. Bu suçların mağduru toplumdur, kamudur. Kişilerin veya kurumların CMK'nın 237. Maddesi anlamında bu suçlardan doğrudan zarar görmeleri söz konusu olmadığından, açılan davaya katılmaya ve verilen hükmü temyiz etmeye hakları yoktur”, (10. C.D. 09.02.2017, 2016/3261 E., 2017/437 K.).

2.3.3. Suçun Konusu

TCK'da düzenlenen tüm suçların mutlaka bir konusu vardır¹⁹⁹. Hareketin (suçun) konusu genel olarak, “*üzerinde suçun meydana geldiği insan veya şey*”²⁰⁰, “*suçun cismini teşkil eden insan veya şey*”²⁰¹, “*suç failinin hareketinin yöneldiği kişi ya da şey*”²⁰², “*eşya veya şahsın fiziki, maddi yapısı*”²⁰³ ve “*eylemin üzerinde icra edildiği insan veya eşya*”²⁰⁴ olarak tanımlanmaktadır²⁰⁵.

Suçun maddi konusu, kanun maddesinde belirtilen tipik hareketin üzerinde gerçekleştirildiği şey veya kişi olarak anlaşılmalıdır²⁰⁶.

Suçta korunan hukuki değer ile suçun konusunu karıştırmamak gerekir²⁰⁷. Hukuki değerler, toplumsal yaşam açısından önemli olup, ceza hukuku tarafından korunarak savunulan temel değerlerdir. Ceza hukuku tarafından koruma, toplumun bu menfaatlerini tehlikeye atacak şekilde, hukuk kurallarıyla yasaklanmış fiillerin cezalandırılması yoluyla sağlanır. Bu sebeple, tipiklik normdan, norm ise hukuki değerden yola çıkar²⁰⁸. Hukuki değerler, dış dünyadaki somut, gözle görülüp elle tutulabilen maddi varlıklar olarak değil, toplumsal düzenin manevi değerleri olarak, güvenlik, huzur ve var olmanın onuru üzerine dayanan unsurlar olarak anlaşılmalıdır. Buna karşın, hareketin konusu, tipine uygun bir şekilde gerçekleştirilen eylemin gerçekleştirildiği asıl konudur²⁰⁹. Hukuki değer ve suçun konusu hem düşünsel hem de dışsal açıdan birbirleriyle bağlantılı olsa da içerik olarak farklı kavramlardır. Fiilin sonuç açısından ortaya koyduğu değersizlik, suçun konusunun gerçekten zarar görmesini zorunlu kılar. Buna karşın, hukuki değerler, toplumsal düzenin hukuken korunan soyut ve ideal değerleri olarak, temelde suçun konusu ile ilişkili bir şekilde failin saldırısına uğrayabilirler, ancak gerçek anlamda zarar görmezler; hukuki değerler yalnızca ihlal edilmiş olurlar²¹⁰.

TCK m. 188'de yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında suçun maddi konusunu ikiye ayırarak incelemek gerekir. Bu kapsamda, TCK m. 188/1 ve TCK m. 188/3'te

¹⁹⁹ Koca, Üzülmöz, s.116.

²⁰⁰ Erem, F., Danışman, A., Artuk, M.E. (1997), *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (1. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.108.

²⁰¹ Dönmez, S., Erman, S., *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku* (14. Baskı), C.: I, İstanbul, Beta Basım Yayım, s.470.

²⁰² Ersoy Y. (2002), *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (1. Baskı), Ankara, İmaj Yayıncılık, s.71.

²⁰³ Özgenç, s.222.

²⁰⁴ Ünver, s.130-131, 142.

²⁰⁵ Koca, Üzülmöz, s.116.

²⁰⁶ Koca, Üzülmöz, s.116.

²⁰⁷ Ünver, s.1 vd.; Koca, Üzülmöz, s.116.

²⁰⁸ Koca, Üzülmöz, s.117.

²⁰⁹ Koca, Üzülmöz, s.117.

²¹⁰ Koca, Üzülmöz, s.117; Ünver, s.136-137.

düzenlenen suçlar için suçun maddi konusu “uyuşturucu veya uyarıcı” maddelerdir. TCK m. 188/7’de düzenlenen suçun maddi konusu ise kendi başına uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi bulunmayıp uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddelerdir. TCK m. 188/6’da belirtilen suçun konusu, resmi makamların iznine veya satışı yetkili hekim tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan, uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi yaratan maddeler olup doğrudan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler olarak kabul edilmemektir. Bunlar psikotrop maddeler olarak tanımlanmaktadır²¹¹.

Ceza hukuku bakımından normatif olarak “uyuşturucu veya uyarıcı madde” kavramının değerlendirilmesi gerekmektedir. Ceza hukukumuzda bir maddenin veya şeyin “uyuşturucu veya uyarıcı madde” olarak kabul edilebilmesi için normatif olarak değerlendirme yapılırken; 1961 tarihli Tek Sözleşmenin I ve II numaralı cetvellerine, 5237 sayılı TCK m. 188/4-a fıkrasına, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanuna, 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanuna, 2313 sayılı kanunun 19. maddesi ve 3298 sayılı kanunun 1. maddesi 3. fıkrasında verilen yetki ile Cumhurbaşkanlığı kararnameleri (önceden Bakanlar Kurulu Kararı) ile; söz konusu madde veya şeyin “uyuşturucu veya uyarıcı madde” niteliğinde kabul edilip edilmediğine bakılmalıdır²¹².

Kanun koyucu, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri tanımlamamış olduğundan, ele geçirilen maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde olup olmadığını belirleme görevi mahkemelere verilmiştir. Dolayısıyla böyle bir suç işlenmesi şüphesinin doğması halinde ele geçirilen maddelerin uyuşturucu ya da uyarıcı madde olup olmadığı tespit edilmelidir. Ele geçirilen maddelerin uyuşturucu ya da uyarıcı madde olmadığı anlaşılır ise suç oluşmayacaktır. Bu durumda işlenemez suçtan bahsetmek mümkün olacaktır. Örneğin kişinin uyuşturucu madde diye satın aldığı maddenin esrar yerine alalede bir ot veya metamfetamin yerine limon tuzu olduğunun anlaşılması halinde suç oluşmayacaktır²¹³.

Yargıtay bir kararında²¹⁴, sanığın üzerinde herhangi bir uyuşturucu veya uyarıcı madde ele geçirilmemiş olması durumunda, ele geçmeyen maddelerin uyuşturucu olup olmadığı hususunda teknik bir inceleme yapılamaması sebebiyle “*şüpheden sanık yararlanır*” prensibi gereğince failin cezalandırılması cihetine gidilemeyeceğini vurgulamıştır.

²¹¹ Selbes, s.74.

²¹² Ayyıldız, A. (2024), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Bilim Dalı, s.16.

²¹³ Taştan, s.26.

²¹⁴ “Sanığın üzerinde herhangi bir uyuşturucu veya uyarıcı madde ele geçirilmediği gibi, kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan ayrı işlem yapılan H.M. daha önce sanıktan çok defa aldığını beyan etmişse de ele geçmeyen maddelerin uyuşturucu madde olup olmadığı da teknik yöntemlerle belirlenemediğinden, sanığın savunmasının aksine üzerine atılı suçu işlediğine dair her türlü kuşkudan uzak mahkumiyetine yeterli inandırıcı ve kesin delil bulunmadığı”, (20. C.D. 21.11.2018, 2018/526 E., 2018/5391 K.).

Yargıtay, bir olayla ilgili ele geçirilen maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde olup olmadığını belirlemek için soruşturma veya kovuşturma aşamasında herhangi bir rapor alınmamasını, yalnızca kolluk değerlendirme tutanakları ile yetinilmesini bozma sebebi olarak kabul etmektedir. Adli Tıp Kurumu Başkanlığı ya da ilgili kriminal laboratuvar müdürlüklerinin uzmanlık birimlerinden rapor talep edilmeli ve bu raporlar doğrultusunda bahse konu maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olup olmadığı tespit edilmelidir²¹⁵.

2.3.4. Hareket

Suçun hareket unsurundan suçun icrası sırasındaki fiil anlaşılmalıdır. Fiil, ceza hukuku bakımından kişinin dış dünyada icrai veya ihmali olarak ortaya çıkan davranıştır. Failin fiiliyle dış dünyada meydana gelen değişiklik aktif veya ihmali bir davranışın sonucu da olabilir. Kanunun yapılmasını yasakladığı bir davranışın yapılması aktif bir fiil iken yapılmasını emrettiği bir davranış durumunda hareketsiz kalınmasında ise ihmali bir davranış söz konusudur²¹⁶.

Kişinin iç dünyasındaki fikir veya düşünce, bir hareket olarak dış dünyaya yansımadağı sürece, ceza hukukunun devreye girmesini gerektirmez; ceza hukukunda suç, somut bir hareket veya eylemle gerçekleşir²¹⁷. Yani, hareketsiz suç söz konusu olamaz. Suçun oluşabilmesi için, kişinin içsel düşünceleri ya da niyetleri dışı vurulmuş bir hareket veya davranışa dönüşmelidir.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun hareket unsuruna dair ayrıntılar, TCK m. 188’de düzenlenmiştir. Bu maddenin birinci fıkrasında, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal edilmesi, ithal edilmesi veya ihraç edilmesi suç olarak tanımlanmıştır²¹⁸.

Aynı maddenin üçüncü fıkrasında düzenleme alanı bulan suçların hareket unsurlarını ise; uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satmak, satışa arz etmek, başkalarına vermek, sevk etmek, nakletmek, depolamak, satın almak, kabul etmek ve bulundurmak eylemleri oluşturmaktadır²¹⁹.

Son olarak, TCK m. 188/7’de, “uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu ve uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithali veya imali resmi makamların iznine bağlı olan

²¹⁵ Akbulut, s.44.

²¹⁶ Sevdin, s.118.

²¹⁷ Özbek, V.Ö., Doğan, K., Meraklı, S., Bacaksız, P., Başbüyük, İ. (2024), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (15. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.220.

²¹⁸ Sevdin, s.118.

²¹⁹ Sevdin, s.119.

maddeleri ÷lkeye ithal etmek, imal etmek, satın almak, satmak, sevk etmek, nakletmek, depolamak ve ihraç etmek” suçun fiilleri olarak belirlenmiştir²²⁰.

TCK m. 188/3’te düzenlenen suç, seçimlik hareketli bir suçtur. Fıkra kapsamında sayılan fiillerden birinin işlenmesi halinde cezalandırılabilir mahiyetteki suç ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla failin satmak, satışa arz etmek, başkalarına vermek, sevk etmek, nakletmek, depolamak, satın almak, kabul etmek veya bulundurmak suçlarından yalnız birini veya birkaçını birden işlemesi suçun tekliğini değıştirmeyecektir. Aynı suçu işleme kastını taşıyan fail, TCK m. 188/3’te sayılan ve suç oluşturan eylemlerden birçoğunu işlese bile ortada yine de tek suç vardır²²¹.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında hareketlerin seçimlik olma özelliğı, “aynı uyuşturucu veya uyarıcı madde” için geçerlidir. Yani, bir uyuşturucu maddenin imal edilmesi ve ardından ihraç edilmesi durumunda, fail iki ayrı suçtan değıl, en ağır cezayı gerektiren suçtan sorumlu tutulur. Örneğın, eroin imal eden ve bu eroini tek başına ihraç eden bir kişı, eroin imal etme suçundan cezalandırılır. Ancak, farklı uyuşturucu maddelerle ilgili ayrı suçlar işlenirse, bu durum farklıdır. Örneğın, ÷lke içinde eroin imal eden ve aynı zamanda Kolombiya’dan kokain ithal eden bir kişı, “eroin imal etme” ve “kokain ithal etme” suçlarını işlemiş olur. Bu durumda zincirleme suç oluşmaz, çünkü “imal” ve “ithal” suçları aynı yapıda değıldir. Aynı şekilde, eroin imal eden ve imal ettiğı eroin dışında bir miktar daha eroin ithal eden bir kişı de ayrı suç işlemiş sayılır. Burada belirleyici olan, “aynı uyuşturucu veya uyarıcı madde” olgusudur; uyuşturucu veya uyarıcı maddenin türü önemli değıldir. Failin aynı anda hem eroin hem de kokain ithal veya ihraç etmesi durumunda ise sadece tek “ithal” veya “ihraç” suçu oluşur. Çünkü burada tek bir hareket söz konusudur²²².

Kanun metninden hareketle uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak “imal etme, ithal etme, ihraç etme, satma, satışa arz etme, başkalarına verme, sevk etme, nakletme, depolama, satın alma, kabul etme ve bulundurma” seçimlik hareketleri aşağıda tek tek incelenecektir.

2.3.4.1. İmal Etmek

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal etme suçunun tanımına ilişkin olarak ulusal mevzuatımızda herhangi bir hüküm bulunmamakla birlikte ÷lkemizin de taraf olduğı, Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesinin 1. maddesine göre “imal” kavramı; “istihsal (üretim) hariç, uyuşturucu madde elde edilmesini mümkün kılan bütün işlemleri ifade eder. Uyuşturucu maddelerin arıtılması ve diğere uyuşturucu maddele dönüştürölmesi işlemlerini kapsar. “İstihsal” kavramı ise; afyon,

²²⁰ Sevdım, s.119.

²²¹ Şafak, s.84

²²² Elmas, B. (2022), *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları* (5. Baskı), Ankara, Adalet Yayınevi, s.221-222.

koka yaprağı, kenevir ve kenevir reçinesi veren bitkilerden bunların toplanması ameliyesini ifade eder.”
Şeklinde tanımlanmıştır²²³.

Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre “imal etmek” kavramı ham maddeyi işleyerek bir mal üretmek anlamına gelir²²⁴. Öğretide imal kavramına ilişkin olarak; “iki ya da daha fazla sayıdaki farklı maddelerin kimyasal tepkimeye girmesi sonucu bunlardan değişik nitelikte ve uyuşturucu özelliği bulunan başkaca bir maddenin ortaya çıkmasıdır”²²⁵; “Kimyasal bilişimlerine uygun olarak bir uyuşturucu maddeyi bilimsel esas ve yöntemlere göre meydana getirmektir.”²²⁶; “Uyuşturucu madde elde etmeye yarayan bazı bitkilerin (kenevir, haşhaş v.s.) işlenmesi ya da kimyasal bazı maddelere reaktif uygulanması sonucu tesirli ve kullanılabilir hale sokulması”²²⁷; “İki ya da daha çok sayıdaki farklı maddenin kimyasal tepkimeye sokulması sonucu bunların değişik nitelikte ve TCK’nın 403. Maddesi anlamında uyuşturucu özelliği bulunan yeni bir madde elde edilmesi veya uyuşturucu maddenin başka bir uyuşturucu maddeye dönüştürülmesi ya da uyuşturucu maddenin arıtılması işlemidir.”²²⁸; “Uyuşturucu etkisi olan doğal bitkilerin veya kimyasal bazı maddelerin fenni usul ve esaslara göre işleminden geçirilmesi sonucu uyuşturucu madde meydana getirmektir.”²²⁹; “Tarım yoluyla yetiştirme eylemini de içine alacak şekilde her ne suretle olursa olsun uyuşturucu maddeyi kullanıma elverişli hale getirecek tüm işlemlerdir”²³⁰ şeklinde tanımlar yapılmıştır.

İmalin 3 şekilde gerçekleştirilmesi mümkündür.²³¹

²²³ Elmas, s.57.

²²⁴ İmal etmek: Ham maddeyi işleyerek bir mal üretmek. (<https://sozluk.gov.tr>) (E.T.: 08/03/2025).

²²⁵ Ruhi, A.C. (2020), *Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları* (2. Baskı), C.:I, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s.40.

²²⁶ Akdağ, S. (1976), *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Ankara, s. 586’dan aktaran, Yaşar, s.119.

²²⁷ Özen, C. (1972), *Uyuşturucu Maddelere Karşı Mücadele*, in. *Uyuşturucu Maddeler Sorunu*, İstanbul, s.127’den aktaran, Yaşar, s.119.

²²⁸ Güngör, Ş., Kınacı, A. (2001), *(Öğreti ve Uygulama Boyutu ile) Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, Ankara, s.166’dan aktaran, Yaşar, s.119.

²²⁹ Kurt, Ş. (1992), *Uygulamada Uyuşturucu Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, İstanbul, s.37’den aktaran, Yaşar, s.119.

²³⁰ Erman, S., Özek, Ç. (1995), *Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kamunun Selametine Karşı İşlenen Suçlar*, İstanbul, s.264’ten aktaran, Yaşar, s.120.

²³¹ “Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesinin 1. maddesinin 1 (n) bendinde yer alan, “İmal deyimi: istihsal hariç, uyuşturucu madde elde edilmesini mümkün kılan bütün işlemleri ifade eder ve uyuşturucu maddelerin arıtılması ve diğer uyuşturucu maddelere dönüştürülmesi işlemlerini kapsar,” şeklinde uyuşturucu madde imali işlemini tanımlanmış olup bu bilgiler ışığında sözleşmedeki tanıma göre;

a) Başlı başına uyuşturucu veya uyarıcı özelliği bulunmayan maddelerden, kimyasal işlemler sonunda uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin elde edilmesi (Başlı başına uyuşturucu veya uyarıcı niteliği bulunmayan maddelerden, tümüyle sentetik olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde elde edilmesi),

b) Bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin başka bir uyuşturucu veya uyarıcı maddeye dönüştürülmesi (Morfinin eroina dönüştürülmesi gibi),

c) Herhangi bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin damıtma, elektroliz ya da flotasyon gibi yöntemlerle arıtılması (Bir karışım içindeki uyuşturucu veya uyarıcı nitelikteki etken madde oranının yükseltilmesi).

- Tek başına uyuşturucu ve uyarıcı madde özelliği taşımayan iki veya daha fazla maddenin kimyasal reaksiyona sokulması sonucu, bu maddelerin dışında uyuşturucu veya uyarıcı özellik taşıyan yeni bir maddenin elde edilmesi,
- Tabi ya da sentetik yoldan meydana getirilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin çeşitli yöntemlerle farklı bir uyuşturucu veya uyarıcı maddeye dönüştürülmesi,
- Herhangi bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin flatosyon, elektroliz ve damıtma gibi yöntemlerle, içeriğindeki saflığını bozan maddelerden ayrıştırılarak arıtılması, saflaştırılması²³².

Bunun dışında imalden bahsedebilmek için maddenin niteliğinde değişiklik işlemi yapılması gerekir. Yalnızca fiziksel özelliklerde yapılan değişiklikler (örneğin, maddenin toz halden tablet haline getirilmesi gibi) imal olarak nitelenemeyeceği gibi maddenin tabi formunu korumaya yönelik işlemler de imal olarak nitelenemez. İmal için yapılan işlemin meşakkatli veya uzun süreli olması ile kolay ve daha kısa sürede yapılması arasında bir fark yoktur. Önemli olan husus imal işleminin fenni usul kullanılarak gerçekleştirilmiş olmasıdır²³³.

Yargıtay’ın yerleşik içtihatları ve genel kabule göre; kenevir bitkisinin ekilip yetiştirilmesi, yapraklarının toplanıp kurutulması veya reçinesinin alınması üretim kabul edildiğinden; yine ufalanıp elenmesi, ayrıştırılması, toz şekline getirilmesi ayrıştırma niteliğinde olduğundan ve yine toz halindeki esrarın da plaka haline getirilmesi fiziki durumunu değiştirdiğinden imal olarak kabul edilmesi mümkün değildir^{234,235}.

Durumlarında uyuşturucu veya uyarıcı maddenin imal edildiği kabul edilebilir”, (20. C.D. 07.06.2018, 2018/1653 E., 2018/2744 K.).

²³² Elmas, s.58.

²³³ Elmas, s.59.

²³⁴ Elmas, s.59-60.

²³⁵ “Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesinin 1. maddesinin 1 (n) bendinde “İmal deyimi: istihsal(üretim) hariç, uyuşturucu madde elde edilmesini mümkün kılan bütün işlemleri ifade eder ve uyuşturucu maddelerin arıtılması ve diğer uyuşturucu maddelere dönüştürülmesi işlemlerini kapsar,”1961 TEK Sözleşmesi’nin 1. maddesinin (t) bendinde “istihsal” deyimi: afyon, koka yaprağı, kenevir ve kenevir reçinesi veren bitkilerden bunların toplanması işlemini ifade eder” biçiminde tanımlanmıştır. Buna göre kenevir bitkisinin yetiştirilmesi, toplanıp kurutulması ya da yapraklarındaki reçinenin toplanması imal değil üretdir. Kenevir bitkisinin yapraklarının ufalanıp elenmesi sapçık ve tohumların ayrılması sonuçta toz duruma getirilmesi sadece fiziksel durumun değiştirilmesidir. Fiziksel durumun değiştirilmesi imal sayılmaz. Kanunlarımızda uyuşturucu madde imal etmenin tanımı yapılmamıştır. Ancak ülkemizin taraf olduğu 1961 TEK Sözleşmesi’nin 1. maddesinde yer alan imal ve ilgili diğer terimlerin anlamlarına bağlı kalınarak uyuşturucu madde imal etme; “en az iki farklı maddenin, kimyasal tepkimeye sokulması sonucu bunlardan değişik nitelikte ve uyuşturucu özelliği bulunan yeni bir madde elde edilmesi veya bir uyuşturucu maddenin başka bir uyuşturucu maddeye dönüştürülmesi ya da bir uyuşturucu maddenin arıtılması işlemidir. Maddenin niteliğinde değişiklik yapmayan işlemler imal olarak kabul edilmez. Maddenin fiziksel özelliklerinde yapılan değişiklikler imal olarak nitelendirilemeyeceği gibi maddenin doğal niteliğini korumaya yönelik işlemler de imal sayılmaz. İmal, fenni usuller kullanılarak işleme olarak algılanmalıdır. Kenevirin yetiştirilmesi, yapraklarının toplanıp kurutulması ya da yapraklarından reçinenin toplanması üretim sayıldığından; kenevirin ufalanıp elenmesi, yapraklarından ayrıştırılması, toz haline getirilmesi, ayıklama niteliğinde olduğundan; toz durumdaki esrarın plaka haline getirilmesi de fiziki durumu değiştirme olduğundan, imal sayılmazlar. İkamet-araç arama, el koyma ve yakalama tutanağı ile tüm dosya kapsamına

İmal ve istihsal (üretim) kavramları birbirinden farklı kavramlardır. Sözlük anlamı ile istihsal, “çıkarma”, “elde etme” ya da “üretim” anlamına gelir. Farklı bir deyişle istihsali ekim faaliyeti olarak nitelemek mümkündür. Buna karşın imal kavramı, hammaddenin birtakım işlemlerden geçirilerek yeni bir ürün ortaya çıkmasını ifade eder. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin birtakım işlemlerden geçirilerek ya da kimyasal reaksiyona maruz bırakılarak ya da nitelik ve miktarı değiştirilmek suretiyle elde edilmesi durumunda uyuşturucu madde imali suçundan söz etmek mümkün olacaktır²³⁶.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal suçunun oluşması için, imal olunan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ihraç edilmesi, satılması, nakledilmesi ya da sevk edilmesi şart değildir. Bahse konu suçun oluşması için imal fiilinin tamamlanması yeterlidir. Hukuki kesinti olmaması kaydıyla “tüketen norm-tüketilen norm” kuralı uyarınca imal olunan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ticari amaçla bulundurulması, satılması ya da nakledilmesi imal dışında ayrıca bir suç oluşturmayacaktır²³⁷. Nitekim Yargıtay’ın da bu yönde kararları mevcuttur²³⁸.

2.3.4.2. İthal Etmek

TCK m. 188/1’de yer alan diğer fiil, uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin ülkeye sokulması eylemidir. İmal kavramı gibi, “ithal” terimi de TCK’da tanımlanmamıştır. 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere İlişkin Tek Sözleşme’nin birinci maddesinin ‘m’ bendinde, ithal terimi, ihraç terimiyle birlikte tanımlanmıştır. Bu maddeye göre, ithal ve ihraç kavramları, “Her biri kendi özel anlamı çerçevesinde, uyuşturucu maddelerin bir ülkeden diğerine veya aynı ülkenin farklı bölgeleri arasında taşınmasını ifade eder.” şeklinde belirtilmiştir²³⁹.

göre; somut olayda aramanın yapıldığı villada özel bir kumanda ile çalıştırılan gizli bir asansör sistemi aracılığıyla inilebilen alanda 21.955,2 gram esrar ihtiva eden toplam 76.712 gram kenevir ile kenevir bitkisi yetiştirme amaçlı özel tesisat ve malzemelerin ele geçirildiği, tutanaklarda belirtilen malzemeler ile teçhizatın teknik anlamda uyuşturucu madde imalinde kullanılacak nitelikte olmadığı da gözetilerek sanıkların sabit olan eylemlerinin TCK’nin 188/3. maddesinde düzenlenen “Uyuşturucu Madde Ticareti Yapma” suçunu oluşturduğu gözetilmeden, bu suç yerine “uyuşturucu madde imal etme” suçundan mahkûmiyet hükmü kurulması”, (10. C.D. 08.06.2021, 2021/2782 E., 2021/7107 K.).

²³⁶ Sevdin, s.123.

²³⁷ Elmas, s.63.

²³⁸ “Tüketen-tüketilen norm ilişkisi” kuralı gereğince, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal eden kişinin, arada hukuken geçerli bir kesinti olmaması koşuluyla, imal ettiği bu maddeleri satmak için bulundurmasının ya da satmasının, imal dışında ayrı bir suç oluşturmayacağı, imalle ilgili fiil, bulundurma ve satma fiillerini içine alıp tüketeceği; sanığın, temin ettiği uyarıcı niteliğindeki amfetaminden, bu maddeyi içeren tabletleri imal ederek “uyarıcı madde imal etme” suçunu işlediği ve imal ettiği yerde bu tabletlerin bulunduğu, ayrıca uyuşturucu madde satma suçunun oluşmadığı; sanığın fiilinin bütünüyle “uyarıcı madde imal etme” suçunu oluşturduğu ve sadece bu suçtan mahkûmiyetine karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, sanık hakkında ayrıca “uyarıcı madde satma” suçundan da mahkûmiyet hükmü kurulması”, (10. C.D. 15.12.2011, 2011/10792 E., 2011/58701 K.).

²³⁹ Sevdin, s.126.

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “ithal” kavramı; “bir ülkeye başka ülkelerden mal getirme” veya “satın alma” şeklinde tanımlanmıştır²⁴⁰. Hukuki açıdan, ithal terimi doktrinde, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız ya da ruhsata aykırı bir şekilde yurt dışından ülkeye getirilmesi eylemi olarak tanımlanmaktadır²⁴¹.

TCK m. 188/1’e göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal etme suçunun oluşabilmesi için, suça konu maddenin ruhsatsız ya da ruhsata aykırı şekilde ülke içine sokulması gerekir²⁴². Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ithali açısından, söz konusu maddenin yurda nasıl ve nereden sokulduğu önemli değildir. Uyuşturucu madde, kara, hava veya deniz yolu ile ülkeye taşınabilir. Ayrıca, bu maddelerin posta yoluyla gönderilmesi, şahsen taşınması veya insan vücudu aracılığıyla getirilmesi de suçun meydana gelmesi açısından herhangi bir fark yaratmaz. Eğitilmiş güvercinler veya benzeri hayvanların kullanılması durumunda dahi, uyuşturucu veya uyarıcı madde ithali suçunun işlenmiş olduğu kabul edilecektir²⁴³. Nitekim Yargıtay kararları da bu yöndedir^{244,245}.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal etme suçu niteliği itibariyle neticesi harekete bitişik suç olduğundan teşebbüse elverişli değildir²⁴⁶.

İthal suçu ile ilgili olarak şu hususun da belirtilmesinde yarar vardır: “Tüketen norm-tüketilen norm ilişkisi” ilkesi gereği, uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal eden kişinin, hukuki bir kesinti olmaksızın, ithal ettiği maddeleri satmak amacıyla bulundurması veya satması, uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal etme suçu dışında ayrı bir suç oluşturmayacaktır. Burada, ithal eylemi, bulundurma ve satma eylemlerini kapsayarak onları da içinde eritmektedir²⁴⁷. Nitekim Yargıtay’ın da konuya ilişkin kararları aynı doğrultudadır²⁴⁸.

²⁴⁰ İthal: Bir ülkeye başka ülkelerden mal getirme veya satın alma. (<https://sozluk.gov.tr>) (E.T.: 08/03/2025).

²⁴¹ Sevdin, s.126.

²⁴² Elmas, s.64.

²⁴³ Taştan, s.430-431.

²⁴⁴ “24.11.2015 tarihli olayda yurtdışında bulunan arkadaşı tarafından kendisine gönderilen kargo paketi içinde suç konusu uyuşturucu maddeler ile MPA içeren hassas terazi ele geçirilen sanığın eyleminin uyuşturucu madde ithal etme suçunu oluşturduğu dikkate alınarak, bir suç işleme kararının icrası kapsamında birden çok kez uyuşturucu madde ticareti yapma suçunu işleyen sanık hakkında her bir eylemle ilgili ayrı ayrı uygulama yapılarak en ağır sonuç doğuran eylem üzerinden belirlenecek cezanın TCK’nın 43. maddesi gereğince artırılması yerine yazılı şekilde hüküm tesisi”, (10. C.D. 18.10.2018, 2018/2660 E., 2018/7176 K.).

²⁴⁵ “Suça konu uyuşturucu maddelerin Hollanda’dan posta yoluyla sanığa gönderildiğinin kabul edilmesine karşın, sanığın uyuşturucu madde ithal etme suçundan mahkumiyetine karar verilmesi gerekirken uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan mahkumiyet kararı verilmesi”, (10. C.D. 23.09.2020, 2020/5531 E., 2020/4110 K.).

²⁴⁶ Elmas, s.65.

²⁴⁷ Elmas, s.72.

²⁴⁸ “Tüketen-tüketilen norm ilişkisi kuralı gereğince, uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal eden kişinin, arada hukuken geçerli bir kesinti olmaması koşuluyla, ithal ettiği bu maddeleri satmak için bulundurmasının ya da satmasının, ithal dışında ayrı bir suç oluşturmayacağı, ithalle ilgili fiilin, bulundurma ve satma fiillerini içine alıp tüketeceği; sanığın, olay tarihinden bir gün

2.3.4.3. İhraç Etmek

5237 sayılı TCK m. 188/1'e göre suç olarak düzenlenen fillerin üçüncüsü, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ihraç edilmesidir²⁴⁹. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç suçunun tanımına ilişkin olarak ulusal mevzuatımızda herhangi bir hüküm bulunmamakla birlikte ülkemizin de taraf olduğu, Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesinin 1. Maddesinin 'm' bendine göre "ihraç" kavramı; *"her biri özel anlamıyla birlikte uyuşturucu maddelerin maddeten bir memleketten diğerine veya aynı memleketin bir ülkesinden diğerine nakledilmesi"* şeklinde tanımlanmıştır²⁵⁰.

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde "ihraç" kavramı; "çıkarma, dışarıya atma" ve "yurt dışına mal satma" şeklinde tanımlanmıştır²⁵¹. Öğreti de ise ihraç; "uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin, yurttan izinsiz olarak çıkarılması" şeklinde tanımlanmaktadır²⁵².

İhraç fiili Kayhan tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır; *"İhraç eşyası, buna ilişkin gümrük beyannamesinin tescili sırasında bulunduğu durum ve niteliği gümrük denetiminden çıktığı sırada da aynen muhafaza etmesi ve bu haliyle Türkiye Gümrük Bölgesini terk etmesi koşuluyla fiilen ihraç edilmiş sayılır"*²⁵³. Bir diğer tanıma göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı; bu maddelerin, ruhsatsız veya ruhsata aykırı şekilde ya da yasa dışı yöntemlerle ülke sınırlarının dışına çıkarılması eylemi olarak tanımlanır²⁵⁴.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin sınır kapısından veya başka bir yerden; kara, hava veya deniz yolu ile ülke dışına çıkarılması veya posta ya da kargo yolu ile ülke dışına gönderilmesinin suçun oluşması bakımından bir önemi bulunmamaktadır^{255,256}.

önce İran'dan İstanbul'a geldiği, yakalandığında midesinde 8 paketçik halinde eroin bulunduğunun tespit edildiği, bu şekilde "uyuşturucu madde ithal etme" suçunu işlediği, sanığın bu eroinin bir kısmını sattığı anlaşılmış ise de, ithal ve satma arasında hukuken geçerli bir kesinti olmadığı için, ayrıca uyuşturucu madde satma suçunun oluşmadığı; sanığın fiilinin bütünüyle "Uyuşturucu Madde İthal Etme" suçunu oluşturduğu ve sadece bu suçtan mahkûmiyetine karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, sanık hakkında her iki suçtan mahkûmiyet hükmü kurulması", (10. C.D. 07.05.2012, 2011/26379 E., 2012/8893 K.).

²⁴⁹ Taştan, s.436.

²⁵⁰ Elmas, s.74.

²⁵¹ İhraç: Çıkarma, dışarıya atma veya yurt dışına mal satma. (<https://sozluk.gov.tr>) (E.T.: 08.03.2025).

²⁵² Elmas, B., s.74.

²⁵³ Kayhan M.(2008) , *Gümrük Kanununda Kaçakçılık* (1. Baskı), Ankara, s.247.

²⁵⁴ Taştan, s.436.

²⁵⁵ Elmas, s.74-75.

²⁵⁶ "Suç tarihinde Türkiye'den aracıyla KKTC'ye giden sanığın Girne Turizm Liman'ında işlemleri yapıldığı sırada narkotik polis köpeğinin şüphelenmesi sonucu aracın yedek lastiğinin içine gizlenmiş halde 534,95 gram hint keneviri bitkisi parçalarının ele geçirildiği ve Lefkoşa Ağır Ceza Mahkemesi'nin 25.01.2007 tarih 3771/2006 sayılı kararının gerekçesi ve kısa kararına göre mahkemede müdafî eşliğinde savunma yapan sanığın suçu ikrar ettiğinin tüm dosya kapsamından anlaşılması karşısında, sanığın eyleminin bir bütün halinde uyuşturucu madde ihraç etme suçunu oluşturduğu gözetilmeden, mahkemece sanığın müdafî hazır bulunmadan KKTC kolluk makamlarınca alınan 17.03.2006 tarihli ifadesinin CMK'nin 148/4. maddesi uyarınca hükme esas alınmayacağı gerekçesiyle ve CMK'nin 230/1.b maddesine aykırılık oluşturacak şekilde sanığın

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ancak kullanmak dışında bir amaçla ihraç edilmesi halinde ihraç etme suçundan bahsetmek mümkün olacaktır. Diğer bir deyişle, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kendi şahsi kullanımı için yurt dışına çıkarmış ve miktarı da bireysel ihtiyacına cevap verecek nitelikte olan failin eylemi ihraç etme değil, kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçu kapsamında değerlendirilecektir²⁵⁷.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç etme suçu kural olarak teşebbüse elverişli bir suç olmakla birlikte, sınır kapısı olan yerlerden yapılan çıkışlar ile sınır kapısı olmayan yerlerden yapılan çıkışların ikili bir ayrıma tabi tutularak incelenmesi yerinde olacaktır²⁵⁸.

- Sınır kapısı bulunmayan yerlerden gerçekleşen çıkışlarda, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin sınır çizgisini geçmesi, yani ülke dışına çıkmasıyla suç tamamlanmış olacaktır. Bu durumda ihraç suçuna teşebbüsten bahsetmek mümkün olmayacaktır. Henüz sınır geçilmeden maddenin ele geçirilmesi durumunda ise, ihraç etme suçu değil, o zamana kadar tamamlanmış olan uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma, sevk etme veya nakletme suçu oluşacaktır²⁵⁹.
- Sınır kapısından gerçekleştirilen çıkışlarda ise; gümrük görevlilerine yapılan beyan olgusunun dikkate alınması gerekmektedir. 4458 sayılı Gümrük Kanunu m. 3/16'ya göre Gümrük Beyanının, belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde eşyanın bir gümrük rejimine tabi tutulması talebinde bulunulmasını ifade ettiği hususu göz önüne alındığında uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç etme suçunun icra hareketlerinin Gümrük Beyanı ile başladığı açıktır. O halde burada da ikili bir ayırım yapmak gerekir²⁶⁰;

-Maddenin henüz gümrük görevlilerine beyanda bulunulmadan ele geçirilmesi halinde anılan suçun icra hareketleri başlamadığından ihraç suçuna teşebbüs mümkün olmayacak²⁶¹;

17.03.2006 tarihli KKTC kolluk makamlarınca alınan aynı ifadesinde söylediği “uyuşturucu kullandığına” ilişkin beyanı hükme esas alınmak suretiyle suç vasfında yanılığa düşülerek yazılı şekilde “kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma” suçundan zamanaşımı nedeniyle düşme kararı verilmesi”, (20. C.D. 07.12.2017, 2017/3422 E., 2017/6882 K.).

²⁵⁷ Elmas, s.75.

²⁵⁸ Elmas, s.76.

²⁵⁹ Elmas, s.76.

²⁶⁰ Elmas, s.76-77.

²⁶¹ “Sanığın yurt dışına gönderilmek üzere kargoya verdiği net 894 gram afyon sakızının ...Dışı ... Kargo bölümünde bulunan gönderiler üzerinde uyuşturucu madde arama köpekleri ile yapılan kontroller sırasında bulunduğu anlaşılmaması karşısında henüz gümrük işlemlerine başlanılmamış olması nedeni ile uyuşturucu madde ihracına teşebbüs suçunun oluşturmayacağı suçun uyuşturucu madde ticareti yapma suçunu oluşturacağından bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir.”, (20. C.D. 13.06.2017, 2016/2867 E., 2017/3818 K.).

o zamana kadar tamamlanmış olan uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma, sevk etme veya nakletme suçu oluşacaktır²⁶². Yerleşik uygulama da bu doğrultudadır^{263,264}.

-Buna mukabil failin gümrük memuruna herhangi bir suç unsuru bulunmadığına dair beyanda bulunması akabinde ve fakat henüz ülke sınırı geçilmeden önce maddenin ele geçirilmesi halinde ihraç suçu teşebbüs aşamasında kalacaktır. Bu halde o zamana kadar tamamlanmış olan uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma, sevk etme veya nakletme suçu da oluşacağından fikri içtima hükümlerine göre cezanın belirlenmesi gerekecektir²⁶⁵.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracına konu maddenin ele geçirilmesi ve uyuşturucu ve uyarıcı maddelerden olduğunun tespit edilmesi ihraç suçunun cezalandırılabilmesinin ön şartıdır. Aksi halde failin cezalandırılabilmesi mümkün olmayacaktır. Yine suça konu uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ülke sınırından çıkmasıyla suç tamamlanmış olacağından hedef ülkeye ulaşp ulaşmaması suçun tamamlanmış olmasını etkilemeyecektir²⁶⁶.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı, hedef ülke ya da failin yakalandığı ülke açısından da farklı bir suça vücut verebilir. Bu halde failin ilgili ülke tarafından yargılanması durumunda yargılama neticesinde fail hakkında verilecek beraat hükmü failin ülkemizde yargılanmasına engel teşkil etmeyecektir²⁶⁷. Nitekim Yargıtay da bu hususa işaret etmiştir²⁶⁸.

²⁶² “Suç konusu uyuşturucu maddenin gümrük memuruna beyan aşamasından önce ve gümrük alanı dışındaki TIR parkında ele geçirilmesi nedeniyle ihraç suçuna teşebbüsün söz konusu olmadığı anlaşıldığından, sanıklar hakkında tamamlanmış “uyuşturucu madde ticareti yapma” suçundan hüküm kurulması sonuç olarak doğru kabul edilmiştir.”, (10. C.D. 21.01.2014, 2013/22446 E., 2014/483 K.).

²⁶³ “Sanığın, Kazakistan'a gitmek üzere Atatürk Havalimanı'na geldiği, gümrük beyanından önce dış hatlar gidiş katında güvenlik kontrolünden geçtiği sırada durumundan şüphelenilmesi üzerine yakalandığı ve yapılan kontroller sonucunda çoraplarının içerisine saklanmış JWH-210 maddesinin ele geçirildiği anlaşılmakla; uyuşturucu madde ihraç etme suçunun icra hareketinin bağlamadığı ve henüz gümrük sahasına girmemesi nedeniyle bu suça teşebbüsün söz konusu olmadığı, sanığın eyleminin tamamlanmış uyuşturucu madde nakletme suçunu oluşturduğu gözetilmeden, sanık hakkında uyuşturucu madde ihraç etmeye teşebbüs suçundan hüküm kurulması”, (20. C.D. 15.01.2019, 2015/13428 E., 2019/309 K.); “Sanığın, yurtdışına gönderilmek üzere sus konusu uyuşturucu maddeyi İstanbul ili Merter TNT Kargo şirketine teslim etmesi üzerine, gümrük memurlarına beyan aşamasına gelmeden önce, suç konusu uyuşturucu maddenin, kargo şubesine teslim edildiğinin ertesi günü kargo şirketinde ele geçirildiği, uyuşturucu madde ihraç etme suçunun icra hareketi başlamadığından bu suça teşebbüsün kabul edilemeyeceği, sanığın sabit olan eyleminin tamamlanmış “uyuşturucu madde nakletme” suçunu oluşturduğu gözetilmeden sanık hakkında bu suç yerine “teşebbüs aşamasında kalan uyuşturucu madde ihraç etme” suçundan mahkumiyet hükmü kurulması”, (20. C.D. 17.10.2018, 2018/1475 E., 2018/4358 K.).

²⁶⁴ Elmas, s.77-78.

²⁶⁵ Elmas, s.78-789.

²⁶⁶ Elmas, s.79.

²⁶⁷ Elmas, s.80.

²⁶⁸ “Temyiz konusu davanın sanıklarının Türkiye' de işledikleri iddia olunan uyuşturucu madde ihraç etmek, İngiliz mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucunda sanıklar..... hakkında verilen beraat hükmünün ise aynı uyuşturucu madde olmakla birlikte bu ülkede islenen uyuşturucu madde ithal etmek ve bulundurmamak eylemine dayanması nedeniyle aynı fiilden dolayı iki kez yargılamadan söz edilemeyeceğine, insan Haklarını ve Temel Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşmesine Ek 7 numaralı protokolün 4/1. maddesi, Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Uluslar arası Sözleşmesinin 14/7. Maddesi ve Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 9. maddesi hükümlerinin bu durumda Türkiye' de yeniden yargılama yapılmasını engelleyici nitelikte bulunmamasına”, (10. C.D. 04.03.2004, 2003/4681 E., 2004/2451 K.).

2.3.4.4 Satma

Öğretide, satma fiili, “*bir kimsenin maliki ya da zilyedi olduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak bir bedel veya başka bir karşılık karşılığında başkasına devretmesi*” olarak tanımlanmıştır²⁶⁹.

TCK m. 188/3 uyarınca, “satmak” kavramı, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı şekilde bedel karşılığında başkasına vermektir. Bu tür eylemler suçun icra hareketlerini oluşturur. Ancak, anlaşma yapmak suçun tam olarak gerçekleşmesi için yeterli değildir; bu durum yalnızca bir hazırlık hareketi olarak kabul edilir. Ceza hukukunda, hazırlık hareketleri kural olarak cezalandırılmaz. Suç, uyuşturucu maddelerin devri ve bedel konusunda anlaşmaya varıldıktan ve uyuşturucu madde teslim edildikten sonra tamamlanmış kabul edilir. Bu bakımdan, neticesi harekete bağlı bir suç olarak değerlendirilir²⁷⁰.

Satmada belli bir karşılık olması gerekir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin karşılıksız olarak başkasına verilmesi durumunda, TCK m. 188/3'teki “*başkalarına verme*” suçu oluşur²⁷¹. Satmak suçuna ilişkin olarak yukarıda verilen tanımlardan hareketle, bu suçun oluşması için uyuşturucu madde devrinin bir bedel veya kazanç karşılığında yapılması en önemli ayırt edici unsurdur. Bedel kavramı, bir şeyin yerini tutabilen karşılık olarak tanımlanabilir. Öğretide uyuşturucu alışverişlerindeki bedelin para, para yerini tutabilen şeyler, emtialar ya da ekonomik ve kişisel diğer çıkarlar olabileceği ileri sürülmektedir²⁷².

Satışın gerçekleşebilmesi için tarafların karşılıklı olarak iradelerini ortaya koymaları yeterli değildir; ayrıca uyuşturucu ya da uyarıcı maddeler üzerinde fiili olarak hakimiyetin karşı tarafa geçirilmiş olması da gereklidir. Fiili hakimiyet her zaman bu maddelerin doğrudan teslimi şeklinde gerçekleşmeyebilir. Örneğin; içinde uyuşturucu veya uyarıcı madde bulunan bir aracın anahtarlarının teslimiyle de satış eylemi gerçekleşebilir. Önemli olan, karşı tarafın uyuşturucu veya uyarıcı madde üzerinde tasarruf edebilir hale gelmesidir²⁷³.

Satma eyleminin ülke sınırları içinde gerçekleşmesi gereklidir. Aksi halde TCK m. 188/1'de düzenlenen ihraç veya ithal suçu söz konusu olabilir. Suçun oluşması açısından, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satın alan kişinin niyetinin bir önemi yoktur. Bu suçta, alıcının niyetine değil, satıcının

²⁶⁹ Elmas, s.88.

²⁷⁰ Sevdin, s.136.

²⁷¹ Selbes, s.95.

²⁷² Şafak, s.88.

²⁷³ Kılınç, s.189.

eylemlerine odaklanılmalıdır. Alıcı, uyuşturucu maddeyi kullanmak, başkalarına vermek veya nakletmek amacıyla satın almış olsa da satan kişi için bu durum önem taşımaz²⁷⁴.

Satmak suçunun oluştuğunun kabul edilebilmesi için sanığın üzerinde, sanığa ait bir yerde veya sattığı iddia edilen kişide suçu işlemeye elverişli uyuşturucu maddelerin ele geçirilmiş olması gerekir. Sanıkta veya sattığı iddia edilen kişide herhangi bir uyuşturucu madde ele geçirilmemişse ya da ele geçirilen şüpheli madde uyuşturucu madde değilse suç oluşmaz. Yine ele geçirilen maddenin uyuşturucu etken maddesi içerip içermediği, şüpheli maddenin miktarı, bağımlılık etkisinin var olup olmadığına ilişkin hususlarda uzman bilirkişilerden veya ATK 5. İhtisas Dairesinden rapor aldırılmalıdır²⁷⁵.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı yönünden de ayırım yapılarak miktar üzerinden maddenin tespit edilip edilemediği incelenmelidir²⁷⁶. Ele geçirilen maddenin, miktar azlığı itibarıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde olup olmadığı tespit edilemiyorsa, bu durumda suçun oluşmayacağı kabul edilmektedir. Yargıtay'ın kabul ettiği görüşe göre ve birçok kararında belirttiği üzere satma eylemi gerçekleştirildiği için ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarı temel cezanın belirlenmesinde dikkate alınacaktır. Ele geçen uyuşturucu maddenin miktarı ve özelliğine göre temel cezanın alt sınırında kalmak veya alt sınırdan uzaklaşmak şeklinde görüşleri bulunmaktadır²⁷⁷.

2.3.4.5 Satışa Arz Etme

Türk Dil Kurumun Sözlüğünde “Arz” kelimesi, “sunma, piyasaya mal sürülmesi, yüksek bir makama anlatma, bildirme” şeklinde kullanılır. “Sunmak” ise “Bir büyüğe veya nezaket gereği birine bir şeyi vermek, arz etmek, takdim etmek” olarak tanımlanır²⁷⁸. Bir malı satmak için ortaya koymak ise “satışa arz etme” olarak ifade edilir²⁷⁹.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunun seçimlik hareketlerinden birisi de uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satışa arz etmedir. Satışa arz etme; “satıcının, satış öncesi yaptığı hazırlık

²⁷⁴ Akbulut, s.149.

²⁷⁵ Şafak, s.89.

²⁷⁶ “Suç tarihinde sanığın sevk ve idaresinde bulunan araçta yapılan aramada, aracın değişik yerlerinde 23 adet gazete kağıdına sarılı şekilde ve 11 adet kilitli plastik poşet içinde olmak üzere 34 adet paket içinde toplam 164.5 gram net esrar elde edilecek miktarda kenevir bitkisi ile 36 adet boş kilitli küçük poşetin ele geçirildiğinin anlaşılması karşısında, suça konu uyuşturucu maddenin miktarı, niteliği, ele geçiriliş şekli ve tüm dosya kapsamı itibarıyla sanığın eyleminin satmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurmak suçunu oluşturduğu gözetilmeden yazılı biçimde karar verilmesi”, (10. C.D. 15.01.2008, 2006/5033 E., 2008/378 K.).

²⁷⁷ Uğur, B. (2020), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları (TCK 188)*, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.66.

²⁷⁸ Arz: Yüksek bir makama anlatma, bildirme; Sunmak: Bir büyüğe veya nezaket gereği birine bir şeyi vermek, arz etmek, takdim etmek. (<https://sozluk.gov.tr>) (E.T.: 08.03.2025).

²⁷⁹ Balcı, s.167.

işlemlerini içerir²⁸⁰. Satış öncesi alıcı ile pazarlık edilmesi, kapora alınması, malın alıcıya gösterilmesi, internet ortamında satışa dair ilanlar verilmesi, müşterilerin araması gibi hareketler satışa arz etme olarak nitelendirilebilir²⁸¹.

Satışa sunma, satış iradesini açıkça gösteren herhangi bir eylemin gerçekleştirilmesiyle tamamlanır. Bu seçimlik hareket yönünden teşebbüs mümkün değildir. Satışa arz etmenin suç olarak kabul edilmesi, kanun koyucunun teşebbüse ilişkin hükümlerin uygulama alanını daraltmak istemesinin bir sonucu olabilir²⁸².

Suçun ve suçlunun tespiti için görevlendirilen gizli soruşturmacıların failden delil tespiti mahiyetinde aldıkları uyuşturucu veya uyarıcı maddeler sonucu fail yönünden, uyuşturucu veya uyarıcı madde satmak suçu değil satışa arz etmek suçu oluşacaktır²⁸³.

2.3.4.6 Başkalarına Verme

Başkalarına vermek fiili kanunda açıkça tanımlanmamıştır. “Vermek” kelimesi Türk Dil Kurumu Sözlüğünde, “üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek, bırakmak, bağışlamak, satmak” gibi anlamlarında kullanılmaktadır²⁸⁴. Başkalarına verme terimi ise uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tasarruf yetkisini herhangi bir ücret veya karşılık beklemeden başkasına devretme olarak tanımlanabilir. Yasa koyucu, bu düzenlemeden anlaşıldığı üzere, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin toplumda ortaya çıkardığı tehlikeleri dikkate alarak bu maddelerin dolaşımını en aza indirmeyi amaçlamaktadır²⁸⁵.

Başkalarına verme eylemi, bedelsiz veya karşılıksız olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde teminini ifade ettiğinden, ticari amaç gütmekten sadece başkasının bu maddeleri kullanması için bir başkasına devretmek durumunda “başkalarına verme” söz konusu olacaktır. TCK m. 188 başlığı “imal ve ticaret” olmasına rağmen, önemli olan failin bir başkasına uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi vererek

²⁸⁰ “10.08.2006 günlü olay tutanağı içeriğine, yapılan ihbarın mahiyetine sanığın yakalandığı yer ve üst aramasında satışa hazırlanmış vaziyette 6 ayrı gazete kağıdına sarılı esrar ile yine kağıt içine konulmuş 5 adet plaka esrar ele geçirilmiş olmasına göre, suç niteliği doğru olarak belirlendiğinden tebliğnamedeki bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir”, (10. C.D. 13.03.2007, 2007/873 E., 2007/2822 K.).

²⁸¹ Akbulut, s.52.

²⁸² Balcı, s.167.

²⁸³ Şafak, s.93.

²⁸⁴ Vermek: Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek, bırakmak, bağışlamak, satmak. (<https://sozluk.gov.tr>) (E.T.: 08.03.2025).

²⁸⁵ Balcı, s.168.

dolaşıma sokmasıdır. Bu haliyle TCK m. 188/3 hükmü kapsamında başkalarına vermeden söz edilecektir²⁸⁶.

Kanun koyucu, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin toplumda yarattığı büyük tehlikeleri göz önünde bulundurarak, bu maddelerin herhangi bir şekilde yayılmasını ve kolay ulaşılabilir olmasını engellemek maksadıyla önleyici tedbirler çerçevesinde ticari kazanç elde edilmeksizin ve bedel beklentisi olmaksızın başkalarına verme veya kabul etme eylemlerini de yasaklamıştır²⁸⁷.

Başkalarına uyuşturucu verme suçunu oluşturabilmek için, uyuşturucuyu sağlayan kişi ile alan kişinin iradeleri uyumlu olmalı ve madde, karşılıklı rızalarıyla devredilmelidir. Eğer uyuşturucu verilen kişinin bu konuda bir rızası bulunmuyorsa, yani kendisine iradesi dışında uyuşturucu veriliyorsa, bu durumda kasten yaralama suçuyla ilgili hükümler devreye girebilir. Karşı tarafın içeceğine gizlice uyuşturucu madde konulması, kişinin kullanmış olduğu ilacın ona benzeyen bir uyuşturucu veya uyarıcı madde ile değiştirilmesi veya kişiye zorla uyuşturucu madde kullandırılması gibi durumlar örnek olabilir²⁸⁸.

Verme (devretme); bir bedel karşılığında olursa o zaman bu fiil, satış fiili olarak değerlendirilir. Bu nedenle vermenin karşılıksız yapılması gerekir. Verme (devir) kişinin özgür iradesi ile bir beklentisi olmadan ve baskı altında kalmadan yaptığı işlemidir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde verme hareketinde devir karşılığı bir bedelin ödenmesi veya mevcut olması aranmaz²⁸⁹.

Satış öncesinde bedelsiz olarak deneme amacıyla numune verilmesi başkalarına verme suçu kapsamında değerlendirilebilir. Bu durumda, satış veya satışa sunma değil, tamamlanmış bir başkalarına verme eylemi gerçekleşmiş olur. Yargıtay 5. C.D.'sinin 05.06.1983 tarih ve 1927/2345 sayılı içtihadında; *“Sanığın diğer sanık Ali’ye satış için örnek (numune) vermesi ve evinde de yakalanan eroinin 962 gram olması, bu maddeyi satmak amacıyla bulundurduğunu gösterir”* denilmiştir. Başkalarına verme eyleminin geçerli olabilmesi için yeterli miktarda uyuşturucu veya uyarıcı madde bulunmalıdır. Eser miktarda olan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin başkalarına verilmesi durumunda ise işlenemez suç hükümleri gündeme gelecektir²⁹⁰.

²⁸⁶ Aksüt, s.150.

²⁸⁷ Yaşar, s.242.

²⁸⁸ Kıdıl, s.194.

²⁸⁹ Yaşar, s.242.

²⁹⁰ Balcı, s.169.

2.3.4.7 Sevk Etme

Sevk etmek, kelime anlamı olarak “göndermek, taşımak” gibi anlamlara gelir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bir yerden başka bir yere gönderilmesi, genellikle posta veya koli gibi araçlarla yapılan bir eylemi ifade eder²⁹¹.

Sevk etme ve nakletme eylemleri arasında fark vardır. Sevk eden kişi, uyuşturucu veya uyarıcı maddeye malik veya zilyet olan kişidir. Bu kişi, maddeyi bulunduğu yerden başka bir yere, genellikle posta veya kargo yoluyla, bizzat kendisi veya adamları aracılığıyla gönderen kişidir. Nakletmede ise, uyuşturucu veya uyarıcı maddeye sahip olma şartı aranmaz. Nakleden kişi, maddeyi bizzat kendisi veya adamları aracılığıyla taşıyan kişidir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin posta ya da kargo yolu ile başka bir yere gönderilmesi de sevk etme kabul edilir²⁹².

Sevk etme suçunun oluşması aşamasında nakil aracının bir önemi yoktur. Otomobille, uçakla, gemiyle, hayvanla, postayla, kargoyla ya da bir insanla uyuşturucu maddeler sevk edilebilir. Uyuşturucu maddenin sevkinde araç olarak kullanılan bir insan ise nakleden şahsın taşıdığı eşyanın uyuşturucu madde olduğunu bilip bilmemesinin gönderen fail açısından suçun oluşmasında bir önemi yoktur. Yani yasaklı maddeleri taşıyan şahıs taşıdığı maddenin uyuşturucu madde olduğunu bilse de bilmesede gönderen fail açısından sevk etme suçu oluşacaktır. Bilip bilmemesi ancak nakledenin sorumluluğu açısından bir öneme sahip olur. Yine, sevk edilen maddenin miktarının suçun oluşumunda bir önemi yoktur. Bu sadece ceza miktarının tayininde takdiri olarak dikkate alınabilir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin sevk mesafesinin suçun oluşmasında bir önemi yoktur. Mesafe kısa ya da uzak olabilir. Bu sayılanlar, suçun oluşmasına tesir edecek hususlar değildir. Kanun koyucu, mesafe gözetmeyerek uyuşturucu dolaşımını her koşulda engellemek istemiştir²⁹³.

Sevk etme suçu, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin götürüleceği yere varılmasıyla tamamlanır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin karşı tarafın eline geçmesi aranmaz. Karşı tarafın eline geçtiği durumda sevk etme suçu değil niteliğine göre satma veya başkalarına verme suçu oluşur²⁹⁴.

Sevk ve naklin ülke içinde bir yerden başka bir yere taşınması durumunda gerçekleşeceği şüphesizdir. Aksi takdirde TCK m. 188/1 kapsamında ithal veya ihraç konusu olabilir. Ancak Yargıtay'a göre, Türkiye'ye ithal edilmeye çalışılan uyuşturucu maddelerin gümrük görevlilerine beyan edilmeden

²⁹¹ Balcı, s.170.

²⁹² Selbes, s.103.

²⁹³ Şafak, s.97.

²⁹⁴ Balcı, s.177.

önce ele geçirilmesi durumunda nakletme veya sevk etme; uyuşturucu madde olmadığına dair beyan sonrasında ele geçirilirse tamamlanmış ithal olarak kabul edilmelidir²⁹⁵.

2.3.4.8 Nakletme

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu özelinde “Nakletme”, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bir yerden başka bir yere taşınması olarak tanımlanabilir. “Sevk etme” fiilinden farklı olarak nakletme suçunda maddenin bizzat fail veya adamları tarafından götürülmesi aranır. Nakletmenin ücret karşılığında yapılması suçun oluşması açısından önemli değildir. Ancak failin naklettiği eşyanın uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmesi gereklidir.

Öğretide uyuşturucu ve uyarıcı madde nakletme, *“bir kimsenin maliki veya zilyedi bulunduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanma dışından bir amaçla bir yerden başka bir yere kendisi veya adamı tarafından götürülmesi”* şeklinde tanımlanmaktadır²⁹⁶.

Nakleden kişinin, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin maliki ya da zilyedi olma zorunluluğu yoktur. Kişinin maliki veya zilyedi olduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi nakletmesi ile üçüncü şahıslara ait olan uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri nakletmesi arasında bir fark yoktur²⁹⁷.

Nakil, çeşitli araçlar ya da kişinin bedeni kullanılarak gerçekleştirilebilir. Suç, kesintisiz bir suç niteliği taşır. Naklin tamamlanması için maddenin mutlaka alıcısına ulaşması şart değildir. Ayrıca, nakil işleminin ücret karşılığında yapılması da zorunlu değildir²⁹⁸. Naklin ithalat veya ihracattan farkı, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin aynı ülkenin sınırları içinde taşınmasıdır²⁹⁹.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde sevk ve nakil fiilleri, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin gönderildiği ya da taşındığı yere götürülmesi ile tamamlanır. Bu bakımdan sevk ya da nakil eylemleri, suçu teşebbüse elverişli hale getirir. Ancak suçun tamamlanmış sayılabilmesi için uyuşturucu veya uyarıcı maddenin götürüldüğü veya gönderildiği şahsın ya da alıcısının eline geçmesi şart değildir. Esasen uyuşturucu veya uyarıcı madde alıcının eline geçtiği anda sevk ve nakil aşamaları geçilmiş, satma veya başkalarına verme aşamasına gelinmiştir. 5237 sayılı TCK m. 188/3; satışı ve başkalarına vermeyi, aynı madde içerisinde seçimlik diğer hareketler olarak kabul ettiğinden; bu defa fail, sevk etme

²⁹⁵ Aksüt, s.155.

²⁹⁶ Selbes, s.104.

²⁹⁷ Akbulut, s.59.

²⁹⁸ Balcı, s.172.

²⁹⁹ “Nijerya uyruklu olan sanığın, suç konusu uyarıcı maddeyi Brezilya’dan temin edip Türkiye üzerinden Beyrut’a götürmek isterken İstanbul Atatürk Havalimanı’nda dış hatlar geliş katı THY transit bankoda yakalandığı anlaşıldığından; transit geçiş niteliğindeki fiilinin “uyuşturucu madde nakletme” suçunu oluşturduğu gözetilmeden, “uyuşturucu madde ithal etme” suçundan hüküm kurulması”, (10. C.D. 18.02.2013, 2012/22796 E., 2013/1217 K.).

veya nakletme eylemi dolayısıyla değil, satış veya başkalarına verme eylemi dolayısıyla sorumlu tutulacaktır. Ancak sevk ve nakil fiilleri, gönderilecekleri yere ulaşmadan önce karşılaşılan engellerle varış mahalline ulaşamamışsa suçun teşebbüs aşamasında kaldığı kabul edilir. Örneğin posta aracılığı ile gönderilen koli içerisindeki uyuşturucu ve uyarıcı madde, postadaki kontrol aşamasında ele geçirilmiş veya gönderildikten sonra varış mahalline ulaşamamış ise teşebbüs aşamasında kalmış bir “nakletme” suçundan bahsedilecektir³⁰⁰.

Sevk etmek ve nakletmek kapsamında, bu fiillerin bir ülkenin sınırları içinde gerçekleştirilmesi gerektiği açısından önem arz etmektedir. Eğer yapılan naklin amacı, uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin ülke dışına çıkarılması ise, bu durumda ülke içindeki naklin, ihracat suçu açısından bir hazırlık veya icra faaliyeti olarak değerlendirilmelidir³⁰¹.

Bu seçimlik hareketin gerçekleşmesi için, failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanma niyeti dışında bir motivasyonla hareket etmesi gerekmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kullanmak amacıyla nakleden şahsın fiilleri, TCK m. 191’de yer alan “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanmak Amacıyla Satın Almak, Kabul Etmek veya Bulundurmak veya Kullanmak Suçu” olarak kabul edilecektir³⁰².

Yargıtay bir kararında³⁰³; “oluşa ve dosya kapsamına göre sanıkların, iki paket halinde 650gr. Toz esrarı iştirak halinde 12 AF 779 plakalı araç ile naklettikleri sırada yakalandıkları sabit olup yerel mahkemesince TCK 188/3. Maddelerinde sayılan seçimlik hareketlerden uyuşturucu maddeyi kullanma amacı dışında nakletmek suçundan mahkumiyetlerine karar verilmesi usul ve yasaya uygundur. Sanıkların seyahat süresi içinde belirtilen miktardaki toz esrarı kullanmak suretiyle tüketmeler tıbben mümkün değildir.” şeklinde belirtmiştir.

Ayrıca Yargıtay kararlarına göre uyuşturucu madde nakletme fiili ve uyuşturucu madde ihraca teşebbüs fiili bir arada bulunursa TCK m. 44 gereğince cezası daha ağır olan uyuşturucu nakletmek suçundan hüküm kurmak gerekecektir³⁰⁴.

³⁰⁰ Yaşar, s.273.

³⁰¹ Kızıl, s.200.

³⁰² Akbulut, s.59.

³⁰³ (9. C.D. 24.01.2017, 2017/8 E., 2017/128 K.).

³⁰⁴ “Suça konu uyuşturucu madde ile havalimanından yurt dışına çıkmak isterken yakalanan sanığın eyleminin biri ihraca teşebbüs, diğeri tamamlanmış nakletme olmak üzere iki ayrı suç oluşturduğu; TCK’nın 44. Maddesi gereğince, tamamlanmış nakletme suçundan uygulama yapıp belirlenecek sonuç ile ihraca teşebbüs suçundan yapılan uygulama ile belirlenen sonucun karşılaştırılması ve daha ağır sonuç doğuran suç esas alınarak hüküm kurulması gerekirken; belirtilen nitelikte somutlaştırma ve karşılaştırma yapılmadan ayrıca tek olan fiilin bir niteliğinden (ihraca teşebbüs) beraat ve diğ er niteliğinden (nakletme) mahkumiyet hükmü kurularak hükmün karşılaştırılması”, (10. C.D. 14.07.2010, 2009/6843 E., 2010/115 K.).

2.3.4.9 Depolama

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu özelinde “Depolamak” fiili, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bir yerde muhafaza edilmesi olarak tanımlanır. Bu eylemin gerçekleşmesi için muhafazanın belirli bir bedel karşılığında yapılması zorunlu değildir. Ücretsiz olarak, hatır gibi nedenlerle bu maddelerin bir yerde bulundurulması durumunda da depolama eylemi gerçekleşmiş olur. Bu maddelerin saklandığı yerin bir depo olması da şart değildir. Kişinin belirli miktarda uyuşturucu maddeyi evinde ya da evinin müstemilatında saklaması durumunda da depolama eylemi gerçekleşmiş olur³⁰⁵.

Depolama işlemi, bir depo kullanılmasının yanı sıra, ev, araba, iş yeri, bahçe, garaj veya kömürlük gibi yerlerde de gerçekleştirilebilir; ayrıca benzer amaçlarla kullanılan herhangi bir mekan da bu kapsama girebilir. Bunun yanı sıra, depolama işlemi karşılığında herhangi bir ödeme alınıp alınmadığı veya uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin faile ait olup olmadığı, suçun oluşumu açısından önem arz etmemektedir.³⁰⁶

Depolamadan bahsedebilmek için, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ticari amaçla tutulup tutulmamasının bir önemi yoktur. Eylem, bir gelir karşılığında depolama için yer tahsisi ile gerçekleşebileceği gibi; hiçbir gelir amacı olmadan, örneğin yardım amacıyla da gerçekleştirilebilir³⁰⁷. Burada önemli olan husus, eylemin kullanma amaçlı bulundurulup bulundurulmamasıdır. Bu sebeple, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin TCK m. 191/1 uyarınca kullanım amaçlı bulundurulması ile TCK m. 188/3 uyarınca depolanması arasındaki ayrımın belirlenmesi önemlidir³⁰⁸. Bu bağlamda, örneğin, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı günlük kullanma sınırını aşsa bile, maddenin depolayan kişinin kullanım amacı olduğu tespit edilebiliyorsa, fail TCK m. 191/1 kapsamında cezai sorumluluğa tabi tutulmalıdır³⁰⁹.

Depolama fiilinde depolanan yerde ele geçen uyuşturucu veya uyarıcı maddeler failin kendisine ait değildir. Fail, başkasına ait olan uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kendi kontrolündeki bir alanda

³⁰⁵ Sevdin, s.146.

³⁰⁶ Kılınç, s.201.

³⁰⁷ “Sanıkların diğer sanıkların “uyuşturucu madde ihraç etme “suçlarına iştirak ettiklerine ilişkin kuşku ve varsayımdan öte delil bulunmadığı; sabit olan fiillerinin konteynırlardaki uyuşturucu maddeyi depoya indirmekten ibaret olduğu ve böylece “ticaret amacıyla uyuşturucu madde bulundurma ve depolama” suçunu işledikleri gözetilmeden, sanıklar hakkında bu suç yerine “uyuşturucu madde ihraç etme” suçundan hüküm kurulması”, (10. C.D. 31.01.2013, 2012/9688 E., 2013/1076 K.).

³⁰⁸ “A”ya ait olup üvey annesi olan ve hakkındaki mahkûmiyet hükmü temyiz edilmeyen sanık A tarafından getirilen 15 paket halindeki AM-22201 isimli etken madde içeren 19,8 gram uyuşturucu maddeyi kendi evindeki yatağının altında gizlemek suretiyle uyuşturucu madde depolama suçunu işlediği sabit olan sanığın TCK’nın 188. Maddesinin 3. Fıkrası gereğince cezalandırılması”, (10. C.D. 01.07.2014, 2014/3248 E., 2014/5067 K.).

³⁰⁹ Aksüt, s.158.

saklamaktadır. Aksi takdirde, fail uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri bulundurma fiilini gerçekleştirmiş olacaktır³¹⁰.

2.3.4.10 Satın Alma

Uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alma, doktrinde genellikle “*uyuşturucu ve uyarıcı madde üzerindeki fiili ve hukuki hakimiyet hakkının bir bedel veya başka bir karşılık karşılığında elde edilmesi*” olarak tanımlanmıştır³¹¹. Suçun maddi unsuru, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin mülkiyetini ya da zilyetliğini bir bedel karşılığında başkasından devralmaya yönelik fiili hareketlerdir³¹².

Satın alınan ülke içinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Sipariş verilerek yurtdışından getirilen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin satın alınması halinde ithal suçu oluşur. Ancak failin uyuşturucu ve uyarıcı maddenin ithaline katıldığına ilişkin bir delil bulunmaması koşuluyla, ithal edilmiş bir uyuşturucu ve uyarıcı maddenin satın alınması halinde ise satın alma suçu oluşacaktır³¹³.

Satın alma suçunun failini, satmak suçunu gerçekleştirenin karşısındaki kişi oluşturmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde değiş-tokuşları da satın alma kapsamında değerlendirilmelidir. Bu suçu oluşturan temel kıstas, satın alınan uyuşturucu maddenin yeniden satılması veya yeniden tasarrufunun sağlanıp kazanç gayesinin güdülmesidir. Yeniden satmak veya kullanım dışında bir tasarrufta bulunmak gayesi bulunmayan failden ele geçirilen uyuşturucu madde miktarı kullanım sınırları içerisindeyse, failin kullandığı teknik vasıtalarla tespit edilmişse ve kullanım dışında bir amaçla bulundurduğu her türlü şüpheden uzak şekilde tespit edilememişse fail, TCK m. 191/1’den sorumlu tutulmalıdır³¹⁴.

Satın alınan uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarı suçun oluşması için belirleyici olmasa da, sanığın bu maddeyi kişisel kullanım amacıyla satın aldığını iddia etmesi, sanığın niyetinin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır³¹⁵. Eğer satın alınan miktar şahsi kullanım sınırını aşarsa, sanığın kişisel kullanım iddiasına itibar edilmeksizin satın alma eyleminden dolayı cezalandırılması gerekecektir. Bu bağlamda, Adli Tıp Kurumu'ndan alınan raporun içeriği son derece önemlidir³¹⁶.

³¹⁰ Elmas, s.109, Akbulut, s.61.

³¹¹ Akkaya, Ç. (2013), *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, (2. Baskı), Ankara, Adalet Yayınevi, s.43.

³¹² Selbes, s.107.

³¹³ Elmas, s.73.

³¹⁴ Şafak, s.101.

³¹⁵ “Uyuşturucu madde satıcısı olan diğer sanık Y’e ait telefonu arayarak uyuşturucu madde isteyen ve buluşma yerine bu maddeyi almak için geldiği sırada yakalanan sanığın eyleminin, kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmaya teşebbüs suçunu oluşturduğu gözetilmeden, yazılı şekilde beraatına karar verilmesi”, (10. C.D. 26.02.2008, 2007/23683 E., 2008/3182 K.).

³¹⁶ Sevdin, s.147.

2.3.4.11 Kabul Etme

“Kabul”, bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma, sunulan bir şeyi, armağanı alma, bir öneriyi uygun bulma veya onaylama anlamına gelir. Kabul etme, yukarıda belirtilen başkalarına verme eyleminin, alıcı durumundaki kişi tarafından gerçekleştirilen şeklidir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin mülkiyetini veya zilyetliğini bedelsiz olarak kabul etmek ise bu bağlamda bir örnektir³¹⁷.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin üzerinde tasarrufta bulunabilme olanağının elde edilmesi, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ticari amaçlı kabul edilmesi kapsamında kalmaktadır³¹⁸. Tasarruf imkânı olacak şekilde ücretsiz devralınan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, kabul etme suçunu oluşturacaktır. Kabul eden, başkalarına verme suçunu işleyen karşıdaki alıcı kişidir. Kabul edenin, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi hangi amaçla kabul ettiğinin kural olarak bir önemi yoktur. Kabul edenin amacı kazanç veya bir değer elde etmek olabileceği gibi hatır için veya iftira atmak için de olabilir. Bundan dolayı kullanım dışındaki herhangi bir amacı buraya dahil edebiliriz. Failin kullanım dışında bir amacının tespit edilemediği hallerde, TCK m. 191/1’den sorumlu tutulmalıdır³¹⁹.

2.3.4.12 Bulundurma

“Bulundurmak”, sözlük anlamıyla “var olmasını, hazır bulunmasını sağlamak” demektir³²⁰. Bulundurma, bir kişinin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kontrolü altında bulundurması olarak tanımlanabilir. Bulundurma eylemi sürekli bir suç olarak kabul edilir; suçun gerçekleşebilmesi için bulundurma eylemi belirli bir süre devam etmeli ve süreklilik göstermelidir. Bu nedenle bu eylem, kesintisiz suç niteliğindedir³²¹.

Bulundurma terimi, uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin belirli bir yerde (konut, iş yeri, arazi, ulaşım aracı vb.) tutulmasının yanı sıra, maddenin failin üzerinde bulunması durumunu da kapsar³²².

Bu eylemin gerçekleşebilmesi için, failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kullanma amacı dışında bulundurduğu kesin olarak kanıtlanmalıdır. Aksi takdirde, maddenin kullanım amacı için bulundurulduğu varsayılır. Failin maddenin kullanım amacı dışında bulundurma niyeti ne olursa olsun,

³¹⁷ Balcı, s.175.

³¹⁸ Tezcan, D., Erdem, M.R., Önok, R.M. (2019). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku* (17. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 894.

³¹⁹ Şafak, s.103.

³²⁰ Balcı, s.176.

³²¹ Akbulut, s.64.

³²² Elmas, s.78.

bu durumun önemi bulunmamaktadır³²³. Yargıtay bir kararında³²⁴ uyuşturucu veya uyarıcı maddenin cinsel ilişkiye karşılık olarak verilmesini bulundurma seçimlik hareketi kapsamında değerlendirmiştir³²⁵.

Yine Yargıtay başka bir kararında³²⁶; uyuşturucu veya uyarıcı madde kullandığı maddi bulgularla saptanan kişinin bu maddeyi kullanmadan önce mutlaka satın almış, kabul etmiş ya da bulundurmuş olacağı için söz konusu maddeyi kullanan kimsenin en azından bu maddeyi bulundurduğunun kabulünün zorunlu olduğunu, zira kanunun bulundurmanın uzun veya kısa sürmesi konusunda bir ayırım yapmadığını vurgulamıştır.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin başkalarına temin için bulundurulduğu iddiası kesin olarak tespit edilmelidir. Suçun ve suçlunun tespitinde kullanılan ajan veya muhbirin salt soyut beyanları failin TCK m. 188/3'ten sorumlu tutulması için yeterli olmayıp, gerekirse olay tutanağını tutan zabıt düzenleyici memurların mahkeme huzurunda tanık olarak dinlenmeleri gerekir³²⁷.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yurt dışına çıkarılması durumunda ise 5237 sayılı TCK m. 188/3 değil, TCK m. 188/1'de düzenlenen ihraç eyleminin oluşacağı kabul edilmektedir³²⁸. Bulundurmanın TCK m. 188/3 kapsamında değerlendirilebilmesi için, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanma amacı olmaması gerekmektedir. Eğer madde kullanılması amacıyla bulundurulmuşsa, bu durumda TCK m. 191 kapsamında değerlendirilir³²⁹.

2.4 MANEVİ UNSUR

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti başlığında düzenlenen bütün suçlar genel kast ile işlenen suçlar olup, failin belli bir amaçla hareket etmesi aranmaz. Her somut olayda suçun niteliği, failin hangi amaçla hareket ettiği hususu dikkate alınarak belirlenir³³⁰. Buradaki kast genel kast olduğundan failin sattığı, satışa arz ettiği, başkalarına verdiği, satın aldığı, depoladığı, sevk ettiği,

³²³ “Sanığın bir şekilde temin ettiği ve Adli Tıp Kurumu raporuna göre amfetamin içerdiği anlaşılan uyuşturucu maddeyi bulundurdu ve katılanın kahvesine koyduğunun anlaşılması karşısında eyleminin, 5297 sayılı TCK’nın 188/3. Maddesi kapsamında uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bulundurma suçunu oluşturmaktadır”, (CGK, 21.06.2011, 2011/10-120 E., 2011/143 K.).

³²⁴ (10. C.D. 17.03.1997, 1997/3446 E., 1997/3390 K.).

³²⁵ Akbulut, s.65.

³²⁶ (10. C.D. 10.07.2006, 2006/4216 E., 2006/9309 K.).

³²⁷ Şafak, s.106.

³²⁸ Uğur, s.76.

³²⁹ Balcı, s.178.

³³⁰ Yokuş Sevik, s.644.

naklettiği, kabul ettiği, bulundurduğu maddelerin uyuşturucu madde olduğunu bilmesi ve tüm hareketleri yapmayı istemesi gerekir³³¹.

Suçun manevi unsuru açısından önemli olan husus, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanım amacıyla mı yoksa ticaret amacıyla mı alındığı veya bulundurulduğunun belirlenmesidir. Yargıtay, bu kastı tespit etmek için çeşitli kriterler kullanmaktadır. Bu kriterler arasında özellikle uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarı önemli bir rol oynar. Eğer şahıs, kişisel kullanım için yeterli miktarda uyuşturucu veya uyarıcı madde bulunduruyorsa, TCK m. 191 uygulanabilir³³². Yargıtay bir kararında³³³, sanığın üzerinden ele geçirilen uyuşturucu maddelerin ticari amaçlı bulundurulup bulundurulmadığı hususunda maddelerin ele geçiriliş biçimi, miktarı ve çeşitliliğinin hep birlikte değerlendirilerek karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanım amacıyla mı yoksa başka bir amaçla mı bulundurulduğunu tespit etmek için Yargıtay ve doktrin çeşitli kriterler sunmuştur. Örneğin, müşteriye arama, alıcı rolündeki görevliye uyuşturucu veya uyarıcı madde teklif etme, internet ve sosyal medya üzerinden reklam yapma, örnek gösterme ve pazarlık yapma gibi hareketler, kullanma dışındaki amaçlara hizmet eden eylemler olarak kabul edilir. Bu tür icrai hareketlerin varlığı durumunda, diğer ölçütlerin araştırılmasına gerek kalmaz³³⁴.

Yargıtay başka bir kararında³³⁵, sanığın babası ile birlikte yaşadığı evin bahçesinden ele geçirilen net 48,5 gram esrar maddesini satma veya başkasına verme gibi kullanım amacı dışında bir amaçla bulundurduğuna dair delil edilemeyen safhada söz konusu maddenin kullanım amacıyla bulundurulduğunu kabul etmiştir.

TCK'nın sisteminde suçların işlenişi açısından kast kural olarak taksir ise istisnai olarak düzenlenmiştir. Taksir ancak bir suç tipinde özel olarak düzenlendiği takdirde o suç tipinin taksirle işlenebilme hali gerçekleşir. TCK m. 188/3'te düzenlenen suçlar açısından Kanun Koyucu böyle bir

³³¹ Selbes, s.115.

³³² Balcı, s.180.

³³³ “Sanığın üst aramasında ise sigara paketinin içinde içime hazır vaziyette net ağırlığı 0.12 gram gelen esrar maddesinin bulunması iç çamaşırının içinden 288 adet MDMA içeren tabletin ele geçtiği anlaşılmakla, ele geçirilen uyuşturucu maddelerin ele geçiriliş biçimi, miktarı ve çeşitliliği hep birlikte değerlendirildiğinde, ticari amaçlı uyuşturucu madde bulundurduğu”, (10. C.D. 01.11.2018, 2015/10633 E., 2018/4850 K.).

³³⁴ Elmas, s.79.

³³⁵ “Sanığın savunmasının aksine, babası M.Ş. ile birlikte yaşadığı evin arka bahçesinde ele geçirilen net toplam 48,5 gram olan, kişisel kullanım miktarında bulunan suça konu esrar maddesini satma veya başkalarına verme gibi kullanma amacı dışında bir amaç için bulundurduğuna ilişkin delil elde edilemediği”, (20. C.D. 19.12.2018, 2015/12484 E., 2018/6108 K.).

düzenleme yolunu tercih etmediği için uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları taksirle işlenemez³³⁶.

TCK m. 188/3'te düzenlenen suçlar doğrudan kastla işlenebileceği gibi olası kastla da işlenebilir. Failin suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi halinde uyuşturucu veya uyarıcı madde suçunu olası kastla işlemesi durumu söz konusudur. Olası kastla işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarında TCK m. 21/2 gereği indirim yapılacaktır. Bu indirim süreli hapis cezası gerektiren uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu için temel cezanın üçte birinden yarısına kadar olacaktır³³⁷.

İsnat yeteneğini etkileyen nedenler olarak kabul edilen hata (TCK m. 30), yaş küçüklüğü, (TCK m. 31), akıl hastalığı (TCK m. 32), sağır ve dilsizlik (TCK m. 33) ve geçici nedenler (TCK m. 34) bu suçlar yönünden de geçerlidir³³⁸.

2.5 HUKUKA AYKIRILIK UNSURU

Suçun oluşması için gereken diğer bir unsur, fiilin hukuka aykırı olmasıdır. Fiil hukuka aykırı değil ise fiili hukuka uygun hale getiren bir sebep mevcutsa suç oluşmayacaktır³³⁹.

Fiilin hukuka aykırı sayılması için uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretinin ruhsatsız ya da ruhsata aykırı şekilde yapılması gereklidir. TCK m. 188'de, eylemin “ruhsatsız veya ruhsata aykırı” olarak gerçekleştirilmesi suç olarak tanımlanmış, ancak bu kavramlar ayrıntılı olarak açıklanmamıştır. Yetkili makamlarca verilmiş olan üretim ve ticaret izni, TCK m. 188'deki suçu hukuka uygun hale getirmektedir. Uyuşturucu maddeler, uyuşturucu etkisi olan maddeler ve tıbbi ilaçların imal ve dağıtımı, kamu sağlığını koruma amacıyla sıkı bir şekilde denetlenmelidir³⁴⁰.

Yargıtay bir kararında³⁴¹, sanığın üzerinden ele geçirilen tabletlerin aktif maddesinin yeşil reçete ile satılan ilaç olduğunu, uyuşturucu madde kullandığı teknik yöntemlerle tespit olunmayan sanığın

³³⁶ Şafak, s.108.

³³⁷ Özgenç, s.281.

³³⁸ Elmas, s.96.

³³⁹ Selbes, s.117.

³⁴⁰ Balcı, s.183.

³⁴¹ “Sanığın üzerinde ele geçirilen 14 adet tabletin” “...” “aktif maddesini içeren yeşil reçete ile satılan” “...” “isimli ilaç olduğu”; “...” “isimli maddenin 5237 sayılı TCK’nın 188. maddesinin 1. fıkrası ile 6. fıkrasında öngörülen suçlar saklı kalmak üzere, bu maddenin “kullanmak amacı ile bulundurulmasının” “suç oluşturmayaacağı ve sanığın uyuşturucu madde kullandığının teknik yöntemlerle de saptanmadığı gözetilmeden, sanığın unsurları oluşmayan atılı suçtan beraati yerine mahkûmiyetine karar verilmesi,” “Yasaya aykırı, sanığın temyiz itirazları bu nedenle yerinde olduğundan, hükmün bozulmasına”, (10. C.D. 26.11.2020, 2020/6774 E., 2020/8261 K.).

TCK m.188/6 hariç olmak üzere bahse konu maddeleri kullanmak amacıyla bulundurulmasının suç oluşturmayacağı vurgulanmıştır.

Toplum sağlığı ve güvenliği yönünden, dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanımı, üretimi, ithalatı, ihracatı ve ticareti belirli yasal düzenlemelerle denetim altına alınmıştır. Ülkemizde, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatlandırılması konusu 2313 ve 3298 sayılı yasalar ile düzenlenmiştir³⁴². Bu maddelerin yasaklanması, ruhsat ve izin verilmesi yetkisi Sağlık Bakanlığı'ndadır. Bu kanunlar kapsamında ruhsat veya izne sahip olan kişiler için, sahip oldukları “ruhsat ya da izin” TCK m. 26/1’de belirtilen hukuka uygunluk nedenlerinden “hakkın kullanımı” kapsamında olması nedeniyle suç oluşmayacaktır. Kanunumuzda düzenlenmiş olan, meşru savunma, ilgilinin rızası, hakkın kullanması gibi hukuka uygunluk nedenlerinin bu suç açısından uygulanması mümkün değildir³⁴³. Bu bağlamda, tıbbi müdahalenin gerekli olduğu durumlarda, dayanılmaz ağrısı veya psikolojik rahatsızlığı olan hastasını rahatlatmak ve sakinleştirmek maksadıyla uyuşturucu etkili ilaçlar veren hekimin eylemi, yasal izin çerçevesinde hareket ettiği için hukuka uygun olacak ve bu sebeple suç teşkil etmeyecektir³⁴⁴.

CMK m. 139’a göre görevlendirilen gizli soruşturmacı polis memurları, delil elde etmek amacıyla uyuşturucu ve uyarıcı madde satın almak amacıyla görüşme yapar veya faillerden uyuşturucu madde temin ederlerse, bu durumun yetkili merci tarafından emredilmesi halinde TCK m. 24’e göre hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilmelidir³⁴⁵.

Meşru savunma (TCK m. 25), hakkın kullanılması (TCK m. 26), haksız tahrik (TCK m. 29) gibi hukuka uygunluk nedenlerinin TCK m. 188’de düzenlenen suçlar yönünden uygulanması mümkün değildir. Ancak bu suçların görev gereği (TCK m. 24/2) işlenmesinin mümkün olduğu kabul edilmektedir. Örneğin alıcı rolündeki güvenlik görevlisinin uyuşturucu maddeyi alarak taşıması ameliyat edilecek hastaya doktorun morfin vermesi halleri bu kapsamda değerlendirilmektedir³⁴⁶.

Fail kullanmak amacı dışında sahip olduğu uyuşturucu maddeleri, başkasına iftira etmek amacıyla da tutuyor olabilir. İftira amacıyla sahip olma kastının ispat ve tespiti halinde fail ayrıca TCK m. 267’deki iftira suçundan sorumlu tutulacak ve bu durumda gerçek içtima hükümleri uygulanmak suretiyle failin iki suçun toplam cezasıyla tecziyesine karar verilmesi gerekecektir³⁴⁷.

³⁴² Elmas, s.97.

³⁴³ Akbulut, s.71.

³⁴⁴ Sevdin, s.163.

³⁴⁵ Aksüt, s.176.

³⁴⁶ Elmas, s.98.

³⁴⁷ Yaşar, s.288.

2.6 SUÇUN NİTELİKLİ HALLERİ

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren özel durumlar, TCK m. 188'in üçüncü, dördüncü, beşinci ve sekizinci fıkralarında yer almaktadır.

2.6.1 Cezayı Artıran Nitelikli Haller

2.6.1.1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Verilen veya Satılan Kişinin Çocuk Olması (TCK m. 188/3)

Uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması şeklindeki ağırlaştırıcı sebep, 5237 sayılı TCK'nın ilk halinde bulunmamaktaydı. Ancak 6545 sayılı yasanın 66. maddesi ile 18/06/2014 tarihinde TCK m. 188/3 'e son cümle şeklinde eklenmiştir. Buna göre, uyuşturucu ve uyarıcı madde verilen veya satılan şahsın çocuk olması durumunda, veren veya satan şahsa verilmesi gereken hapis cezası on beş yıldan az olamayacaktır.

TCK m. 188/3'ün son cümlesindeki bu hüküm sadece vermek ve satmak eylemi bakımından öngörülmüştür. Böylece çocukların korunması sağlanmaktadır. Nitekim maddenin gerekçesinde de Anayasanın 41. maddesinde düzenlenen ailenin korunması ve çocuk hakları ile 58. maddesindeki gençlerin korunmasına atıf yapılmaktadır³⁴⁸. Çocuğun bu maddeleri satın alması veya devralması amacının ne olduğu önemli değildir. Çocuk, bu maddeleri kullanmak amacıyla hareket etmiş olabileceği gibi, başka birine devretmek amacıyla da hareket etmiş olabilir. Her iki şekilde de cezayı artıran nitelikli hükümler uygulanacaktır.

TCK m. 188/3'ün son cümlesinde geçen çocuk teriminden, TCK m. 6/1-b gereği, "henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi" anlaşılabacaktır. Buna göre uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan şahsın 18 yaşından küçük olması halinde satan veya veren faile 15 yıldan az ceza verilemeyecektir.

On sekiz yaşını doldurmadan evlenme veya başka bir sebep ile reşit kılınan kişiler, ceza hukuku açısından çocuk olarak değerlendirilmektedir³⁴⁹.

Suçun oluşabilmesi yönünden değerlendirme yapıldığında, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin verildiği veya satıldığı anda kabul eden veya satın alan çocuğun yaşı 18'den küçük olması ve failin bu

³⁴⁸ Yokuş Sevük, s.647.

³⁴⁹ Akbulut, s.73.

durumu bilmesi gerekir. Satın alan veya kabul eden kişinin yaşı konusunda hataya düşen fail, bu hatasından faydalanır³⁵⁰.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında çocuk kişilerin kullanılması halinde, bu nitelikli halin uygulanmayacağı kabul edilmektedir. Çünkü kanun maddesinde sadece, uyuşturucu ve uyarıcı madde verilen veya satılan şahsın çocuk olmasına dair bir düzenleme vardır. Suça azmettirilen kişinin çocuk olması hali, 5237 sayılı TCK’da ayrıca düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretimi ve ticaretinde çocuk kişilerin kullanılması durumunda, 5237 sayılı TCK m. 38’de düzenlenen iştirak hükümlerine dahil olan azmettirme hükümlerinin uygulanması gerekecektir³⁵¹.

2.6.1.2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddenin Eroin, Kokain, Morfin, Bazmorfin Sentetik Kannabinoid ve Türevleri, Sentetik Katinon ve Türevleri, Sentetik Opioid ve Türevleri veya Amfetamin ve Türevleri Olması (TCK m.188/4-a)

28/3/2023 tarihinde yapılan düzenleme ile 7445 sayılı Kanunun 17. maddesiyle TCK m. 188/4-a’da yer alan “sentetik kannabinoid ve türevleri veya bazmorfin olması” ibaresi “bazmorfin, sentetik kannabinoid ve türevleri, sentetik katinon ve türevleri, sentetik opioid ve türevleri veya amfetamin ve türevleri olması” şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

TCK m. 188/4’e göre, TCK m. 188/1 ve m. 188/3’te belirtilen uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında, madde olarak eroin, kokain, morfin, baz morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri, sentetik katinon ve türevleri, sentetik opioid ve türevleri veya amfetamin ve türevleri bulunduğu verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır. Bu düzenlemenin nedeni, bu maddelerin diğer uyuşturucu maddelere göre insan sağlığına daha büyük zararlar vermesi, etkilerinin daha kuvvetli olması, bağımlılık yapma potansiyellerinin yüksek olması ve bu maddeleri kullananların tedavi edilmesinin daha zor olmasıdır³⁵².

Dördüncü fıkranın “yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır” şeklinde düzenlendiği göz önüne alındığında ceza artırımının, madde kapsamında düzenlenen birinci ve üçüncü fıkradaki suçların işlenmesi durumunda uygulama alanı bulacağını söylemek gerekir³⁵³.

Kolluk kuvvetlerince yapılan aramada ele geçirilen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin içinde nitelikli olarak sınıflandırılan maddeler bulunması durumunda, failin nasıl yargılanması gerektiği hususu sıkça karşılaşılan bir konudur. Bu tür durumlarda, failler genellikle nitelikli haldeki uyuşturucu

³⁵⁰ Şafak, s.113.

³⁵¹ Uğur, s.85.

³⁵² Gökkaya, s.50.

³⁵³ Şafak, s.115.

ve uyarıcı maddeleri kullanmak maksadıyla bulundurduklarını savunmaktadırlar. Yargıtay, böyle bir durum içerisinde ele geçirilen nitelikli haldeki uyuşturucu ve uyarıcı maddenin, fail tarafından kullanmak maksadı dışında başka bir amaçla bulundurulup bulundurulmadığının araştırılması gerektiğini ve eğer failin bu maddeleri kullanmak amacı dışında bulundurduğu tespit edilemezse, TCK m. 191’de düzenlenen “kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçu” kapsamında değerlendirileceğini belirtmektedir³⁵⁴.

Mahkemenin, uyuşturucu maddenin çeşidine ilişkin ağırlaştırıcı sebebi belirlerken doğrudan “bu morfindir ya da kokaindir” gibi şahsi bir değerlendirme yapmaması gerekir. Bunun yerine, ilgili Adli Tıp Kurumu'ndan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler yönünden nitelikleri ve gerekli tasnifi için rapor aldirmek zorundadır³⁵⁵.

TCK m. 188/4-a’da sayılanlar dışında hiçbir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bu fıkra kapsamına dahil edilmesi mümkün değildir. Sadece sayılan uyuşturucu maddeler için nitelikli hal uygulaması yapılabilir. Bu bent kapsamında sayılan uyuşturucu maddeler, sınırlı sayı prensibine göre düzenlenmiş olup yorum ve kıyas yoluyla kapsamı genişletilemez. Bu bentte belirtilenler kadar zararlı hatta yer yer bu maddelerden daha zararlılarıyla karşılaşılabılır. Ancak bu durumda dahi maddeler bent kapsamında sayılmaması nedeniyle ceza da artırım yoluna gidilememelidir. Aksi hal suçta kanunilik prensibine aykırılık teşkil eder³⁵⁶.

2.6.1.3 Suçun Türk Ceza Kanunu’nun 188. Maddesinin 4. Fıkrasının b Bendinde Belirtilen Yerlerde İşlenmesi (188/4-b)

TCK m. 188/4-b’deki düzenlemeye göre, m. 188/3’te öngörülen fiililerin; “okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi” hâlinde verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır.

Bu nitelikli hal, TCK’ya 27/03/2015 tarihinde 6638 sayılı kanun ile eklenmiştir. Suçun zaman bakımından uygulamasında bu tarihten önce işlenen suçlarda bu madde uygulanmayacaktır³⁵⁷.

³⁵⁴ Akbulut, s.75.

³⁵⁵ Papila, C.B. (2021), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.69.

³⁵⁶ Şafak, s.116.

³⁵⁷ Gökkaya, s.51.

Yasa koyucu, mesafeyi “iki yüz metreden yakın” olarak belirlediği için, mesafe konusunda herhangi bir belirsizlik veya tartışma halinde mahallinde keşif icra olunarak bilirkişi aracılığıyla yer ölçümü yapılmalı ve buna göre nitelikli hükmün uygulanıp uygulanmayacağına karar verilmelidir. Basit bir krokiden hareketle doğrudan doğruya TCK m. 188/4-b maddesi uygulanamayacaktır. Nitekim Yargıtay bir kararında bu hususa vurgu yapmıştır³⁵⁸. Yine kanunda belirtilen iki yüz metrelik mesafenin ölçülmesi için “mutad ulaşım” şartı aranmaktadır. Buna göre mesafenin yaya veya araçla yapılan ulaşımına göre belirlenmesi gerekmektedir.

Yollar, caddeler, sokaklar, meydanlar, parklar, gezi yerleri, sahil yerleri, kumsallar, halk plajları gibi alanlar genel olarak umumi yerler olarak kabul edilmekteyken, emlak büroları, çay ocakları, bakkal dükkânları, kahvehaneler, birahaneler, oto yağlama yıkama servisleri, ciğerci dükkânları, oteller, tamirhaneler ve terzi dükkânları ise umuma açık yerler olarak sınıflandırılmıştır³⁵⁹.

Kanun Koyucu, bu bendi fıkra kapsamına ekleyerek insanların çok olduğu, uyuşturucu madde alıcısının fazla olabileceği böyle yerlerde uyuşturucu madde ticareti yapmanın kolaylığını kullanmak isteyen failleri engellemek ve uyuşturucu maddeleri buralardan uzak tutarak bu mekânları daha refah kılmak istemiştir. Yukarıda incelediğimiz üzere, TCK m. 188/3 kapsamındaki suçlar ancak ve ancak kastla işlenebilmektedir. Keza bu suçu işleyen fail, suçun icrası sırasında TCK m. 188/4-b’de sayılan yerlerin varlığını bildiğinde ve bu yerlerin varlığından faydalandığında nitelikli hal uygulama alanı bulmalıdır. Aksi hallerde uygulanması hakkaniyetsiz sonuçlar doğuracaktır³⁶⁰.

Bent kapsamında birtakım yerler sıralandıktan sonra “gibi” ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadeden, buraların sınırlı şekilde sayılmadığı sonucu çıkarılmaktadır. Bent kapsamında kullanılan “gibi” ifadesi okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane olabilecek yerlerden sonra getirildiği için bu ve bunun gibi yerler kapsama dahil edilebilir³⁶¹.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti suçunun, fail tarafından, yasa koyucu tarafından belirlenen yerlere ve sınırlarına 200 metreden yakın bir uzaklık içinde fakat evde veya iş yerinde işlenmesi halinde bu nitelikli hüküm uygulanamayacaktır. Yasa koyucu, suçun açık bir şekilde “umumi veya umuma açık yerlerde” işlenmesini ön koşul olarak belirtmiştir³⁶². Yargıtay, araç içerisinde yapılan uyuşturucu veya

³⁵⁸ “Uyuşturucu madde ticareti suçunun belirtilen camiye mutad ulaşım yolları ile (yaya yürüme ya da araçla tespit edilecek) mesafesinin iki yüz metreden yakın olup olmadığının gerektiğinde keşif de yapılmak suretiyle kesin olarak tespit edilerek belirlendikten sonra sonucuna göre sanık hakkında TCK’nın 188/4-b bendinin uygulanıp uygulanmayacağına karar verilmesi gerektiği”, (20. C.D. 17.12.2018, 2018/1322 E., 2018/5977 K.).

³⁵⁹ Elmas, s.107.

³⁶⁰ Şafak, s.120.

³⁶¹ Selbes, s.154.

³⁶² “Dosya kapsamından, uyuşturucu madde satışının, sanık ...’e ait park halindeki özel aracın içerisinde gerçekleştiği anlaşılmakla, araçlar, “umumi veya umuma açık yerler” olarak nitelendirilemeyeceğinden, sanıklar hakkında TCK’nın 188/4-

uyarıcı madde ticareti suçunun, TCK m. 188/4-b’de belirtilmiş olan umumi veya umuma açık yerlerde gerçekleştirilmediğini ve dolayısıyla bu hükmün uygulanamayacağını belirtmiştir. Bu nedenle, failin nitelikli hal nedeniyle cezasının artırılmaması gerektiği sonucuna varmıştır³⁶³. Ancak, araç içerisinde işlenen bu suçun nitelikli hal olarak kabul edilmemesi durumu, uygulamada failer tarafından kötü niyetle kullanılabileceği endişesiyle, aracın umumi veya umuma açık yerlerde olması koşuluyla nitelikli halin uygulanması gerektiğini ileri süren görüşler de mevcuttur³⁶⁴.

2.6.1.4 Suçun Üç veya Daha Fazla Kişi Tarafından veya Örgüt Faaliyeti Çerçevesinde İşlenmesi (188/5)

Suçun üç veya daha fazla kişi tarafından veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi şeklindeki bu nitelikli hal 18.06.2014 tarihli 6545 sayılı Kanun’la TCK m. 188/5’e eklenmiştir. Buna göre suçun “*üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi*” halinde ceza artırılabacaktır³⁶⁵.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde tek bir faille işlenmesi ihtimali olduğu gibi birden fazla failin bir araya gelmesiyle işlenme ihtimali de vardır. Birden çok kişinin aralarındaki anlaşmaya dayanarak bir araya gelip suç işleme iradesi göstermeleri, suça iştirak kavramıyla açıklanmaktadır. Buna mukabil kanuni tanımda suçun zorunlu olarak “birden fazla kişiyle işlenmesi” halinin düzenlendiği suçlar ise çok failli suçlar kavramıyla açıklanır³⁶⁶.

TCK m. 188/5’te bahsedilen üç veya daha fazla kişiyle birlikte işlenen durumu, TCK m. 37/1 kapsamında “müşterek fail” olarak değerlendirmek gerekmektedir. Örneğin, bir failin TCK m. 188/1-3’de belirtilen suçlara, diğer suç ortaklarının TCK m. 39 uyarınca “yardım eden” şeklinde katıldığı durumlarda, TCK m. 188/5 uygulanamayacaktır³⁶⁷.

b maddesinin uygulanma koşullarının bulunmadığı gözetilmeden, yazılı şekilde uygulama yapılarak fazla ceza tayin edilmesi”, (10. C.D. 5.10.2020, 2020/5452 E., 2020/4824 K.).

³⁶³ “Sanığın 01.03.2017 tarihinde, haklarında kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan işlem yapılan ..., ... ve ...’a ayrı ayrı suç konusu uyuşturucu maddeleri sattığı eylemlerinden...tanık ...’e yaptığı madde satışının ise Sinanbey Mahallesi, Nuri Doğrul Caddesi üzerindeki Çardak Camisine 120,03 metre mesafede bulunan park hâlindeki aracının içerisinde gerçekleştiği...Sanık tarafından tanık ...’e yapılan uyuşturucu madde satışı, TCK’nın 188. maddesinin 4. fıkrasının (b) bendinde belirtilen yerlerden olan ibadethaneye (Çardak Camisi) iki yüz metreden yakın mesafe içinde meydana gelmiş ise de; eylemin “umumi veya umuma açık yer” olarak kabul edilemeyecek olan “araç içerisinde” gerçekleşmesi”, (CGK, 30.03.2021, 2020/327 E., 2021/145 K.).

³⁶⁴ Akbulut, s.78.

³⁶⁵ Elmas, s.115.

³⁶⁶ Şafak, s.123.

³⁶⁷ Yaşar, s.339.

Yargıtay, TCK m. 188/5'in uygulanabilmesi için müşterek faillerin aynı yönde hareket etmeleri ve bir olay üzerinde üç failinde aynı amaçla hareket etmeleri gerektiğini belirtmiştir³⁶⁸. Bu çerçevede suç ortaklarından birinin yardım etme niteliğinde bir eylemde bulunduğunu dikkate alarak, faillerin bu kişiyle birlikte iştirak iradesiyle hareket ettiklerine dair yeterli ve kesin delil olmadığı şeklinde değerlendirme yaparak sanıklar hakkında verilen cezanın TCK m. 188/5 uyarınca artırılmasını hukuka aykırı bulmuştur³⁶⁹.

Bu nitelikli hâl, sadece müşterek failler tarafından gerçekleştirilebilecek olup, suça azmettiren ya da yardım eden şahıslar bu gruba dahil edilmeyecektir³⁷⁰. Nitekim Yargıtay da, suçu gerçekleştirecek kişilerin asıl fail olması gerektiğini ve bu kapsamda suça azmettiren ya da yardım eden kişilerin bu gruba dahil edilmeyeceğine karar vermiştir³⁷¹.

TCK m. 188/5'te tanımlanan cezada artırım halinin söz konusu olabilmesi için, üç veya daha çok sayıdaki müşterek faillerin, eylem birlikteliği içerisinde ve aynı amaca yönelik olarak hareket etmesi gerekir.

Konuya ilişkin Yargıtay kararlarında³⁷², TCK m. 188/5'te tanımlanan nitelikli halin uygulanabilmesi için, faillerin bir suç işleme hususunda suçun işlenmesinden önce ya da işlendiği sırada

³⁶⁸ “TCK'nın 188/5. maddesinin uygulanması için müşterek faillerin 'aynı yönde' hareket etmeleri ve bir olay üzerinde aynı amaç doğrultusunda üç sanığın da iradelerinin TCK'nın 37. maddesi kapsamında asli fail olarak birleşmesi gerektiği”, (10. C.D. 13.10.2022, 2022/1195 E., 2022/10295 K.).

³⁶⁹ Aksüt, s.87; “TCK'nın 188/5. maddesinin uygulanması için müşterek faillerin 'aynı yönde' hareket etmeleri ve bir olay üzerinde aynı amaç doğrultusunda 3 sanığın da iradelerinin birleşmesi gerektiği, somut olayda ise sanık Mehmet'in eyleminin yardım niteliğinde olduğu dikkate alınarak, sanıkların diğer sanık Mehmet'le iştirak iradesi ile hareket ettiklerine dair kuşku sınırlarını aşan yeterli ve kesin delil bulunmadığı anlaşıldığından, sanıklar hakkında hükmolunan cezanın TCK'nın 188/5. maddesi uyarınca arttırılması, yasaya aykırı”, (10. C.D. 25.10.2018, 2018/1699 E., 2018/7393 K.).

³⁷⁰ “Sanıkların uyuşturucu madde ticareti yapma suçunu işledikleri sabit ise de sanıklar Doğan ve Murat'ın sanık Kezban ile birlikte aynı yönde hareket ettikleri dosya kapsamından anlaşılamadığından sanıklar hakkında TCK'nın 188/5. Maddesi uyarınca artırım yapılarak fazla cezaya hükmedilmesi”, (10. C.D. 24.10.2022, 2022/9310 E., 2022/10662 K.).

³⁷¹ Akbulut, s.80; Kızıl, s.231; Elmas, s.177-178; “28.06.2014 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6545 sayılı Kanun'la TCK'nın 188. maddesinin beşinci fıkrasında yapılan değişiklikle suçun üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi hâlinde verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı öngörülmüştür. Bu nitelikli hâlin uygulanması için üç veya daha fazla kişinin suçun icra hareketlerini müşterek fail olarak sorumluluğu gerektirecek şekilde birlikte gerçekleştirmiş olmaları gerekir. Şerikler, yani suça azmettiren veya yardım edenler bu sayıya dahil değildir”, (CGK, 20.09.2023, 2020/414 E., 2023/453 K.).

³⁷² “TCK'nın 188/5. maddesinin uygulanması açısından; faillerin bir suç işleme hususunda, suçun işlenmesinden önce veya işlendiği sırada ortak bir irade ile hareket etmeleri ve suçun icrasında doğrudan doğruya etkili olan hareketleri birlikte gerçekleştirmeleri halinde müşterek faillik söz konusu olacağından, suçun üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi nitelikli halinin oluşabilmesi için faillerin, TCK'nın 188/3. maddesinin 3. fıkrasında sayılan “satan, satın alan, nakleden...” şeklindeki seçimlik hareketlerden birini müşterek fail olarak birlikte gerçekleştirmeleri ve bir eylem birlikteliği içerisinde aynı yönde hareket etmeleri gerektiği, somut olayda; sanıklar Fırat ve Mehmet Salih'in esrarın ele geçtiği çantayı kendilerine herhangi bir polis müdahalesi olmadan önce diğer sanıklar Ercan ve Çevik'in aracında bırakıp gittikleri esnada yakalandıkları hususu da dikkate alındığında Fırat ve Mehmet Salih'in ele geçirilen esrarı veren konumunda olduğu, alıcı konumundaki sanıklar Ercan ve Çevik'in ise uyuşturucu maddeyi kendi nam ve hesaplarına aldıkları, dolayısıyla müşterek fail sıfatıyla değil birbirinden bağımsız olarak hareket ettikleri sabit olduğundan, sanıklar hakkında TCK'nın 188/3. maddesi uyarınca belirlenen ceza üzerinden TCK'nın 188/5. maddesi uyarınca artırım yapılarak fazla cezaya hükmedilmesi”, (10. C.D. 15.06.2023, 2023/10156 E., 2023/5616 K.); “TCK'nın 188/5. maddesinin uygulanması açısından; faillerin bir suç işleme hususunda, suçun işlenmesinden önce veya işlendiği sırada ortak bir irade ile hareket etmeleri ve suçun icrasında doğrudan doğruya etkili olan hareketleri birlikte gerçekleştirmeleri halinde müşterek faillik söz konusu olacağından, suçun üç veya daha fazla kişi tarafından

ortak bir irade ile hareket etmeleri ve suçun icrasında doğrudan etkili olan hareketleri birlikte gerçekleştirmelerini, dolayısıyla TCK M.188/3’de sayılan seçimlik hareketlerden birinin müsterek fail olarak gerçekleştirilmesini ve bir eylem birlikteliği içerisinde aynı yönde hareket edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

TCK m. 188/5 gereğince, TCK m. 188/1 ve m. 188/3’te tanımlanan suçlar “örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenirse ceza bir kat artırılır. Suçun örgüt içinde işlenmesinin ağırlaştırıcı nedeni, faillerin tespit edilmesinin zorlaşması ve birçok kişinin kaynaklarından yararlanılarak suçun daha kolay işlenebilmesidir³⁷³.

TCK m. 188/4’ün aksine, bu hüküm sadece TCK m. 188/3’te belirtilen suçlar için değil, uyuşturucu madde imal ve ticareti suçlarının tamamı için geçerlidir. Bu özel hükmün kabul edilme nedeni, suçun bir örgütün faaliyeti içerisinde işlenmesinin tek başına suç işlenmesine göre daha kolay olması ve bu nedenle uyuşturucu suçları ile yapılan mücadeleyi zorlaştırmasıdır³⁷⁴.

Bu nitelikli halin uygulama alanı bulduğu durumlarda failler için ayrıca TCK m. 220’de düzenlenen suç işlemek için örgüt kurmak, suç işlemek için kurulmuş örgütü yönetmek veya kurulmuş örgüte üye olmak suçlarından yargılama yapılacaktır. Suç işlemek için kurulmuş bir örgütün tespiti halinde bu örgütün sadece uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları için kurulmuş veya bu suçlara özgülenmiş olması gerekmez. Örgüt bir başka suçu işlemek için kurulmuş bir suç örgütü veya bir terör örgütü olabilir. Hangi suçları işlemek için kurulduğunun bir önemi yoktur. Herhangi bir suçu işlemek için kurulmuş bir örgütün aynı zamanda TCK m. 188/3 kapsamındaki suçları da işlemesi halinde cezasında TCK m. 188/5 çerçevesinde bir kat artırıma gidilecektir³⁷⁵.

TCK m. 220, suç işlemek amacıyla örgüt kurmayı düzenlemektedir. Buna göre, suç işlemek için örgüt kuran veya yönetenler, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılabilir (TCK m. 220/1). Örgütün varlığı için en az üç üyenin olması gerekmektedir. Ayrıca bahse konu suçun oluşabilmesi için örgütün yapısı, üye sayısı ve suç işlemeye uygun araç ve gereçlere sahip olması gereklidir (TCK m. 220/1). TCK m. 220’nin ikinci fıkrasına göre ise, suç işlemek amacıyla kurulmuş bir örgüte üye olanlar,

birlikte işlenmesi nitelikli halinin oluşabilmesi için faillerin, TCK’nın 188. maddesinin 3. fıkrasında sayılan “satan, satın alan, nakleden” şeklindeki seçimlik hareketlerden birini müsterek fail olarak birlikte gerçekleştirmeleri ve bir eylem birlikteliği içerisinde aynı yönde hareket etmeleri gerektiği, “somut olayda; sanık Yusuf’un suça konu esrarın sahibi konumunda olduğu, diğer sanıklar Cengiz ve Hasan’ın ise esrarı nakleden konumunda oldukları olayda, üç sanığın TCK’nın 188/3. maddesinde öngörülen seçimlik hareketlerden birini birlikte gerçekleştirmedikleri, iradelerinin aynı amaç doğrultusunda birleşmediği ve aynı yönde hareket etmedikleri anlaşıldığından, sanıklar hakkında TCK’nın 188/3. maddesi uyarınca belirlenen ceza üzerinden TCK’nın 188/5. maddesi uyarınca artırım yapılarak fazla cezaya hükmedilmesi”, (10. C.D. 30.05.2023, 2023/7857 E., 2023/4888 K.).

³⁷³ Papila, s.71.

³⁷⁴ Gökkaya, s.52.

³⁷⁵ Şafak, s.126.

bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılabilirler (TCK m. 220/2). Örgütün faaliyetleri kapsamında suç işlenmesi durumunda, fail örgütteki durumuna göre üye veya yönetici olarak cezalandırılacak ve işlenen suçtan dolayı da ayrıca cezalandırılacaktır (TCK m. 220/4)³⁷⁶.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunun 4. maddesinin 1. fıkrasının “a” bendine göre suçun terör amacıyla bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi durumunda suç “terör suçu” sayılır. Bu halde suçun terör amacıyla bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde TCK m. 188’in beşinci fıkrasının ikinci cümlesi uygulanmayacak, ceza 3713 sayılı TMK m. 5 gereğince artırılacaktır. Ancak TMK m. 5 çocuklar bakımında uygulama alanı bulmaz³⁷⁷.

2.6.1.5 Suçun Belirli Meslek Mensupları Tarafından İşlenmesi (TCK m. 188/8)

TCK m. 188/8’de uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun doktor, diş hekimi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, hemşire, ebe, diş teknisyeni, sağlık hizmeti veren, hastabakıcı, kimyacıyla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi hali kanunda nitelikli hal olarak öngörülmektedir. Buna göre, TCK m. 188/3’te uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarını işleyen failin mesleğinin sekizinci fıkra da sayılanlardan birisi olması halinde cezasında yarı oranında artırım yapılacaktır.

Kanun maddesinde sayılan mesleklerle uğraşan kişilerin suç işlemesi durumunda cezada artırım yapılmasının sebepleri arasında, bu mesleklerde çalışanlara duyulan güvenin kötüye kullanılması, bu meslek gruplarının kimya bilgilerine sahip olmaları ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelere erişimlerinin kolay olması yer almaktadır. Bu durum, söz konusu suç işlemelerini daha kolay hale getirebilir³⁷⁸.

Kanun maddesinde belirtilen meslekler sınırlayıcı bir şekilde listelendiği için, bu mesleklerle sahip olmayanlara bu artırım maddesi uygulanmaz. Ancak maddenin sınırlayıcı listesiyle birlikte, her meslek grubunun sektör veya kurumdan bağımsız olarak kapsayıcı bir şekilde geniş yorumlanması gerektiği önemlidir³⁷⁹.

Önemli bir nokta da suçu işleyen kişinin maddenin belirttiği meslek veya sıfatlardan birine sahip olmasının ve bu mesleği aktif olarak icra ediyor olmasının şart olduğudur. Yani failin sadece o sıfatı taşıyor olması, cezada artırım yapılabilmesi için yeterli değildir; aynı zamanda mesleği icra ediyor olması da gereklidir. Örneğin, bir veteriner, mezun olup bu sıfatı almış olsa bile mesleğe başlamamışsa,

³⁷⁶ Ünlü, A. (2019), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.91.

³⁷⁷ Elmas, s.121.

³⁷⁸ Akbulut, s.84.

³⁷⁹ Papila, s.74.

TCK m. 188’de belirtilen suçlardan birini işlediğinde nitelikli hal uygulanamaz. Bir kişi mesleğinden kısa bir süreliğine uzaklaştırılmış olsa ve suç işlendiği sırada mesleğini icra etmiyorsa, suçun basit hali uygulanır ve ceza bu doğrultuda belirlenir. Artırımın gerçekleşmesi için, failin eylemi bizzat mesleğini icra ederken işlemesi de gerekli değildir. Örneğin, bir diş hekimi spor salonunda arkadaşlarına uyuşturucu ve uyarıcı madde verirse, TCK m. 188/8 uyarınca ceza artırımına gidilir; suçun muayene ya da tedavi esnasında işlenmiş olması şart değildir³⁸⁰.

2.6.2 Cezayı Azaltan Nitelikli Haller

2.6.2.1 Suçun Maddi Konusunun Üretimi Resmi Makamların İznine veya Satışı Yetkili Tabip Tarafından Düzenlenen Reçeteye Bağlı ve Uyuşturucu veya Uyarıcı Etki Doğuran Her Türlü Madde Olması (TCK m. 188/6)

TCK m. 188/6’da; “Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır. Ancak, verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir” hükmüne yer verilmiştir.

Kanun koyucu, insan ve toplum sağlığına zarar veren uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kötüye kullanımını önlemek amacıyla, yalnızca bu maddeleri değil, onlarla birlikte uyuşturucu etkisi yaratan maddelerin üretim ve ticaretini de yasaklamıştır³⁸¹.

Bu maddeler, uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi yaratabilen maddelerdir. Bunlar genellikle tedavi amaçlı olarak üretilmiş ve reçete ile satılabilen ilaçlardır. Üretimleri için resmi izin gerektiren maddelerdir, çünkü bunlar kullanıma hazır vaziyete getirilmiş uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kendisi olmasa da aynı etkiyi doğurabilirler³⁸².

Ele geçirilen maddenin uyuşturucu ve uyarıcı etken madde içerip içermediğinin belirlenmesi için Adli Tıp Kurumu 5. İhtisas Kurulu'ndan rapor alınması gerekmektedir³⁸³. Bu maddenin üretimi için

³⁸⁰ Gökkaya, s.54.

³⁸¹ Ünlü, s.95.

³⁸² Gökkaya, s.55.

³⁸³ “Adana Kriminal Polis Laboratuvarından alınan 08.05.2014 ve 15.10.2014 tarihli raporlara göre, sanığın üzerinde ele geçirilen 27 adet hapin Rivotril ticari ismiyle satılan resmi makamların iznine veya satışı yetkili doktorlar tarafından düzenlenen reçeteye bağlı (kırmızı veya yeşil) uyuşturucu veya uyarıcı ilaçlar arasında yer aldığı ancak TCK 188. maddesine girip girmediğinin uzmanlık alanları dışında olduğundan kanaat bildirilemediğinin belirtildiği anlaşılmakla; suç konusu tabletlerin 5237 sayılı TCK’nın 188. maddesinin 6. fıkrasında belirtildiği şekilde; “Uyuşturucu ve uyarıcı madde etkisi doğuran” bir madde olup olmadığı konusunda Adli Tıp Kurumu 5. İhtisas Kurulu'ndan rapor alınması, sonucuna göre eyleminin TCK’nın 188/6. maddesinde düzenlenen “uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran maddenin ticaretini yapma” suçunu oluşturup oluşturmadığı tartışılarak, sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerekirken, eksik araştırma ile hüküm kurulması, Kanuna

resmi izin veya satışı için reçete gerekip gerekmediği durumu ise Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü'nden sorulmalıdır^{384, 385}.

TCK m. 188/6'ya giren maddelerin imal, ithal ve ihraç edilmesi durumunda, bu faaliyetler TCK m. 188/1 kapsamında değerlendirilmelidir. Bu maddelerin satılması, satışa sunulması, başkalarına verilmesi, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması, satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması durumunda ise, TCK m. 188/3 uygulanabilecektir³⁸⁶.

2.7 SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ

2.7.1 Teşebbüs

TCK m. 35'e göre suça teşebbüs, failin işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaması olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre suça teşebbüsten söz edebilmek için, suçun kasten işlenebilen bir suç olması, elverişli hareketlerle icra hareketlerine başlanılmış olması, suçun tamamlanmamasının failin elinde olmayan engelleyici sebeplerden kaynaklanması gerekmektedir³⁸⁷.

Failler, bir neticeyi gerçekleştirmeyi ve suçu tamamlamayı amaçlayarak hareket ederler. Ancak bazı durumlarda, bu amaçlarına ulaşamayabilirler. Burada ele alınması gereken ana sorun, neticeyi gerçekleştirmek amacıyla belirli hareketlerde bulunan failin, bu neticenin gerçekleşmemesi durumunda sorumluluğunun nasıl belirleneceğidir. TCK, faile yalnızca suç tipinde öngörülen neticenin tamamlanması durumunda o suç için belirlenen cezanın verilmesini öngörmüş, bununla birlikte teşebbüs halinde cezanın bir miktar indirileceğini düzenlemiştir³⁸⁸.

aykırı, sanık müdafinin temyiz itirazları bu nedenlerle yerinde olduğundan, hükmün bozulmasına", (10. C.D. 26.05.2022, 2022/5682 E., 2022/6888 K.).

³⁸⁴ Elmas, s.125.

³⁸⁵ "Sanığın 19.11.2021 tarihinde sattığı iddia edilen 223 adet tabletin, Antalya Bölge Kriminal Polis Laboratuvarı tarafından düzenlenen 30.12.2021 tarihli uzmanlık raporunda, 2313 sayılı Kanunda ve ekli listelerinde yer almayan, dolayısıyla uyuşturucu ve uyarıcı maddeler kapsamında değerlendirilmeyen ve yeşil reçete ile satılan "pregabalin" etken maddesi içerdiği belirtildiğinden, suç konusu tabletlerin, 5237 sayılı Kanun'un 188 inci maddesinin altıncı fıkrası kapsamında,

1.Uyuşturucu ve uyarıcı madde etkisi doğuran" bir madde içerip içermediği konusunda Adli Tıp Kurumu 5. İhtisas Kurulu'ndan rapor alınması,

2.Üretiminin resmi makamların iznine veya satışının yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olup olmadığının, Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü'nden sorulması,

Sonucuna göre sanığın hukukî durumunun belirlenmesi gerekirken, eksik araştırma ile hüküm kurulması", (10. C.D. 21.03.2024, 2023/15481 E., 2024/16833 K.).

³⁸⁶ Sevdin, s.151.

³⁸⁷ Hakeri, H. (2020), *Ceza Hukuku Genel Hükümler/Temel Bilgiler* (17. Baskı), Ankara, Astana Yayınları, s.337.

³⁸⁸ Hakeri, s.338.

TCK'nın özel hükümler kısmında, suçun tamamlanmış şekli tanımlanmıştır. Teşebbüs aşamasında, suç tamamlanmamış olsa da ceza verilmesinin nedeni, kanunda bu durumu düzenleyen açık bir hükmün bulunmasıdır (TCK m. 35-36). Eğer teşebbüs hükümleri olmasaydı, teşebbüs aşamasında kalmış bir olay, kanuni tanıma (tipik davranışa) uygun olmayacağından, suçun tamamlanmamış halinin cezalandırılması mümkün olamazdı. Bu nedenle, genel hükümler kısmında yer alan teşebbüse ilişkin hükümler, suç tanımlarını tamamlayarak suçun cezalandırılabilirlik alanını genişletmektedir. Somut olayda hangi suç teşebbüs aşamasında kalmışsa, o suça teşebbüsten söz edilir. Teşebbüse ilişkin normlar, asli normu tamamlayıcı bir nitelik taşır. Diğer bir deyişle, suçun tamamlanmış haline ilişkin norm asli normu oluştururken, teşebbüs aşamasında kalmış halinin cezalandırılmasını sağlayan norm ise tali normu meydana getirir. Suçun tamamlanmış haline ilişkin norm uygulanamasa dahi, teşebbüs hükümleri uygulanır³⁸⁹.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları sırf hareket suçlarından olduğu için suçun teşebbüs aşamasında kalması, suçun yasal tanımında belirtilen eylemlerin icrai hareketlerinin elde olmayan nedenlerle tamamlanamamasını ifade eder³⁹⁰.

Uyuşturucu maddelerin imal, ithal veya ihracı suçları, söz konusu uyuşturucu maddenin imal, ithal veya ihraç edilmesiyle tamamlanır. İthal fiili bakımından, suç, uyuşturucu maddenin ülke sınırları içerisine sokulmasıyla tamamlanmış olacaktır. Ancak, eğer madde, sınır kapılarından içeri sokulmuş olsa da, gümrük bölgesine ulaşmadan önce yakalanırsa, madde henüz Türkiye'ye girmediği için ithalden söz edilemeyecektir. Buna karşın, sınır kapılarından içeriye sokulmaya çalışılan madde, gümrük bölgesine girmişse, failin gümrük görevlilerine beyan vermesi ve bu sırada maddeyi saklaması durumunda suç tamamlanmış olur. Buradan anlaşılabileceği üzere, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti, sırf hareket suçu olarak kabul edilmektedir. Bu suç, teşebbüse elverişlidir ve elverişli hareketlerle suçun doğrudan işlenmesini ifade eden bir hareket gerçekleştirildiğinde, fail teşebbüs aşamasına girmiş olur. Bununla birlikte, Yargıtay, ihraç veya ithalin teşebbüs aşamasında kalması durumunda, bileşik suç kuralları gereği, uyuşturucu madde ithalatı veya ihracına teşebbüs ile uyuşturucu madde nakli arasında hangisi daha ağır cezayı gerektiriyorsa, failin o suçtan dolayı cezalandırılacağını ifade etmektedir³⁹¹. Ayrıca TCK m. 188/1'deki seçimlik hareketlerden imal suçu bakımından uyuşturucu veya uyarıcı maddenin imaline yarayan maddelerin tedarik edilmesi bağımsız suç sayılacağından (TCK m. 188/7) imal suçuna teşebbüsün mümkün olmadığı söylenebilir³⁹².

³⁸⁹ Zafer, H. (2021), *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (8.Baskı), İstanbul, Beta Yayıncılık, s.524.

³⁹⁰ Selbes, s.121-122.

³⁹¹ Tezcan, Erdem, Önok, s.1002.

³⁹² Tezcan, Erdem, Önok, s.1002-1003.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu seçimlik hareketli bir suçtur. Seçimlik olarak sayılan hareketlerden birinin gerçekleştirilmesi durumunda suç tamamlanmış olacaktır. TCK m. 188/3'teki uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarına teşebbüs mümkündür³⁹³. Buna göre madde metninde sayılan seçimlik hareketlerden birini veya birkaçını gerçekleştirme kastıyla icra hareketlerine başlayan fail suç yoluna girmiş olacaktır. İcra hareketlerine kasıtlı bir şekilde başladıktan sonra bu eylemleri elinde olmayan sebeplerle gerçekleştiremeyen fail, teşebbüs hükümleri uyarınca sorumlu tutulacaktır.

Satma eylemi, malın alıcıya teslimine kadar bölünebilir niteliktedir. Eğer fail, alıcıya teslim etmeyi planladığı şeyi, kendi kontrolü dışındaki sebeplerden dolayı teslim edemezse, bu durumda teşebbüs hükümleri devreye girecektir³⁹⁴.

Satma eylemiyle ilgili teşebbüs değerlendirmesi yapılırken, satışa arz etme, bulundurma, depolama, nakletme gibi başkaca seçenekler de göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü uyuşturucu madde satmayı planlayan bir fail, genellikle bu maddeleri satış için hazır bulundurur, bir yerde depolar veya satışa sunar³⁹⁵. Bu tür durumlarda, örneğin fail satmak için bulundurduğu maddeyi satma fiiline başlamasına rağmen elinde olmayan nedenlerle tamamlayamazsa, tamamlanmış bulundurma ve satmaya teşebbüs suçları arasında TCK m. 44 kapsamında somutlaştırılacak cezadan en ağır olanı seçilmek suretiyle uygulama yapılmalıdır³⁹⁶.

Kural olarak hazırlık hareketleri cezalandırılmaz. Ancak kanun koyucunun, satışa arz etmek eylemini ayrıca düzenleyerek uyuşturucu satmak suçunun teşebbüs aşamasında kalmasına imkân vermek istemediği görülmektedir. Bundan dolayı uygulamada yukarıda bahsedildiği şekilde satmak suçuna teşebbüs ile o ana kadar tamamlanmış satışa arz etmek veya bulundurma suçları yönünden TCK m. 44 hükmü dikkate alınarak hüküm kurulmalıdır³⁹⁷. Yine uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satışa arz etme suçu, niteliği itibarıyla hazırlık hareketlerinden oluştuğundan dolayı teşebbüs aşamasında kalamayacaktır³⁹⁸.

³⁹³ Tezcan, Erdem, Önok, s.1003.

³⁹⁴ Kıl, s.284.

³⁹⁵ Kıl, s.284.

³⁹⁶ “Sanığın 18 yaşından küçük çocuğa uyuşturucu madde satmak için icrai hareketlere başladığı ve uyuşturucu madde satacağı sırada yakalandığı dikkate alındığında, bu haliyle sanığın eyleminin ‘biri TCK’nın 188. maddesinin 3. fıkrasının 2. cümlesinde düzenlenen uyuşturucu madde satmaya teşebbüs’ suçu, diğeri de tamamlanmış ‘satmak için uyuşturucu bulundurma’ suçu olmak üzere iki ayrı suçu oluşturduğu, TCK’nın 44. maddesi gereğince tamamlanmış satmak için uyuşturucu madde bulundurma suçu için belirlenen sonuç ceza ile 18 yaşından küçük çocuğa uyuşturucu madde satmaya teşebbüs suçundan yapılacak uygulama ile belirlenecek sonuç cezanın karşılaştırılması ve daha ağır sonuç doğuran suç esas alınarak hüküm kurulması gerekirken”, (10. C.D. 19.03.2018, 2017/7917 E., 2018/2728 K.).

³⁹⁷ Şafak, s.169.

³⁹⁸ Şafak, s.169-170.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin başkalarına verilmesi suçuna teşebbüs mümkündür³⁹⁹. Satmaktan farklı olarak, bedelsiz şekilde uyuşturucunun mülkiyetinin veya zilyetliğinin geçirilmesi esnasında devretme gerçekleşmeden fail yakalanır ve uyuşturucu madde ele geçirilirse, başkalarına vermek suçu teşebbüs aşamasında kalır. Ancak devreden fail açısından, bu aşamaya kadar kullanım dışında bir amaçla uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurmak suçu tamamlanmış olduğundan dolayı tamamlanmış bu suç yönünden sorumluluk doğacaktır⁴⁰⁰.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeyi kabul etmek eylemine teşebbüs mümkündür⁴⁰¹. Kabul etme fiilinin tamamlanabilmesi için suça konu madde, alıcının hâkimiyetine girmelidir. Fail, kabul ettiği madde üzerindeki zilyetliğini kazanmadan önce elinde olmayan nedenlerle icra hareketlerini durdurursa, bu durumda teşebbüs söz konusu olabilir⁴⁰².

Sevk etme ile nakletme suçları arasında yakın bir alaka söz konusudur⁴⁰³. Sevk eden kişi, kendi zilyetliği veya mülkiyetinde bulunan uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri bir başkası vasıtasıyla gönderen kişidir. Nakleden kişi ise bu maddeleri kendi veya adamları aracılığıyla taşıyan kişidir. Bu nedenle, suç sorumluluğu açısından gönderen kişi sevk eden, taşıyan kişi ise nakleden olarak kabul edilir⁴⁰⁴. Nakletme ve sevk etme seçimlik hareketlerine teşebbüs mümkündür⁴⁰⁵.

Nitekim Yargıtay da⁴⁰⁶; “Sanığın diğer sanıklar Hüseyin ve Necdet’te ele geçirilen suç konusu eroine ortak olduğuna veya adı geçen sanıkların suçuna iştirak ettiğine ilişkin delil bulunmadığı; ancak TIR sürücüsü olan sanığın, Hollanda’da bulunan” “Hacı” “lakaplı kişiyle, suç konusu eroinin İstanbul’dan Hollanda’ya nakledilmesi için anlaştığı ve nakilde kullanılacak TIR’ı hazırladığı, diğer sanıklar Hüseyin ve Necdet’in eroini getirip kendisine teslim etmeden yakalandıkları; böylece sanığın” “uyuşturucu madde nakletme” “suçunun teşebbüs aşamasında kaldığı dikkate alınarak sanık hakkında TCK’nin 35. maddesinin 2. fıkrasının uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi” şeklindeki kararıyla uyuşturucu madde nakletme suçuna teşebbüsün mümkün olduğunu kabul etmiştir.

³⁹⁹ Balcı, s.196.

⁴⁰⁰ Şafak, s.170.

⁴⁰¹ Balcı, s.196.

⁴⁰² Ballıkaya, s.74.

⁴⁰³ Kıldıl, s.286.

⁴⁰⁴ Kıldıl, s.287.

⁴⁰⁵ “Dosyadaki belge ve bilgilere göre, sanıkların suç konusu eroini yurtdışına nakletmek için eroinin sahipleriyle anlaştıkları ve nakil ücretinin bir bölümünü aldıkları, ancak kendilerine teslim edilmeden eroin ele geçirildiği, böylece nakletme suçunun teşebbüs aşamasında kaldığı anlaşıldığı”, (10. C.D. 17.09.2015, 2014/14483 E., 2015/32259 K.).

⁴⁰⁶ (10. C.D. 11.12.2013, 2012/17652 E., 20212/18337 K.).

Depolamak fiiline teşebbüsün mümkün olduğuna dair farklı görüşler bulunmaktadır⁴⁰⁷. Bir görüşe göre, depolama eylemi sürekli ve kesintisiz bir fiil olarak değerlendirilir. Dolayısıyla, icra hareketleri kesildiği anda fiil tamamlanmış olacağından, teşebbüs durumu söz konusu olmaz⁴⁰⁸. Bir görüşe göre de fail depolamak amacıyla aldığı uyuşturucu ve uyarıcı maddeyi bulundurulduğu yere götüremeden yakalanırsa, suç teşebbüs aşamasında kalsa da failin bu aşamaya kadar tamamladığı uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanma amacı dışında bulundurmak veya nakletmek gibi eylemlerinin de cezalandırılması gerekmektedir⁴⁰⁹.

Satın alma seçimlik hareketine teşebbüs mümkündür⁴¹⁰. Satın alma eylemi seçimlik hareketler içinde değerlendirilir ve uyuşturucu veya uyarıcı maddenin teslimine kadar yapılan tüm hareketler suça elverişli icra hareketi olarak kabul edilir. Fail, uyuşturucu ve uyarıcı maddeyi elde etmeden önce yakalanırsa suç teşebbüs aşamasında kalmış olacak ve bu aşamaya kadar tamamlanmış olan eylemlerinden dolayı cezalandırılabilir⁴¹¹.

Nitekim Yargıtay da bir kararında⁴¹², sanığın satın almak istediği uyuşturucu madde kendisine teslim edilmeden önce diğer sanığın üzerinden ele geçirildiği, böylelikle sanığın eylemini tamamlayamadığı ve uyuşturucu madde satın alma suçunun teşebbüs aşamasında kaldığını kabul ederek satın alma eylemine teşebbüsün mümkün olduğuna hükmetmiştir.

Doktrinde bulundurmak eylemiyle ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, bulundurmak eylemi kesintisiz bir eylem olduğundan, failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bulundurduğu anda eylem tamamlanmış olur ve dolayısıyla teşebbüs mümkün değildir⁴¹³. Bir başka görüşe göre ise, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bulundurmak eyleminin icra hareketleri bölünebiliyorsa, teşebbüs mümkün olabilir⁴¹⁴.

⁴⁰⁷ Ballıkaya, s.77.

⁴⁰⁸ Kızıl, s.289.

⁴⁰⁹ Balcı, s.197; Ballıkaya, s.77.

⁴¹⁰ “Sanık H’nin suç konusu kokaini satın almak için hakkındaki mahkûmiyet hükmü onanan sanık V.Ğ. ile anlaştığı ve sanık G’yi kokaini teslim alması için görevlendirdiği, sanık Ğ tarafından henüz teslim alınmadan V’nin kokain ile birlikte yakalandığı; böylece sanık G’nin uyuşturucu madde satın alma suçunun teşebbüs aşamasında kaldığı dikkate alınarak sanık Ğ hakkında TCK 35. maddesinin uygulanması gerektiği”, (10. C.D. 26.02.2013, 2012/26551 E., 2013/1788 K.).

⁴¹¹ Kızıl, s.204; Ballıkaya, s.77.

⁴¹² “Sanığın, satın almak istediği 25 paket kokainin kendisine teslim edilmeden önce diğer sanığın üzerinde ele geçirildiği, böylece sanığın fiilinin tamamlanmadığı ve ‘uyuşturucu madde satın alma suçunun “teşebbüs” aşamasında kaldığı dikkate alınarak, “TCK’nin 35. maddesinin 2. fıkrası gereğince cezasından indirim yapılması gerektiğinin gözetilmemesi” (10. C.D. 03.06.2013, 2013/3094 E., 2013/4985K.).

⁴¹³ Ballıkaya, s.78.

⁴¹⁴ Ballıkaya, s.79.

2.7.2 İştirak

Ceza kanununda tanımlanan suç tipine uygun, hukuka aykırı ve kusurlu pek çok eylem, tek bir fail tarafından işlenebileceği gibi, birden fazla fail tarafından da işlenebilir. Ancak, bazı belirli eylemler, yalnızca birden fazla failin iştirakiyle gerçekleştirilebilir⁴¹⁵.

Faillikten farklı olarak, suçun işlenmesi açısından gerçekleştirilen her katkı aynı değere sahip değildir. Faillik, ancak suçun tipik ve haksız bir şekilde gerçekleştirilmesiyle ortaya çıkabilir. Faillik ve şerikliği ayırt ederken, fiil egemenliği teorisi benimsendiğinde, eyleme egemen kabul edilebilecek suç ortakları fail olarak değerlendirilirken, eyleme egemen olmadan suçun işlenmesine katkı sağlayan kişiler ise şerik olarak kabul edilir. Şeriklik, başkasının eylemine katılma anlamına gelir⁴¹⁶.

Bir suç ortağının fail sıfatıyla sorumlu tutulabilmesi için, kişinin suç tipinin gerçekleşmesine yönelik uygun bir katkı sağlaması ve hukuki değeri doğrudan ihlal etmesi gerekmektedir. Şeriklikte ise, tipik olmayan ve hukuki değeri doğrudan ihlal etmeyen bazı eylemler söz konusu olabilese de, suça yönelik maddi veya manevi bir katkı sağlandığı için bu tür eylemler de suça iştirak kapsamında değerlendirilerek cezalandırılır⁴¹⁷.

Faillik niteliği taşıyan katkılar, doğrudan suç tipini ihlal ettikleri için cezalandırılırken, şeriklik niteliğinde kabul edilen eylemler, suça iştirak hükümlerine ilişkin genel düzenlemeler aracılığıyla, failin suç tipini ihlal eden eylemiyle bağlantı kurularak cezalandırılır. Buna, “bağlılık kuralı” denir⁴¹⁸.

Şeriklik, tipik haksızlığı doğrudan gerçekleştirilmeyen ancak suçun işlenmesine katkı sağlayan kişilerin de cezalandırılmasını öngördüğü için, cezalandırmanın sorumluluk kapsamını genişletir. Şerikliğin iki temel görünüş biçimi vardır: Azmettirme ve yardım etme. Azmettirme, genel olarak, failde mevcut olmayan bir suç işleme kararını oluşturmak ve onu suç işlemeye yönlendirmek olarak tanımlanabilir. Yardım etme ise, suçun işlenmesini mümkün kılan veya güçlendiren, güvence altına alan ya da suçun icrasını kolaylaştıran maddi veya manevi katkılar sağlamak, ya da suçun işlenmesine tipik olmayan şekillerde nedensel katkı sunmak biçimidir⁴¹⁹.

Yukarıda yer verilen hukuki açıklamalardan hareketle uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu iştirak bakımından bir özellik arz etmemektedir. Dolayısıyla genel iştirak hükümleri uygulama alanı bulur. Uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti suçu herhangi bir kişi tarafından

⁴¹⁵ İçel, K. (2023), *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (7. Baskı), İstanbul, Beta Yayıncılık, s.551.

⁴¹⁶ Dülger, M. V. (2023), *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (2. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.774.

⁴¹⁷ Dülger, s.774.

⁴¹⁸ Dülger, s.774.

⁴¹⁹ Dülger, s.774.

işlenebildiğinden bu suçun faili herkes olabilir. Bahse konu suç özgü bir suç değildir. Bu suçun iştirak halinde işlenmesi mümkündür. Bu çerçevede uyuşturucu veya uyarıcı bir maddeyi, imal veya ithal yahut ihracını gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelen, bu konuda anlaşma sağlayan ve iradelerini bu konuda birleştiren kişilerin, işlemeyi kastettikleri suçun icrasına başlamaları halinde, iştirak hükümleri gündeme gelecektir⁴²⁰.

TCK m. 188/3'te tanımlanan uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu bakımından iştirak hükümleri özellik arz etmez demiş isek de burada TCK m. 188/5'ten özel olarak bahsetmek gerekir. Bu fıkra göre uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti suçunun, üç veya daha fazla şahıs tarafından birlikte işlenmesi hâlinde verilecek ceza yarı oranında artırılır. Burada bahsedilen durum müşterek failliktir. Zira bir kişinin işleyebileceği bu suçun üç veya daha fazla şahıs ile birlikte müşterek fail şeklinde işlenmesi durumu ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiştir⁴²¹.

Yargıtay, “TCK'nın 188/5. maddesinde yer alan nitelikli halin sanıklar hakkında uygulanabilmesi için üç veya daha fazla kişi tarafından suçun işlenmesinden önce veya işlendiği sırada ortak bir irade ile suç işleme kararını vermek suretiyle aynı suç işleme kararı altında eylem birlikteliği içerisinde suçun icrasında doğrudan doğruya etkili olan hareketleri gerçekleştirerek müşterek fail sıfatı ile suçun kanuni tanımında yer alan aynı seçimlik hareket üzerinde ortak hâkimiyet kurmaları gerekmektedir. Somut olayda sanık ...'ın uyuşturucu maddenin sahibi konumunda olduğu, diğer sanıkların uyuşturucu madde sattıkları, yargılamaya konu suç tarihlerinde anılan her üç sanığın müşterek fail sıfatı ile aynı yönde hareket ettiklerinin sübut bulmadığı anlaşıldığından TCK'nın 188/5. maddesi uyarınca artırım yapılmak suretiyle fazla ceza tayini” şeklinde karar vererek⁴²² müşterek fail olmayan şeriklerin TCK m. 188/5 kapsamında değerlendirilmeyeceğine hükmetmiştir.

Yine aynı fıkra göre bu suçun bir örgütün faaliyeti kapsamında işlenmesi halinde verilecek ceza bir kat artırılabacaktır. Suç örgütünden bahsedilmek için üç veya daha fazla kişinin hiyerarşik bir ilişki çerçevesinde bir araya gelmiş ve suç işlemek amacıyla bu örgütü kurmuş olmaları gerekir⁴²³. Bu

⁴²⁰ Sevdin, s.171.

⁴²¹ Kıldıl, s.290.

⁴²² (10. C.D. 24.03.2021, 2020/21446 E., 2021/3906 K.).

⁴²³ “Örgütün varlığının kabul edilebilmesi için; üye sayısının en az üç kişi olması, üyeler arasında soyut bir birleşme değil gevşek de olsa hiyerarşik bir ilişkinin bulunması, suç işlenmesi bile suç işlemek amacı etrafında fiili bir birleşmenin olması, niteliği itibarıyla devamlılık göstermesi gereklidir. Örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından, amaçlanan suçları işlemeye elverişli olması da aranmalıdır. Örgüt yapılanmasında işlenmesi amaçlanan suçların konu ve mağdur itibarıyla somutlaştırılması mümkün, ancak zorunlu değildir. Soyut olarak sanık sayısının üç kişiden fazla olması örgütün varlığının kabulü için yeterli olmayıp bu durumda iştirak ilişkisinden söz edilebilir. Örgüt üyesi olmamakla birlikte örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işleyen kişi hem işlediği suçtan hem de örgüte üye olmak suçundan ayrı ayrı cezalandırılır. Somut olaya bakıldığında; sanıkların örgüt oluşturmak için sayısal yeterlikte olduğu anlaşılmakta ise de suç işlemek amacı etrafında hiyerarşik bir yapılanma ve suç işlemek iradelerinde devamlılık saptanmamıştır”, (10. C.D. 28.06.2016, 2016/1733 E., 2016/2052 K.).

şekilde kurulan “bir suç örgütünün faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu işlenirse özel olarak bu fıkra uygulama alanı bulacaktır. Belirtmek gerekir ki, sanıklar hakkında TCK m. 220’de düzenlenen suç işlemek için örgüt kurma ve üye olma suçundan beraat kararı verilirse TCK m. 188/5 uygulama alanı bulmayacaktır. Yargıtay bu durumu; *“Sanıklar hakkında TCK’nın 220. maddesinde öngörülen suç işlemek için örgüt kurma ve üye olma suçundan beraat kararı verildiğinden buna bağlı olarak suç tarihi itibarıyla yürürlükte olan TCK’nın 188/5. maddesinin uygulanma koşullarının bulunmadığı, eylemin üç veya daha fazla kişi ile birlikte işlenmesi durumunda cezanın yarı oranında artırılacağını öngören 18/06/2014 tarihli 6545 sayılı Yasa ile değişik halinin ise suç tarihi itibarıyla yürürlükte olmadığından uygulanması imkânı bulunmadığı halde sanıkların cezalarında TCK’nın 188/5. maddesi gereğince artırım yapılması”* şeklindeki kararıyla⁴²⁴ açıklamıştır.

TCK m. 38, “Başkasını suç işlemeye azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır.” hükmünü ihtiva etmektedir. Buradan hareketle bir başkasını uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu işlemeye azmettiren kişi, iştirak hükümleri çerçevesinde sorumlu tutulacaktır. TCK’nın genel hükümlerini düzenleyen bölümünde yer alan azmettirmeye ilişkin hüküm, sadece uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda değil, diğer tüm suç türlerinde de uygulanma imkanı bulacaktır⁴²⁵.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun işlenmesine yardım eden kişi, iştirak hükümleri çerçevesinde sorumlu tutulacaktır. Hangi eylemlerin işlenen suça yardım sayılacağı, TCK m. 39’un ikinci fıkrasında belirtilmiştir. Buna göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu ile ilgili olarak, bir kişiyi bu suçu işlemeye teşvik eden, bir kişinin suç işleme kararını pekiştiren veya bir kişiye fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağına dair vaatlerde bulunan; suçun nasıl işleneceği konusunda faile yol gösteren veya faile, fiilin işlenmesinde kullanılacak araçları sağlayan ve son olarak, suçun işlenmesinden önce veya suç işlenirken faile yardımda bulunarak suçun icrasını kolaylaştıran kişiler, yardım eden sıfatıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuna iştirak etme hükümleri doğrultusunda cezalandırılacaktır⁴²⁶.

Yardım etme ve iştirak arasında uyuşturucu madde suçlarına uygulanabilirlik anlamında çok ince bir çizgi bulunmaktadır. Buna göre yardım edenin eylemleri kanun maddesinde korunan yararın ihlaline yönelik hareketlerden ve suç teşkil eden eylemler üzerinde hâkimiyet kuracak nitelik ve boyutta olmamalıdır. Yardım etme hallerinde fail uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin teminine katılmadığı gibi

⁴²⁴ (10. C.D. 19.02.2021, 2020/20464 E., 2021/2364 K.).

⁴²⁵ Sevdin, s.173.

⁴²⁶ Sevdin, s.173-174.

uyuşturucu maddeye ortak değildir ve hiçbir aşamada uyuşturucu maddeye elini sürmemektedir, bulundurmamaktadır^{427, 428}.

Yardım etme ile ilgili Yargıtay bir kararında⁴²⁹, suçun kanuni tanımında yer alan fiili gerçekleştirdiğine ya da suç konusu uyuşturucu maddeye ortak olduğuna dair somut delil bulunmayan aşamada sanığın diğer sanığa müşteri bulmaktan ibaret eyleminin yardım kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine hükmetmiştir.

2.7.3 İçtima

Ceza hukuku sistematigimize göre suç kavramı, tipe uygun eylem ve suç tipinin koruduğu hukuki menfaat olarak iki temel kurum üzerine inşa edilmiştir. Her eylem, o suçla korunan hukuki menfaati ihlal eder. Bu nedenle, her bir suç tipi farklı bir hukuki menfaati koruduğundan, eylem sayısı kadar suçun varlığı kabul edilir. Birden fazla eylemin gerçekleştirilmesiyle birden fazla hukuki yararın ihlali söz konusu olduğunda, birden fazla suçun bulunduğu kabul edilir ve bu durumu ifade etmek için “gerçek içtima” terimi kullanılır. Buna karşın, tek eylemin birden fazla farklı hukuki menfaati ihlal ettiği veya tek eylemin birden fazla aynı hukuki menfaati ihlal ettiği ya da birden çok eylemin aynı hukuki menfaati ihlal ettiği durumlar gerçek içtima kuralının istisnalarını oluşturacaktır. İşte bu halde tek suçun mu yoksa birden fazla suçun mu bulunduğu hususu suçların içtimai kurumuyla çözülmeye çalışılacaktır⁴³⁰.

2.7.3.1 Zincirleme Suç

TCK m. 43’ün birinci fıkrasına göre; aynı suç işleme kararının icrası kapsamında, farklı zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla kez işlenmesi durumunda zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır. Madde metninden anlaşılabileceği üzere, zincirleme suçtan bahsedilebilmesi için öncelikle suçun aynı kişiye karşı işlenmesi gerekmektedir. TCK m. 43’e eklenen son cümle ile kanun koyucu, mağduru belirli bir kişi olmayan suçlarda da zincirleme suç uygulamasına olanak tanımıştır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında ise mağdur tek bir kişi değil, toplumu oluşturan tüm bireylerdir. Bu durumda, zincirleme suçun diğer şartları mevcutsa, imal ve ticaret suçlarının aynı kişiye karşı işlenip

⁴²⁷ Şafak, s.176.

⁴²⁸ “Oluş ve kabule göre sanığın uyuşturucu madde nakledecek şoförü temin etmekten ibaret eyleminin TCK’nın 39. Maddesi kapsamında kaldığı gözetilmeden fazla ceza tayini”, (10. C.D. 13.05.2010, 2010/304 E., 2010/11590 K.).

⁴²⁹ “Sanığın, bu suçun kanuni tanımında yer alan fiili gerçekleştirdiğine ya da suç konusu uyuşturucu maddeye ortak olduğuna ilişkin somut delil bulunmadığı, sabit olan fiilinin diğer sanık Hüseyin’e ait esrara müşteri bulmak suretiyle suçun işlenmesine yardım ettiği anlaşıldığı halde; hakkında TCK’nın 39. maddesinin uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi”, (10. C.D. 29.11.2012, 2012/7572 E., 2012/17726 K.).

⁴³⁰ Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, s.581.

işlenmediğinin ayrıca incelenmesine gerek bulunmamaktadır. Örneğin, failin farklı zamanlarda birden fazla kez uyuşturucu madde satması halinde, satın alan kişilerin kim olduğunun bir önemi yoktur. Zira uyuşturucu madde suçları her defasında toplumu oluşturan tüm bireylere, yani ayrı mağdura karşı işlenmektedir. Özetle, TCK m. 188’de yer alan tüm suç tiplerinin zincirleme suç şeklinde işlenmesi mümkündür⁴³¹.

Yargıtay⁴³², uyuşturucu madde ticareti suçunun işlendiğini tespit etmek amacıyla görevlendirilen gizli soruşturmacıların, kişiden uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alıp, uyuşturucu madde ticareti suçu belirlendikten sonra kolluk görevlilerinin aynı kişiden tekrar uyuşturucu madde almaları durumunda, gerçek anlamda bir alım satım işlemi gerçekleşmediği için, ikinci kez uyuşturucu satışı sebebiyle zincirleme suç hükümlerinin uygulanamayacağını kabul etmektedir⁴³³.

TCK m. 188/3’te yer alan suçlar bakımından, suç işleme kararının tespitinde ilk suç ile sonrakiler arasında geçen süre önemli bir kriter olmakla birlikte, failin iç dünyasına ilişkin bir hususun belirlenmesinde her olayın özel şartları dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ülke içindeki ticaretinde, suçlara konu edilen uyuşturucuların bir bütünün parçası olup olmadığı, aynı suç işleme kararının tespitinde önemli bir kriterdir. Fıkra içerisinde düzenlenen seçimlik hareketler, tek seferde temin edilen ve bir bütünün parçası olan uyuşturucu maddelere yönelik olarak gerçekleştiriliyorsa, aynı suç işleme iradesinden söz edilebilir. Örneğin, tek seferde 1 kg esrar satın alan bir kişi, bu maddeleri belli miktarlara bölüştürüp sattığında, bu durum aynı suç işleme kararının icrası olarak değerlendirilebilir ve fail, gerçekleştirdiği satış kadar ayrı suçtan değil, zincirleme suç hükümleri gereği cezalandırılacak tek bir suçtan sorumlu olacaktır. Ancak aynı fail, elindeki 1 kg esrarı bitirdikten sonra yeni bir esrar temin edip sattığında, artık yeni bir suç işleme kararının icrasından söz edilmesi gerekmektedir^{434, 435}.

⁴³¹ Kıldıl, s.299-300.

⁴³² “Antalya 6. Sulh Ceza Mahkemesi’nin 23.06.2010 tarihinde “alıcı görevli” görevlendirilmesi kararı uyarınca 04.07.2010 tarihinde üç alıcı görevlinin 50 TL karşılığında sanıklardan kokain aldıkları, aynı alıcı görevlilerin 05.07.2010 tarihinde sanık ...’dan 28.07.2010 ve 03.08.2010 tarihlerinde sanık ...’ten kokain aldıkları, daha sonra 19.10.2010 tarihinde sanıkların ikametinde yapılan aramada 0,85 gram kokain ele geçirildiği olayda, kolluk görevlilerinin değişik tarihlerdeki satın alma ve ev arama işlemlerinin suç delillerini elde etmeye yönelik çalışmalar olduğu, dolayısıyla kolluk görevlilerinin gerçek iradelerinin uyuşturucu madde satın alma değil, suç delilini elde etme olduğundan, somut olayda uyuşturucu madde satmanın gerçekleşmediği; böylece sanıkların hareketlerinin bütünüyle “uyuşturucu maddeyi satışa arz etme” suçunu oluşturduğu gözetilmeden, sanıkların birden fazla kez uyuşturucu madde sattığı kabul edilerek haklarında zincirleme suçla ilgili TCK’nin 43. maddesinin uygulanması”, (10. C.D. 10.1.2017, 2016/2758 E., 2017/26 K.).

⁴³³ Yokuş Sevik, s.661.

⁴³⁴ Kıldıl, s.301.

⁴³⁵ “Failin işlemeyi kast ettiği uyuşturucu madde ticareti yapma suçunun konusunu oluşturan maddenin, öngörülen seçimlik hareketlerden herhangi birisinin gerçekleştirilmesi sonrasında tüketilmesinin ardından, yeniden uyuşturucu madde temin etmesi hâlinde zincirleme suçun değil, gerçek içtima kuralı gereğince ayrı ayrı suçların oluştuğunun kabulü gerekmektedir”, (CGK, 18.02.2021, 2017/9-935 E., 2021/43 K.); “Sanığın inceleme konusu dosyadaki 29.08.2017 ve 25.09.2017 tarihli eylemleri ile Yüksek Dairenizce birlikte değerlendirilmesi gerektiği belirtilen 26.07.2018 tarihli eylemleri arasındaki makul sayılmayacak

Satma eylemiyle ilgili olarak, üçüncü fıkrada yer alan diğer seçimlik hareketler bakımından da benzer bir değerlendirme yapılması mümkündür. Bu doğrultuda; farklı zamanlarda birden fazla kez uyuşturucu maddeleri satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden veya depolayan fail için de zincirleme suç hükümleri gündeme gelecektir. Burada, aynı suç işleme kararının icrasından bahsedebilmek için, suçlar arasında geçen süre, suçlara konu edilen uyuşturucu maddelerin bir bütünün parçası olup olmadığı gibi faktörler göz önünde bulundurularak bir sonuca varılacaktır⁴³⁶.

Zincirleme suç hükümleri uygulanırken, suçun temel şekli ile daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hali birleştiğinde, genellikle nitelikli halin cezası uygulanır ve zincirleme suç hükümlerine göre ceza artırılır. Bu durumda, suçun işlenme şekli ile niteliği dikkate alınarak ceza belirlenir⁴³⁷.

2.7.3.2 Fikri İçtima

Ceza hukukunda, 'fiil sayısı kadar suç, suç sayısı kadar ceza' ilkesi geçerlidir. Bu prensip, ceza hukukunda uzun zamandır kabul gören suçların içtimaı ve cezaların içtimaı şeklinde iki ayrı içtima türünden, cezaların içtimasının (gerçek içtima) kural, suçların içtimasının ise bu kuralın istisnası olduğu sonucunu doğurmaktadır. Bu doğrultuda, suçların içtimaı kapsamına giren istisnalar hariç olmak üzere, işlenen her bir suç için ayrı ayrı cezaya hükmedilecek ve verilen her bir ceza bağımsızlığını muhafaza edecektir⁴³⁸.

Failin tek bir eylemle farklı suçları veya aynı suçu birden fazla işlemesi durumunda fikri içtima meydana gelir. Fikri içtima için eylemin tek olması ve aynı eylemle birden çok (aynı veya farklı türde) suçun işlenmesi gerekmektedir. Failin tek eylemiyle aynı suçların gerçekleşmesi halinde aynı neviden

uzunca bir zaman aralığının bulunması, yine 29.08.2017 ve 25.09.2017 tarihlerinde ele geçen maddelerin eroin, 26.07.2018 tarihinde ele geçen maddenin ise metamfetamin olması ve aynı bütünün parçaları olmadıklarının anlaşılması, inceleme konusu dosyada sanığın zincirleme suç olarak kabul edilen 29.08.2017 ve 25.09.2017 tarihli eylemlerinden, 25.09.2017 tarihinde işlediği uyuşturucu madde ticareti yapma suçuna ilişkin 27.11.2017 tarihinde düzenlenen iddianameyle hukuki kesintinin gerçekleşmesi ve bu durumda 26.07.2018 tarihli suçun, 29.08.2017 ve 25.09.2017 tarihli suçlar arasındaki zincire dahil edilmesinin mümkün olmaması, sanığın eylemlerinin tek bir suç olarak kabulüne de olanak bulunmaması karşısında, sanığın 26.07.2018 tarihli eylemi ayrı bir suç oluşturmaktadır”, (10. C.D. 27.03.2023, 2023/732 E., 2023/2673 K.).

⁴³⁶ Kızıl, s.302.

⁴³⁷ “Bir suç işleme kararının icrası kapsamında değişik zamanlarda aynı suçu birden fazla işleyen sanık hakkında zincirleme suç hükümleri uygulanırken; suçun temel şekli ile daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hali birleşmişse, nitelikli hale göre ceza tayin edilip zincirleme suç hükümlerine göre cezanın artırılması ve böylece sanık hakkında TCK’nın 188/3, 188/4, 43/1 ve 62 maddelerinin uygulanması suretiyle sonuç cezanın 7 yıl 9 ay 22 gün hapis ve 6 gün adli para cezasına hükmedilmesi gerekirken; sanık hakkında sırasıyla 188/3, 43/1, 188/4 ve 62 maddelerinin uygulanması suretiyle sonuç cezanın 7 yıl 9 ay 22 gün hapis ve 7 gün adli para cezasına hükmedilmesi suretiyle fazla adli para cezası tayini”, (20. C.D. 08.10.2019, 2018/4321 E., 2019/5194 K.); “Sanığın, 30.03.2016 tarihinde TCK’nın 188/6. maddesi kapsamında yer alan suboxon hap sattığı, 13.04.2016 tarihinde ise eroin ile yakalandığı sabit ise de; bir suç işleme kararının icrası kapsamında değişik zamanlarda aynı suçu birden fazla işleyen sanık hakkında zincirleme suç hükümleri uygulanırken, suçun temel şekli ile daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hali ya da daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin birleşmesi halinde her bir eylem yönünden ceza miktarı somutlaştırılarak, yapılan somutlaştırma sonucu belirlenen cezalardan ağır olanına TCK’nın 43. maddesi uygulanarak sanık hakkında sonuç cezanın tayin edilmesi yerine yazılı şekilde uygulama yapılması”, (10. C.D. 10.01.2019, 2018/3329 E., 2019/204 K.).

⁴³⁸ Koca, Üzülmüş, s.519.

fikri içtima, farklı suçların gerçekleşmesi halinde ise farklı neviden fikri içtima söz konusu olur. Her iki durumda da yasa koyucu tarafından faile tek bir ceza verilmesi amaçlanmıştır⁴³⁹.

Fikri içtimanın kanunda düzenlenmesi ve bu durumda failin tek bir suçun cezasıyla cezalandırılması suretiyle, bireyin aynı eylemden dolayı birden fazla kez cezalandırılmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Kanun koyucunun fikri içtimada tek ceza verilmesi ile yetinmesi tek eylem ile işlenen suçların kaynaşmış olmasındandır, bu durumda ortada bir suç bulunmakta ve bir suça ancak bir ceza verilebilmektedir⁴⁴⁰.

TCK m. 188/1’de düzenlenen suç, ‘seçimlik hareketli’ bir suç tipidir. Suçun tekemmülü için, maddede belirtilen hareketlerden birinin gerçekleştirilmesi yeterlidir. Seçimlik hareketli suçlarda, hareketlerden birden fazlasının icra edilmesi, birden çok suçun işlenmesi anlamına gelmez. Bu tür durumlarda da ortada tek bir suç bulunmaktadır. Ancak, burada dikkat edilmesi gereken husus, suçun konusunu teşkil eden maddenin aynı olmasıdır. Yani, hareketlerin seçimlik olma özelliği, 'aynı uyuşturucu veya uyarıcı madde' için geçerlidir. İmal edilen bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ihraç edilmesi halinde, fail iki suçtan değil, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan sorumlu olacaktır. Örneğin fail, üç kişi ile birlikte eroin imal eder, ancak imal ettiği bu eroini diğer ortaklarının katılımı olmaksızın tek başına, bireysel olarak ihraç eder ise daha ağır cezayı gerektiren eroin imal etme suçundan cezalandırılacaktır. Ancak fail, ülke içinde eroin imal eder ve Kolombiya’ dan kokain ithal eder ise “eroin imal etme” ve “kokain ithal etme” suçlarını işlemiş olacaktır. Burada “imal” ve “ithal” suçları aynı yapıda olmadıkları için zincirleme suç oluşmayacaktır. Yine, fail eroin imal eder ve imal ettiği eroin dışında bir miktar daha eroin ithal ederse aynı durum söz konusu olacaktır. Görüldüğü üzere, burada asıl belirleyici olan 'aynı uyuşturucu veya uyarıcı madde' olgusu olup, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin türü önemli değildir. Failin, aynı anda hem eroin hem de kokain ithal veya ihraç etmesi halinde ise sadece tek 'ithal' veya 'ihraç' suçu oluşacaktır. Zira burada tek hareket mevcuttur⁴⁴¹.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin hem satılması hem de kullanılması durumunda, aynı ceza hükümlerinin ihlal edilmesi nedeniyle, iki ayrı suçtan ceza uygulanacağı konusunda şüphe bulunmamaktadır. Örneğin, esrar kullanıcısı olan fail, kullandığı esrarın bir miktarını başkasına sattığında, ortada iki suç bulunmaktadır. Birincisi, TCK m. 191/1 uyarınca uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak; ikincisi, TCK m. 188/3 uyarınca başkasına uyuşturucu veya uyarıcı madde satmaktır

⁴³⁹ Dülger, s.812.

⁴⁴⁰ Dülger, s.814.

⁴⁴¹ Elmas, s.221.

(veya duruma göre temin etmektir). Bu durumda şüphesiz, TCK m. 44'te düzenlenen fikri içtima değil, gerçek içtima hükümleri uygulanacak ve iki ayrı cezaya hükmolunacaktır⁴⁴².

TCK m. 188/1'de düzenlenen imal, ithal ve ihraç suçları ile 3. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının içtimasında, tüketen-tüketilen norm ilişkisi kuralı dikkate alınırken, bahsi geçen suçlara konu olan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin aynı madde olması gerektiği öngörülmüştür. Yargıtay, önceleri uyuşturucu maddenin imali veya ithalinden sonra yenilenen kasıtlı satışa arz edilmesi ya da satılması durumunda iki suçun bulunduğunu kabul etmişti. Ancak, sonradan istikrar kazanan bir içtihat olarak tüketen-tüketilen norm ilişkisi prensibini benimsenmiştir. Bu kapsamda, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin imal ve ithal edilmesinden sonra, arada hukuken muteber bir kesinti olmaması şartıyla, ülke içinde ticareti müstakil bir suç teşkil etmeyecektir. Örneğin, satma, satışa arz etme, bulundurma, nakletme ve sevk etme gibi fiiller, imal veya ithal fiili kapsamında tüketileceği kabul edilmiştir^{443, 444, 445}.

Fail, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi cezaevinde bulunan birine vermek amacıyla hareket ederek maddeyi cezaevine sokarsa, TCK m. 297/1 uyarınca, aynı maddenin birinci cümlesi ile TCK m. 188/3 arasında fikri içtima hükümleri uygulanmalı ve belirlenecek cezalardan ağır olanı yarı oranında artırılarak fail hakkında ceza uygulanmalıdır⁴⁴⁶. Nitekim Yargıtay da bu yönde karar vermiştir⁴⁴⁷.

⁴⁴² Aksüt, s.208.

⁴⁴³ Selbes, s.144.

⁴⁴⁴ “Sanıkların İran'dan getirdiklerini beyan ettikleri klima içerisinde net 897 gram eroin bulunduğu, bu maddenin başka bir ülkeden Türkiye'ye getirildiğine ilişkin ihbardan başka hiçbir delil bulunmadığı aşamada, sanıkların suç konusu eroini İran'dan getirdiklerini söyleyerek ithal suçunu kendi beyanları ile ortaya çıkarmaları nedeniyle 5237 sayılı TCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrası gereğince “uyuşturucu madde ithal etme” suçundan ceza verilemeyeceği, sanıkların sabit olan eyleminin “uyuşturucu madde ticareti yapma” suçu olduğu gözetilmeden TCK'nın 188. maddesinin 3-4 fıkraları yerine 1-4 fıkraları ile mahkûmiyet hükümleri kurulması”, (10. C.D. 11.12.2014, 2014/8996 E., 2014/13509 K.).

⁴⁴⁵ “Dosyadaki belge ve bilgilerden, suça konu uyuşturucu maddeyi ithal ettiğine ilişkin hiçbir delil bulunmadığı aşamada, açıklamalarıyla ithal suçunu ortaya çıkaran sanık hakkında uyuşturucu madde ithal etmek suçundan TCK'nın 192/1. maddesi uyarınca cezaya hükmolunamayacağı ve sanığın eyleminin “uyuşturucu madde ticareti yapma” suçunu oluşturduğu gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi”, (20. C.D. 24.01.2019, 2018/1020 E., 2019/595 K.).

⁴⁴⁶ Aksüt, s.214-215.

⁴⁴⁷ “Sanığın, Hazro K1 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda hükümlü olarak bulunan kardeşini ziyarete geldiğinde üzerinde yapılan aramada iç çamaşırının içerisinde üç paket halinde esrar maddesinin bulunması şeklinde gerçekleşen olayda; sanığın cezaevine uyuşturucu madde sokma eyleminin TCK'nın 188/3. maddesinde düzenlenen “uyuşturucu madde ticareti yapma” ve TCK'nın 297. maddesinin 1. fıkrasında tanımlanan “infaz kurumuna uyuşturucu madde sokma” suçlarını oluşturacağı, TCK'nın 297. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde öngörülen fikri içtima kuralları gereğince, bu iki suçtan daha ağır sonuç doğuran TCK'nın 188/3. maddesi gereğince temel ceza belirlenip aynı kanunun 297/1. maddesinin 2. cümlesine göre 1/2 oranında artırılması gerekir”, (10. C.D. 29.03.2021, 2017/7030 E., 2021/4070 K.).

2.8 ETKİN PİŞMANLIK

Etkin pişmanlık, bir kişinin suç işleme sürecine başlamasından sonra hissettiği üzüntü ve pişmanlık nedeniyle eylemlerini durdurması⁴⁴⁸ veya suç tamamlandıktan sonra işlediği suçu ortaya çıkarması veya mağdurun, kamunun zararı aynen iade veya tazmin suretiyle gidermesidir. Etkin pişmanlık, cezayı kaldırır veya cezada indirim yol açan kişisel bir nedendir⁴⁴⁹.

Kanun koyucu, suç politikasına uygun olarak, bazı suçlar için fail lehine sonuçlar doğuran ceza hukuku mekanizmaları getirebilir. Bu mekanizmalardan biri etkin pişmanlıktır. Etkin pişmanlık, suç tamamlandıktan sonra özel ceza yasasında düzenlenmiş olması koşuluyla uygulanabilen ve cezayı azaltan veya kaldırır bir kişisel nedendir. Ancak, etkin pişmanlık ile fiil suç olmaktan çıkmaz; sadece eylem için öngörülen ceza kaldırılır veya azaltılır⁴⁵⁰.

Etkin pişmanlık hükümleri TCK'nın genel hükümleri kısmında düzenlenmiş değildir. Türk ceza mevzuatımızda sınırlı olarak sayılan suçlarla ilgili etkin pişmanlık hükümleri mevcuttur. Bir suç açısından etkin pişmanlık kurumunun uygulanabilmesi için o suçla ilgili ayrıca ve açıkça etkin pişmanlık hükümleri düzenlenmiş olmalıdır⁴⁵¹.

TCK m. 192/1'e göre, "uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiy olan kişi, resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce, diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri yetkili mercilere haber verirse, verilen bilgi suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması durumunda, fail etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanır ve hakkında cezaya hükmolunmaz". Gerekçede etkin pişmanlık, cezanın ortadan kaldırılmasını sağlayan bir şahsi sebep olarak kabul edilmiştir⁴⁵².

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu işleyen bir failin, ceza hukuku kapsamında etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanabilmesi ve cezasızlık halinin ortaya çıkabilmesi, TCK'da belirtilen şu beş şartın varlığına bağlıdır:

- Suça Katılım: Failin, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun işlenmesine iştirak etmiş olması gerekmektedir.

⁴⁴⁸ Ballıkaya, s.90.

⁴⁴⁹ Ballıkaya, s.90.

⁴⁵⁰ Günay, M. (2017), "Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçlarında Etkin Pişmanlık", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:133, s.133-162.

⁴⁵¹ Günay, s.133-162.

⁴⁵² Selbes, s.171.

- İhbarın Niteliği: Suçla ilgili haberin, bizzat fail tarafından yetkili mercilere bildirilmesi zorunludur.
- Zamanlama: Failin, suçla ilgili bilgileri, resmi makamlar tarafından suçun haber alınmasından önce sunması gerekmektedir.
- İşbirliği: Failin, diğer suç ortaklarını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri ifşa etmesi gerekmektedir.
- Bilginin Sonuçları: Fail tarafından verilen bilginin, suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması gerekmektedir⁴⁵³.

Yargıtay bir kararında⁴⁵⁴, yapılan bir ihbar üzerine sanığın üzerinde uyuşturucu madde ile yakalandığı olayda, söz konusu ihbarı yapan kişinin ses analizine ilişkin alınan raporda sanığın bizzat kendisinin olduğunun anlaşılması karşısında TCK m.192/1 maddesi uyarınca uyuşturucu madde ticarete yapma suçuna ilişkin olarak hakkında resmi makamlarca haber alınmadan önce kendi kendini ihbar etmek suretiyle suçunun açığa çıkmasını ve uyuşturucu maddesinin ele geçmesini sağlayan sanık hakkında etkin pişmanlık hükümleri uygulanmak suretiyle ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi gerektiğine hükmetmiştir.

TCK m. 192/3 ise; “Bu suçlar haber alındıktan sonra, gönüllü olarak suçun meydana çıkmasına ve fail veya suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım eden kişi hakkında verilecek ceza, yardımın niteliğine göre dörtte birden yarıya kadar indirilir” şeklinde, cezayı azaltan bir haksız sebep olarak etkin pişmanlık halini düzenlemiştir. Bu hükümle, suçun güvenlik güçleri tarafından ortaya çıkarılmasından sonra kamu otoriteleriyle iş birliği yaparak suçluların bulunmasına ve yakalanmasına yardım edilmesi, cezayı azaltan bir şahsi sebep olarak değerlendirilmiş ve etkin pişmanlık hali düzenlenmiştir. TCK m. 192/3’te yer alan etkin pişmanlık düzenlemesi, uyuşturucu madde imal ve ticareti (TCK m. 188) ile kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak (TCK m. 191) suçlarıyla ilgili olarak öngörülmüştür. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ya da kullanmak amacıyla satın almak, kabul etmek veya bulundurmak suçlarıyla ilgili olarak soruşturma başladıktan sonra, etkin pişmanlık göstererek suçun meydana çıkmasına ve fail veya

⁴⁵³ Selbes, s.172-176.

⁴⁵⁴ “Olay tarihinde, saat 13:30 sıralarında Yeşilova Mahallesi Reyhan Caddesi Ökmen Sokak üzerinde yürüdüğü sırada kolluk görevlilerine yapılan ihbar üzerine, eşofmanının kabanık duran göbek kısmı kontrol edildiğinde siyah poşet içerisinde şeffaf poşetlerle paketlenmiş 47 paket esrar bulunan sanığın; yargılama esnasında ihbarı kendisinin yaptığını söylemesi üzerine alınan ses analizine ilişkin raporda sesin “1. derece muhtemel” sanığa ait olduğunun tespit edilmesi karşısında; 5237 sayılı TCK’nın 192/1. maddesi gereğince uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan hakkında resmi makamlarca haber alınmadan önce kendisini ihbar etmek sureti ile suçunun açığa çıkması ve uyuşturucu maddenin ele geçmesini sağlayan sanık hakkında uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan TCK’nın 192/1 ve CMK’nın 223/4. maddeleri gereğince “ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, mahkûmiyetine karar verilmesi”, (10. C.D. 24.09.2020, 2019/6272 E., 2020/4232 K.).

diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım eden kişilere verilecek cezada indirim yapılmasına olanak sağlanmıştır. Ancak, etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanabilmek için bu bilginin verilmesinin gönüllü olması ve bunun hüküm verilmeden önce gerçekleşmiş olması gerekir⁴⁵⁵.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu işleyen bir failin, TCK m. 192/3 uyarınca ceza indiriminden yararlanabilmek için aşağıdaki şartların sağlanması gerekmektedir:

- Suça Katılım: Failin, TCK m. 188’de düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarından herhangi birini işlemiş olması gerekmektedir.
- Yardımın Niteliği: Hizmet ve yardımın bizzat fail tarafından yapılması gerekmektedir.
- Yardımın Yeri: Failin hizmet ve yardımı, soruşturma ve yargılama makamlarına yapması gerekmektedir.
- Zamanlama: Failin etkin pişmanlığı, suçun resmi makamlar tarafından haber alınmasından sonra, ancak mahkemece hüküm verilmeden önce göstermesi gerekmektedir.
- Yardımın Sonuçları: Failin, suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım etmesi gerekmektedir⁴⁵⁶.

Uyuşturucu madde ticareti suçundan hakkında soruşturma yürütülen kişi kendisinden ele geçen maddeleri kimden aldığını beyan ederek bu kişinin yakalanmasını sağlaması halinde TCK m. 192/3 gereğince etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilecektir⁴⁵⁷. Örneğin yolcu otobüsü içerisinde bulunan sanığın aleyhine delil olmadığı aşama çantasındaki uyuşturucu maddelerin kendisine ait olduğunu söyleyerek ilgili kolluk birimine teslim etmesi halinde TCK m. 192/3’te düzenlenen etkin pişmanlık hükümleri uygulanmalıdır⁴⁵⁸. Yargıtay bir kararında, aleyhine delil bulunmadığı aşamada yakalandığı yerden elli metre ileride ele geçirilen uyuşturucu maddenin kendine ait olduğunu söyleyerek

⁴⁵⁵ Selbes, s.177-178.

⁴⁵⁶ Selbes, s.178-181.

⁴⁵⁷ “Uyuşturucu nitelikteki tabletleri sattıktan sonra yakalanan sanığın, ele geçirilen hapları diğer sanık (Ö)’in verdiğini ve (Ö)’de yine hap bulunduğunu, bu hapların alınabileceğini söyleyerek, görevliler tarafından bu sanık ile diğer sanık (A)’nın suç konusu diğer haplarla birlikte yakalanmalarına ve uyuşturucu madde ticareti yapma suçlarının ortaya çıkmasına hizmet ve yardım ettiği dikkate alınarak, sanık hakkında TCK’nın 192/3. maddesinde öngörülen etkin pişmanlık hükmünün uygulanması gerektiği”, (10. C.D. 09.12.2014, 2009/1359 E., 2014/13434 K.).

⁴⁵⁸ “Aleyhine delil bulunmadığı aşamada, yolcu otobüsünün içinde ve bagajında ele geçirilen uyuşturucu maddenin bulunduğu çantaların kendisine ait olduğunu belirterek ikrarı ile suçunun ortaya çıkmasına hizmet ve yardımda bulunan sanık hakkında, TCK’nın 192. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen etkin pişmanlık hükmünün uygulanması gerektiğinin”, (10. C.D. 16.04.2018, 2015/278 E., 2018/3501 K.).

suçun ortaya çıkmasına yardımcı olan sanık hakkında TCK m. 192/3'ün uygulanması gerektiğine hükmetmiştir⁴⁵⁹.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu işleyen failin verdiği bilgilerin doğru olmadığına anlaşılması halinde, etkin pişmanlık hükümleri uygulanamayacaktır. Örneğin; Uyuşturucu madde ticareti suçundan hakkında soruşturma yürütülen (Ş), uyuşturucu madde satarken yakalanmış ve ikametinde birçok uyuşturucu madde ele geçirilmiştir. Bu kişi maddelerin bir kısmının arkadaşı (A)'ya ait olduğunu, birlikte sattıklarını beyan etmiş, bu kapsamda arkadaşı (A) yakalanmıştır. (A) üzerine atılı suçlamayı kabul etmemiş ve uzun süredir başka ilde olduğunu beyan etmiştir. (A)'nın yaptığı bu savunmanın doğru olduğu anlaşılmış ve uyuşturucu ticareti suçu ile bağlantısının olmadığı anlaşılmıştır. Bu durumda (Ş)'nin verdiği bilgiler doğru olmadığından hakkında etkin pişmanlık hükümleri uygulanamayacaktır. Fail hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması için failin verdiği bilgilerin doğru olduğunun mahkeme kararıyla ortaya konulması gerekmektedir. Yani etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanması için failin uyuşturucu maddeyi aldığını beyan ettiği kişi hakkında bu suçtan dolayı mahkûmiyet kararı verilmelidir⁴⁶⁰.

2.9 YAPTIRIM

2.9.1 Cezalar

Ceza hukuku açısından ceza, kanunla belirlenen ve mahkemeler tarafından ceza yargılaması sonucunda, kanunların cezai hükümlerini ihlal eden kişiye verilen bir yaptırımdır. Bu yaptırım, suçluya acı çektirmeyi ve bir tür olumsuzluk yaşatmayı içerir. Ancak modern ceza hukukunda cezanın amacı sadece intikam almak değil, aynı zamanda suç işleyen kişiyi ıslah etmek, topluma yeniden kazandırmak ve suç işlemeyi caydırmaktır. Yani ceza, hem suçlunun davranışlarını düzeltmeyi hem de toplumun diğer bireylerini suç işlemekten alıkoymayı hedefleyen bir araçtır. Bu sayede toplumun düzeni ve güvenliği korunurken, adaletin sağlanması da amaçlanır⁴⁶¹.

TCK, suçlara karşılık olarak uygulanan cezaları iki ana kategoriye ayırır: hapis cezaları ve adli para cezaları. Hapis cezaları da kendi içinde ağırlaştırılmış müebbet, müebbet ve süreli hapis cezaları

⁴⁵⁹ “Soyut ihbar dışında aleyhinde delil bulunmadığı aşamada yakalandığı yerin 50 metre ilerisinde poşet içinde ele geçen uyuşturucu maddenin kendisine ait olduğunu beyan ederek ikrarı ile suçunun ortaya çıkmasına yardım eden sanık hakkında etkin pişmanlıkla ilgili TCK'nın 192. maddesinin 3. fıkrasının uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi”, (10. C.D. 21.02.2018, 2015/2004 E., 2018/1874 K.).

⁴⁶⁰ “Dosyadaki delil durumuna göre; sanığın beyanları üzerine hakkında soruşturma başlatılan şüpheli (M) hakkındaki soruşturmanın tamamlanmadığı, kovuşturma aşamasına geçilmediği ve hakkında mahkûmiyet kararı verilmediği gözetilmeden yasal olmayan gerekçeyle sanık hakkında TCK'nın 192/3. maddesinde öngörülen etkin pişmanlık hükmünün uygulanması”, (10. C.D. 13.07.2017, 2016/2735 E., 2017/3494 K.).

⁴⁶¹ İltiş, s.254.

olarak üçe ayrılır. Hapis cezaları, kişinin fiziksel özgürlüğünün kısıtlanması anlamına gelir ve süreli veya süresiz olarak uygulanabilir. Ağırlaştırılmış müebbet ve müebbet hapis cezaları süresizdir, yani kişinin ömür boyu hapis yatmasını öngörür. Süreli hapis cezaları ise belirli bir süre için kişinin özgürlüğünün kısıtlanmasıdır. Adli para cezaları ise suçlu tarafından ödenmesi gereken belirli bir miktarda para cezasını ifade eder⁴⁶².

Çalışmamızın konusunu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu bakımından öngörülen cezalar süreli hapis cezaları ve adli para cezalarıdır⁴⁶³.

Kanun koyucu, TCK m. 188’de düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları için, suçun niteliğine ve ağırlığına göre farklı cezalar belirlemiştir. Buna göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal, ithal veya ihraç edenler, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis ve iki bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırken, bu maddelerin ülke içindeki ticaretine yönelik 3. fıkradaki eylemler için on yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası öngörülmektedir. Bu farklı cezalandırma, suçun toplum üzerindeki etkisini ve tehlikesini dikkate alarak, daha ağır suçlara daha yüksek cezalar verilmesini sağlamaktadır⁴⁶⁴.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracının, başka bir ülke tarafından ithalat olarak değerlendirilmesi ve bu nedenle failin o ülkede yargılanarak ceza alması durumunda, aynı kişinin tekrar ülkemizde ihraç suçu nedeniyle yargılanıp yargılanamayacağı ve yargılanacaksa nasıl cezalandırılacağı konusu ayrıca ele alınmalıdır⁴⁶⁵. TCK m. 188/2’de ifade edildiği üzere; “Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithalat olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunan cezadan mahsup edilir.” Bu durumda, suçtan dolayı tek bir yargılama yapılmasını ifade eden “non bis in idem” (aynı suç için iki kez yargılama yapılmaması) kuralı, ihraç suçu açısından geçerlilik bulmamış ve başka bir ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan ceza infaz edilse bile, Türkiye’de tekrar yargılama yapılabileceği kabul edilmiştir. Bununla birlikte, yabancı ülkede infaz edilen cezanın, burada hükmolunacak cezadan mahsup edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu düzenleme, cezanın adil ve doğru şekilde uygulanabilmesi için, farklı ülkelerdeki yargılamaların ve cezaların dikkate alınarak, çifte cezalandırmanın önlenmesini sağlamaktadır⁴⁶⁶.

⁴⁶² İltaş, s.254.

⁴⁶³ İltaş, s.254.

⁴⁶⁴ Kıldıl, s.317.

⁴⁶⁵ Kıldıl, s.317.

⁴⁶⁶ Kıldıl, s.317-318.

TCK m. 188/3'te tanımlanan suçlar için, on yıldan az olmamak üzere hapis cezası ve bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası öngörülmüştür. Suçun nitelikli hallerinin varlığı durumunda, yani TCK m. 188/4'te belirtilen durumlarda, ceza yarı oranında artırılacaktır. TCK m. 188/5 uyarınca suçun üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde yarı oranında; bir örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde ise ceza bir kat artırılacaktır. Ayrıca, suçun TCK m. 188/8'de belirtilen meslek mensupları tarafından işlenmesi durumunda, hapis cezaları yarı oranında artırılacaktır. Bu düzenlemeler, uyuşturucu madde suçlarının farklı boyutlarını ve ağırlıklarını dikkate alarak, adil bir cezalandırma sistemi oluşturmayı amaçlamaktadır⁴⁶⁷.

TCK m. 188/6, diğer fıkralarda düzenlenen suç tiplerine atıfta bulunsa da, ceza miktarında bir farklılık öngörmektedir. Bu fıkra, suçun konusunun reçeteye bağlı uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran maddeler olması durumunda, verilecek cezanın yarı oranında indirilebileceğini belirtmektedir. Bu durum, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaret suçlarının konusunun, reçeteye tabi maddeler olması halinde, daha hafif bir cezalandırma öngörülmesini sağlamaktadır. Yani, TCK m. 188'in 1. ve 3. fıkralarında belirtilen suçlar, reçeteye tabi maddelerle ilgiliyse, bu fıkralara göre belirlenecek cezadan yarı oranda indirim yapılabilecektir. Bu düzenleme, suçun konusunun niteliğine göre farklı cezalandırma politikalarının uygulanmasını amaçlamaktadır⁴⁶⁸.

TCK m. 188/7'de düzenlenen suç için, kanunda sekiz yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası öngörülmüştür. Bu fıkroda düzenlenen suç bakımından, imal, ithal, ihraç hareketleri ile diğer seçimlik hareketler arasında belirlenen ceza miktarında bir farklılık gözetilmemiştir. Yani, bu fıkradaki suçun işleniş şekli ne olursa olsun, aynı ceza miktarı uygulanmaktadır. Bu durum, kanun koyucunun bu suç tipini, diğer fıkralarda düzenlenen suçlardan farklı bir kategoriye yerleştirerek, daha sabit bir cezalandırma politikası izlediğini göstermektedir⁴⁶⁹.

2.9.2 Güvenlik Tedbirleri

TCK m. 60'a göre, tüzel kişilere uygulanacak güvenlik tedbirleri, faaliyet izninin iptali ve müsadere olmak üzere iki şekilde düzenlenmiştir. Faaliyet izninin iptali için, özel hukuk tüzel kişisine bir kamu kurumu tarafından belirli bir faaliyet izni verilmiş olması ve bu iznin tüzel kişi yararına kasten bir suç işlemek suretiyle kötüye kullanılması gerekmektedir. Ayrıca, işlenen suç ile iznin kullanılması arasında nedensellik bağı olmalı ve tüzel kişinin organ veya temsilcileri suçun işlenmesine iştirak etmiş olmalıdır. Örneğin, ilaç üretimi için izin almış bir laboratuvarında uyuşturucu madde üretimi yapılması

⁴⁶⁷ Aksüt, s.215-216.

⁴⁶⁸ Kılıl, s.318.

⁴⁶⁹ Kılıl, s.318-319.

durumunda, laboratuvar izni iptal edilebilir. Müsadere ise, suçla bağlantılı eşya ve maddi çıkarların devlete geçirilmesidir. Tüzel kişi yararına işlenen suçlarda, müsadere koşulları gerçekleştiğinde, suçla bağlantılı eşya ve maddi çıkarlar müsaderesine hükmedilir⁴⁷⁰.

TCK m. 189, tüzel kişilerin uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına karışması durumunda uygulanacak güvenlik tedbirlerini düzenlemektedir. Bu maddeye göre, TCK m. 188’de belirtilen suçların bir tüzel kişi tarafından işlenmesi halinde, o tüzel kişi hakkında güvenlik tedbirleri uygulanacaktır. Ancak, TCK m. 20 uyarınca ceza sorumluluğu şahsidir. Bu nedenle, tüzel kişiler suçun faili olamaz ve onlara ceza yaptırımını uygulanamaz. Bununla birlikte, suç dolayısıyla 5237 sayılı TCK’da öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar uygulanabilir. Bu yaptırımlar, tüzel kişilerin suç işlemeleri durumunda toplumun korunmasını ve suçun önlenmesini amaçlamaktadır. Özetle, tüzel kişiler suç işleyemez ve ceza alamazlar, ancak belirli suçların işlenmesi durumunda güvenlik tedbirlerine tabi tutulabilirler⁴⁷¹.

2.9.3 Müsadere

Müsadere, kanunda belirtilen durumlarda ve nitelikteki eşyaların mülkiyetinin veya kazanç ya da değerlerin, tamamının veya bir kısmının, kişi ya da kişilerin mülkiyetinden çıkarılarak devletin mülkiyetine devredilmesini düzenleyen bir yaptırım türüdür. Bu yaptırım, suçla mücadelede önemli bir araç olarak kullanılır ve suçtan elde edilen haksız kazançların ortadan kaldırılmasını, suçun tekrarının önlenmesini ve toplumsal düzenin korunmasını amaçlar. Müsadere, ancak kanunda açıkça belirtilen durumlarda ve yetkili mahkeme kararıyla uygulanabilir⁴⁷².

5237 sayılı TCK, temelde iki tür müsadere düzenlemiştir: eşya müsaderesi ve kazanç müsaderesi. Eşya müsaderesi, TCK m. 54’te, kazanç müsaderesi ise m. 55’te düzenlenmiştir. Ayrıca, uzun süredir tartışma konusu olan ve hem doktrinde hem de uygulamada farklı yorumlanan müsadere kavramının ceza mı yoksa güvenlik tedbiri mi olduğu hususu netleştirilmiş ve müsadere hukuki olarak bir güvenlik tedbiri olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle, müsadereye hükmedilmesi için bir suçun işlenmesi zorunlu olmakla birlikte, bu suçtan dolayı bir kişinin cezaya mahkûm edilmesi şart değildir⁴⁷³.

⁴⁷⁰ Selbes, s.164-165.

⁴⁷¹ Selbes, s.164.

⁴⁷² Selbes, s.165.

⁴⁷³ Sevdin, s.210-211.

Müsadereye tabi eşyanın ortadan kaldırılması, elden çıkarılması, tüketilmesi veya müsaderesinin başka bir şekilde imkansız kılınması halinde, bu eşyanın değeri kadar para tutarının da müsadere edilebileceği hükme bağlanmıştır⁴⁷⁴.

Bunun yanı sıra, üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya hakkında da müsadere hükümleri uygulanır. Eğer bir şeyin sadece bazı kısımlarının müsadere edilmesi gerekiyorsa ve tümüne zarar vermeden bu kısmı ayırmak mümkünse, sadece bu kısmın müsaderesine karar verilir. Paylı mülkiyette ise sadece suça iştirak eden kişinin payı müsadere olunur⁴⁷⁵.

Suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin, işlenen suça göre daha ağır sonuçlar doğuracağını ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağını anlaşılması halinde, mahkemeye müsadere kararı verilemeyebileceği konusunda takdir yetkisi bırakılmıştır. 5237 sayılı TCK m. 55'te ise, uyuşturucu veya uyarıcı madde temini veya ticareti suçları dahil, kasten işlenen tüm suçlar bakımından kazanç müsaderesi öngörülmüştür⁴⁷⁶.

TCK m. 188'de düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları kapsamında işlenen suçlarla ilgili olarak, uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğu tespit edilen suç konusu eşyanın kamu sağlığı açısından tehlikeli olması nedeniyle her zaman müsadere kararı verilebilir. Ancak, suçun icra hareketlerine henüz başlanmamışsa, suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanmış olan eşya müsadere edilemez. Bununla birlikte, bu eşyanın niteliği itibarıyla kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsaderesine hükmedilecektir. Yani, uyuşturucu madde suçlarında, kamu sağlığı ve güvenliği ön planda tutularak, suçla bağlantılı eşyaların müsaderesi konusunda geniş yetki tanınmıştır⁴⁷⁷.

TCK m. 54 uyarınca, uyuşturucu suçunda kullanılan veya bu suça tahsis edilen aracın mülkiyeti, suçu işleyen veya katılan faillerden birine aitse, araç müsadere edilebilir. Eşya müsaderesinde orantılılık kuralı benimsenmiştir. Bu kurala göre, "Suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında müsaderesine hükmedilmeyebilir." Örneğin, çok az miktarda uyuşturucunun ele geçirildiği bir aracın müsadere edilmesi, orantılılık kuralına aykırı olacak ve hakkaniyete uygun düşmeyecektir. Bu durum,

⁴⁷⁴ Yaşar, s.477.

⁴⁷⁵ Yaşar, s.477.

⁴⁷⁶ Yaşar, s.477.

⁴⁷⁷ Selbes, s.166.

müşaderenin, suçun ağırlığı ve eşyanın değeri arasında makul bir denge gözetilerek uygulanması gerektiğini vurgular⁴⁷⁸.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ithal suçlarının işlenmesi sırasında araç kullanımı söz konusu olduğunda, öncelikle aracın mülkiyetinin kime ait olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. Eğer aracın fail veya faillere ait olmadığı tespit edilirse, hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında araç kayıt malikinin bilgisine başvurularak iyi niyetli üçüncü kişi konumunda olup olmadığı belirlenmelidir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesi aşamasında suça tahsis edilen eşyalar, iyi niyetli üçüncü kişilere ait olmaması koşuluyla TCK m. 54/1 gereğince müsadere edilecektir. Ancak, aracın sahibinin suçla herhangi bir ilgisi yoksa (iyi niyetli ise), müsadere kararı verilemez. Uygulamada genellikle uyuşturucu ele geçirilen araçlar başka şahıslar üzerine kayıtlıdır. Kayıt maliki, sanıklardan başka bir kişi olarak tespit edilmişse, hak sahibi olarak duruşmaya davet edilmesi gerekmektedir⁴⁷⁹.

Son olarak, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında, örneğin olay yerinde, faillerin üzerlerinde veya evlerinde ele geçirilen para ve diğer kıymetli eşyaların, suçun işlenmesinden elde edildiği veya suçun işlenmesi için sağlandığının tespit edilmesi durumunda, TCK m. 55/1'e göre söz konusu kazanç müsadere edilmelidir. Bu hüküm, suçla elde edilen haksız kazançların ortadan kaldırılmasını ve suçun caydırıcılığını artırmayı amaçlar⁴⁸⁰.

2.10 GÖREV VE YETKİ

Uyuşturucu veya uyarıcı ticareti suçuna hangi mahkemenin bakacağı konusu görev konusudur. Türk ceza mevzuatında görev konusu 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunla düzenlenmiştir. İlgili kanunun 12. maddesine göre on yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlara bakmakla görevli mahkeme ağır ceza mahkemeleridir. Uyuşturucu veya uyarıcı ticareti suçunu düzenleyen TCK m. 188/3 aşağıda da açıklanacağı üzere on yıldan fazla hapis cezası öngördüğünden, bu suça bakmakla görevli mahkeme ağır ceza mahkemeleridir⁴⁸¹.

Yetki konusu 5271 sayılı CMK m. 12'de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre davaya bakmakla yetkili mahkeme suçun işlendiği yer mahkemesidir. Teşebbüs suçlarında son icra hareketinin yapıldığı,

⁴⁷⁸ Selbes, s.166-167.

⁴⁷⁹ Selbes, s.167-168.

⁴⁸⁰ Selbes, s.169.

⁴⁸¹ Yaşar, s.560.

kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda ise en son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkili olacaktır⁴⁸².

CMK m. 13'te, suçun işlendiği yerin belirsiz olduğu durumlarda yetkili mahkemenin nasıl belirleneceğini düzenlenmiştir. Eğer suçun işlendiği yer belirlenemiyorsa, şüpheli veya sanığın yakalandığı yer mahkemesi yetkilidir. Şüpheli veya sanık yakalanmamışsa, yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Şüpheli veya sanığın Türkiye'de yerleşim yeri yoksa, Türkiye'deki en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir. Eğer mahkeme bu şekilde de belirlenemiyorsa, ilk usul işleminin yapıldığı yer mahkemesi yetkili olur⁴⁸³.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imalatı ve ticareti suçlarında özel bir yetki kuralı öngörülmemiştir. Bu nedenle, CMK'da yer alan genel hükümler doğrultusunda, soruşturma ve kovuşturma makamları belirlenmelidir. Kural olarak, uyuşturucu madde imali suçunda, suçun işlendiği yer, yani uyuşturucu maddenin imal edildiği yer, soruşturma ve kovuşturma makamının yetkili olduğu yerdir. Uyuşturucu maddelerin ihraç edilmesi durumunda ise, eğer uyuşturucu maddeler yurt dışında yakalanmışsa, suçun işlendiği yer, maddelerin yurt dışına çıkarıldığı yer olarak kabul edilir ve bu yerin soruşturma ve kovuşturma makamı yetkili olacaktır. Ancak, uyuşturucu maddelerin yurt dışına çıkarıldığı yer tespit edilemiyorsa, şüpheli veya sanığın yakalandığı yer, eğer yakalanmamışsa, yerleşim yeri makamları yetkili olur. Şüpheli ya da sanığın Türkiye'de yerleşim yeri bulunmayan durumlarda ise, Türkiye'deki en son adresi, bu da tespit edilemiyorsa, ilk usul işleminin yapıldığı yer makamları yetkili olur. Ayrıca, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ithali söz konusu olduğunda, maddelerin ülkeye sokulduğu yerin makamları yetkili olacaktır.⁴⁸⁴

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin alımı, satımı, depolanması, bulundurulması, nakledilmesi ve sevkiyatı suçlarında, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ele geçirildiği yer, suçun işlendiği yer olarak kabul edilir. Bu yerdeki soruşturma ve kovuşturma mercileri yetkili olacaktır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal veya ithal edilmesinden sonra, yurt içinde satılması, nakledilmesi veya depolanması durumlarında ise, birden fazla suç söz konusu olduğundan, hem imal veya ithal edilen yer hem de uyuşturucu maddelerin satışı yapılırken veya nakledilirken ele geçirildiği yer, suçun işlendiği yerler olarak kabul edilir. Bu durumda, her iki yerdeki soruşturma ve kovuşturma mercileri de yetkilidir⁴⁸⁵.

⁴⁸² Yaşar, s.562.

⁴⁸³ Yaşar, s.562.

⁴⁸⁴ Sevdin, s.227-228.

⁴⁸⁵ Sevdin, s.228.

2.11 ZAMANAŞIMI

Cezalandırma, temel olarak toplumun yararına hizmet eden bir uygulamadır. Ancak, bir suç işlendikten sonra uzun süre geçmesine rağmen suçun takip edilmemesi veya verilen cezanın infaz edilmemesi durumunda, bu suçun soruşturulması, kovuşturulması veya cezanın infaz edilmesinde artık toplumsal bir fayda kalmama ihtimali ortaya çıkar. Bu nedenle, zaman aşımı kurumu, bir kovuşturmanın başlatılmasında veya verilmiş bir mahkûmiyet hükmünün yerine getirilmemesinde toplumsal fayda görülmemesi şeklinde açıklanabilir⁴⁸⁶.

TCK’da zamanaşımı, dava ve ceza zamanaşımı olarak iki farklı şekilde düzenlenmiştir.

Dava zamanaşımı, bir suçun işlenmesinden sonra kanunda belirtilen sürenin geçmesiyle dava açılmasını veya açılmış bir davanın devam etmesini engelleyen bir hukuki durumdur. Suçun işlenip tamamlandığı tarihten itibaren, kanun tarafından belirlenen sürelerin geçmesi halinde, davanın açılmaması veya açıldıktan sonra da devam edilememesi sonucunu doğuran bu duruma “dava zamanaşımı” adı verilir. Dava zamanaşımının varlığı halinde, gerektiğinde soruşturma dahi yapılamaz. Bu nedenle, davanın soruşturma aşamasında zamanaşımına uğradığı anlaşılsa kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Eğer kovuşturma aşamasında zamanaşımına uğradığı anlaşılsa, düşme kararı verilir⁴⁸⁷.

Dava zamanaşımı, işlenen suçun cezalandırılabilirliğini ortadan kaldıran bir sebep olarak kabul edilir. İşlenen fiil, dava zamanaşımının dolmasına rağmen hukuken tasvip edilmeyen bir fiil olarak suç olma özelliğini korur. Ancak, izlenen suç politikası gereğince, bir suçun işlendiği tarihten itibaren belirli bir zamanın geçmesi durumunda, bu suç açısından cezalandırılabilirlik özelliği artık ortadan kalkmış sayılır. Bu nedenle, devlet suçu işleyen veya işlediğinden şüphelenilen kişi hakkında kovuşturma işlemlerine devam etmekten vazgeçer⁴⁸⁸.

Dava zamanaşımının dolmuş sayılabilmesi için geçmesi gereken süreler, suç için kanunda öngörülen ceza miktarına göre farklılık gösterir. TCK m. 66/1’de belirtilen dava zamanaşımı süreleri şunlardır:

- *Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl.*
- *Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi beş yıl.*
- *Yirmi yıldan aşağı olmayan hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl.*

⁴⁸⁶ Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, s.774.

⁴⁸⁷ Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, s.775.

⁴⁸⁸ Özgenç, s.1088.

- *Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda on beş yıl.*
- *Beş yıldan fazla olmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl.*

Ancak, kanunda çocukların işledikleri suçlarla ilgili olarak zamanaşımı süresinin belirlenmesi bakımından özel bir hüküm bulunmaktadır:

- *Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısı;*
- *On beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisi geçmesiyle kamu davası düşer. (TCK m. 66/2).*

Bu özel hüküm, çocukların işledikleri suçlarda zamanaşımı sürelerinin daha kısa olmasını sağlayarak, çocukların korunmasını ve topluma kazandırılmasını amaçlar⁴⁸⁹.

Dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde, suç için kanunda öngörülen cezanın üst sınırı esas alınır. Ancak, somut olayda failin daha ağır ceza almasını gerektiren nitelikli hallerin varlığı durumunda, dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde bu nitelikli haller de göz önünde bulundurulmalıdır. Başka bir deyişle, bu sistemde zamanaşımı süresinin belirlenmesinde, o suçla ilgili olarak hükmedilmesi mümkün olan en yüksek ceza miktarı esas alınmaktadır⁴⁹⁰.

TCK m. 67/1’de dava zaman aşımının durması düzenlenmiştir. Bu hükme göre, dava zaman aşımının duracağı haller şu şekilde belirlenmiştir:

“Soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, bir işin veya kararın alınmasının ya da başka bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı olduğu hâllerde; izin veya karar alınmasına, meselenin çözümüne ya da kanun gereğince hakkında kaçak olduğuna dair karar verilmiş olan şüpheli veya fail hakkında bu karar kaldırılincaya kadar dava zaman aşımı durur.”

Bu durumda, dava zaman aşımı, belirli şartların yerine gelmesini bekleyen durumlar için durur. Bu şartlar arasında:

- *Soruşturma veya kovuşturmanın, başka bir kararın veya meselenin sonucuna bağlı olması,*
- *İzin veya karar alınması,*
- *Meselenin çözülmesi veya kanun gereği şüpheli veya failin “kaçak” olarak kabul edilmesi gibi durumlar yer alır.*

⁴⁸⁹ Özgenç, s.1090.

⁴⁹⁰ Özgenç, s.1091.

Bu koşulların sağlanması halinde dava zaman aşımı, bu kararlar ve sonuçlar alınana kadar durur⁴⁹¹.

TCK m. 67'nin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarında, dava zaman aşımının kesilmesine ilişkin hükümler yer almaktadır. Bu hükümler şu şekilde düzenlenmiştir:

- Zamanaşımını Kesen Haller (TCK m. 67/2): Bir suçla ilgili olarak;
 - *Şüpheli veya sanıklardan birinin savcı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi,*
 - *Şüpheli veya sanıklardan biri hakkında tutuklama kararının verilmesi,*
 - *Suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi,*
 - *Sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa, mahkûmiyet kararı verilmesi,*

hallerinde, dava zamanaşımı kesilir.

- Zamanaşımının Yeniden Başlaması (TCK m. 67/3):
 - *Dava zamanaşımı kesildiğinde, zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlar.*
 - *Dava zamanaşımını kesen birden fazla nedenin bulunması hâlinde, zamanaşımı süresi son kesme nedeninin gerçekleştiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlar.*
- Zamanaşımı Süresinin Uzaması (TCK m. 67/4):
 - *Kesilme hâlinde, zamanaşımı süresi ilgili suça ilişkin olarak kanunda belirlenen sürenin en fazla yarısına kadar uzar⁴⁹².*

Ceza zamanaşımı, bir suç hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararının bulunmasından itibaren, hükmedilmiş olan ceza mahkûmiyetinin kanunda belirlenen süreler içinde infaz edilememesi durumunda, devletin cezayı infaz etme yetkisinin ortadan kalktığı kuralını kabul eden bir kurumdur. Bu durum, devletin cezayı uygulama hakkının belirli bir süre sonra sona ermesi anlamına gelir. Ancak, ceza mahkûmiyetinden doğan diğer yükümlülükler varlığını korumaya devam eder⁴⁹³.

Ceza zamanaşımı, TCK m. 68'de düzenlenmiştir. Bu madde, mahkeme tarafından verilen mahkûmiyet kararlarının hangi süreler içinde infaz edilmesi gerektiğini ve hangi durumlarda infaz edilemeyeceğini belirler⁴⁹⁴.

⁴⁹¹ Özgenç, s.1094.

⁴⁹² Özgenç, s.1094-1095.

⁴⁹³ Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, s.797.

⁴⁹⁴ Özgenç, s.1101.

Ceza zamanaşımının dolmuş sayılabilmesi için, hükmün kesinleştiği veya infazın herhangi bir nedenle kesintiye uğradığı günden itibaren geçmesi gereken süreler, hükmolunan somut cezanın miktarına veya türüne göre farklılık gösterir. TCK m. 68/1'e göre, ceza zamanaşımı süreleri şunlardır⁴⁹⁵:

- *Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarında kırk yıl.*
- *Müebbet hapis cezalarında otuz yıl.*
- *Yirmi yıl ve daha fazla süreli hapis cezalarında yirmi dört yıl.*
- *Beş yıldan fazla hapis cezalarında yirmi yıl.*
- *Beş yıla kadar hapis ve adli para cezalarında on yıldır.*

Ancak, TCK'da çocukların işledikleri suçlarla ilgili olarak ceza zamanaşımı süresinin belirlenmesi bakımından özel bir hüküm bulunmaktadır. Buna göre:

- *Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısı;*
- *On beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle ceza infaz edilmez⁴⁹⁶.*

TCK m. 71, ceza zamanaşımının kesilmesine ilişkin hükümleri düzenlemektedir. Bu maddeye göre, ceza zamanaşımını kesen haller şunlardır:

- *Tebliğat veya Yakalanma (TCK m. 71/1): Mahkûmiyet hükmünün infazı için yetkili merci tarafından hükümlüye kanuna göre yapılan tebligat veya bu maksatla hükümlünün yakalanması ceza zamanaşımını keser.*
- *Yeni Suç İşlenmesi (TCK m. 71/2): Bir suçtan dolayı mahkûm olan kimse üst sınırı iki yıldan fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlediği takdirde, ceza zamanaşımı kesilir⁴⁹⁷.*

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında 23.3.2005 tarihli ve 5320 sayılı Kanun'un 15. maddesi, ceza zamanaşımının durmasıyla ilgili olarak şu hükümleri içermektedir:

- *Birden fazla mahkûmiyeti olan kişi bu mahkûmiyetlerden birine ilişkin cezayı infaz kurumunda çektiği sürece, diğer cezaları açısından ceza zamanaşımı işlemez.*

⁴⁹⁵ Özgenç, s.1101.

⁴⁹⁶ Özgenç, s.1102.

⁴⁹⁷ Özgenç, s.1102-1103.

- *Cezanın infazının ertelenmesi veya durdurulması halinde, bu cezaya ilişkin zamanaşımı işlemez*⁴⁹⁸.

TCK m. 188/1’de öngörülen suçların cezası 20 ila 30 yıl arası hapis ve ikibin günden yirmi bin güne kadar adli para cezasıdır. Bu durumda, TCK m. 66/1-c ve m. 188/1 birlikte değerlendirildiğinde, bu suç için belirlenen dava zamanaşımı süresinin 20 yıl olduğu sonucuna varılır⁴⁹⁹.

Ancak, TCK m. 188’de işlenen suçun nitelikli halinin gerçekleşmesi durumunda cezanın yarı oranında artırılacağı ve TCK m. 66/3’te belirtilen “zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri göz önünde bulundurulur” hükmü dikkate alındığında suçun cezasının alt ve üst sınırı yarı oranında artırım yapıldığında, yine TCK m. 66/1-c uyarınca dava zamanaşımı süresinin 20 yıl olduğu sonucuna varılır⁵⁰⁰.

TCK m. 188/3’te öngörülen suçların cezası 10 yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezasıdır. Bu durumda, TCK m. 66/1-d dikkate alındığında, suç için belirlenen dava zamanaşımının 15 yıl olduğu ortaya çıkmaktadır⁵⁰¹.

Ancak, suçun nitelikli halinin gerçekleşmesi durumunda cezanın yarı oranında artırılacağı ve TCK m. 66/3’te belirtilen “zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri göz önünde bulundurulur” hükmü dikkate alındığında, suçun cezasının alt ve üst sınırı yarı oranında artırıldığında, 15 ila 30 yıl arası bir hapis cezasına tekabül edeceği anlaşılr. Bu durumda, dava zamanaşımı süresi, TCK m. 66/1-c gereğince yine 20 yıl olacaktır. Bu haliyle, TCK m. 188’in dördüncü, beşinci ve sekizinci fıkralarındaki nitelikli hallerin gerçekleşmesi halinde de dava zamanaşımı süresi, TCK m. 66/1-c gereğince 20 yıl olacaktır⁵⁰².

TCK m. 188/6, suçun cezası için aynı maddenin birinci ve üçüncü fıkralarına atıfta bulunmaktadır. Bu nedenle, ilgili yerlerde yapılan açıklamalar bu fıkra için de geçerlidir⁵⁰³.

TCK m. 188/7’de öngörülen suçların cezasının alt ve üst sınırları 8 yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezasıdır. Bu durumda, TCK m. 66/1-d ile TCK m. 188/7 dikkate alındığında dava zamanaşımı süresinin 15 yıl olduğu sonucuna varılır⁵⁰⁴.

⁴⁹⁸ Özgenç, s.1103.

⁴⁹⁹ Sevdin, s.220.

⁵⁰⁰ Sevdin, s.220-221.

⁵⁰¹ Sevdin, s.221.

⁵⁰² Sevdin, s.221.

⁵⁰³ Sevdin, s.221.

⁵⁰⁴ Sevdin, s.221.

Ancak, suçun nitelikli halinin gerçekleşmesi durumunda, yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde dava zamanaşımı, TCK m. 66/1-c gereğince 20 yıl olacaktır⁵⁰⁵.

Ceza zamanaşımı süreleri hesaplanırken, TCK m. 188'de yer alan suçların alt ve üst sınırları arasında, TCK m. 61 dikkate alınarak hâkim tarafından verilen somut cezanın miktarına bakılması gerekmektedir. Daha önce belirtildiği üzere, ceza zamanaşımı süreleri, hâkim tarafından verilen kararın kesinleşmesinden veya cezanın infazının herhangi bir sebeple kesintiye uğramasından sonra işlemeye başlar. Hükümün kesinleşmesi ya da infazın kesintiye uğraması sonrasında, verilen somut cezanın miktarına göre, TCK m. 68'de belirlenen sürelerin tamamlanmasıyla ceza zamanaşımı süresi dolmuş olur.⁵⁰⁶

2.12 UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU İLE KULLANMAK AMACIYLA UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE BULUNDURMA SUÇU ARASINDAKİ TEMEL FARKLAR

5237 sayılı TCK'nın "Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti" başlıklı m. 188/3; *"Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulunduran kişi, on yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır"* şeklinde olup madde gerekçesinde de belirtildiği gibi üçüncü fıkarda, uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretine ilişkin çeşitli eylemler, ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır. Buna göre; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız ya da ruhsata aykırı olarak ülke içinde satışı, satışa arzı, başkalarına verilmesi, sevk edilmesi, nakli, depolanması ya da kazanç amacıyla satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması, bir ve ikinci fıkralara göre ayrı bir suç teşkil etmektedir. Fıkradaki suçun oluşabilmesi için maddede belirtilen seçimlik eylemlerden herhangi birisinin yapılmış olması gerekli ve yeterlidir.

Aynı Kanun'un "Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak" başlıklı m. 191/1'de ise; *"Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır"* şeklinde belirtilmiş olup kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak fiilleri suç olarak düzenlenmiştir.

Uyuşturucu madde bulundurma eyleminin hangi suçu oluşturduğunun belirlenmesinde önemli bir faktör, bulundurmanın amacıdır. Bu husus, ya uyuşturucu maddeyi kullanmak amacıyla

⁵⁰⁵ Sevdin, s.221.

⁵⁰⁶ Sevdin, s.222.

bulundurmak suçunu ya da uyuşturucu madde ticareti yapma suçunu oluşturur. Ceza Genel Kurulunun 06.03.2012 tarihli ve 387-75 sayılı, 20.02.2018 tarihli ve 10-57 sayılı, 22.11.2018 tarihli ve 723-562 sayılı kararları başta olmak üzere birçok kararda da vurgulandığı gibi, uyuşturucu madde bulundurmanın, hangi amaçla yapıldığının belirlenmesinde göz önüne alınması gereken ve hem öğretide hem de uygulamada kabul edilmiş bazı kriterler bulunmaktadır⁵⁰⁷.

2.12.1 Failin Bulundurduğu Uyuşturucu Maddeyi Başkasına Satma, Devir veya Tedarik Etmek Hususunda Herhangi Bir Davranış İçine Girip Girmediği

Öncelikle burada önemli olan husus failin madde ele geçirilmeden önce dış dünyaya yansıyan hareketleri olup failin bulundurduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satmak veya tedarik amaçlı bir eyleminin bulunup bulunmadığı somut olay bazında etraflıca irdelenmelidir. Bu eylemlere örnek olarak, fiili satış hali, satmak için telefonda anlaşip buluşmak ve bu durumun tanık anlatımları ile sabit olması, satmayı teklif etmek, gizli soruşturmacıya uyuşturucu maddeyi satmayı teklif etmek, pazarlık yapmak gibi eylemler olabilir⁵⁰⁸. Bu durumda üzerinde kullanım sınırında uyuşturucu madde bulunan sanık, kullanıcı olduğunu iddia etse de kolluk tutanağına göre parayı aldığı görülmüş, tanık beyanının uyuşturucu madde satın almak üzere buluşulduğu şeklinde olması gibi durumlarda failin kastı satış olduğundan TCK m. 188/3 gereğince eylemi cezalandırılacaktır. Ancak failin anlatılan şekilde harici davranışları bulunmamakta ise, failin üzerindeki uyuşturucu ve uyarıcı maddeyi şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereğince kullanmak amacıyla bulundurduğunun kabulü gerekmektedir. Yargıtay'ın görüşü de bu doğrultudadır⁵⁰⁹.

2.12.2 Uyuşturucu Maddenin Bulundurulduğu Yer ve Bulunduruluş Biçimi

Bir bireyin kişisel kullanım için uyuşturucu madde bulundurduğunu gösteren belirtiler arasında, genellikle ev veya iş yerinde kolay erişilebilir bir yerde bulundurması yer alır. Bununla birlikte, uyuşturucunun uzak, erişimi zor veya zaman alıcı yerlerde (örneğin depo, mağara, samanlık gibi) saklanması, kullanım dışı bir maksatla bulundurulduğunu gösterebilir. Uyuşturucunun fazla sayıda özenle hazırlanmış küçük paketçikler halinde bulunması, her bir paketçinin hassas bir şekilde tartılarak

⁵⁰⁷ “Uyuşturucu madde bulundurma eyleminin, kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçunu mu, yoksa uyuşturucu madde ticareti yapma suçunu mu oluşturduğunun tespitinde belirgin rol oynayan husus, bulundurmanın amacıdır... uyuşturucu madde bulundurmanın, hangi maksada matuf olduğunun belirlenmesinde dikkate alınması gereken ve öğreti ile uygulamada da kabul görmüş olan bazı kriterler bulunmaktadır.” (CGK, 19.02.2019 tarih, 2017/10-972 E., 2019/114 K.).

⁵⁰⁸ Elmas, s.444.

⁵⁰⁹ “Sanıkların savunmasının aksine, ele geçen ve kişisel kullanım miktarı kapsamında olan esrarı kullanma amacı dışında satma veya başkalarına verme gibi bir maksatla bulundurdıklarına dair her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı anlaşıldığından, “şüpheden sanık yararlanır” ilkesi de gözetilerek, sanıkların beraatleri yerine yazılı şekilde mahkumiyetlerine karar verilmesi, kanuna aykırı olup”, (9. C.D. 21.12.2016, 2016/2222 E., 2016/8796 K.).

aynı miktarda uyuşturucu madde içermesi, ele geçirildiği yerde veya yakınında hassas terazi ve paketleme için kullanılan malzemelerin bulunması, kullanım dışı bir maksatla bulundurulduğunu gösteren önemli belirtilerdir⁵¹⁰. Ayrıca sanık üzerinde ele geçen paranın parçalı halde ve hayatın olağan akışına göre üstte taşınacak miktardan çok fazla olması durumunda da ticaret kastının varlığına yan delil olarak değerlendirilebilir⁵¹¹.

2.12.3 Bulundurulan Uyuşturucu Maddenin Çeşit ve Miktarı

Failin kastının belirlenmesinde önemli bir faktör de ele geçirilen uyuşturucu madde çeşidi ve miktarıdır. Uyuşturucu madde kullanan bir kişi genellikle benzer etkilere sahip olan bir veya iki farklı uyuşturucu maddeyi bulundurur. Bu nedenle, bir sanığın eroin, kokain, esrar ve amfetamin içeren tabletleri bir arada bulundurması, bunları satma amacıyla bulundurduğu şeklinde yorumlanabilir⁵¹². Ancak uyuşturucu madde çeşitliliğini de doğru yorumlamak gerekir. Uyuşturucu maddenin çeşitli olması da failin maddeleri illa ticaret kastıyla bulundurduğunu göstermez. Bazı uyuşturucu maddeler gerçekten de birbirinin yerine geçebilir ve birlikte kullanılabilir. Çeşitlilikten anlaşılması gereken, kokain ve bonzai gibi birbirinden farklı ve birlikte kullanılamayacak maddeler olmalıdır. Esrar ve çeşitli haplar birlikte kullanılabilirdiğinden fail üzerinde ele geçen maddelerin kullanım sınırında olup sadece esrar ve hap olması halinde çeşitliliğinden bahisle ticaret kastının varlığı kabul edilemez⁵¹³. Bunun yanı sıra madde miktarı da kasıt konusunda çok önemli bir karine oluşturmaktadır. Madde miktarının kullanım sınırının üzerinde olması halinde, bu durum sanığın kastının ticaret olduğuna karine teşkil eder⁵¹⁴. Esrar kullanımıyla ilgili Adli Tıp Kurumu raporlarına göre, esrar kullanan bir kişinin genellikle günde üç kez 1-1,5 gram arasında esrar tükettiği belirtilmektedir. Bu alışkanlığa sahip olanlar, birkaç aylık ihtiyaçlarına karşılık miktarda esrarı yanlarında ya da kolayca ulaşabilecekleri bir yerde bulundurabilirler. Bu bağlamda, esrar kullanıcılarının normal kullanım alışkanlıkları dikkate alınarak, bu miktardan fazla esrar bulundurmaları durumunda kişisel kullanım amacının dışında bir niyetin varlığı

⁵¹⁰ “Uyuşturucunun çok sayıda özenli olarak hazırlanmış küçük paketçikler hâlinde olması, her paketçikğin içine hassas biçimde yapılan tartım sonucu aynı miktarda uyuşturucu madde konulmuş olması, uyuşturucu maddenin ele geçirildiği yerde veya yakınında, hassas terazi ve paketlemede kullanılan ambalaj malzemelerinin bulunması, kullanım dışında bir amaçla bulundurulduğu hususunda önemli belirtilerdir.”, (CGK, 19.02.2019, 2017/10-972 E., 2019/114 K.).

⁵¹¹ Akpınar, A.S. (2024), *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticareti Suçları* (2. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.67.

⁵¹² “Değişik nitelikte ve farklı etkileri olan eroin, kokain, esrar ve amfetamin içeren tabletleri birlikte bulunduran sanığın bunları satmak amacıyla bulundurduğu kabul edilebilir”, (CGK, 19.02.2019, 2017/10-972 E., 2019/114 K.).

⁵¹³ “Sanığın işyerinde ve evinde ele geçen maddelerin tamamı basit uyuşturucu niteliğindeki esrar ve ecstazy haplar olup, çeşitlilik arzeden (esrar, eroin, kokain, bonzai gibi) uyuşturucular değildir”, (10. C.D. 16.03.2016, 2016/513 E., 2016/831 K.).

⁵¹⁴ Emekçi, İ.S. (2015), *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.100.

kabul edilebilir⁵¹⁵. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, madde miktarının az olması illa kullanım sonucunu doğurmayacaktır, madde miktarı az olsa dahi fail satışa ilişkin hareketlere girerse, yine ticaretten dolayı ceza alacaktır⁵¹⁶. Bu kriter daha çok satışa dair bir tespitin yapılamadığı durumlarda, sadece olağan kontrollerde failin üzerinden ele geçen maddeye yönelik kastı konusunda bir yorum yapılması için değerlendirilecektir. Bir diğer husus da kullanım miktarına yönelik değerlendirme yapılırken Yargıtay'ın neyi kullanım miktarı içinde kabul edip etmediğini incelemek gerekir. Yargıtay'ın bazı kararlarında günlük kullanım miktarı baz alınmaktadır⁵¹⁷. Failden ele geçirilen uyuşturucu madde miktarı failin kastının belirlenmesi bakımından son derece önemli olmakla birlikte bu kriterin her somut olay ve ele geçirilen maddenin nevi bakımından ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir. Örneğin failden ele geçirilen maddenin metamfetamin veya eroin maddesi olması durumunda failin ticari amaçla bulundurduğu kabul edilebilecek miktar ile esrar olması durumunda ticari amaçla bulundurduğu kabul edilebilecek miktar birbirinden oldukça farklıdır.

2.12.4 Failin Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanma Alışkanlığı

Failin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma alışkanlığının olup olmadığı, üzerindeki maddeleri kullanma amaçlı bulundurup bulundurmadığını anlamak için bir ölçüt olarak değerlendirilebilir. Bu durumda failin üzerinde çıkan madde miktarı ile ne kadar süredir kullanıcı olduğu ve günlük olarak ne kadar uyuşturucu veya uyarıcı madde içebildiğine dair karşılaştırma yapılarak failin kastı açısından daha net değerlendirme yapılabilecektir. Somut olaya göre bazı durumlarda failin sabıka kaydı da failin kastı konusunda yol gösterecek bir yan delil niteliği taşıyabilmektedir⁵¹⁸.

2.12.5 Failin Ekonomik Durumu

Bu husus oldukça önemli bir kriterdir. Failin gelir düzeyi ile uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarının ve türünün orantılı olması beklenmektedir. Uyuşturucu maddelerden bazılarının birim fiyatı çok yüksek bazıları ise daha ulaşılabilir. Yüksek olanlara en iyi örnek olarak kokain gösterilirken,

⁵¹⁵ “Buna göre, esrar kullanan failerin olağan sayılan bu süre içinde kişisel olarak kullanıp tüketebilecekleri miktarın üzerinde esrar maddesi bulundurmaları hâlinde, bulundurmanın kişisel kullanım amacına yönelik olmadığı kabul edilmelidir”, (CGK, 19.02.2019, 2017/10-972 E., 2019/114 K.).

⁵¹⁶ “Kullanmak için uyuşturucu/uyarıcı madde bulundurma ya da kullanma dışında bir amaçla uyuşturucu/uyarıcı madde (temin veya ticareti yapma) bulundurma suçlarının oluşumunda, madde miktarının kural olarak bir önemi yoktur. 0,1 gr uyuşturucu/uyarıcı madde, kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçunu oluşturabileceği gibi ticari amaçla bulundurma suçunu da oluşturabilir”, (20. C.D. 22.11.2017, 2017/3529 E., 2017/6396 K.).

⁵¹⁷ “Olay günü şüphe üzerine sanığın yanına giden polis memurlarının GBT sorgusu yapıldıktan sonra sürekli elini cebine götüren sanığın kendi isteği ile cebinden çıkardığı kullanım sınırı içinde kalan 2.30 gr (iki gram otuz santigram) gelen esrar maddesini polis memurlarına teslim ettiği ve suç vasfına ilişkin maddelerin ele geçiriliş şekli, miktarı bakımından sanığın ticaret amacıyla bulundurduğuna ilişkin yeterli delil bulunmadığı aşamada”, (20. C.D. 08.10.2018, 2015/9340 E., 2018/4086 K.).

⁵¹⁸ Sevik, s.146.

tanesi 10-20 TL fiyata satılan uyuşturucu maddeler ise bonzai, esrar olarak bilinmektedir⁵¹⁹. Bu durumda örneğın, asgari ücret ile geçimini sağlayan bir kişinin üzerinde 20 gram kokain çıkması durumunda artık sanığın ele geçen maddeleri kullanmak amacıyla bulundurduğundan söz etmek mümkün olmayacaktır⁵²⁰. Aynı zamanda failin ekonomik durumunda hızlı bir yükseliş olması, açıklanamayan gelir kaynağı somut olaya göre ticaret kastının varlığına yorumlanabilecekken, yaşanan sıkıntılar, maddi kayıplar gibi durumlarda da failin uyuşturucu madde kullanımına yöneldiğı yorumu da çıkarılabilecektir⁵²¹.

⁵¹⁹ “Sanıktan ele geçirilen 1,755 gram kokainin günlük kişisel kullanım miktarının üzerinde olması, sanığın işsiz olduğunu söylemesi, kokaine 1300 TL para verdiğıne dair savunması birlikte değerlendirildiğinde, sanığın 219 adet uyuşturucu hapi bulundurması uyuşturucu madde ticareti olarak kabul edilmesine rağmen”, (10. C.D. 04.11.2019, 2019/1286 E., 2019/6967 K.).

⁵²⁰ “Suç konusu uyuşturucu maddelerin ele geçiriliş şekli, çeşitliliğı, cins ve miktarı, sanığın gelir düzeyi itibariyle alım gücünün yetersizliğı, olay tutanağı ve dosya içeriğıne göre; sanığın uyuşturucu madde ticareti yapma suçunu işlediğı sabit olduğı halde, bu suçtan mahkûmiyeti yerine dosya kapsamına uygun düşmeyen gerekçelerle kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan hüküm kurulması”, (10. C.D. 11.01.2020, 2017/3240 E., 2019/3764 K.).

⁵²¹ Sevik, s.146.

SONUÇ

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu 5237 sayılı TCK'nın özel hükümler başlıklı ikinci kitabında, topluma karşı suçlar başlıklı üçüncü kısmında, kamunun sağlığına karşı suçlar başlıklı üçüncü bölümünde düzenlenmektedir.

5237 sayılı TCK m. 188 gibi “Kamu Sağlığına Karşı Suçlar” başlığı altında düzenlenen suçlar, topluma karşı işlenen suçlar arasında yer almaktadır. Bu durum, bu suçlarla korunan hukuksal değerlerin bireylerin haklarından daha üstün olduğunu göstermektedir. Özellikle kamusal sağlığın korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu suçun mağduru toplumu oluşturan bireylerdir, kamudur. Dolayısıyla uyuşturucu veya uyarıcı maddeler yalnızca bireyi değil tüm toplumu ve özellikle bireyin yakın çevresini etkilemektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı olan kişiler bu maddeleri kullanmadıkları takdirde yoksunluk çekmekte, sinir ve öfke kontrollerini yitirip çevrelerine karşı tehlikeli hale gelmektedirler. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan bireylerin de sık sık şiddet olaylarına karıştığı, hırsızlık ve adam öldürme gibi suçlar işledikleri ve bu şekliyle toplum açısından tehdit oluşturdıkları açıktır. Tüm bu hususlar göz önüne alındığında ülkemizde uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu kapsamında mevzuatlarımızda çeşitli değişiklikler ve ceza artırımları yapılmaktadır. İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün katılımıyla bu suçla yıldı yıla artan etkin bir mücadele yürütülmektedir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin olarak kapsayıcı tanım yapmak oldukça zordur. Öğretide ve uygulamada, uluslararası kaynaklar referans alınmak suretiyle günlük veya kısa dönemli ihtiyaçlara çözüm olacak tanımlar yapılmakla birlikte her döneme hitap edecek bir tanım henüz yapılamamıştır. Bunda 19. yüzyıldan beri uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin aldığı büyük değişim ve gelişim etkili olmuştur. Gelişen teknoloji, insanların ihtiyaçları ve uyuşturucu madde ticaretindeki yüksek para döngüsü hem uyuşturucu ve uyarıcı madde trafiğini artırmış hem de uyuşturucu madde üretimi konusunda insanların değişen ihtiyaçlarına yanıt verecek yeni maddeler bulmak noktasında fikir vermiştir. İnsanların değişen ihtiyaçlarına sürekli olarak yeni maddelerle cevap verilerek piyasaya yeni uyuşturucu maddeler sürülmüştür. Bu maddelerin her birinin kaynağı veya bileşeni farklı olduğu gibi kullanıcısında oluşturduğu etki ile de farklılaşan bu yeni maddeleri belirli bir tanımda veya listede toplamak zorlaşmıştır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tam olarak neler olduğunu belirlemek oldukça zordur.

5237 sayılı TCK m. 188'in gerekçesinde bu hususa ilişkin olarak, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin nelerden ibaret olduğunun tek tek sayılmamasının sebebi Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanılmalarının cezalandırılmasıyla güçlü bir sosyal savunmanın sağlanmasının

amaçlanmasıdır. Böylece kanunun yürürlük tarihinden sonra, daha önce öngörülme­yen farklı bir uyuşturucu ve uyarıcı madde piyasaya sürülür ise bunun kapsam dışı kalması önlenmiş olacaktır.

765 sayılı eski Ceza Kanunu m. 403'te yalnız “uyuşturucu madde” kavramından bahsedilmiş ve bu kavram altındaki maddelerin cezalandırılması yoluna gidilmiş iken gelişen teknoloji ve yeni madde tiplerinin ortaya çıkması neticesinde 5237 sayılı TCK'ya “uyuşturucu madde” kavramının yanı sıra “uyarıcı madde” kavramı da eklenmiştir. Bu haliyle uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu ile mücadele kapsamı genişlemiş ve uyarıcı maddeler de bu kapsama dâhil edilerek daha etkin bir cezalandırma yoluna gidilmiştir.

İlerleyen teknolojik gelişmelerle birlikte uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin çeşitleri artmış, imali ve ülkeden ülkeye nakledilmesi kolaylaşmıştır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ticaretindeki artışın uluslararası bir boyut alması ile 19. yüzyılın sonundan itibaren birçok uluslararası sözleşme imzalanmıştır. Tüm bu sözleşmeler 1961 yılında BM çatısı altında 1961 Tek Sözleşmesi adıyla toplanmıştır. Bu sözleşme halen daha uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadelenin temelini oluşturmakta ve ulusal kanunlara kaynaklık etmektedir. Bu sözleşmeden sonra 1971 yılında Prikotrop Maddeler Sözleşmesi imzalanmıştır. Bu sözleşmeyle uyuşturucu veya uyarıcı madde olmamakla beraber benzer etkiyi doğuran ilaçlar da mücadele edilmesi gereken madde sınıfına sokulmuş ve bunları uyuşturucu maddelerden ayırmak için psikotrop madde adı verilmiştir. 1988 yılına gelindiğinde ise Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığa Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi imzalanmıştır. Halen yürürlükte olan bu temel sözleşmeler, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin uluslararası kaçakçılığında en önemli mücadele mevzuatını oluşturmaktadır. Uluslararası arenada bu sözleşmelerin yanında uyuşturucu ve psikotrop maddelerle mücadele eden birçok kuruluş bulunmaktadır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunun bu şekilde uluslararası bir boyuta ulaşması neticesinde ülkemizde birçok uluslararası sözleşmeye ve uluslararası kuruluşlara üye olmuştur. Bu kapsamda yardımlaşmanın ve uluslararası iş birliğinin daha etkin şekilde yürütülmesi için yabancı devletlerin uygulamalarına göz atılması, mevzuatlardaki benzerlikler ve farklılıkların değerlendirilerek çalışmaların daha etkili olması büyük önem arz etmektedir. Çalışma içeriğimizde de mukayeseli hukukta yabancı devletlerin uyuşturucu veya uyarıcı maddeler kapsamında mevzuatları ve uygulamaları incelenmiştir. Bu kapsamda ülkemizin geçmişte olduğu gibi gelecekte de uluslararası mücadelede diğer devletlerle iş birliği yaparak uyuşturucu ve uyarıcı madde suçunun önlenmesinde ve ortaya çıkarılmasında katkısının artacağı kanaatindeyiz.

5237 sayılı TCK m. 188/3'te düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu seçimlik hareketli bir suçtur. Bahse konu maddede sayılan hareketlerden birinin gerçekleştirilmesi halinde bu suç tamamlanacaktır. Kanun koyucu madde metninde hareketleri sayma yoluna gitmiş ise de kapsamı geniş

tutarak bu suçun cezalandırılmasını etkin bir hale getirmiştir. Ancak eylemlerin hepsine madde metninde aynı ceza miktarının öngörölmüş olması eylemlerin vehameti noktasında eşitsizlikler oluşturmaktadır. Örneğin bir kişinin para karşılığı uyuşturucu maddeyi satması eylemi ile para almadan bir başkasına vermesi eylemi aynı suç kapsamında değerlendirilerek aynı oranda cezalandırılması düzenlenmiştir. Bu durum da uygulamada failin kastının belirlenmesi noktasında güçlükler sebebiyet vermektedir. Bu nedenle madde metnine “ticari amaçla” ibaresi eklenerek fail tarafından yapılacak bu eylemlerin ticari amaç doğrultusunda gerçekleştirildiği durumda TCK m. 188/3’ün uygulanmasının ceza tayini açısından daha adil olacağı kanaatindeyiz.

5237 sayılı TCK ile uyuşturucu veya uyarıcı maddelere yönelik eylemler ve yapılan mesleklerin niteliğine göre cezanın arttırılması veya azaltılması halleri düzenlenmiştir. Bu kapsamda uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin niteliğine göre eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri veya bazmorfin maddelerinin imali ve ticareti de, bu suç kapsamında nitelikli hal olarak kabul edilmiş iken” 7445 sayılı kanun ile madde metninde yapılan değişiklikle “sentetik kannabinoid ve türevleri veya bazmorfin olması” ibaresi “bazmorfin, sentetik kannabinoid ve türevleri, sentetik katinon ve türevleri, sentetik opioid ve türevleri veya amfetamin ve türevleri olması” şeklinde değiştirilerek nitelikli hal kapsamında kalan maddeler arttırılmıştır. Ancak günümüzde, sayılan maddelerin yanı sıra, bu maddeler kadar ağır sonuçlara sebep olan yeni uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ortaya çıkması hali söz konusu olmaktadır. Bu nedenle kanunda düzenlenen nitelikli halin sayma yönteminin genişletilmesi, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyle mücadele kapsamında etkinleşmeyi arttıracağı düşüncesizdir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanımı ve ticareti toplumda her geçen gün daha tehlikeli bir hal almaktadır. Özellikle toplumu oluşturan en küçük yapı birimi olan ailelerin çocukları bu maddelerden uzak tutmaları gerekmektedir. Bu anlamda bir çocuk için aile içinde bu tür zararlı alışkanlıklardan korunması ve uzak durması için gerekli dikkati, özeni ebeveynlerinden görmesi ve küçük yaşlarda bilinçlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Çocukların aileden aldığı sağlam temeller üzerine kurulu bu eğitimden sonra okul çağına geldiği dönemde de çocuklar üzerinde aynı hassasiyetin ailelerin yanında eğitimcilere de önemli sorumluluklar yüklenmektedir. Zira son yıllarda, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanımının okul çağındaki çocuklarda dahi ciddi bir artış gösterdiği bilinmektedir. Bunun sebebi, bu yaş grubundaki çocukların dış tehlikelere daha açık olmaları, kolayca kandırılabilimleri, karşılaştıkları tehlikeler hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları ya da bu tehlikeleri yeterince ciddiye almamaları gibi faktörlerdir.

Bu kapsamda çocukların uyuşturucu veya uyarıcı madde batağına düşmesini engellemek ve bununla mücadele etmek için 5237 sayılı TCK’da bu maddelerin çocuklara satılması ağırlaştırıcı bir neden olarak düzenlenmiştir. Yine okul, yurt, hastane gibi toplu bulunan yerlerde uyuşturucu veya

uyarıcı madde dolaşımının kolay olması sebebiyle buraların çevrelerinde bu maddelerin satılmasını kanun koyucu ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiş ve bu suretle çocukları uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımından uzak tutmayı hedeflemiştir. Bu kanuni düzenlemelerin yanı sıra devlet kurumlarının, özellikle okul çağındaki gençleri tuzağa düşmekten korumak için okullarda ve okul çevrelerinde daha etkili tedbirler alması gerekmektedir. Bu kapsamda çocuklara yönelik uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin zararlı etkilerini daha iyi anlatmak amacıyla gerek emniyet birimleri gerekse sivil toplum kuruluşlarınca seminerlerin, eğitimlerin sayısı ve niteliği artırılarak daha etkin bir mücadele sürdürülmelidir. Yine bu kapsamda okullarda görev yapan eğitimcilere uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili ve bağımlılıkla mücadelede bilinçlenmeleri, bunu çocuklara aktarmaları amacıyla düzenli aralıklarla ülke çapında seminerler verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kullanan kişiler zamanla bu maddelere bağımlı hale gelmekte ve maddi olarak bu maddelerin temininde zorluk yaşamaktadırlar. Bu maddelere ulaşmak için gerekli olan parayı elde etmek amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin satıcıları haline gelmekte veya çeşitli suçlar işleme yoluna girmektedirler. Bu sebeple uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kullanan kişilerin bağımlılıkla mücadele kapsamında tedavisi ve rehabilitasyon süreçleri çok iyi bir şekilde takip edilmelidir. Tıbbi kuruluşların ve bağımlılıkla mücadele tedavi merkezlerinin yeterli sayıda olmaları ve doğru donanıma sahip olmaları, bu sürecin etkili bir şekilde yönetilmesi için önemlidir. Böylece bu kişilerin bağımlılık sonrası uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin satıcısı haline gelmesi ya da diğer suçları işlemesinin engellenmesi amaçlanmalıdır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretinin yaygınlaşmasının temel nedenlerinden biri ekonomik çıkarlar olarak öne çıkmaktadır. Özellikle ekonomik gelişmişliği düşük ülkelerde uyuşturucu imal ve ticaretinin daha sık ve kolay olduğu görülmektedir. Ülkemizin bulunduğu coğrafi konum nedeniyle uyuşturucu madde üretiminin yoğun olduğu Afganistan, Pakistan vb. ülkelerden yurdumuza bu maddelerin yasadışı yollardan girişi sağlanmakta ve transit olarak Avrupa ülkelerine sokulmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu durum ülkemizdeki uyuşturucu veya uyarıcı madde naklini, ticaretini ve kullanımını artırmaktadır. Uluslararası alanda, Birleşmiş Milletler temsilcilerinin, ülkeler arası iş birliklerini güçlendirerek bu suçla mücadelede sınır ötesi kaçakçılığı önlemenin önem arz ettiği kanaatindeyiz.

Ayrıca dikkat çekmek isteriz ki uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretinin artmasının bir başka nedeni, diğer suçlar için önemli bir finansal kaynak olarak kabul edilmesidir. Günümüzde terör örgütlerinin başlıca finansman kaynaklarından biri uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti olarak bilinmektedir. Bu ticaretin engellenmesi, terör örgütlerinin finansmanını ve faaliyetlerini durdurma çabalarına da katkı sağlayacaktır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının yıllara göre olay sayılarının dağılımı incelendiğinde örneğin eroin maddesinin, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu bakımından olay sayısı 2017 yılından 2022 yılına göre 1,35 kat artış göstermişken en yüksek eroin olay sayısı 2018 yılında saptanmıştır. Buna mukabil Metamfetamin maddesinin uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti kapsamında olay sayısı 2017 yılından 2023 yılına göre yaklaşık 8,47 kat artış göstermiş olup en yüksek olay sayısı 2022 yılında saptanmıştır. Bu rakamlarda metamfetamin maddesine eroine göre erişimin daha kolay olması, fiyatının daha uygun olması gibi faktörlerin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Bu bağlamda metamfetamin maddesinin 28/03/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanunun 17'nci maddesiyle 5271 sayılı TCK m. 188/4-a'ya ağırlaştırıcı sebep olarak eklenmesinin bu madde ile etkin mücadeleye önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu şekilde somut istatistiklerle elde edilen verilere göre ilerleyen yıllarda olay sayısında artış gösteren uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ağırlaştırıcı sebep olarak kanun metninde yer almasının bahse konu suçla mücadele bakımından önemli katkılar sağlayacağını ve bunun da istatistiklere yansıtılacağını düşünmekteyiz.

Yine Eroin ve Metamfetamin maddeleri ile ilgili verilerin aksine Sentetik Kannabinoid olay sayılarının 2017 yılından 2022 yılına gelindiğinde yaklaşık % 46,11 oranında azalış gösterdiği gözlemlenmekle birlikte 2023 yılına gelindiğinde bu yıl itibariyle 2017 yılına kıyasla 1,16 kat artış gösterdiği gözlemlenmektedir. Bu haliyle bahse konu Sentetik Kannabinoid maddesinin de, söz konusu maddenin bireylerin sağlığı üzerindeki son derece yıkıcı etkileri (ölümle sonuçlanan vakalar düşünüldüğünde) dikkate alındığında anılan maddenin 28/03/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanunun 17'nci maddesiyle 5271 sayılı TCK m. 188/4-a'ya ağırlaştırıcı sebep olarak eklenmesinin oldukça yerinde olduğu değerlendirilmektedir.

Kokain maddesinin uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu bağlamında 2017 ve 2023 yılları olay sayıları karşılaştırıldığında 2023 yılında yaklaşık 1,19 kat artış gösterdiği, bunun anlamlı bir yükseliş olmadığı, 2017 yılından 2021 yılına kadar bir azalış eğilimi gösterse de genel olarak stabil bir seyir izlediği gözlemlenmektedir. Kokain maddesinin olay sayısının diğer maddelere kıyasen daha düşük seyir göstermesinde, söz konusu maddenin fiyatı sebebiyle sosyo-ekonomik durumu daha yüksek bireylerce tercih edilmesinin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra söz konusu maddenin TCK m. 188/4-a uyarınca cezada artırım nedeni olarak öngörülen maddelerden olmasının da etkili olduğu düşünülmektedir.

Bu sonuçlar bize uyuşturucu ile mücadele ederken ticareti ve kullanımı artan uyuşturucu türlerine yönelik yeni stratejilerin geliştirilmesinin kaçınılmaz olduğunu göstermektedir.

Bunun yanı sıra Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin kullanım sayılarının bu maddelerin ticaret sayılarına oranının bütünsel dağılımına ilişkin verileri incelediğimizde belli uyuşturucu türlerinin çok

sınırlı çevrelerce kullanıldığı (örn. kokain), bazı uyuşturucu türlerinin ise çok sayıda bireye ulaştığı (esrar, metamfetamin) görülmektedir. Bu veriler de hem ticaretini yapan hem de kullanıcılar arasında önemli bir oran olarak kabul edilebilir. Uyuşturucu maddelere ilişkin olay sayıları, 2017 yılında 107.828 olarak kayıtlara geçmişken, 2023 yılına gelindiğinde bu sayı 199.528'e yükselmiştir. Yani basit bir hesap yapmak gerekirse uyuşturucuya temas edenlerin sayısı son altı yılda % 85 oranında artış göstermiştir. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünün verilerine göre 31 Aralık 2023 tarihi itibarıyla ceza infaz kurumlarında bulunan toplam 246.620 hükümlüden 54.043 hükümlünün uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan cezalarını infaz etmekte oldukları, bu haliyle 2023 yılı sonu itibarıyla ceza infaz kurumlarında bulunan bireylerin %21,9'unun uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaretinden mahkum oldukları gözetildiğinde ülkemiz ve gelecek nesillerimizin güvende olması için değişen koşullar dikkate alındığında acilen daha etkin yöntemlerin (rehabilitasyon, adli ve yasal) geliştirilmesinin kaçınılmaz olduğu kanaatine varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, F. (2021), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Akkaya, Ç. (2013), *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, (2. Baskı), Ankara, Adalet Yayınevi
- Akpınar, A.S. (2024), *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticareti Suçları* (2. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Aksüt, E. (2020), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları* (1. Baskı), Ankara, Adalet Yayınevi
- Anayasa Mahkemesi, 06/03/1980, E. 1979/35, K. 1980/17, No.17012, R.G. 09/06/1980
- Ayyıldız, A. (2024), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Bilim Dalı
- Bahar, A. (2018), “Uyuşturucu Madde Kullanımının Nedenleri ve Bağımlılık Oluşum Sürecinde İletişimsel Yaklaşımların Rolü ve Önemi: Polis Kayıtları Üzerinden Olgusal Bir İnceleme”, *Istanbul University Journal of Communication Sciences*, Sayı:55
- Balcı, M. (2009), *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları* (1. Baskı), İstanbul, Yetkin Yayınları
- Ballıkaya, R. (2023), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- Çakan, G. (2021), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Demirbaş, T. (2024), *Kriminoloji* (8. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Dönmezer, S., Erman, S., *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku* (14. Baskı), C.: I, İstanbul, Beta Basım Yayın
- Dölger, M. V. (2023), *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (2. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Elmas, B. (2022), *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları* (5. Baskı), Ankara, Adalet Yayınevi
- Emekçi, İ.S. (2015), *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

- Erem, F., Danışman, A., Artuk, M.E. (1997), *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (1. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Ersoy Y. (2002), *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (1. Baskı), Ankara, İmaj Yayıncılık
- Gökkaya, B. (2021). *Türk Ceza Kanunu Kapsamında Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Yüksek Lisans Tezi. Mersin, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Günay, M. (2017), “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçlarında Etkin Pişmanlık”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:133
- Hafizoğulları, Z., Özen, M. (2017), *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar* (3. Baskı), Ankara, US-A Yayıncılık
- Hakeri, H. (2020), *Ceza Hukuku Genel Hükümler/Temel Bilgiler* (17. Baskı), Ankara, Astana Yayınları
- İçel, K. (2023), *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (7. Baskı), İstanbul, Beta Yayıncılık
- İltaş, Y. (2020), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Doktora Tezi, Adana, Çukurova Üniversitesi Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü
- İnce, H. (2007), “Uşak İli E Tipi Ceza İnfaz Kurumundaki Uyuşturucu Madde Kullanmak/Satmaktan Hükümlü ve Tutukluların, Sosyo-Kültürel ve Demografik Özelliklerinin Tespit Edilmesi”, *Adalet Dergisi*, Sayı:29
- Karagöz, A., Akdam, M. (2007), “Gençlerde Zararlı Madde Alışkanlıklarının Artış Nedenleri ve Gençliğimizi Uzak Tutmanın Yolları”, *Polis Dergisi*, Sayı:53
- Kayhan M.(2008) , *Gümrük Kanununda Kaçakçılık* (1. Baskı), Ankara, s.247
- Kıdıl, F. (2020), *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları* (1. Baskı), Ankara, Adalet Yayınevi
- Kitapçioğlu Yüksel, T. (2021), *Özgü Suç* (1. Baskı), İstanbul, Oniki Levha Yayınları,
- Koca, M., Üzülmöz, İ. (2024), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (17. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Özbadakoğlu, E. H. (2007), *5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları* (1. Baskı) Ankara, Adalet Yayınevi

- Özbek, V.Ö., Doğan K., Bacaksız P. (2024), *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (19.Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Özbek, V.Ö., Doğan, K., Meraklı, S., Bacaksız, P., Başbüyük, İ. (2024), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (15. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Özgenç, İ. (2024), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (20. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Papila, C.B. (2021), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Ruhi, A.C. (2020), *Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları* (2. Baskı), C.:I, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık
- Selbes, E. (2017), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu* (1.Baskı), Ankara, Adalet Yayınevi
- Sevdim, A.E. (2024), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu* (1.Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Şafak, N. (2020), *Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Ticareti Suçları (TCK md 188/3)* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Taştan, M. (2023), *Yargıtay Kararları Çerçevesinde Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları* (2. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Tezcan, D., Erdem, M.R., Önok, R.M. (2019). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku* (17. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Uğur, B. (2020) *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları (TCK 188)*, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Uğur, B. (2020), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal Ve Ticareti Suçları (Tck 188)*, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Ünlü, A. (2019), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Ünver, Y. (2003), *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer* (1. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık

Yamaner Özdemir, M. (2022), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu (TCK m.188)* (1. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık

Yaşar, Y. (2019), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları* (3. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık

Yavuz Gündüz, T. (2018), *Türk Ceza Kanununda Yer Alan Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yokuş Sevük, H. (2022), *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (4. Baskı), Ankara, Adalet Yayınevi

Yolcu, F. (2015), *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları* (1. Baskı), Ankara, Adalet Yayınevi

Zafer, H. (2021), *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (8.Baskı), İstanbul, Beta Yayıncılık